BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
8
13 — D
14

Ex Bibliotheca
majori Coll. Rom.
Societ. Jesu

62. 3./3.
62
D
11

Digitized by Google

277 f1

Digitized by Google

M

Digitized by Google

Digitized by Google

HISTORIARUM
COENOBII D. JUSTINÆ
PATAVINÆ
LIBRI SEX.

Quibus Caſſinenſis Congregationis origo, & plurimā ad Urbem Patavium, ac finitimos attinentia opportunè interſeruntur.

Auctore

D. JACOBO CAVACIO PATAVINO
Monacho ejuſdem Congregationis.

ILLUSTRISS.mo, & AMPLISS.mo D.

FEDERICO BORROMEO
S.R.E. Card. Archiep. Mediolan. DD.

SECUNDA IMPRESSIO.

PATAVII, M.DC.XCVI.
Ex Typographia Seminarii.
SUPERIORUM PERMISSU.

Digitized by Google

ILLUSTRISSIMO,

ET AMPLISSIMO D. FEDERICO BORROMEO S. R. E. CARDINALI

Archiepiſcopo Mediol.

D. Jacobus Cavatius Patavinus

F.

IUSTINÆ ſpectatæ Virginis, & Cœnobii ipſius hiſtoriam nomini tuo inſcripſi, Cardinalis ampliſſime, ut eam, qua emines dignitate, & auctoritate tuearis. Jure hæreditario ea tibi debebatur, qui Juſtinæ familia exortus antiquiſſimæ Vitalianorum ſtirpis nedùm ſplendorem, & ſanctitatem ſuſtentas, verùm etiam Congregationi noſtræ, quæ Juſtinam patronam habet, ſtudiosè faves. Et, quamvis res antiquitate penè obliteratæ, vel prorsùs Monachorum familiares afferri videantur, multæ tamen ex his Chriſtianam pietatem ſpectant, cui ad æmulationem uſque ſanctiſſimi patrui Caroli Cardinalis ſtudes, & Patavinæ urbis in monumenta, qua vetus tuæ fa-

Digitized by Google

miliæ origo eſt. Religioni, ac patriæ debemus, ut earum res etiam è ſchedis, & quiſquiliis erutas piè complectamur, & pacato animo accipiamus, ſi quid barbarum in eas vitio ſcriptorum, vel temporum irrepſerit. Scimus apud eruditiores id puræ antiquitatis argumentum eſſe, & Romæ annales Ennii etiam ſæculo eruditiſſimo dignitatem vetuſtate retinuiſſe. Itaque religioni, ac patriæ nonnihil tribueris, ſi ſcriptoris officium potiùs, quàm eruditionem intuearis, & ſubſicivis horis noſtra hæc vel ſemel in manus accipias. Alliciet fortaſſis excelſum tuum ingenium brevitas, qua varii generis, ac multorum annorum res conſcribuntur, mulcebitque animum veritas, qua totum opus innititur. Me nihil amicum, vel infenſum permovit. Nihil ipſe animo concepi præter quàm patriæ, & Cœnobii decus, quod licèt maximum apud omnes velim, neque tamen injuria veritatis velim. Cæterùm exigui muneris maxima erit ratio, ſi lubens id acceperis, & Congregationem noſtram tibi apprime devotam foveas, ut foviſti. Vale.

Patavii Kalend. Aprilis, M. DC. VI.

IN-

INDEX RERUM MEMORABILIUM.

A

ABBATES D. JUSTINÆ Chriſtianus presbyter. pag. 37. Ingelbertus 47. 48. Joannes 49. Joannes alter 52. Benzo 61. Albertus 62. Joannes III. 64. Ardericus 65. Dominicus 70. Stephanus Patavinus 75. Arnaldus 77. Jacob Pedelignus 105. Odoricus Limenianus 123. Ricardus 127. Rodulphus 127. Gualbertinus Muſſatus 127. Iſaac 166. Belaverius 166. Nicolaus Patavinus 168. Vitalis Silveſtrius 171. Joannes Soleria 185. Philippus Alenconius 185. Andreas Carrarienſis 188. 189. Benedictus Venetus 193. 195. Antonius Corrarius 195. Ludovicus Barbus 200. Maurus Papienſis 222. Joannes Meſſanenſis 224. Maurus Papienſis II. 224. Leonardus Malaſpina 225. Maurus Papienſis III. 225. Ignatius Genuenſis 225. Maurus Papienſis IV. 225. Lucas Galmarellus 226. Panurius à Capriata 226. Maurus Papienſis V. 227. Celſus Cremenſis 227. Cyprianus Rinaldinus 228. Bernardus Placentinus 229. Antonius Placentinus 249. Juſtinus Feltrienſis 249. Severinus Bituntinus 249. Eugenius Leodienſis 250. Bernardus II. 250. Ludovicus Pedemontanus 250. Bernardus III. 250. Gaſpar Papienſis 250. Antonius Maurus 250. Gaſpar Papienſis II. 250. Teophilus Cremonenſis 251. Simon Papienſis 251. Placidus Veronenſis 252. Euſebius Fontana 257. Jacobus Genuenſis 260. Joannes Cornelius 261. Baſilius Mantuanus 263. Ignatius Florentinus 263. Vincentius Neapolitanus 267. Jo. Maria Cremenſis 267. Andreas Venetus 267. Joannes Maria II. 268. Leonardus Pontremolenſis 268. Theophilus Mediolanenſis 269. Auguſtinus Bonfius 269. Leonardus Pontremolenſis II. 270. Ignatius Genuenſis 271. Leonardus Pontremolenſis III. 274. Ignatius Genuenſis II. 274. Stephanus Novarienſis 275. Hieronymus Placentinus 275. Peregrinus Mutinenſis 278. Ignatius Neapolitanus 286. Angelus Sangrinus 286. Baptiſta Tartaleonius 288. Placidus Genuenſis 289. Julianus Placentinus 289. Joannes Tridentinus 291. Julianus II. 292. Celſus Veronenſis 294. Paulus Orius 296. Celſus II. 298. Angelus Bergomas 300. Michael Brixienſis 303. Jo. Euangeliſta 304. Dominicus Colonienſis 306.

Abba-

Abbates S. Juſtinæ ab epiſcopis Patavinis primùm creati 61. ab Imperatoribus 61. à monachis 61. à Summo Pontifice 127. 168. à monachis iterum 202.
Abbates S. Juſtinę in electione epiſcopi Patavini ſuffragium ferebant 65.
Abbati S. Juſtinæ conceſſa Mitra, Chirothecę, Dalmatica, Sandalia à Leone IX. 52. conceſſus quotidianus uſus annuli, & chirothecarum in ſacrificiis ab Alexandro III. 74.
Abbatum S. Juſtinæ quis primus pretio latifundia acquiſierit 62. quis primus decimas, & agros in feudum dederit 68.
Abſalon Patavinus epiſcopus 34.
Adeodatus Patavinus epiſcopus 29.
Advocati, ſive advocatii 76. monaſterii S. Juſtinæ, ut ſublati 77.
Aetii res præclarè geſtæ 16. 17. mors 17.
Ægidiani carceres Patavii 93.
Agareni Groſſones etiam dicti 237. Palæſtinam invadunt 237.
Aigolanda gens Patavina 136.
Alaricus Venetiam vaſtat 21. ejus ingenium 21. Patavinum agrum diripit 21.
Albanus Michael Patavinus epiſcopus 209. obit 217.
Albertinus Muſſatus Poeta 126. 128. 132. 134. 150. 151.
Albertus Abbas Sanctæ Juſtinæ 62. opidum Concadalberi emit 62. 64.
Aldeguſius Patavinus epiſcopus 37.
Aloyſius Cornelius epiſcopus Patavinus 299.
Aloyſius Piſanus Patavinus epiſcopus 289.
Alticlinia gens Patavina 136.
Ambroſius Patavinus epiſcopus 14.
Andreas Carrarienſis S. Juſtinę Abbas 188. 189. divinam rem curat 190. bella gerit 193. moritur 193.
Andreas Criſpus ſtatuarius, & architectus 265.
Andreas Mantegna pictor inſignis Patavinus 227.
Andreas Venetus Abbas Sanctæ Juſtinæ 267.
S. Angeli eccleſia monaſterio Sanctæ Juſtinæ donatur à Gauslino epiſcopo 47.
Angelus Bergomas Abbas Sanctę Juſtinæ 300.
Angelus Sangrinus Abbas Sanctę Juſtinæ 286. S. Proſdocimi Sacellum exornat, & novo templo conjungit 288.
Annos mundi numerandi duplex ratio 237.
Anſed ſius Eccelini ex ſorore nepos 106. Patavio fugit 111. ab avunculo torquetur 115. in tormẽtis animam efflat 115.
B. Anſelmus monaſterium S. Juſtinæ non fundavit 39.
Antenor Patavium condidit 2.
Antenori Græci cur pepercerint 2.
Antenoris filii in Aſiam reverſi, Troięque regno ab Hectoris filiis pulſi 3.
Antonio Corrario S. Juſtinæ monaſterium commendatur 195.
S. Antonius Luſitanus Eccelinum flectere non poteſt 84.
Antonius Maurus Abbas S. Juſtinæ 250.
Antonius Placentinus Abbas S. Juſtinæ 249.
Antonii Querengi laus 14.
S. Apollinaris reliquiæ 221.
Aponus Vicus 26. 27. porticu, & palatio à Teodorico ornatur 26.
Aquileia ab Attila diruta 23.
S. Arnaldus Abbas S. Juſtinæ 77. ejus genus 78. converſio 78. Abbas deſignatur 79. Eccleſiam Concadalberi, & agros acquirit 83. de jure ſuffragii in epiſcopo Patavino eli-

gendo

Digitized by Google

gendo laborat 84. 85. 86. 101. Patavinorum in eum benevolentia 86. rivum ex Bachilione in monaſterium deducit 86. Lignarienſes decimas ſolvere cogit 88. monaſteriū exornat 88. Eccelinum metuens ſolum vertit 94. Tridentum ad Imperatorem proficiſcitur 94. ad Montem ſilicis eundem adit 97. ejus eloquentia, & ad Cæſarem oratio 97. donis Imperatorem, ejuſque uxorem ſibi conciliat 99. Aſilum deportatur 103. moritur 104. ejus cadaver Patavium transfertur 105.

Arnaldus epiſcopus Patavinus 49.

Arcadii, & Honorii lex Patavii lata 16.

SS. Archangelorum eccleſia in Vantio donatur à Gauslino epiſcopo monaſterio S. Juſtinæ 47.

Ardemannus epiſcopus Patavinus 44.

Ardericus S. Juſtinæ Abbas 65.

Arena Patavinæ Eccleſiæ ab Henrico III. donatur 56.

Armentarium Corigiolæ 291.

Athanaſius Patriarcha Conſtantinopolitanus 238.

Attila ab Aetio profligatur 17. reparatis copiis in Italiā redit 22. Aquileiam triennio obſeſſam diruit 23. Patavium demolitus incendit 23.

Audatius Patavinus epiſcopus 33.

Auguſtinus Bonfius Abbas S. Juſtinæ 269.

Aviſianus epiſcopus Patavinus 14.

Azo Ateſtinus dux à Patavinis creatur 89. Ferrariæ præficitur 102. Friderici Imperatoris inſidias vitat 101.

B

BACHILIO Patavium influens Roteo etiam dictus pag. 49.

Baibarum opidulum 106.

Baptiſta Filonius Venetus ex latomo clarus architectus 298.

Baptiſta Mantuanus monachus concionator egregius 210.

Baptiſta Tartaleonius Abbas S. Juſtinę 288. dignitate ſe abdicat 289.

Barones liberi 78.

Bartholomæus Mõtagnana clarus chirurgus 277.

Bortholomæus Spannus ſtatuarius 267.

Bartholomæus Urſinus Livianus monachis S. Juſtinæ ſtudet 263. 264.

Baſilica S. Pauli Romæ monachis S. Juſtinæ datur 213.

Baſilius Mantuanus Abbas S. Juſtinæ cognomento Magnus 263. unde id cognomen invenerit 263.

Baſſanum opidum 148.

Bellaverius Campagnola Abbas S. Juſtinæ 166. abdicare ſe dignitate cogitur 168.

S. Bellinus Patavinus epiſcopus 62. matyrio coronatur 64. 65. in Sanctorum numerum refertur 65.

S. Benedictus 28. 29. prophetico ſpiritu donatur 29. monachorum regulam edit 29. monaſteria multa extruit 29. moritur 29.

Benedictus Abbas vitio creatus 193. 194.

Benzo Abbas S. Juſtinæ 61.

Beraulus Patavinus epiſcopus 24.

Berguaidus Patavinus epiſcopus 33. Metamaucum fugit, ne cum Arrianis communicet 33.

Bernardinus Scardeonius rerum Patavinarum ſcriptor 12.

Bernardus Gallus epiſcopus Patavinus 126. interficitur 126.

Bernardus Patavinus epiſcopus 49. 59. Sanctorum corpora illi revelantur 50.

Bernardus Placentinus Abbas S. Juſtinæ 111. 129. 250.

Bernardus Parentinus pictor 251.

Bertha

Bertha Auguſta Henrici III. Imperatoris uxor ubi ſepulta 58.
Beſſario Nicænus Cardinalis judex controverſiæ de corporibus Sancti Lucæ 231.
Bibliotheca à Placido Pavanello Epiſcopo Torcellano monaſterio S. Juſtinæ legata 249.
Bilongus Patavinus Epiſcopus 44.
S. Blaſii Eccleſia in pago Lignarii monaſterio S. Juſtinæ donatur ab Udalrico epiſcopo Patavino 55.
Bodo Patavinus epiſcopus 34.
Borromea gens à Vitaliano Patavino ducit originem 7. Mediolanum traducta floret 7.
Brochardus Patavinus epiſcopus pagina 49.
Bubulenta opidum 162.
Buzzaccarina gens Patavina 176.
Byzantium à Venetis captum 81.

C

CÆMENTO obductę Sanctorum reliquię 284. 285.
Cęſaris Baronii Cardinalis laus 6.
Calcinaria pagus 125. ejus arx à Venetis expugnatur 162.
Calpornianus Patavinus epiſcopus pag. 13.
Campus Martius Patavii 10. idem pratum novum 55.
Candelabra argentea inſignia 305.
Canis Scaliger Patavium obſidet 144. iterùm 145. profligatur à Patavinis, & Germanis 147. pacem cum Patavinis facit 148.
Capella S. Mariæ Maceratæ à Gauſlino Patavino epiſcopo monaſterio S. Juſtinæ donatur 47. S. Galli, Maſonis 47.
Capiliſtia gens Patavina, olim Tranſalgarda 44.
Caponianus Patavinus epiſcopus pagina 13.
Carolus Borromeus Cardinalis, & Archiepiſcopus Mediolanenſis miraculis clarus 7.
Carolus Magnus Deſiderium ſuperat, & Ravennæ exarchatum Romanę Eccleſiæ donat 35. Imperator creatur 35.
Carrarienſis gentis origo 57.
Carrarienſes Papiſavii dicti 195. ſeditionem excitant 136.
Carrarienſium familiæ ruina 194.
Carupta Abbati Sanctę Juſtinę donatur 209.
Caſalia gens Patavina 200.
Caſſinenſis monaſterio augetur congregatio S. Juſtinæ 260.
Caſſiodori corruptus locus 16.
Caſtrumcarum opidulum agri Patavini 172.
Cataractę, quibus aquę marinę à monachorum agris arcebantur, dejectæ 293. reſtitutæ 297.
Cathanea gens Patavina, eadem Limeniana 78.
Cathaneorum dignitas 78.
Celſus Cremenſis Abbas Sanctæ Juſtinæ 227.
Celſus Veronenſis Abbas Sanctæ Juſtinæ 294. iterùm 298. 299.
Cervareſius pagus, & ædes in eo Sanctæ Crucis 37.
Ceſſionis vetus ritus 77.
Characteres Longobardici, aut Gothici 6.
De Choro monachorum S. Juſtinæ diſputatio 300.
Chriſtianus presbyter Abbas S. Juſtinæ 37.
Cittadella opidum agri Patavini 148.
Clariſſimi qui 17.
Clauſtri majoris pars à Bernardo Parentino picta 251. reliquum à Hieronymo Patavino 174.

Clo-

Digitized by Google

Clodia olim Patavini epiſcopi ſedes 26. poſt ejus diſceſſum epiſcopalem dignitatem retinet 26.

Cluniacenſis congregationis origo, pag. 38.

Codex Theodoſianus corruptus 15.

Cœnobium SS. Hermagoræ, & Fortunati monachis S. Juſtinæ donatur 209.

Comites Saccenſes epiſcopi Patavini cur dicantur 59.

Comites Sambonifacii 63.

Comitum familia Patavina 63.

Comitia prima generalia congregationis S. Juſtinæ 221.

Cona pagus agri Patavini 128.

Concadalberi oppidulum ab Abbate S. Juſtinæ emptum 62. templum magnifice reſtitutum 291.

Concordiæ templum Patavii 1. 11. 220.

Congregatio S. Juſtinæ Caſinenſis appellata 260.

Conſilvium olim Caput ſilvæ 107.

Conſules annui à Patavinis creati 58. 59.

Corigiolanæ paludes exſiccantur 229. 269.

Corigiolæ armentarium 291. ædes reſtituitur 299.

Cornelii Muſſi error 7.

Corporum Sanctorum translatio è veteri templo in aram maximam 258. in novum templum 278.

Corteleſii opinio rejecta 127.

Craticeus pons 145.

Crux inſignis è chryſtallo, & argento 298.

Cumana gens Patavina 33.

Cuſtodia Vicentini agri oppidulum, pagina 298.

Cyprianus Patavinus epiſcopus, pag. 26.

Cyprianus Rinaldinus Abbas Sanctæ Juſtinæ 220.

D

DANIEL Levita Judæis parentibus natus 13. ad Chriſtum convertitur 13. martyrio coronatur 13.

S. Danieli templum vovet Uldericus epiſcopus Patavinus, atque extruit 55.

S. Danielis corpus inventum 52. 53. è templo S. Juſtinæ in Cathedrale transfertur 54.

Daula gens Patavina 22. 24.

Decimæ Maceratæ, Cornelianæ, Braidepalcæ, Caſæmuratæ, Vicileonis, Carpineti, Robolonis monaſterio S. Juſtinæ donantur 49.

Decimæ Moſonis monaſterio S. Juſtinæ donatæ 47.

Defenſores ſive advocati 76. eorum munus 76.

Delubrum S. Leolini 15.

Deſiderius Rex Longobardorum ultimus 35. à Carolo vincitur, obſidetur, deditionem facit 38.

Dictator Patavii 142.

Diſcidium inter Canonicos & monachos Sanctæ Juſtinæ ſublatum 74. ejus cauſſæ 74.

Divertus Patavinus epiſcopus, pag. 34.

Docta gens Patavina 24.

Dominicus S. Juſtinæ Abbas 70. moritur 75.

Dominicus Campagnola pictor, pag. 276.

Dominicus Colonienſis OEconomus 294. 297. Prior clauſtralis 304. Abbas 306.

Ducis nomen à quibus invectum, pagina 30.

Duumviri Auguſtales Patavii 56. in epiſcopi domo jus dicebant 56.

E

Ebo epiſcopus Patavinus, pagina 44.
Eccelini monachi cognomento cum Campiſamperiis ſimultates 82. & ſeq.
Eccelini tyranni genus 82. parentes 83.
Eccelinus tyrannus Cæſaris partes cum Alberico fratre ſequitur 83. Vicarius Imperatoris in Italia creatur 89. Patavium in deditionem accipit 91. arcem novam Patavii ſtruit 92. 93. Præturam reſpuit 92. ejus aſtus 89. 98. crudelitas 93. 101. 102. Ægidianos carceres ſtruit 93. Joannem Forzateum in arcem S. Zenonis deportari jubet 94. vitæ periculum adit coram Federico Imperatore prope confoſſus à Jacobo Carrarienſi 94. Exſules opprimit 96. Patavinos apud Imperatorem criminatur 96. 97. Infantes exſecat 101. Sacris epiſcopi Patavini facultatibus inhiat 101. hæreticus à Summo Pontifice pronuntiatur 105. Patavium amiſſum fruſtra tentat 114. Fœderatos profligat 116. vulneratur 118. capitur 119. obit, pagina 119.
Eccleſia S. Juſtinæ Laurani adjecta monaſterio S. Juſtinæ 75. Sancti Angeli 47. Sanctorum Archangelorum in Vantio 47. S. Martini prope Montem ſilicem 47. Sancti Georgii in Robolone 47.
Eccleſiæ S. Juſtinæ donantur latifundia ab Opilione 18. quæ donarit Gauslinus epiſcopus Patavinus, pagina 47.
Elias Patavinus epiſcopus 172.
Eliſabeth Alipranda hæredes monachos S. Juſtinæ inſtituit 292.
Eolympius ſive Olympius Patavinus epiſcopus 26.
Epiſcopi Patavini S. Proſdocimus, Maximus, Fidentius, Caponianus ſive Calpornianus, Proculus, Theodorus, Aviſianus, Ambroſius, Sirus, Leoninus vel Loolinus, Marianus, Eupavius, Felix, Paulus, Verus, Hilarius, Limpidius, Vitellius, Provinius, Severianus, Daulus, Beraulus, Cyprianus, Virgilius, Nicolaus Patavinus, Olympius ſive Eolympius, Felix, Adeodatus, Petrus Limenianus, Felix, Audacius, Tricidius, Bergualdus, Vitalis, Odo, Abſalon, Richinardus, Gonſaldus, Divertus, Theodoſius, Rodingus, Beda, Joſeph, Luitaldus, Aldeguſius, Nitingus, Hencoradus, Roſius, Bilongus, Liotaldus, Osbaldus, Ebo, Turingarius, Uvalaſſus vel Valaycus, Petrus, Petrus alter Picacaurus, Sibico, Ardemannus, Ildebertus, Gauslinus, Urſo Germanus, Brochardus, Arnaldus, Bernardus Maltraverſus, Veruculphus vel Uvitulphus, Uldericus, Milo, Petrus Tergula, Sinobaldus, Bellinus, Joannes Cacius, Gerardus Pomedellus, Jordanus, Jacobus Corradus, Joannes Forzateus, Princivalis, Bernardus Gallus, Joannes Romanus, Octobonus Placentinus, Paganus Turrianus, Hildebrandus Romanus, Joannes Urſinus, Pileus Prata, Elias, Joannes Parmenſis, Raimundus, Joannes Enſelmius, Ugo Robertus, Stephanus Carrarienſis, Albanus Michael, Petrus Marcellus, Petrus Donatus, Fantinus Dandulus, Petrus Barbus Cardinalis, Jacobus Zenus, Petrus Foſcarus, Joannes Michael, Petrus Barocius, Sixtus à Ruvere, Marcus Cornelius, Franciſcus Piſanus, Aloyſius

ſius Piſanus, Nicolaus Ormanettus, Federicus Cornelius, Aloyſius Cornelius, Marcus Cornelius.
Epiſcopi Patavini ſedem Metamaucum transferunt 25. Comites Saccenſes cur dicantur 59.
Equitariæ collationes quæ 69.
Euganei populi 1. ab Henetis pulſi 2. vallibus, & collibus nomen dant 2. 3.
Eugenius Leodienſis Abbas S. Juſtinæ 250.
Eupavius epiſcopus Patavinus. pagina 15.
Euſebius Fontana Abbas Sanctæ Juſtinæ 257.

F

FANTINUS Dandulus epiſcopus Patavinus 226.
Federicus Cornelius. epiſcopus Patavinus 293.
S. Felicitatis virginis corpus ut repertum 50. 51.
Felix epiſcopus Patavinus 15.
Felix II. epiſcopus Patavinus 29.
Felix III. epiſcopus Patavinus. pagina 33.
Feuda à S. Juſtinæ Abbatibus cur inſtituta 66. eorum conditiones 66. ſacramenti formula 66. 69.
Fidentius Patavinus epiſcopus à quibuſdam rejicitur 12. martyrio coronatur 12. 13. ejus corpus repertum in pago Pulverariæ prope montem Annianum ſervatur 13.
Fontana gens Patavina 33.
Forzatea gens Patavina 44.
Franciſcus Carrarienſis ſenior Jacobi II. filius Patavii dominus 169. veneno à patruo petitus 170. cum rege Pannoniæ fœdus icit 171. pacem inter regem & Venetos componit 171. Villam novam, Caſtrumcarum, & Novumportum condit 172. Feltria & Belluno potitur 172. bellum cum Venetis gerit 173. Feltriam & Bellunum Auſtriæ duci tradit 173. Clodiam obtinet 175. Tarviſio inhiat 177. tandem obtinet 178. bellum cum Antonio Scaligero gerit 178. 179. fœdus init cum Galeacio Vicecomite 180. Tarviſium ſe recipit 182. Tarviſium Galeacio Vicecomiti dedit 183. in carcerem conjicitur 184. 187. moritur 187. ejus filii 187.
Franciſcus Carrarienſis junior cognomento Novellus à patre imperium accipit 182. Galeacio Vicecomiti Patavium dedit 182. Cortiſono oppido à Galeacio donatur 184. fugit 184. Florentiam it 185. in Germaniam trajicit 186. Patavium capit, arcem obſidet 186. ejus filii 188. Gulielmum Scaligerum veneno tollit 190. ejus cum Venetis bellum 191. Patavii obſidetur 193. pacis conditiones reſpuit 194. in arcem ſe recipit 194. dedit ſe, & ſtrangulatur 194.
Franciſcus Paſſer cognomento Genua Medicus 231.
Franciſcus Petrarca Jacobo II. Carrarienſi carus 168.
Franciſcus Piſanus Cardinalis epiſcopus Patavinus 267.
Franciſcus Zabarella epiſcopus Patavinus creatus non init 217. Archiepiſcopus Florentinus, & Cardinalis 217.
Fridericus Imperator Patavium venit 96. excommunicatur, & imperio exuitur 99. 102. inter Patavinos, & Tarviſinos diſcordias ſerit 100. à Manfredo filio ſuffocatur 112. poſteritas ejus extincta 113.

Digitized by Google

G

GALEACII Vicecomitis Imperium, pag. 189. mors, pag. 189.
Gaſpar Papienſis Abbas S. Juſtinæ 250. iterum 250.
Gauslinus epiſcopus Patavinus 44. Cœnobium D. Juſtinæ reſtituit & ditat 45. moritur 48.
Georgius Alvarotus Ignatii Florentini ambitioni obviam it 272. Summi Pont. majeſtatem minuit 272. diris devovetur 273.
Gerardus Pomedellus Patavinus epiſcopus 65. ſe abdicat 84.
Gerionis oraculum apud Euganeos 1. 27.
Ghibellini qui 82.
Gonſaldus epiſcopus Patavinus, pagina 34.
Gorzonus alveus 278. 283.
Gotthici characteres 6.
Græcorum monachorum impoſturæ in Sanctorum corporibus ementiendis 238.
Georgius Montelongus Gregorii IX. Legatus ad Italos 99. ejus opera fœdus ictum in Ferrariæ tyrannum 102.
Groſſones Agareni appellati 237.
Gualpertinus Muſſatus Abbas S. Juſtinæ 127. monachus Ciſtercienſis 128. Urbanenſis eccleſiæ præfectus 128. Præpoſitus eccleſiæ Sancti Pauli 128. Calcinariam Senatui Patavino dat 128. acre ejus ingenium 140. in exſilium agitur 150. Marſilium Veronæ adit 159. moritur 159.
Gulielmus Carrarienſis Jacobi Magni F. nothus Jacobum II. interficit 169.
Gulielmus Caſſador epiſcopus Barchinonenſis novi S. Juſtinæ templi aras dedicat 282.
Guntarinus monachus Montem ſilicis aggreditur & capit 111. 112.
Gymnaſii Patavini origo 66. 85.

H

HENCORADUS ſive Hercoradus Patavinus epiſcopus, pag. 35. 37.
Heneti Trojanorum auxiliares 2. Venetię nomen dederunt, pag. 3.
Hengulphus Comes Patavinus, pagina 226.
Henricus Carrarienſis fundum monaſterio S. Juſtinę donat 57.
Henricus Lucemburgenſis coronam ferream Mediolani accipit 130. Auguſtale diadema Romæ 134. Florentiam obſidet 134. Piſas re infecta abit 134. moritur, pagina 135.
Hieronymus Brixienſis monachus templi novi S. Juſtinæ primus architectus 257.
Hieronymus Placentinus Abbas S. Juſtinæ 275.
S. Hilarius Patavinus epiſcopus 15. ejus templum prope æſtuaria, pagina 15.
Hildebrandinus Romanus Patavinus epiſcopus 159.
Horti Sanctæ Juſtinæ muro clauduntur 270.
Hunni Pannoniam invadunt 41. Ab Othone Imperatore cæduntur 42. Arnulphum repellunt 42. Berengarium vincunt 42. eorum duces duo clari 42. Venetias appetunt, ſed fruſtra 42. Patavinum agrum diripiunt 43. D. Juſtinę Cœnobium incendunt 43.

B. JA-

Digitized by Google

I N D E X.

I

B. IACOBAE hiſtoria pag. 121.
Jacobinus Patavii dominus 169. Franciſcum nepotem veneno tollere tentat 170. in carcerem conjectus moritur pagina 170.
Jacobus Carrarienſis Eccelinum confodere coram Federico Imperatore conatur 94. Patavium fruſtra tentat 95. ab Eccelino capitur 96. Mantuam relegatus à Federico 102. capite plectitur 102.
Jacobus Carrarienſis 130. capitur à Cane Scaligero 139. ejus opera pax inter Scaligerum, & Patavinos facta 139. dimittitur. 139. Magni cognomen invenit 142. Dictator Patavii renunciatur 142. magiſtratu abit 145. obit 149.
Jacobus II. Carrarienſis Marſilium necat 167. Patavii & arcium agri Patavini Principatum adeptus 167. cum Maſtino pacem facit 168. Franciſcum Petrarcham carum habet 168. necatur 168.
Jacobus III. Carrarienſis Veronam occupat 191. mutatis veſtibus fugam molitur, & in Venetorum poteſtatem venit 193.
Jacobus Corradus epiſcopus Patavinus 87.
Jacobus Gennenſis S. Juſtinæ Abbas 260.
Jacobus Pedeligneus S. Juſtinæ Abbas 105. 113. monaſterium purgat, & muro ſepit 115. à Vicentinis interficitur 120.
Jacobus Zenus epiſcopus Patavinus 228. obit 250.
Jacobi Zochi cœnotaphium grati animi monumentum à S. Juſtinæ monachis ſtatutum 229.
Jambonus Daulus 170.
Ignatius Florentinus Abbas S. Juſtinæ 262. perpetuam Præfecturam ambit, eaque excidit 272.
Ignatius Genuenſis S. Juſtinæ Abbas 225.
Ignatius alter Genuenſis S. Juſtinæ Abbas 271. iterum 274.
Ignatius Neapolitanus Abbas S. Juſtinæ 286.
Ildebertus epiſcopus Patavinus 44.
Imago Beatæ Virginis à B. Urio Conſtantinopoli Patavium translata 36. 248.
Incendium, quo magna pars monaſterii deflagravit 301. reſtinctum opera Joannis Baptiſtæ Borbonii Venetarum copiarum Præfecti 302.
Ingelbertus Sanctæ Juſtinæ Abbas 47. 48.
SS. Innocentium corpora reperta 50. 51. 71.
Joachimus Papienſis monachus haud procul Genua monaſterium extruit 210. Ticini Cœnobium S. Spiritus accipit 210.
Joannes S. Juſtinæ Abbas 49. moritur 52.
Joannes alter S. Juſtinæ Abbas 52.
Joannes III. S. Juſtinæ Abbas 64.
Joannes Aucuthus Anglus 179.
Joannes Baptiſta Borbonius Reipublicæ Venetæ copiarum Præfectus 302. incendio monaſterii S. Juſtinæ ac latrociniis obviam it 302.
Joannes Cacius Patavinus epiſc. 65.
Joannes Cornelius Abbas S. Juſtinæ 261. Matthæum Langum Cardinalem hoſpitio excipit 262.
Joannes Enſelmius epiſcopus Patavinus 185. proſcribitur 187.
Joannes Euangeliſta Abbas S. Juſtinæ 304. Candelabra argentea inſignia curat facienda 305. turrim effert 305.

†† 3 Joan-

Digitized by Google

Joannes Forzateus Patavinus epiſcopus 113. obit 125.
Joannes Manetus cælator 292.
Joannes Maria Cremenſis Abbas S. Juſtinæ 267. iterum 268.
Joannes Meſſanenſis Abbas S. Juſtinæ 224. Romam evocatur, & Abbas fit S. Pauli 224. Cardinalis creatur 224. moritur 224.
Joannes Michael epiſcopus Patavinus 250.
Joannes Parmenſis epiſcopus Patavinus 174.
Joannes Romanus epiſcopus Patavinus 126.
Joannes Solerius Abbas S. Juſtinæ 185. abdicat 185.
Joannes Tridentinus Abbas S. Juſtinæ 291.
Joannes Urſinus epiſcopus Patavinus 171.
Jordanus Forzateus in arcem Sancti Zenonis Eccelini juſſu deportatur 94.
Jordanus præpoſitus Eccleſiæ Mutinenſis, epiſcopus Patavinus creatur 85.
Joſeph Patavinus epiſcopus 34.
Iſaac S. Juſtinæ Abbas 166.
Juditha illuſtris fœmina Abbati S. Juſtinæ oppidum Concadalberi vendit 62. ejus cognomen indagatur 63.
Julianus Aſulanus Prior Clauſtralis 304. Philoſophiæ ſtudium reſtituit 304. Abbas creatur 304.
Julianus Placentinus Abbas S. Juſtinæ 289. iterum 292.
Junonis templum Patavii 1.
S. Juſtinæ parentes 8. martyrium in ultimum Neronis annum incurrit 9. martyrii cauſſæ 9. genibus ſaxum cedit 10. acta à S. Proſdocimo ſcripta perierunt 6. actorum, quæ nunc extant, cenſura 6. ſepulchrum 6. corpus ut inventum 11. 219.
Congregatio multis monaſteriis augetur 209. uſque ad 217.
Monaſterium 19. ejus initia ignorantur 20. quibus monachis à Roſio aſſignatum 38. Ab inſtituto Cluniacenſi ad monachos Montis Oliveti transfertur 198. Cluniacenſibus reſtituitur 200. Ei prædia à Roſio Patavino epiſcopo donantur 35. à Gauslino epiſcopo reſtituitur, & ditatur 45. ejus facies, cùm Ludovicus Barbus Abbas illud eſt ingreſſus 203. ab Henrico V. ſpoliatur 60. ab Eccelino diripitur, & militibus aſſignatur 94. Eccelini milites pelluntur 96. iterum ab Eccelino militibus datur 103. à plebe Patavina diripitur 137. 150. ab Hunnis incenditur 43.
Templum quando excitatum 18. terræmotu proſtratum 18. 60. inſtauratum 18. urbis incendio deformatum 32. ei donata ab Opilione latifundia 18. iis latifundiis ab Hildebrando Longobardorum rege ſpoliatur 34. novi templi architectus 257. 264. 265. 267. 269. id in paluſtri loco ædificatur 260. ſumptus maximi in ejus fundamenta 260. de eo Bartholomæi Liviani ſententia 263. ejus menſura 268. ejus aræ dicantur 282.
Argenteum ſimulacrum pondo xxxv. Bartholomæi Spanni opus 267. imago in numis Venetorum cur 290.
Juſtinus Feltrienſis S. Juſtinæ Abbas 249.

L

Laurentius Gazius, Monachus, Philoſophus, Mathematicus, Muſicus, Librarius 271.
Leo IX. Pontif. Max. in Pannoniam profi-

Digitized by Google

proficiſcitur 51. 52. Andreæ Hungarorum regi communione fidelium interdicit 52. Patavium venit 52. Abbati S. Juſtinæ jus concedit utendi Mitra, Chirothecis, Dalmatica, Sandaliis 52.
Leocii Comites 175.
S. Leolinus epiſcopus Patavinus 15. ejus delubrum 15.
Leonardus Malaſpina Abbas S. Juſtinæ 225.
Leonardus Pontremulenſis Abbas S. Juſtinæ 268. iterum 270. tertiò 274.
Leoninus epiſcopus Patavinus 15.
Lex Salica 37. Longobardorum 63.
Lignarius pagus, partim epiſcopo Patavino, partim monachis S. Juſtinæ paret 55.
Limena pagus agri Patavini 77. 78.
Limeniana gens Patavina 78. eadem Cathanea 78.
Limpidius Patavinus epiſcopus 15.
Liotaldus Patavinus epiſcopus 44.
Litulphus Carrarienſis latifundium monaſterio S. Juſtinæ donat 57.
T. Livii ſepulchrum inventum 218. ejus epitaphium 218. oſſa reperta 219. Patavinis donantur 219. honorificentiſſime transferuntur 219. in aula Prætorii collocantur 220. brachium dono datur Alphonſo regi Aragonum 220.
Locuſtarum ingens copia 273.
Longobardi Italiam invadunt 29. Idololatræ aut hæretici 30. eorum immanitas 30.
Longobardici characteres 6.
Longobardorum lex 63. regum ſeries 30.
Luitaldus Patavinus epiſcopus 37.
Luitprandi laus 34.
SS. Lucæ plures 241.
S. Lucæ Euangeliſtæ corpus à Conſtantino Imperatore Conſtantinopolim translatum 238. caput dono datum S. Gregorio Romam aſportatur 239. adhuc in Vaticana baſilica aſſervatur 243. corpus Patavium translatum 36. inventum 72. miracula ad ejus arcam 73. de eo dubitatum à quibuſdam 230. corpus alterum ut Venetias allatum dicatur 230. 232. ut alterum ſit translatum Patavium 248. Patavii inſpectum 231. Venetiis 244. inventum Patavii ſine capite 231. Venetiis cum capite 243. de eo controverſia inter Venetos, & Patavinos 230. & ſeq. de Veneto Græcum chirographum 232. 233. id chirographum refellitur 238. 239. 240. de corpore, quod Venetiis aſſervatur, altera hiſtoria 241. Nicolai Perotti Archiepiſcopi Sepuntini ſententia 242. monachi S. Juſtinæ ei ſtare nolunt, ſed Pont. Max. appellant 242. Martyrologium Romanum monachis favet 247.
Lucas Galmarellus S. Juſtinæ Abbas 226.
Ludovicus Barbus S. Georgii in Alga Canonicus 198. Abbas S. Cypriani creatur 198. Abbas S. Juſtinæ 200. inauguratur 202. ejus prudentia 204. monaſterium SS. Hermagoræ, & Fortunati impetrat 209. ejus ad Venetorum Ducem oratio 216. concilio intereſt 217. 221. jus ſuffragii in Patavini epiſcopi electione reperit 217. Maſonis viros decimas ſolvere cogit 220. Triclinium & cellulas multas ædificat 220. templum ornat 221. pro Eugenio Summo Pontifice ſtat 222. epiſcopus Tarviſinus creatur 222. Abbatiam S. Juſtinæ Congregationi cedit 222. moritur 225.
Ludovicus Pedemontanus S. Juſtinæ Abbas 250.
Lulla Caſtrialta prædia monaſterio S. Juſtinæ legat 226.

M

MACERATÆ villa monaſterio Sanctæ Juſtinæ à Roſio Patavino epiſcopo donata. pag. 37.

Maltraverſa gens Patavina 49.

Mantuanum Cœnobium congregationi S. Juſtinæ additur 213.

Marcus Cornelius Epiſcopus Patavinus 265. 303.

Marcus presbyter Patavinus 197. Ludovicum Barbum S. Juſtinæ Abbatem fore vaticinatur 198.

Marcus monachus Theologus præſtantiſſimus 271.

Marchionum nomen à quibus inventum 30.

Maria Leonia latifundii pretium ſacrario S. Juſtinæ legat 228.

Marianus epiſcopus Patavinus 15.

Marinus Baduarius Patavinorum Prætor 90.

Marſilius Carrarienſis 151. 152. à Patavinis Dictator creatur 154. Maſtino Scaligero Patavium tradit 156. Tarviſium capit 157. Brixiam, & Bergomum in deditionem accipit 158. Scaligeris ſuſpectus inſidiis petitur 161. ultionem parat 161. Patavii dominus 163. obit 164.

Marſilius Papiſavius Carrarienſis Patavii dominus 166. necatur 167.

S. Martini eccleſia prope Montemſilicem à Gauſlino epiſcopo Patavino monaſterio S. Juſtinæ donatur 47.

Martius campus Patavii 10.

Maſonis viri monachis S. Juſtinæ decimas ſolvere nolunt 220. ſolvere coguntur 220. iterum negant 224. decimæ & latifundia væneunt. pagina 224.

S. Matthiæ corpus Patavium translatum 36. reliquiæ inventæ 72.

Maurus Papienſis Abbas Sanctæ Juſtinæ 222. iterum 224. tertiùm 225. cœnotaphium, & epitaphium Ludovico Barbo ponit 224. paludes exſiccat 224. quartùm Abbas 224. ſtudium ejus erga ſacram ſupellectilem 225. quintùm Abbas 227. ſacros codices deſcribendos curat 227. moritur 227. vide, Salimbenius.

Maximianus in Sanctæ Juſtinæ actis falſo dicitur Imperator 9. non eſt Maximinus Imperator 9. quis fuerit 9.

S. Maximus Patavinus epiſcopus S. Proſdocimo ſuccedit 11. acta Sancti Proſdocimi ſcribit 11. ſermones falſo ei tribuuntur 11. obit 12. ejus corpus ut repertum 50. 51.

Metamaucum à Patavinis epiſcopis ſedes translata 25. olim Medoaci portus 25. Patavini cæteris magis colunt 25.

Michael Brixienſis Abbas Sanctæ Juſtinæ 303. Taurilia collem muro cingit 303.

Milo Carrarienſis fundum monaſterio S. Juſtinæ donat 57.

Milo epiſcopus Patavinus 59. ei Henricus III. oppidum Plebis ſacci donat 59.

Miracula SS. corporum, quæ in S. Juſtinæ templo ſervantur 280.

Mœnia Patavii 186.

Monachi qui 2.

Monachi quo tempore S. Juſtinæ templum obtinuerint 20.

Monachi Græci ficta SS. corpora vænalia habere ſoliti 236.

Monachorum ſanctitas 20. mores ac diſciplina Ludovico Barbo Abbate 223.

Monaſterium quid 19.

Monaſterium D. Juſtinæ. lege S. Juſtinæ monaſterium.

Monaſticæ vitæ initia & in Europa vetuſtas 20.

Digitized by Google

Mons Annianus Patavini agri oppidum 165.
Mons Veneris olim, nunc Venda in agro Patavino 75.
Montis ſilicis arx Eccelino deditur 90. Cani Scaligero proditur 141. à Marſilii Carrarienſis copiis oppugnatur 163. 164. Ubertino Carrarienſi dedita 164.
Mos vetus prætentis renunciandi, pagina 56.
Muri Patavii 186.

N

NERONIS perſecutio. pag. 8.
Nicolai Perotti Archiepiſcopi Sipuntini de S. Lucæ corpore ſententia 242.
Nicolai Vaſconis converſio 212.
Nicolaus Carrarienſis eques 152. exilio damnatur 152.
Nicolaus Ormanettus epiſcopus Patavinus 289.
Nicolaus Patavinus epiſcopus 26.
Nicolaus Patavinus Abbas S. Juſtinæ 168. in ordinem redactus 169. Abbas iterum renunciatur Apoſtolica auctoritate 170.
Nicolaus Prutenus monachus S. Juſtinæ, ejuſque ſanctitas 252. & ſeq. moritur 256.
Nitingus epiſcopus Patavinus 37.
Novus portus à Franciſco Carrarienſi Patavii domino conditus 172.

O

OCTOBONUS Placentinus Patavinus epiſcopus 126.
Odo Patavinus epiſcopus. pagina 34.
Odoricus Limenianus Sanctæ Juſtinæ Abbas 123. antiquas tabulas exſcribendas curat 124. Calcinariam in emphyteuſim ſuſcipit. pagina 125.
Olympius ſive Eolympius Patavinus epiſcopus 26.
Opilio D. Juſtinæ templum excitat 16. Conſul. 16. 17. Ætii egregii Ducis filius 17. magiſter officiorum & Præfectus Prætorii 17. Patavii moritur 18. ejus ſimulacrum marmoreum in S. Juſtinæ 18.
Osbaldus epiſcopus Patavinus 44.

P

PAGANUS Turrianus epiſcopus Patavinus. pagina 126. 139.
Pagi agri Patavini, Pulveraria; S. Syrius, Aponus, Calcinaria, Cona. Quære ſingulos ſuis locis.
Panutius à Capriata S. Juſtinæ Abbas 226.
Papiſavia Carrarienſium familia 149. 166. 167. 195.
Patavini eorum veteres religiones 1. eos D. Proſdocimus ad Chriſtum convertit 1. Martyres 2. 10. eis falſo à Scardeonio Ariana labes aſpergitur 24. ſacris interdicitur 125. religione ſolvuntur 126. à Romanis bello non ſubacti 3. ſtante Romana republ. propriis legibus uſi 3. Prætoribus Galliam Ciſalpinam adminiſtrantibus paruerunt 6. jus eis Latii datum, deinde civitas 4. bello civili in reipubl. partibus 4. Aquilejenſibus contra Attilam opem tulerunt 23. nobiliores Venetias migrant 24. Rivoaltum mittunt Conſules, ædificiorumque curatores 22. eis Conſules eligendi jus datum una cum libertate ab Henrico III. Imperatore 58. in Friderici Ænobarbi verba jurant 66. eorum cum Florentinis fœdus 130.

Pa-

Patavini Senatus de clericorum cæde lex 125.
Patavina reſpubl. à plebe ad Patritios tranſit 138.
Patavinæ gentes. Vitaliana 1. Borromea 1. Picacaura 18. Daula 22. 24. Docta 24. Fontana 33. Cumana 33. Tranſalgarda 44. Forzatea 44. Maltraverſa 49. 126. Carrarienſis 57. Tergula 59. Comitum 63. Cacia 65. Limeniana 78. Cathanea 78. Pedelignea 78. Scacorum 78. Guntarina 111. Muſſata 126. Capivaccea 128. Placiola 134. Alticlinia & Aigolanda 136. Papiſavia 149. 166. 167. 195. Buzzacarina 176. Enſelmia 185. Caſalia 200.
Patavini Epiſcopi. Vide Epiſcopi Patavini. Sedem Metamaucum transferunt 25. Clodiam 26.
Patavinæ eccleſiæ opes 48.
Patavinum agrum depopulatur Alaricus 21. Radagaiſus 21. alii.
Patavium Romanorum colonia non fuit 4. ab Attila dirutum & incendio abſumptum 23. à Theodorico reſtitutum 26. 27. à Totila, aut à Francis everſum 27. 28. à Narſete inſtauratum 28. incenſum ab Agilulpho Longobardorum rege 30. ab Hunnis direptum, & incenſum ex quorundam ſententia, quæ rejicitur 42. incendio magna ex parte abſumptum 69. ex ligneo lateritium 70. excolitur ab Henrico III. Imperatore 58. Federico Imperatori deditum 88. Eccelino ereptum 111. Gallis paret 35. Romano Imperio 35. libertate fruitur 58. Friderici Ænobarbi jugum ſubit 68. iterum liberum 80. Eccelini tyrannide premitur 91. & ſeq. ab eo deſciſcit 133. Friderico Auſtriæ Duci ſe dedit 144. Henrico Carinthiæ Duci donatur 149. Maſtino Scaligero à Marſilio Carrarienſi traditur 156. à Fœderatis captum Marſilio Carrarienſi datur 163. Ubertino Carrarienſi paret 164. Marſilio Papiſavio 166. Jacobo II. Carrarienſi 167. Jacobino & Franciſco 169. Franciſco Novello 182. Galeacio Vicecomiti 184. à Franciſco Novello recuperatur 186. in Venetorum ditionem concedit 194. Maximiliano Imperatori cedit 261. à Venetis recuperatur 261. à Maximiliano irrito conatu obſidetur 262. à Venetis munitur 262. frequentia 4. quæ poſt Antenorem reipubl. forma 3. mœnia 186.
Patritii olim qui 17.
Paulus epiſcopus Patavinus 15.
Paulus à Flumine medicus 231.
Paulus Calliarius Veronenſis pictor 293.
Paulus Orius Abbas S. Juſtinæ 296. ejus laus 296.
Paulus Strata Papienſis ſcholaſticus 205. ejus converſio 205.
Pedelignea gens Patavina 78.
Peregrinus Mutinenſis Abbas S. Juſtinæ 278. moritur 285.
Perſecutiones Chriſtianorum 8.
Peſtis Patavii 252. 275. 291.
Petrus epiſcopus Patavinus 44.
Petrus Barbus Cardinalis epiſcopus Patavinus 227. epiſcopus Vicentinus 228. Vicarius olim Abbatis S. Juſtinæ 228.
Petrus Barocius epiſcopus Patavinus 250.
Petrus Campagnola 166. 167. in exilium pulſus 168.
Petrus Donatus epiſcopus Patavinus 223.
Petrus Foſcarus epiſcopus Patavinus 250.
Petrus Limenianus epiſcopus Patavinus 29.

Digitized by Google

Petrus Marcellus epiſcopus Patavinus 209. 217.
Petrus Picacaurus epiſcopus Patavinus 44.
Petrus Tergula epiſcopus Patavinus 59.
Petrus Vinea Federici Imperatoris à ſecretis 99.
Philippo Alenconio Cardinali monaſterium S.Juſtinæ commendatur 185. moritur 189.
Philippus Fontana adverſus Eccelinum legatus 105. capitur 116.
Philoſophiæ ſtudium in monaſterio S. Juſtinæ reſtitutum 304.
Picacaura gens Patavina 18. 44.
Pictura in Italia reviviſcit 227.
Pileus Prata epiſcopus Patavinus 171. 172. Archiepiſcopus Ravennas creatur 172.
Placidus Contarenus OEconomus 275.
Placidus Genuenſis Abbas S. Juſtinæ 289. magiſtratu abit 289.
Placidus Pavanellus monachus S. Juſtinæ 249. Abbas generalis Vallis umbroſæ 249. epiſcopus Torcellanus 249. bibliothecam ſuam monaſterio S. Juſtinæ legat 249.
Placidus Veronenſis Abbas S. Juſtinæ 252. obit 257.
Plebis ſacci oppidum 107.
Pons ſublicius 145.
Præpedigna Vitaliani uxor S. Juſtinæ mater 8. ejus mors 8.
Præſides provinciarum vel urbium in actis Sanctorum martyrum ſæpe reges dicti 6.
Pratalcæ Cœnobium S. Juſtinæ congregationi adjungitur 228.
Pratum novum donatur eccleſiæ S.Juſtinæ à Gauſlino epiſcopo 47. 55. Pratum vallis idem 10.
Princivalis epiſcopus Patavinus 120.
Prioratus S. Salvatoris Montis ſilicis 57.
Proculus Patavinus epiſcopus 14.
S. Proſdocimus Patavium miſſus à D. Petro 5. quot annos natus 5. ejus miracula 5. Patavinos, & Venetos ad Chriſtum convertit 1. in Venetia fidem propagat 8. Juſtinæ parentibus orbæ curam gerit 8. perſecutioni ſubtrahitur 11. xciv. annis Patavinam eccleſiam regit 11. obit 11. ejus ſepulchrum 11. ſacellum 19. ejus acta à S. Maximo ſucceſſore deſcripta 6. corpus transferre cupiunt Patavini in novum S. Juſtinæ templum 284. reliquiæ in cæmento inventæ 284. ſacellum ornatum, & novo templo junctum 288.
Provinius Patavinus epiſcopus 16.
Proviſores Patavii contra Eccelini inſidias creantur 89.
Pulveraria pagus 13.
Puteus plenus oſſibus SS. Martyrum 11. ut inventus 121.

R

Radagaisi Gotthorum Regis in Italiam adventus 21. Patavinum agrum populatur 21. à Stilicone cum copiis deletus 21.
Raimundus Abbas S. Nicolai epiſcopus Patavinus 175.
Ravenna à Friderico capitur 102.
Regum vel regnorum nomina in acta SS. Martyrum ut irrepſerint 6.
Ricardus Gallus cælator egregius 276. ejus ingenium 276.
Ricardus S. Juſtinæ Abbas 127. in ordinem redigitur 127.
Richinardus Patavinus epiſcopus 34.
Rivoaltus Venetiarum inſula 22. eò mittuntur à Patavinis conſules, & ædificiorum curatores 22.
Robertus Ghiſlerius Bononienſis Prætor Patavinus 89.

Ro-

Robolonis oppidulum 179. collis, & ædes à monachis S. Juſtinæ emptæ 225.
Rodingus Patavinus epiſcopus 34.
Rodulphus S. Juſtinæ Abbas 127.
Rolandus Caſatius 204. moritur 226.
Roſius vel Rorius Patavinus epiſcopus 34. Sanctæ Juſtinæ monaſterio prædia quædam donat 35. monachos deducit in monaſterium 37. Xenodochium inſtituit 37. eccleſiam S. Martini in vico Cervareſio ære ſuo extructam monaſterio S. Juſtinæ donat 37.
Rotro Patavii Bachilio fluvius putatur 49.

S

SACELLUM Beatæ Virgini à Sancto Proſdocimo extructum pag. 10. Sancti Proſdocimi 19.
Salardus Hunnorum Dux 42.
Salem Patavini ad Calcinariam conficiunt 129. prohibentur à Venetis 129.
Salica lex 37.
Salimbenius Fulpertus 205. ejus converſio 206. Maurus mutato nomine appellatur 208. mira ejus conſtantia 208.
Satyrum eccleſiæ Patavinæ ab Henrico III. donatur 56. quid fuerit 56.
Saxum S. Juſtinæ genibus cedit 10. id Venetiis aſſervatur 10.
Scachorum gens Patavina 78.
Scaligerorum genus Germanicum. pagina 131.
Scardeonius Patavinis falſo Arianam labem aſpergit 24.
Seditio ingens Patavii 136.
Senatus princeps Romæ, & Patavii. pag. 6.
Sepulchrum T. Livii 11. 218. S. Juſtinæ 6. S. Proſdocimi 11.
Servorum Cœnobium Patavii 152.
Servorum Patavinorum fides 4.
Severianus Daulus epiſcopus Patavinus Baſilicam S. Jacobi in Rivoalto dicat 22. 24.
Severinus Bituntinus Abbas S. Juſtinæ 249.
Sibico Patavinus epiſcopus 44.
Simon papienſis Abbas Sanctæ Juſtinæ 251.
Sinobaldus epiſcopus Patavinus 59.
Sixtus à Ruvere Patavinus epiſcopus 261. Cardinalis, & Vicecancellarius 261.
S. Sixti Abbatia Placentiæ monachis S. Juſtinæ datur 215.
Stabula monaſterii S. Juſtinæ incendio abſumpta 262.
Stephanus Carrarienſis Patavinus epiſcopus 187.
Stephanus Patavinus Sanctæ Juſtinæ Abbas 75. magiſtratu ſe abdicat. pag. 75.
Stephanus Novarienſis Abbas S. Juſtinæ 275.
Syrus Patavinus epiſcopus 14. ab eo pagus in agro Patavino nomen habet 15.

T

TARVISIUM à Venetis Leopoldo Auſtriæ Duci donatur 177. Franciſco Carrarienſi deditur 178. Galeacio Vicecomiti 183.
Taxis Hunnorum Dux 42.
Templum novum S. Juſtinæ 257.
Templum Patavii primum S. Sophiæ dicatum 8.
Theodoricus Italiæ rex 26. ejus elogium 26. Patavium reſtituit 26. 27. Veronam amplificat, & mœnibus ſepit 26.

Theodorus Patavinus epiſcopus 14.
Theodoſianus codex corruptus 15.
Theodoſius Patavinus epiſcopus, pagina 34.
Theologi à congregatione S. Juſtinæ Tridentum ad Concilium miſſi, pagina 283.
Theophilus Cremonenſis Abbas S. Juſtinæ 251. congregationis Præſes 251.
Theophilus Mediolanenſis S. Juſtinę Abbas 269.
Thraſea Pætus Patavinus 4.
T. Livii ſepulchrum 11. 218.
Tranſalgarda gens Patavina 44. 64. in Gallias traducta 64. Forzatea aut Capiliſtia appellata 64.
Translatio SS. corporum è veteri S. Juſtinæ in aram ejus maximam 258. è veteri templo in novum 278.
Tribuni plebis Patavii, pag. 130. 136. 138.
Tricidius Patavinus epiſcopus 33. epiſcopalem ſedem Metamauco Patavium transfert 33.
Tridentini à Veronenſibus ad Patavinos deficiunt 125.
Trojani religioſi 1.
Turingarius epiſcopus Patavinus, pagina 44.
Turres privatis ędibus addi cœptę, pag. 82.

V

Valaycus vel Uvalaſſus Patavinus epiſcopus, pag. 44.
Vantium Patavii locus, pagina 47.
Ubertinus Carrarienſis 149. ab exilio revocatur 151. publicas tabulas incendit, & Pretorem obtruncat 151. Patavii dominus 164. Montem ſilicis capit 164. 165. urbem ornat 166. moritur 166.
Vectigal macello Patavino impoſitum 137.
Venda olim mons Veneris inter Euganeos 75.
Veneta moneta 63.
Venetia ab Henetis Paphlagonibus nomen habet 3. ab Alarico vaſtatur 21.
Venetiarum origo 21. laus 22.
Veneti à Proſdocimo ad Chriſtum converſi 1. omnes Patavinis exceptis in Antonii partibus bello civili fuerunt 4.
Venetorum cum Genuenſibus bellum 175. clades à Genuenſibus acceptę 175. apparatus 176. Genuenſes obſident 177. vincunt 177.
Veruculphus ſive Uvintulphus Patavinus epiſcopus 52.
Verona à Theodorico aucta & ſepta mœnibus 26. in Venetorum poteſtatem venit 193.
Verus Patavinus epiſcopus 15.
Ugo Robertus epiſcopus Patavinus 187.
Ugonis Brandeburgenſis pietas, pagina 211.
Vicedomini, eorumque munus 70.
Vicentia in Patavinorum ditionem concedit 120. Henrico Imperatori proditur 132. à Patavinis irrito conatu tentatur 139. eam oblatam Veneti reſpuunt 191. quibus cauſſis adducti in fidem acceperint, pagina 192.
Villanova à Franciſco Carrarienſe condita 172.
Vincentius Neapolitanus Abbas S. Juſtinæ 267.
Virgilius Patavinus epiſcopus, pagina 26.
B. Virginis tabula Conſtantinopoli Patavium translata 36.
Vitalianus Juſtinus ad Chriſtum à S. Proſdocimo converſus 5. falſo Patavii

tavii rex creditus 5. is error ut irrepſerit 6. Princeps eſſe ut potuerit 6. Vitalianæ & Borromeæ gentis auctor 7. ejus mors 8.
Vitalianus Scytha Eutychianus Imperium affectans interficitur 7.
Vitalis epiſcopus Patavinus 34.
Vitalis Silveſtrius S. Juſtinæ Abbas 171.
Vitellius Patavinus epiſcopus 15.
Uldericus Patavinus epiſcopus 52.
S. Urius presbyter corpora SS. Lucæ Euangeliſtæ, & Matthiæ Apoſtoli Patavium fert 36. 248. Tabulam item B. Virginis.
Urſo Germanus Patavinus epiſcopus, pagina 48.
Uvalaſſus vel Valaycus epiſcopus Patavinus 44.
Uvelphi qui 82.

X

XICHO Polentonus, pag. 219.

Z

ZACHARIAS Caſtagnola OEconomus S. Juſtinæ 229. Abbas Cœnobii Caſſinenſis 229.
Zairum monachis S. Juſtinæ donatur 55. quid fuerit 56.
Zuentebaldus Bojorum Dux 41.

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

HISTORIARUM
COENOBII D. JUSTINÆ
PATAVINÆ,
LIBER PRIMUS.

STUDIUM *Religionis apud Trojanos maximum eos docuit poſt exciſam urbem aliò patrias ſuperſtitiones deferre. Inde multas Deorum cæremonias Latium ab Ænea, Venetia ab Antenore accepit.* Suet. in Tib. *Apud Euganeos veterrimum hujus provinciæ populum Gerionis oraculum celebre fuit. Poſtea in urbe cultam Junonem, & proxime ſua tempora in fano ejuſdem pependiſſe roſtra Spartanarum navium, auctor eſt Livius. Concordiæ templum argumenta habet ex antiquis lapidibus, & monumentis, quæ extant. Alia demum Sacra Patavinos credimus habuiſſe communia cum Romanis, ad quos imperium orbis terrarum etiam omnium gentium Deos, ritus, & ſacrificia tranſtulit.* Dec.i.lib.x. *Patavium ab ea errorum colluvione in Chriſtianam fidem pertraxit Proſdocimus Petri Apoſtoli auditor, quo etiam hortante Veneti univerſi antiquam impietatem exuerunt. Ab ea tamen non ſine ſanguine diſceſſum eſt, dum impii Cæſares proſcripta ſæpius Chriſtiana religione ubique fideles ſuppliciis exagitarunt. Hinc martyrii titulo claruere innumeri viri, ac mu-* Tac.lib.xv.

 lieres,

lieres, qui adverſus Tyrannos ſæviſſimis tormentis cruciati ad mortem uſque ſuſceptam fidem tutati ſunt. Horum pluribus Patavium honeſtatur, maxime tamen Juſtina Virgine, cui noſter deſudat labor. Sublatis deinde hoſtibus Chriſtianæ fidei, eaque late recepta, novum ſibi Martyrii genus homines aſſumpſerunt, qui primum deſpectis opibus, & conſortio cæterorum, divinis contemplationibus ſe dedidere, mox abdicata libertate ſub imperio alicujus catervatim degentes retinuere vetus Monachorum nomen, & poſt aliqua tempora ab eremo ad civitates deducti divinam rem multo ſplendore, ac ſanctitate curavere. His templum D. Juſtinæ commiſſum eſt, his in Republica Patavina maxima auctoritas fuit, ut nedum Cœnobii vetuſtas, ſed etiam Abbatum virtus & res egregie geſtæ merito opus noſtrum depoſcant. Proinde totius operis ratio erit, ut Cœnobii extructionem, ruinas, & reparationes deſcribentes attingamus hiſtorias Sanctorum, qui in eo conquieſcunt, & conſulamus memoriæ eorum, qui opibus vel officiis divinam rem adjuverunt. Ex his quæ jura, quæ dona collata ſint, qui Patres ea adminiſtraverint, & quæcunque inſignia hactenus acciderint, in lucem prodibunt. Eadem ſæpius immiſta urbanis rebus nos in annales Patavinos deducent, ex quibus varium opus texemus, & (juvat ominari) non injucundum. Libet autem præmittere urbis originem & incrementa, ut his poſteriora tempora illuſtrentur, & de Patavinis Regibus opinio quorundam explodatur.

Liv. lib. i. *Urbem Patavium Antenor condidit. Is auctor apud Trojanos pacis, ac reddendæ Helenæ, poſt everſam urbem hoſtes etiam minus infenſos expertus eſt. Itaque libero ſibi facto diſceſſu, cùm Henetos Trojanorum auxiliares nuper orbatos Pylemene Rege ſocios adſciviſſet, ad intimum maris Adriatici ſinum enavigavit, atque depulſis Euganeis urbem extruxit. Horum reliquiæ inter montes receptæ qua Medoacus fluit, vallibus quæ late patent proprium nomen indiderunt; & in veteri provincia, quæ à recenti*

populo

Digitized by Google

populo Henetia, mox Venetia appellata eſt, colles non longe ab urbe adhuc Euganeorum nomen retinent. Poſt Antenorem quale imperium fuerit, regni an Reipublicæ, ambigimus. Prodit Euſebius in Chronico, Hectoris filios Trojæ regnum poſteris Antenoris extorſiſſe, unde conjicias eos brevi in Aſiam reverſos. Sed multo magis in opinionem Reipublicæ trahimur, dum vetuſtas Patavinorum res ſpectamus. Nihil apud eos vel antiquum magis vel glorioſum ea victoria, quam de Cleonymo Laconum Rege retulerunt anno conditæ urbis Romæ CCCXCIV. *in qua nullius Patavinorum Regis mentio eſt, cujus tamen juſſu vel manu fuerat injuria depopulati agri vindicanda. Ibi etiam Reipublicæ argumentum habeo, cùm Patavinos in duas partes juventutem diviſiſſe, eaque hoſtes & naves invaſiſſe lego. Vel ſi conjecturis uti liceat, facilius Rempublicam dixerim. Nova urbs æque Trojanis, ac Venetis debebatur, utrique patere regiam dignitatem oportebat. Sed quæ ſolent de hac concertationes, diſſidia, bella exoriri? Nec aliud gravius afflixiſſet urbem male tutam inter infenſos populos, qui juncta Trojanorum & Henetorum arma horrebant, ſejuncta aggredi poterant. Patavinos denique Rempublicam maluiſſe ſuadent cætera, quæ his Romana vigente acciderunt. Ea etiam ad oſtendendam Patavinæ urbis magnitudinem libenter afferimus. Poſtquam Romana res ex vicinis crevit, quæcumque apud Italos imperia erant, in eandem ceſſerunt. Neque univerſa armis ſubacta, ſed pleraque variis artibus acquiſita. Viciniores, ac potentiores quidam Romana Civitate donati inter cives cenſi ſunt. Qui Latini nominis dicebantur in ſocietatem recepti, Campani beneficiis, Patavini benevolentia retenti. Hos ſemper uſos propriis legibus, numquam armis Romanorum impetitos legas apud veteres ſcriptores. Semper eos in armis habitos ab accolis Gallis Livius ſcribit, & bello Gallico Ciſalpino refert Polybius Venetos cum Romanis percuſſo fædere adverſus irrumpentes Gallos cum Cenomanis auxilio fuiſſe.*

Liv. Dec. i. lib. x.

Liv. Dec. i. lib. x.

Polyb. lib. ii

 Mutuis

Liv. Dec. v. *Mutuis etiam beneficiis certatum conſtat. Anno urbis Romæ*
lib. i. DLXXIX. *cùm Patavinorum legati attuliſſent excitatam ibi ſeditionem, qua cives propediem armis decertaturi videbantur, mandatum eſt M. Æmylio Cos. ut præſens tumultuantes cives ſedaret. Et viſum eſt facinus dignum Romano Cos. conciliatis civibus, & ſublata ſeditione, Urbem ſpectatæ fidei ac benevolen-*
Aſc. in Piſ. *tiæ coram juviſſe. Eam jure latii poſtea honeſtavit Cn. Pompeius*
App. Bello Civ. lib. ii. *Strabo Cos. quo Civibus in patria magiſtratu functis licebat Ro-*
lib. xiii. lib. *mæ, ac Civibus Romanis, Senatorium ordinem, & curules digni-*
xvi. *tates petere. Poſtremo Venetos Civitate donatos habet Tacitus, apud quem etiam Thraſeam Petum inter Clariſſimos Senatores legimus. Ex aliis alios Romæ claruiſſe, atque conſulatu perfunctos, liquet. Ex his refellas eorum opiniones, qui Patavium*
Geog. lib. v. *Romanorum coloniam arbitrati ſunt, cùm viris & armis potens exteris colonis non eguerit. Strabonem auctorem habeo, qui Auguſti tempeſtate floruit, nuper Patavii cenſos equeſtris ordinis quingentos, atque olim in hoſtes deducta centum viginti millia; neque tot alibi viros equeſtris ordinis, licet in Clariſſimis Italiæ*
Lib. iii. *urbibus, præter Gades. Bello Civili Rempublicam adverſus*
Philip. xii. lib. ii. *M. Antonium armis & pecunia juviſſe, ſcribit Cicero. Diverſa tamen ab eo Paterculus, affirmans Aſinium Pollionem cum ſeptem legionibus Venetiam in poteſtate Antonii retinuiſſe: quod licet multa ſcriptoris auctoritate vindicet ſibi aliquam fidem, tamen rectius credam, conſpirante etiam pro Antonio tota provin-*
Satur. i. *cia, Patavium, in partibus Reipublicæ ſtetiſſe. Suffragatur Macrobius, qui ſervorum Patavinorum fidem commendans ſcribit, Pollionem Civibus arma & pecunias imperaſſe, ſed cùm ipſi potius quam conferre imperata aliò dilaberentur, vel laterent, egregia ſervorum fide protecti ſunt. Hæc ex antiquis excerpta ad vetuſtam gentis gloriam congeſta ſint: nunc ad ſuſcepta Chriſtianæ*
ANNUS CHRISTI *fidei ſacra convertamur. Anno poſt conditam urbem Patavium*
XLVI. MCLXIV. *qui eſt Jeſu Chriſti* XLVI. *& Claudii Cæſaris* IV.

C. Cri-

Digitized by Google

C. Criſpino II. *& T. Statilio Tauro Coſſ. Petrus princeps Apoſtolorum locata Romæ Sede, quæ totius Religionis, & omnium Eccleſiarum mater eſſet, ad præcipuas Italiæ urbes ſalutis, & veri cultus nuncios direxit. Inter cæteros Marcus Aquilejam, Apollinaris Ravennam, Proſdocimus Patavium miſſi leguntur. Græcus is Petrum olim Antiochiæ audierat, deinde Romam ſecutus fuerat, ubi anno ætatis ſuæ* XX. *Patavinam Eccleſiam fundandam, regendamque ſuſcepit. Neque tamen juvenem adeo ſuſpicaberis vaſto oneri imparem, ſi egregiam virtutem ſpectes, & Petrum Apoſtolum cogites judicem ipſius meritorum. Æquavit etiam magnitudo rerum geſtarum celebrem de eo opinionem; namque Epiſcopalem dignitatem optime explevit, diffuſa late religione, ubique dicatis templis, & multis hominum ad eorum miniſteria initiatis. Græco homini, & ritus peregrinos afferenti adverſus veteres ſuperſtitiones, apud eam gentem favit integritas vitæ, atque in adverſis rebus tolerantia. Multæ eloquentiæ, ac piis laboribus acceſſere frequentius miracula, quæ mortalium mentes excederent, & piam fidem foverent. Vidit ea ætas juſſu Sancti Epiſcopi cæcos luminis, claudos itineris ſolatio reſtitutos; aſpexit ægros repente evaleſcere, ſenſitque depelli dæmones ex obſeſſis corporibus ſola prolatione divini nominis. Hæc itaque, & alia, quæ in actis ejuſdem maxima referuntur, multos Chriſto adjunxerunt. Sed longe major acceſſio facta eſt ex converſione Vitaliani Juſtini inter Patavinos eminentiſſimi, qui, accerſito in opus medicum Proſdocimo, nedum exuit diutinum languorem, quo affligebatur, ſed (etenim divinum opus eſt externa remedia ad mentis ægritudinem transferre) mentis etiam cæcitatem, ac inanium Deorum errorem abegit. Hic Patavini Senatus Princeps, vel ſummæ apud eum auctoritatis, apud nonnullos hiſtoricos ſcite minus regis nomen obtinet, quo nihil ineptius, cùm ex prædictis opinio regni Patavini exploſa ſit, & liqueat multo antea urbem Romano Imperio adhæſiſſe. Quod ſi florente eorum republica*

Bar. Annal. Eccl. to. i.

poſt Porſenam Tuſcorum regem nullum fere alium apud Italos legas; & apud Livium affirmet Scipio regium nomen, alibi magnum, Romæ intolerandum eſſe, quibus auribus id acciperent Cæſares, qui orbis Monarchiam appetebant? Sed unde irrepſerit mendum, prodamus. Acta Proſdocimi, quæ Maximus ſucceſſor deſcripſit inter crebras civitatis direptiones, & incendia interciderunt. Neque acta Juſtinæ martyris ab eodem Proſdocimo litteris commendata ad nos pervenere, ſed forſan prope tempora Longobardorum pauca quædam, ac mutila, ad majores noſtros delata ſunt, qui adjectis hiſce veterum traditionibus hiſtorias ediderunt, quæ præ manibus verſantur. In his nihil vetuſtatem olet, non ſtylus antiqua tempora, non voces Latinum cultum referunt, ſed magis collapſam inibi Latinitatem deplores. Eadem de regno Vitaliani reperies apud auctores poſteriorum temporum, maxime tamen in lapide ſepulchrali D. Juſtinæ ſculpto characteribus Longobardicis, vel Gotthicis, ut quidam opinantur. Sed inter varias opiniones probatur magis ſententia eruditiſſimi viri Cæſaris Baronii, vel ante ſacram purpuram merito pietatis, ac doctrinæ illuſtriſſimi, qui inter acta Sanctorum Martyrum illapſa frequenter nomina regum vel regnorum, quæ nullibi ſint, cenſuit ea dici oportere Præſidum Provinciarum, ſeu urbium, quæ ſub Romano imperio eſſent. Favet huic opinioni Sigonius, qui ex Strabone affirmat, Patavinos aliquando paruiſſe prætoribus, qui proximam Galliam adminiſtrabant. Vitalianum etiam ſi neque Præſidem, neque prætorem velimus, ex alia etiam dignitate Patavinorum fere principem conjicere poſſumus. Romanis relecto Senatu mos fuit, optimum, ſpectatiſſimumque aliquem Senatorum principem dicere, qui primus ſententiam, ac ſuffragium ferret. Quid itaque ſi Patavini Romanos æmulati tum Senatus principem Vitalianum habuiſſent? Neque improbamus eam opinionem, quòd idem præfuerit Patavinæ Reipublicæ, qualis avorum noſtrorum memoria in Florentina enituit Coſmus Medices, cognomento Magnus,

Dec. iii. lib. vii.

In Mart. ad Nonas Oct.

De Ant. jur. Ital. lib. i.

Digitized by Google

Magnus, qui maxima rerum experientia, & ampliſſimis opibus, nactus apud cives ſummam auctoritatem, publicas res privato nutu rexit, ut illum non abſurde civem privatum, ac principem diceres. Ex hoc Vitaliano vetus fama eſt, etiam apud Patavinos ſcriptores repetita, originem ducere Vitalianorum familiam, quæ adhuc inter vetuſtas & egregias enumeratur. Eadem eſt nobilitas Borromeorum, qui ex Vitalianorum ſtirpe in Borromeam familiam æque illuſtrem optati eandem antiquitatem, ac generis ſplendorem profitentur. Utraque apud nos familia egregiis viris, & opibus claruit claretque. Sed Borromeis Mediolanum traductis fortuna impenſius favit; namque ex ſua virtute, ac benevolentia principum Mediolanenſium, aucti majoribus titulis, ditione, & divitiis, plures etiam habuere ſummos belli duces, togatoſque ad principum conſilia delectos, quibus non ſemel acceſſit laus ſervati Inſubrum imperii. His perpetuum decus adjicias Carolum Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalem Archiepiſcopum Mediolanenſem ſanctitate inſignem, miraculis clarum, inter Beatos cultum. Hæc de Vitaliano. Sed cogimur diverſam de ipſius ætate opinionem excludere, quam affert vir ſingularis eloquentiæ, & eruditionis Cornelius Muſſus Epiſcopus Bituntinus. Rejicit is Vitalianum noſtrum in Gotthorum tempora, & eundem Belliſario coævum ſcribit adverſus Barbaros plurimum Italiæ ad libertatem contuliſſe. Error eſt ex nomine alterius Vitaliani Scythæ, qui Antemio, & Florentio Coſſ. adverſus Anaſtaſium Imperatorem hæreticum pro fide Catholica armis, & officiis ſtetit. Plura de eo apud Marcellinum, Cedrenum, & alios; clariora etiam apud Baronium, qui averſum illum à Catholica veritate, quam propugnaverat, ſcribit, Eutychianis faviſſe, deinde affectantem malis artibus Romanum Imperium ſeptimo menſe ab inito conſulatu in Auguſtali palatio decem & ſeptem vulneribus confoſſum interiiſſe. Itaque ſi Bituntini opinionem ſequaris, Patavinam hiſtoriam ſubvertes. Proſdocimus expiatis ſacro bapti-

Ung. in hiſt. Scard. lib. i. Philelph. in fun. Philip. Borrom.

Côc. de nat. Domini.

Ann. tomo vii.

mate Vitaliano, & Prepedigna uxore, primum in urbe templum ſtatuit Sophiæ, nempe Divinæ Sapientiæ. Auxit deinde felicitatem illius ſæculi Prepedigna, cùm hactenus expers liberorum filiam enixa eſt, quæ de Sacro Fonte Juſtinæ nomen accepit. Viſum etiam ulterius euangelium propagare, quod haud gravate receptum eſt Ateſte, Vicentiæ, Tarviſii, Altini, Feltriæ, & alibi, quò Sanctus Epiſcopus perrexit. Extant etiam in his urbibus templa ab eodem dicata, & celebris inter feſtos dies illius memoria. Poſtquam multis laboribus perfunctus Pontifex Patavium rediit, Vitalianus fatis conceſſit, quem trigeſimo die Prepedigna uxor ſubſecuta eſt. Igitur Juſtinæ, quæ vix puellares annos excedebat, Proſdocimus curam geſſit, docuitque Chriſtianam pietatem cum ſummo genere conjungere, nec officium præterire, quod Sacram virginem deceret. Hanc profecto ſub eo præſule Chriſtus educari ſibi Martyrem voluit, quæ ſuſceptam fidem adverſus tyrannos, & ipſam necem, fortiter retineret, atque cælo inferret primitias Patavinæ ſegetis. Ejus martyrium inter vetuſtiores agones Sanctarum Virginum celebre eſt; ſed quia in actis ipſius multa habentur, quæ Lydio lapide egeant, libet illud expendere. Annus latet, ſed ex conjecturis quæretur. Primam in Chriſtianos perſecutionem Nero movit, (etiam prophani
LXIX. *meminerunt) qua Romæ Petrus, & Paulus Apoſtolorum*
Tac. lib. xv. *Principes, & alii quamplures necantur. Et quamvis interfecto Nerone perſecutio viſa ſit Romæ tepuiſſe, alibi tamen, quò proſcriptio pervenerat, acrius exarſit. Galbæ, Othoni, atque Vitellio de Imperio certantibus nihil de religione licuit, cùm gliſcentibus bellis alter eorum vix in octavum menſem vitam, imperiumque protraxerit. Cæteræ orbis provinciæ, quæ minus Imperatorum factionibus ſtudebant, ut eas ſtudium Neronis tenebat, ita ipſius exemplo in Chriſtianos graſſabantur. Teſtes habeo Sanctos*
Mart. Rom. *Martyres, qui ubique paſſi leguntur ſub Nerone, licet exuſtis*
iv. Non. Jan. *eorum actis juſſu Diocletiani Cæſaris plurimorum memoria deſideretur.*

Digitized by Google

deretur. Ultimo Neronis anno paſſam Juſtinam conjicimus è ſupputatione temporum ab acceſſu D. Proſdocimi. Advenit is anno IV. *Claudii Cæſ. à quo ad ultimum Neronis enumerantur* XXIV. *Acta Proſdocimi quæcumque ſint, innuunt ſeptimo, vel octavo anno à converſione parentum eſſe natam. Eandem in juventute paſſam teſtantur reliquiæ ante non multos annos inſpectæ, quæ exile corpus vix ultra pueriles annos demonſtrant. Itaque ſi ætati illius* XVI. *vel* XVII. *annos demus, tempus martyrii aſſequimur. Cauſſam accipe Chriſtianam fidem, cui altera accedit ex actis, nempe quòd Maximianus Virginem deperiret. Sed quis hic Maximianus perperam appellatus ibi Imperator? Num ex Cæſaribus quiſpiam? minime. Sed appoſitum Maximiano nomen Imperatoris torſit olim quoſdam Monachos, qui ſtrepitum hujus tituli adeo exiſtimarunt, ut potius hiſtoriæ veritatem labefactarent, loco Maximiani Maximinum reſtituentes. Is poſt interfectum Alexandrum Cæſarem invaſit imperium anno* CCXXXVI. In Brev. *ut ſi ad ea tempora Martyrium Juſtinæ referas, concidant quæcumque de ea vera extant. Noſtra eſt opinio, quòd ſub ipſis Longobardorum temporibus quicumque eas hiſtorias confecerunt, arbitrati ſint eas plurimum honeſtari; ſi Reges, & Imperatores (magna nomina) inſererentur, nam Maximiani hujus imperium, & Vitaliani regnum, ex eadem officina prodeunt. Ipſi Maximianum vel Prætorem proximæ Galliæ Ciſalpinæ, vel militarem aliquem Tribunum, ſeu legionis præfectum putamus, quem Nero ad coercendam Chriſti religionem miſerit. Maxime quippe valuit apud Romanos vetus ſuperſtitio, cujus gratia frequenter animadverſum legimus in auctores rituum peregrinorum. Jam Virginis Juſtinæ agonem ſpectemus. Maximianus poſtquam multos Chriſtianæ Religionis accuſatos tormentis ſubjecit, Virgini è prædio ſuburbano redeunti prope muros urbis inſidias tetendit. Ea, conſpectis militibus, qui adverſi intendebant, arbitrata magis honeſtati, vel divitiis malum imminere, quam fidei,*

averſo

averſo quo ferebatur carpento, fugam inibat. Sed obſtitit pons milite clauſus, vel alio impedimento; unde, cùm nullum effugium pateret, in militum poteſtatem devenit. Ibidem maximum prodigium fuit, quòd cùm Virgo exiliens carpento, ut ſe ſuaque Deo committeret, in ipſo ponte, qui Silice ſtratus erat, genua flexiſſet, in ſignum obauditæ precis ſaxum genibus ceſſit. Idem veſtigia genuum adhuc retinens Venetiis in templo ipſius Virginis aſſervatur multa fidelium pietate. Neque tamen emovit prodigium milites, quin Juſtinam ad tribunal raperent, ubi invictæ fidei, & virilis conſtantiæ ſpecimen dedit. In actis habentur multa ad judicem ipſius reſponſa, quæ loquentem in ea ſpiritum Dei demonſtrant. At Maximianus cùm fruſtra virginis animum aggreſſus eſſet, neque blanditiis, minis, vel exemplo necis multorum, expugnare potuiſſet, immo ex conſtantia ipſius cæteri fideles obfirmarentur, & ſua dignitas minueretur, juſſit nobiliſſimam Chriſti Martyrem gladio transfigi. Ea poſt acceptum vulnus æterno ſponſo ſpiritum commendans efflavit. Corpus noctu ſublatum Proſdocimus ſepelivit prope locum necis, ubi antea Sacellum Sanctæ Dei genitrici Mariæ extruxerat. Extat adhuc multa vetuſtate, & reliquiis Sanctorum conſpiciendum, de quo nobis ſæpe mentio. Adjacet Martyrii locus, quem veteres Campum Martium, recentiores vero execrati impium nomen Pratum Vallis appellant. E ſupplicio ſpectatæ Virginis conjicias quamplurimos minoris generis interfectos, quorum corpora à Chriſtianis clam in proximum ſepulchretum inferuntur. Pone aram D. Matthiæ Apoſtoli, qua è novo templo deſcenſus eſt in delubrum Sancti Proſdocimi, puteus habetur oppletus oſſibus Sanctorum Martyrum, & non longe ab eo ſubterranei cuniculi, & in his oſſa plurima. Puteum indicem habeo ſæviſſimæ perſecutionis, qua vel curare occiſorum funera nefas eſſet, vel multitudini eorum ſepulchra ſatis non eſſent. Utrumque ex perſecutorum immanitate accidiſſe ſæpius Martyrologium monet. Qui haſce noſtras Cryptas luſtrarunt, ajunt Romanis Cæmete-

mete-

Digitized by Google

meteriis ſimillimas. Fuſius cùm ad revelationem de his divinitus acceptam deveniemus. Ad reliquias Juſtinæ redeo, quæ ſæviente perſecutione clam inter fideles cultæ, reddita pace Eccleſiæ, inſigni templo honeſtatæ ſunt. Fama eſt ex antiquis fundamentis & proximo T. Livii ſepulchro, ubi vetus templum viſitur D. Juſtinæ, aliàs extitiſſe Concordiæ ædem, eamque à prophano cultu in honorem Martyris deflexiſſe. Huic conſentit auctor, qui Sancti Danielis martyris revelationem ſcripſit; ſed inter obſcura ſæcula non auſim quicquam affirmare. Dum Patavina Eccleſia inſectatione Gentilium cruentatur, Proſdocimus Epiſcopus internecioni ſubtrahitur favente divina clementia, ut inter frequentes clades illius ſæculi nutantes populos diutius ſuſtineret. Præſtitiſſe Sanctum virum ad roborandos ubique fideles egregiam operam, Martyrii deſiderio flagraſſe, & non ſemel ſeipſum perſecutoribus objeciſſe, ſuadet illius ſanctitas, & ſævitia temporum, quibus ſedit. Dolemus ex ipſius actis pauca hactenus innotuiſſe, cùm plura maximaque illum geſſiſſe ſuſpicemur annis XCIII. *quibus Patavinam Eccleſiam rexit. Sed ad cæteras urbis calamitates accedat, antiquas etiam memorias Sanctorum interiiſſe. Sanctiſſime deceſſit annum agens* CXIII. *dignus profecto, qui è ſchola Sancti Petri Apoſtoli prodierit, cujus etiam mores optime expreſſit. Sepultus eſt in* CXXXIX. *ſacello Virginis Deiparæ, quod Longobardorum, & Hunnorum graſſationes effugit, licet parum ab urbe ſepoſitum ipſius ruinas non ſemel aſpexerit. Proſdocimi memoria celebris habetur in albo Sanctorum* VII. *Idus Novembris. Ex diſcipulis ejus Maximus Epiſcopatum accepit, qui Patavinus genere, ex Vitaliana ſtirpe creditus Eccleſiam ſibi commendatam ſingulari fide, & vigilantia gubernavit.* Scar. lib. ii. *Illum doctrina, & miraculis clarum effert Martyrologium Romanum; & tabulæ hujus Eccleſiæ demonſtrant annos* XXVII. *ſediſſe. Conſcripſit acta Sancti Proſdocimi, quæ exciderunt. Circumferuntur duo ſermones Maximi titulo habiti in ſolemnitate Beatæ Juſtinæ, qui pium quidem auctorem odorant,*

Digitized by Google

rant, ſed poſteriorum temporum, ac Monachum magis. Diem
CLXVI. *obiit imperante Aurelio Antonino Pio, & juxta tumulum Sancti Proſdocimi reconditur. Relato inter Sanctos annua celebritas inſtituta eſt* IV. *Nonas Auguſti, quo illius corpus poſt multa ſæcula Bernardo Epiſcopo divinitus revelatum frequentiori cultu à fidelibus honorari cœpit. Quis Maximo ſubrogatus fuerit ex diptychis Antiſtitum Patavinorum haud ſatis liquet. Alterum, quod prodiiſſe credimus in aulam Epiſcopalem ex antiquis monumentis, poſt Maximum habet Fidentium. Alterum quod vetuſtis characteribus ſcriptum legi apud Rolandinum Grammaticum, cujus item codex eadem ætate conſcriptus videtur, qua ſcripſit, nullam habet de Fidentio mentionem, ſed Maximo ſubjicit Calpor-*
Lib. x. *nianum. Movet etiam quod Petrus Natalis in Catalogo Sanctorum ſcribit Fidentium Epiſcopum Armenium. Patria ne, an*
Lib. ii. & in app. *ſede? demum urget auctoritas Bernardini Scardeonii Patavinarum rerum ſcriptoris diligentiſſimi, quòd agens de Sanctis Epiſcopis Patavinis Fidentium præterierit, & ipſius tumulum inter ſepulchra Sanctorum advenarum repoſuerit. Attamen libentius inter Patavinos præſules Fidentium recipimus, namque vetuſta eſt,*
Roland. Grammat. Hiſtor. lib. viii. *ac multiplex ipſius memoria in Eccleſia Patavina. In Cathedrali templo vetus olim Martyrium Fidentio dicatum fuit, & pleraque in agro Patavino delubra Sancto eidem extructa habentur, quæ in regione clarum, & non obſcure Patavinum Epiſcopum innuunt. Altera de Fidentii martyrio lis eſt. In Martyrologio dignitas martyrii reticetur. Scardeonius neque Epiſcopum, neque Martyrem appellat. Petrus Natalis martyrem, & martyrii genus deſcribit. Rolandinus, & alii Patavini ſcriptores martyrem profitentur. Horum apud nos opinio fidem habet ex anno migrationis ipſius. Enumeratur is Marci Aurelii Antonini* VII. *quo adverſus Chriſtianos perſecutio acrior excitatur. Ea innumeri fideles ubique paſſi leguntur, licet ab eodem Imperatore ſublata ſit dato Epheſi reſcripto, ne quis de Religione Chriſtianis nego-*

cium

cium faceſſeret. Sedit Fidentius biennium, ut etiam ex brevitate temporis poſſumus necem ipſius opinari. Locum martyrii habet Petrus Altinum urbem, quam diximus à Proſdocimo Chriſti fidem ſuſcepiſſe. Corpus ipſius divino monitu repertum eſt poſt multos annos in pago Pulverariæ, octavo ab urbe noſtra milliario. Itaque ſi conjecturis diverſa hæc complecti liceat, crederemus, Fidentium ad confirmandos Altinates fideles profectum, ibi martyrium egiſſe, & illius corpus Patavium relatum Pulverariæ, ignota adhuc occaſione, conſtitiſſe. Plumbea tabella cum ſacro corpore inventa, licet vetuſtate exeſa, tamen nobis viſa eſt martyrii titulum referre. Epiſcopi dignitas claro legitur, locus ſedis non ita. Revelationis hiſtoriam olim hauſeramus è Catalogo Petri Natalis, modo ampliorem accepimus ab Eccleſia ipſius Fidentii prope Montem Annianum, ubi Sanctum ipſius corpus honorifice aſſervatur. Neque tamen ſilere poſſumus incuriam ſcriptoris, qui univerſa ad revelationem attinentia expreſſit, & annum prætermiſit. Utinam Patavini Epiſcopi, & Marchionis Ateſtini, quorum late meminit, vel nomen ſignificaret, ut ex his liceret actæ rei chronologiam ſtatuere: ſed utrumque latet, & quædam etiam duriuſcula intermiſcentur. Fidentio ſacra dies eſt XVI. *Kalendas Decembris. Caponianum Fidentii ſucceſſorem quidam Calpornianum appellant, cujus memoriam illuſtrat Daniel Levita ea tem-* CLXVIII.
peſtate aſperrimo ſupplicii genere interemptus. Fertur ex Hebræa familia in Chriſtianam pietatem, & Diaconatus officium translatus, exemplo continentioris vitæ, & multa eruditione, plures ab Idolorum cultu ad Chriſti fidem traxiſſe. Hinc maximum apud cæteros odium ſibi comparavit, & innumeris laceſſitus injuriis etiam in vincula conjectus eſt. Neque tamen hæc martyris animum fregere, quin acrior in prophanos ritus inveheretur. Ea propter æmulorum conſpiratione, & Præfecti ſævitia capite damnatus, acriori necis genere, quod odium excogitaverat, enecatur. Inter ligneam, ac marmoream tabulam compreſſus, & multis cla-

vis

vis transfixus occubuit. Ipſius corpus ac tabulas cruore perfuſas fideles in Sacello Dei genitricis prope ſepulchrum Beati Proſdocimi defoderunt. Hujus etiam inclyti martyris hiſtoria prorſus lateret, niſi quædam ex veterum traditione & ſchedis, alia ex hiſtoria ipſius revelationis ſuppeterent, ex quibus nuper Vir eruditiſſimus Antonius Quærengus urbis noſtræ ornamentum, in uſum Patavinæ Eccleſiæ Sancti Danielis agonem cecinit, quo plurimum valet ſtylo, ac pietate. Ab eo majora in dies expectamus; nam poſtquam Romæ maximis muneribus egregie functus eſt, inde ad conſcribendas Alexandri Farneſii invictiſſimi Ducis hiſtorias evocatus, patriam ac litterarium ocium repetit. Calporniani & ſequentium Epiſcoporum res adeo obſcuræ ſunt, ut vix nomina, ac ſeriem retineamus. Opinamur tamen Calpornianum multa egregie feciſſe, cùm ſederit imperantibus Antonino & Lucio Vero, qui Chriſti Eccleſiam dire admodum inſectati ſunt. Cæterum inter confragoſa loca, & cæca prorſus verſamur, quibus offuſæ tenebræ vix conjecturæ radiis petuntur. Nulla apud nos ſcripta veterum, nulli lapides, nulla monumenta ſunt, quæ ſtatum Patavinæ urbis demonſtrent. Itaque cogimur nudam Epiſcoporum ſeriem exhibere uſque ad tempora Alarici & cæterorum, qui Italiam ſæpius devaſtarunt. Itaque ex calamitatibus Romanæ Eccleſiæ Patavinorum res meditare, & cùm Romæ ſub Conſtantino reſpiratum eſt, credas etiam Patavii reſpiratum. Sed ad Epiſcopos, quibus ex eo opus noſtrum debetur, quòd eorum plures apud Oratorium Beati Proſdocimi reſiderent, ac tumularentur. Annos tamen, quibus ſederunt ex tabulis vulgatis deſumemus, licet non ſemel ſupputatio male cedat. Continget etiam eundem annum deceſſoribus, & ſucceſſoribus tribui, ne menſes apponendi ſint. Pro-
CLXXV. *culus Calporniano ſuffectus ſedit annos* V. *Theodorus annum unum, Aviſianus quinquennium, nec ultra Ambroſius ſucceſſor. Clarior his ſanctitate Sirus, & Patavinus genere, præfuit*
CXCI. *annos* XXIV. *Hujus tempore jubente Antonino Caracalla perſecu-*

tio

tio exarſit, qua Sirum nihil credito gregi defuiſſe exiſtimamus,
ſed geſta ab eo res, quæ hiſtoriam exornarent, penitus latent. Re-
colitur inter Beatos, & in agro extat templum, & juxta pagus
ab eodem Sancto Epiſcopo appellatus. Poſt Sirum ſedit Suaderus
(alii Suacrum dicunt) annos XVIII. Succeſſorem habuit Leoni- CCXXX-II.
num, ſeu Leolinum, temporibus Maximini, quibus adverſus Chri-
ſtianos perſecutio recruduit. Sanctitate celebris ſepelitur prope
Oratorium Sancti Proſdocimi, unde in proprium delubrum non
longe translatus eſt. Præfuit Eccleſiæ Patavinæ annos XII. mox
Marianus XXX. & Eupavius XVIII. Felix, qui poſt Eupa-
vium inunctus eſt, præfuit annos XX. iniqua prorſus tempeſtate,
qua Diocletianus præ cæteris adverſus fideles excanduit, ut nul-
lus toto orbe ager eſſet, qui martyrum ſanguinem non ebiberet.
Poſt Felicem enumeratur Paulus, qui Maxentio interfecto, & CCCXII.
Conſtantino Magno rerum potito, ſublatam perſecutionem, & red-
ditam Eccleſiæ pacem aſpexit. Exegit in pontificatu annos XIX.
& ſucceſſorem habuit Verum, à quo ſacræ res adminiſtratæ ſunt
annis XV. Subrogatur Vero Hilarius, quem hactenus crebra mi- CCCXL-VI.
racula teſtantur inter Sanctos Pontifices in Cælo receptum. Prope
æſtuaria viſitur templum Hilario dicatum, & vicus ab eodem
nomen habens. Sedit annos XXII. mox Limpidius XX. Tunc Pa-
tavium floruiſſe præſentia Auguſtorum liquet ex eorum reſcri-
pto De teſtamento, cui poſt quinquennium non competit actio.
Legitur datum Patavii Merobaude II. & Saturnino Coſſ. Sed Cod. Theo.
inter nomina Auguſtorum mendum irrepſit. Honorium ibi Augu- CCCLXX-XIII.
ſtum appellatum conſtat eam dignitatem non iniviſſe, niſi poſt an-
nos X. nempe quando Valentinianus junior Maximi dolo perem-
ptus eſt. Multo rectius alterum reſcriptum De pœna talionis, da-
tum Patavii eodem anno, cujus auctores notantur Gratianus, Va-
lentinianus, & Theodoſius Auguſti. Limpidio ſucceſſit Vitellius,
qui ut pacatam Eccleſiam rexit, ita etiam Urbem memoria Impe-
ratorum illuſtrem habuit. Patavii Arcadius, & Honorius Cæſa-

res

Digitized by Google

CCCIC. *res legem tulerunt, ut de Religione ſoli Epiſcopi cognoſcerent. Extat in Codice Theodoſiano ſub conſulatu Theodori v. C. Vitellius anno* XX. *ab inito pontificatu defunctus ſucceſſorem habuit*
CCCCXXI. *Provinium, cujus obitus cadit in annum* CCCCXXI. *Sed à diptychis Epiſcoporum nos revocat pietas Opilionis viri Conſularis qui ea tempeſtate Divæ Juſtinæ templum excitavit. Hujus apud nos memoria eſt ex lapide antiquis notis ſculpto, quem è ruderibus veteris templi effoſſum aſſervamus. Sic habet.* ✠ OPILIO . V̄. C. ET INL̄. P̄P̄. ADQUE. PATRITIUS. HANC. BASILICAM. VEL. ORATORIUM. IN. HONORE. SANCTÆ. JUSTINÆ. MARTYRIS. A. FUNDAMENTIS. COEPTAM. DEO. JUVANTE. PERFECIT. ✠ *Triangularis eſt lapis, & in oſtio marmoreo ſuper epiſtilium tympanum exhibebat. Ipſa autem inſcriptio medio circulo, qui lauream demonſtrat, continetur. Extra circulum utrinque crux eſt, à cujus cornu minores cruces, & Græci characteres pendent* Α, & Ω. *Ea veluti pietatem, rude quoque ſæculum indicant, quo litterarum cultus, & Architecturæ rationes deſierant. Refertur eadem inſcriptio à Scardeonio ſed quibuſdam male mutatis. Hunc lapidem præmittimus indicem ætatis, ac dignitatis Opilionis. Illum cum Vincomalo conſulatum geſſiſſe anno* XXXIII. *Valentiniani junioris tradunt Caſſiodorus,*
In Faſtis. *& Marcellinus in Chrônico, quos nuper ſecuti ſunt Panvinius, &*
In Anna. In Chr. & *Baronius. Eſt partæ ſalutis annus* CCCCLIII. *inſignis inter-*
comm. *itu Athilæ Hunnorum Regis. Panvinius Opilionem, & Ætium*
Var. lib. i. c. iii. *Coſ. deſignatum anno ſequenti germanos facit ex Ætio egregio Duce, qui tertium conſulatum obiit. Affert auctorem Caſſiodorum, qui avum ſuum item Caſſiodorum cum Opilione Ætii filio tradit in Pannoniam miſſum à Valentiniano ad Athilam petendæ pacis legatum. Sed ut rata habeatur ſententia, opus eſt affirmemus in vulgatis Caſſiodori exemplaribus mendoſe legi pro Opilione Carpilionem. De hoc nihil apud ſcriptores reperias, multa tamen de Opilione. Conſentit ætas Ætii ea tempeſtate filios conſu-*

lares

Digitized by Google

lares habuiſſe: nam proditur anno CCCCI. *adverſus Alaricum copias duxiſſe, & apud Noricos obſtitiſſe. Cum collega Fl. Valerio* Bar tom 7. *primum conſulatum inivit anno* XXXII. *Secundum cum Fl. Sige-* Faſt. conſ. *vulte geſſit anno* XXXVII. *Tertium cum Q. Aurelio* XLVI. *Demum victoriis cumulatiſſimus Valentiniani juſſu (manu habet Caſſiodorus) interfectus eſt* LIV. *Opilionem ſpectatum virum, & multis magiſtratibus antea perfunctum docent tituli, qui eidem in ſuperiori lapide inſcribuntur. Viri clariſſimi titulus his, qui conſulatum adepti ſint, frequens legitur apud Chronologos. Eundem Opilioni tribuit Sanctus Leo Magnus in Epiſtolis, quas dedit ſub ipſius conſulatu. Notantur etiam acta Concilii Andegavenſis conſulatu Opilionis. V. C. Illuſtrem eundem habeo ex* Conc. to. ii. *duobus reſcriptis Auguſtorum, quibus illuſtrem ipſius auctorita-* Cod. Theol. nov. xxxv. *tem appellant, dum eſſet magiſter officiorum. Licet autem quæ-* Valen. nov. *renti quo tempore Prætorii præfecturam geſſerit nihil obvenerit,* xiv. *quod animum expleat, tamen dum Conſulem lego, præfecturam etiam Prætorii, atque digniora ſi qua deferebantur officia eidem* Lib. iii. cap. *argumentor. Patritia dignitas, quam Zeno Auguſtus prælatam* de Coſ. *voluit cæteris dignitatibus, his accedebat, qui Conſulatu functi eſſent, vel Prætoriam, Illyricam, ſeu Urbanam præfecturam adminiſtraſſent. Itaque dum lapis Opilionem Patritium demonſtrat, & Faſti conſulem dicunt, eundem Præfectum Prætorio credas. Sed quid mirum excitant congeſtæ in Opilionem tot dignitates, ſi ob oculos eſt Ætii Parentis virtus, cui ſalus Romani Imperii innitebatur? Ejus ductu repreſſus Alaricus, fuſi Burgundiones, Gotthi in Galliis obtriti, Franci cæſi, ac terror univerſi Orbis Athilas apud Cathalaunos profligatus extra fines repellitur. Nec minus extitit apud invidos, infenſoſque de tanto viro judicium. Cùm Valentinianus de illius cæde ab amico conſilium petiviſſet, reſponſum tulit, quòd in morte clariſſimi viri læva ſibi dexteram ſuccideret. Nec fefellit exitus vaticinium, quando Ætio perempto Romanum Imperium in occidente collapſum eſt. Cæterum apud*

ſcriptores nihil de Opilione, quem tamen domeſtica monumenta indicant Patavii deceſſiſſe, & in Oratorio Sanctæ Juſtinæ reconditum. Extant in archivio noſtro veteres tabulæ ex auctographo deſumptæ, quibus Opilio legat Eccleſiæ Sanctorum Juſtinæ, & Proſdocimi latifundia pleraque in agro Bononienſi. Inter ea habentur Catinum, Litibanum, Vindemiolum, Caſale Paulinum, & prope vicum Fraxinetum Quingentula, Columbianum, Granariolum, & alia, quæ conſulto omittimus jam olim à Monachorum ditione exempta, & antiquatis nominibus nobis incomperta. In tabulis dignum nota quòd Imperatoris Valentiniani anno XV. *editæ ſint, ut neceſſario intelligamus templum D. Juſtinæ paulo ante excitatum. Ex Oratorio Sancti Proſdocimi cùm efferendæ eſſent ipſius reliquiæ, etiam Opilionis corpus quæſitum eſt, ſed poſtquam id aſſequi non licuit, Patres in novo templo ad dexteram aræ maximæ marmoreum eidem ſimulachrum poſuere adjecta inſcriptione, qua egregia ipſius pietas in Deum, & in templum munificentia celebriores ſint. In ea tamen multa ſunt à veritate aliena, quæ diſpungantur. Illud in primis cùm ſcribitur Patritius Romanus, & civis Patavinus ex Picacaura familia tempore Hadriani Cæſaris. Templum ipſum Opilionis magnificentiæ, & potentiæ reſpondiſſe, expreſſit auctor inventionis Sancti Danielis, qui eandem à præſentibus acceptam conſcripſit prope annum* MC. *Hæc ibi de Eccleſia.* Quam noſtro tempore vehemens quaſſatio terræmotus funditus diruit, & aliam nos in locum ejus non bene conſimilem ſubſtituere coegit. Illa namque marmoreis ſuffulta columnis, & ex magna parte marmoreis tabulis ornata, & deaurata extitit. Nec mirum, cùm vir clariſſimus, & Illuſtris Præfectus Prætorio Patritius Opilio nomine immenſis divitiis conſtruens elimavit; hanc vero nos in magna paupertate conſtituti, utpote noviter ab Imperatore obſeſſi, auro, & argento expoliati, vix qua cernitur ſpecie, ereximus.

Hacte-

Digitized by Google

Hactenus ille, quem in ſequentibus delineantem ſacellum Beati Proſdocimi delectat audire. Inquit. Eſt præter hanc Baſilicam in pulcherrimo ſeceſſu, qui vergit ad meridiem, Oratorium, ſive templum miræ pulchritudinis conſtructum in honorem Dei, & Beatæ Mariæ ſemper Virginis, & plurimorum Apoſtolorum, in quo Sancti Proſdocimi corpus tumulatum jacet, cujus parietes humotenus in circuitu vario ſunt marmore cruſtati; pars vero ſuperior, quæ teſtitudineo clauditur arcu, longe lateque deaurata relucet opere muſelæo depicta. *Hæc auctor juxta ea tempora, quibus cultiores litteræ jacebant. In eodem ſacello viſuntur hactenus quatuor columnæ rudis operis cum enormibus ſtylobatis, qui faſciam ſuſtentant; & in Zophoro vetus inſcriptio iiſdem characteribus, quibus lapis à nobis relatus. Hæc ibi.* IN.NOMINE.DEI. IN.HOC.LOCO.CONLOCATÆ.SUNT. RELIQUIÆ. SCTORUM. APOSTOLORUM.ET.PLURIMORUM.MARTYRUM.QUI.PRO. CONDITORE.OMNIQUE.FIDELIUM.PLEBE.ORARE. DIGNENTUR. ✠ *Hæc cum inſcriptione ſuperius diſcuſſa, ſicut eandem ætatem, & opus demonſtrant, ita ſuadent Opilionem curam aliquam ſubiiſſe veterrimi delubri, quod Proſdocimus olim Mariæ Virgini dicaverat, idque magis ornatum voluiſſe. Sed quæ ibi reliquiæ Sanctorum Apoſtolorum? Nobis incompertæ ſunt: nam Sanctorum Matthiæ, & Lucæ corpora non niſi poſt annos* CCC. *Patavium inferuntur. Martyrum vero reliquiæ plurimæ circum ea loca. Attamen Majores nihil prætermiſſum voluere, quo poſteri ſcirent, ibi plura Sanctorum corpora aſſervari. Itaque nullas veterum tabulas, Principum privilegia, ſeu aliorum teſtamenta legas, quæ divini hujus theſauri non meminerint. Sed extructo jam templo, rerum ordo nos trahit, ut inveſtigemus, qui ibidem divino cultui præficiantur. Tabulæ Opilionis monaſterium habent, quod familiam indicat Monachorum: idem ferunt ta-*

bulæ Rorii Epiſcopi Patavini editæ anno DCCCLXX. *& multo rectius. Neque enim perſuadeor, Opilionem eò Monachos deduxiſſe, cùm eorum inſtitutum adhuc in Italia prope urbes non acceſſiſſet, ſed in eremis deliteſceret. Si vero & hanc ſententiam quis tueri velit, habet argumenta. Frequentia ſunt ſcriptorum teſtimonia, qui Monachorum in Italia meminerunt ante conſulatum Opilionis. Inter hos Rutilius Monachos lucifugas dixit, & Sanctos eorum mores deteſtatus eſt. Itaque Gentilis hujus convicia Monachorum apud Italos vetuſtatem, & ſanctitatem probant. Verum de Monaſticis rebus acturi, earum principia repetamus. Perſecutionem, qua fideles ad necem rapiebantur, declinans Paulus ab Eremo nuncupatus omnium primus ſolitariam ſeu monaſticam vitam duxit. Vitæ normam Antonius inſtituit, è cujus ſchola qui prodierunt per Ægyptum, & Paleſtinam, inde per remotas orbis provincias eandem propagarunt. Teſtes habeo in Gallia Cœnobium Sancti Martini, Inſulam Lerinenſem Liguſtici, Gorgoniam, & Caprariam Tirrheni Maris, nobiliſſimas Monachorum colonias, quæ ante annum* CCCLXXX. *claruere. Multa etiam legas Monaſteria in Sabinis, in Latio, & in Provincia Valeriæ ante Sanctum P. Benedictum, ut mirari deſinas, ſi quis affirmet ante ipſius Patriarchæ tempora Eccleſiæ D. Juſtinæ Monachos adhibitos. Nos quamvis antiquitatem exoptemus, ex qua noſtris rebus plus dignitatis accedat, tamen potius opinamur, Monachos non niſi poſt Patavium reſtitutum Imperante Carolo Magno templum D. Juſtinæ obtinuiſſe; nam frequentes clades adeo urbem vexarunt, ut nihil pacatum Monachis eſſe potuerit ante ea tempora: nec tum aliquis legitur auctoritate, vel opibus excelluiſſe, qui hiſce patrocinari poſſet. Itaque maximæ vetuſtati tribuatur, quòd Monaſterii principia etiam litterarum memorias excedant. Verum cùm Italiæ calamitates ex crebris Barbarorum incurſibus huic tempeſtati ſcriptores aſſignent, & inter urbes cæteras nulla Patavio magis afflicta ſit, cogimur illius ruinas,*

Hieron. in Paulo.

Sul. in Mar.

nas, & civium fugam recenſere. Alaricus Gotthorum Rex poſt divisum inter Arcadium & Honorium Cæſares Romanum Imperium, primus Barbarorum hoſtilem exercitum in Italiam trajecit. Ab eo direptam, devaſtatamque Venetorum provinciam haud obſcure Prudentius, & Claudianus prodiderunt, quibus Patavini annales conſentiunt. Aliter tamen Sigonius, qui Alaricum ad Padum feſtinantem ſcribit, Aquilejam, Altinum, Patavium que ad lævam dimiſiſſe. Alarico mite ingenium tribuit Jordanus Ravennas; & quamvis acrem, & militarem famam affectaret, nullibi legitur incendio, vel demolitione in urbes Italicas ſæviiſſe. Roma ab eo capta fidem faciat, cujus cives ad aras, ſeu extra ſi divinum nomen invocaſſent, ſalvos juſſit. Itaque direptum potius ab eo agrum quam obſeſſam urbem exiſtimo. Cives nullo Romani Imperii præſidio tuti adveniente Alarico plures ad propinquas inſulas confugere, deinde veluti ſedata procella patrias ſedes repetivere. Poſt Romam captam, & Alaricum ex humanis ſublatum, nec dum quinto anno exacto, Radagaiſus alter Gotthorum Rex ſuperſtitione gentilis jacentem adhuc Italiam aggreditur. Forum Julii, quod Barbaris in Italiam ſemper oſtium fuit, eos in proximam Provinciam immiſit. Ibi flammis, ac ferro quicquid obvium fuit fœdatum eſt. Sed Radagaiſo Romam petenti non licuit Patavinam urbem, præterquam agri depopulatione inceſſere, cujus etiam multi cives ad æſtuariorum Inſulas confugerant. Tædio incurſionum cùm ex tota provincia cives elapſi eaſdem inſulas adamare cœpiſſent, Inclytæ Urbis Venetiarum paulatim origo cœpit: quam mox Athilæ, ac Longobardorum graſſationes cumulatiorem, ornatioremque reddiderunt. Radagaiſus metum, quo univerſam Italiam perculerat, temeritate ſolvit. Ultum eſt etiam injurias divinum numen; nam cùm ille inexplorato, & ſine commeatu inter montes Ethruriæ immenſum exercitum duxiſſet, minoribus copiis à Stilicone interclusus fame magis, quam ferro deletus eſt. Radagaiſi interitum refert Proſper Aquitanus

Margin notes: CCCCIX. — De bello Gotth. — De Reg. Ita. — Hiſt. Gotth. — In Chron.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

CCCCVII. *anno* CCCCVII. *quem expreſſimus rationem fundatæ Urbis Venetiarum inituri. Ex crebris Barbarorum irruptionibus populi, qui minus ab Adriatico aberant, uti jam diximus, æſtuariorum Inſulas tenuere, quarum maxima Rivoaltus magis culta, & inſignioribus ædificiis aucta, etiam magiſtratibus decorata eſt. Hoc inviciſſimæ urbis initium, quæ perinde ac Romanorum Reipublicæ germen, & totius Italicæ nobilitatis exceptrix, ab ipſis fundamentis propria jura, libertatemque ſecum tulit. Ea mox dilatato Imperio jura dedit Jonio, Ægeoque mari, nulli unquam ſubacta, ab Auguſtis Orientis, & Occidentis multis officiis expetita, & ſi unquam infeſtis armis tentata, utriſque formidabilis. Apud veteres Chronologos, de ipſius extructione, ante Palmerium nihil reperias, qui tamen perperam eam aſcripſit anno* CCCCLIII. *quo nobis conſtat potius incrementum, quam initium ſumpſiſſe. Deſcripſit Barbarorum irruptiones Patritius Venetus eruditione notior, quam nomine (id enim latere voluit) & hanc Venetæ urbis originem affert, quam multis innixam fundamentis confirmat etiam quodam decreto Reipublicæ Patavinæ, quo de urbe condenda in æſtuariis decernitur. Eò primum ad jura reddenda Conſules, & ædificiorum curatores aliquot ab eadem Republica miſſos, ſatis liquet. Tempori fundatæ urbis optime favet memoria Baſilicæ Sancti Jacobi Apoſtoli, quam Severianus Daulus Epiſcopus Patavinus adſcitis in celebriorem cultum Epiſcopis Hilario Altinate, Jucundo Tarviſino, & Podio Opitergino dica-*

CCCC-XXI. *vit* VIII. *Kal. Aprilis* CCCCXXI. *Sed ad imminentem Italiæ calamitatem ex acceſſu Athilæ Hunnorum regis convertamur. Illum in Cathalaunicis adverſus Ætium Patritium male pugnaſſe, & victo ſimilem in Pannonias rediiſſe diximus, cùm de Opilione Ætii filio ageremus. Modo reparatis copiis, & quicquid Barbarorum erat adverſus Romanum Imperium ſecum trahentem, horreamus. Illum non Gallias, ſed Italiam, atque Imperii arcem Urbem Romam petere fama afferebat, neque Valentiniano, &*

Mar-

Digitized by Google

Martiano Auguſtis exercitus erat, quo potentiſſimum hoſtem Italia prohiberent; immo apud Valentinianum traducto ab invidis Ætio, & abrogata auctoritate viro pugnaciſſimo, quem unicum timebat Athila, nudam Italiam Hunnis objecerant. Irrumpentem Athilam excepit Forum Julii. In eo diuturniorem moram fecit oppugnatio Aquilejæ munitiſſimæ urbis, quam triennio obſeſſam ſolo æquavit. Cogit ratio longæ obſidionis, ut eam opinemur unica Aquilejenſis populi vi non potuiſſe tolerari, ſed Patavinorum, & aliorum, qui prope erant Romanorum ſtudioſi, auxiliis ſuffultam diu ſtetiſſe adverſus Athilam, qui in caſtris D. virum habebat. Victoria de ædificiis major, quam de civibus fuit; & vacua pene urbs multo ſanguine Hunnis ſtetit. Aquilejenſes noctu in proximas inſulas fugientes docuerunt, nihil aliquando prudentius actitatum, quam bonorum, ac vitæ refugium Urbem in æſtuariis poſuiſſe. Aquileja exciſa, quæ contra adventantes Barbaros propugnaculum Italiæ fuerat, Athila Concordiam, Altinumque diripuit, & incendit. Neque exitium Patavini effugere, quorum urbem pro viribus reluctantem demolitus item exuſſit. Excidium Patavii contigit anno ab ipſius origine MDLX. *Chriſti* CCCCLII. *Attamen tantarum urbium expugnationem* CCCCLII. *ſcriptores jejune adeo pertranſeunt, ut nihil ab his petere poſſimus. Priſcus non ignobilis auctor illius ſæculi Athilæ geſta congeſſit, quæ Jordani tempore vulgaria, nobis hactenus incomperta ſunt. Unus tantum Paulus Diaconus, vel alius, qui Eutropium auxit,* Lib. xv. *hæc pauca refert de Venetis urbibus.* Concordiam, Altinum, atque Patavium vicinas Aquilejæ civitates illius inſtar demolitus ſolo æquavit. Exinde per univerſas Venetiarum urbes, hoc eſt Vicentiam, Veronam, Brixiam, Bergomum, & reliquas, nullo reſiſtente, Hunni bacchantur. Mediolanum, Ticinumque diripiunt, ab igne tamen abſtinentes, & ferro. *Itaque conjicias, ſæviora Patavium ſuſtinuiſſe, quia viris, & armis potens diutius tyran-*

no reſtiterit. Pauca hæc ſunt, quæ de excidio tantæ urbis in no-
ſtras hiſtorias transferri poſſint. Patavinis uti Aquilejenſibus,
cæteriſque, nova civitas conſuluit, quò nobiliores familiæ, & pre-
cioſa quæque relata ſunt, ut merito in eam dicatur conceſſiſſe quic-
quid decoris, & divitiarum in tota provincia ex prædis Barbaro-
rum reliquum fuit. Patavii ruinæ effecerunt, ut Sanctorum cor-
pora ſubterraneis cuniculis abderentur, quæ congeſtis undique ru-
deribus, mox ſublata locorum memoria obſcuriora evaſerunt. Hinc
ſi frequentes apud nos. Sanctorum corporum inventiones legas,
deſinas admirari. Ab his cladibus rurſus in obſcura ſæcula dela-
bimur nullis ſcriptorum, vel memoriarum auxiliis illuſtrata. Re-
petamus Patavinorum Antiſtitum ſucceſſiones, à quibus nos Opi-
lionis liberalis pietas, & Alarici adventus diſtraxit. Provinio
ſuffectus eſt Severianus, quem diximus in Rivoalto primum tem-
plum dedicaviſſe Jacobo Apoſtolo. Is ex Daulorum familia, quæ
poſtea (ut volunt) à quodam doctiſſimo ex ea viro Docta appel-
lata eſt, atque adhuc inter vetuſtiores, ac nobiliores habetur, mul-
ta pietate, & eruditione inſignis prodiit. Illum Scardeonius jure
inter Beatos enumerat, ductus ea Sanctitatis opinione, quæ hacte-
CCCC-XXIX. nus de eo perſeverat. Sedit annos VIII. ſucceſſoremque accepit
Beraulum, cujus ætate Urbs infeliciſſime deperiit. Vixit Berau-
lus poſt illius excidium annos V. creditus afflicti gregis ærumnas
gravius, quam proprium incommodum pertuliſſe, eique pro viri-
bus proſpexiſſe, nempe diſponente Dei Clementia, ut difficillimis
temporibus optimi paſtores præſint. Deceſſit anno initi Pontifi-
CCCCL-VIII. catus XXVIII. Chriſti CCCCLVII. ex quo minus probantur, quæ
de translata Sede Epiſcopali ad Metamaucum oppidum Scardeo-
Lib. ii. claſſe vi. nius ſcribit in elogio Joannis ſucceſſoris. Minime etiam placent
cauſſæ, quas idem affert dirutæ urbis. Arianam huic labem in-
ſpergit, & ob eam noxam ulciſcente numine bis dirutam, & in-
cenſam fuiſſe. Nos unicum ſub Athila incendium legimus, ne-
que Arianæ perfidiæ periculum Patavinos ſollicitaſſe meminimus

ante

ante Longobardorum tempora. Ergo optimus civis cur hæreſis notam inuſſit Catholicæ civitati? Quæ hæreſum memoria de Patavinis apud ſcriptores? immo nec proximis Aquilejenſibus Epiſcopis, qui in cauſſa trium Capitulorum ab Apoſtolica unitate deſciverunt, legas, Patavinos Antiſtites adhæſiſſe. Unicus Scardeonius in Elogio Bernardi Maltraverſi Epiſcopi aſſeruit ad ea uſque tempora Arianorum reliquias viguiſſe, eaſque à Bernardo penitus ſublatas eſſe. Quis prohibeat in ampliſſimam urbem inferri prava dogmata, & ſecretis ſtudiis apud aliquot diſpergi? Ea nunc tempora aguntur, quibus inconcuſſa eminet fides Catholica, & majeſtas Summi Pontificis neque Cæſarum perſecutionibus, quibus ſubjecti ad eam aſpernandam malo exemplo ſollicitentur, neque Tyrannorum impietate coarctatur, ſed vindicato legitimo imperio rebelles etiam majoribus viribus coercet. Attamen inſtituto etiam adverſus hæreticam pravitatem Sacro magiſtratu, Judicum dignitate, & rerum gravitate maximo, hactenus non effecit, ut ex infectis provinciis non afferantur perverſæ opiniones, & recipiantur apud aliquos novarum rerum, ac illecebrarum ſtudioſos. Quis autem unius, alteriusve familiæ infectione, infamet totam urbem? Ad recentes hæreſes iniquorum voluntates multo prócliviores ſunt; nam veterum pleræque ex quibuſdam acutis erroribus, & opinionibus ortum habebant, hæ vero effræni ſenſuum oblectatione, vivendi licentia, atque malorum omnium impunitate incautas populorum mentes altius involvunt. Sed ad Scardeonium, cujus gratia in recentiorum temporum calamitates digreſſi ſumus. Æquiorem fortaſſis rationem inimus tranſlatæ ſedis ex ipſius urbis excidio, in qua nec Pontifici plebs, neque ſedi locus eſſet. Eam Metamauci collocatam eſſe perſuadeor, quia is olim Medoaci portus appellabatur, & quemadmodum Patavinis ipſum flumen ſuberat, ita etiam portus parebat. Apud Venetos ſcriptores liquet, Patavinos cæteris magis Metamaucum coluiſſe. Ibi Beraulum ſediſſe innuit etiam Joannes ſucceſſor, qui Cathedrale ibidem templum

plum condidit, licet poſt aliqua tempora acceſſu maris, ac injuriis tempeſtatum deperierit. Ea occaſione ſedes Patavina Clodiam relata apud Scardeonium legitur, & Clodienſes etiam recedente Patavino Antiſtite ſibi Epiſcopalem dignitatem retinuiſſe, quam poſtea Romanus Pontifex ratam juſſit. Joannes annum præfuit, DXXVIII. *deinde Cyprianus annos* XXXVIII. *Virgilius* XX. *Nicolaus Patavinus* XII. *cujus ſucceſſor Olympius, ſeu Eolympius, nactus pacatiora tempora ſedit annos* XIV. *Præſtitit ea Theodoricus Oſtrogothorum Rex, qui devicto Odoacre Herulo Italiæ Rege rerum potitus eſt. Vir bellica virtute, & civili prudentia memorabilis, cui ſi Arianam detraxeris impietatem, neminem eorum ſæculorum Principem recte conferre poſſis. Regiam Ravennæ habuit, ea charitate propenſus erga Italicas urbes fumantes proximo incendio, ut maximam auri vim in reparationem Romanæ Urbis contulerit. Hujus auſpiciis reſtitutum Patavium fama eſt, nec ex infirmis rationibus.* Caſſ. Var. libro ii. & iii. *Apud Chronicum Caſſiodori lego:* Patritio, & Hyppatio Coſſ. ſub Theodorici Imperio plurimæ renovantur urbes, munitiſſima caſtella conduntur, conſurgunt admiranda palatia, magniſque ejus operibus antiqua miracula ſuperantur. *Exemplum Verona ſit, quam* Tinct. lib. ii. de nob. Urb. *mœnibus ſeptam, & ab eodem auctam affert Panvinius ex Joanne Diacono Veronenſe. Nos etiam è propinquiori loco argumentum petamus. Aponus Vicus eſt* VI. *fere ab urbe lapide juxta colles Euganeos, ubi ex ſulphureis venis aquæ medicæ ebulliunt teſtimonio veterum Scriptorum, & multis Medicorum experimentis ſalubres his, qui ægritudines è frigidis humoribus contraxerint. Vicum Patavini cives tum ad medicum uſum, tum ad delicias ædificiis ornaverant, quæ proximo bello ab Athilæ militibus dejecta à Theodorico Rege admirabilium rerum apprime ſtudioſo* Var. lib. ii. ep. xxxix. *egregia impenſa reſtituuntur. Extat apud Caſſiodorum longa Theodorici Epiſtola ad Aloyſium architectum, qua ampliſſimam porticum, & palatium ab Hunnis diruta ibidem regio ære excitari*

Digitized by Google

ri jubet. Eadem loci virtutem, & naturæ miracula eloquenter ſatis exponit, ut Caſſiodorus ipſi Theodorico à ſecretis videatur anſam philoſophandi quæſiviſſe. Aponi frequentiam adhuc metimur ex via Silice ſtrata ad urbem uſque. Non longe ab eo venerabantur Gentiles Oraculum Gerionis vaticinio C. Cornelii Patavini de prælio Pharſalico, & victoria Cæſaris clariſſimum. Sed etiam loca mire ſaluti hominum proficua, veluti naturæ virtutem excederent, ſacra Diis habebantur. Exemplum eſt ex Suetonio, qui de Romano Imperio Tiberium conſuluiſſe ſcribit, & jactis in æſtuantem fontem teſſeris aureis retuliſſe ſibi id fato portendi. Jure igitur Theodoricum cura inceſſit Aponi reſtituendi, cujus noſtra ætate, quæ ſuperſunt monumenta, Regiam magnificentiam demonſtrant. Ex his Theodoricum proniorem erga deſolatam urbem exiſtimo, tum quòd Cives patriæ reparationem curarent, tum quia Rex idem imperii diuturnitatem exoptans, jacente Aquileja aliud adverſus hoſtiles graſſationes propugnaculum Italiæ meditaretur. Itaque favente Theodorico Patavina Urbs ab incendio, & ruina convaluit, ac redeuntibus populis viſa eſt poſtliminio rediiſſe. Dum Gotthis integra res fuit, Patavini eorum Regibus paruere; poſtea exorto bello, quod Belliſarius pro Juſtiniano Auguſto adverſus Totilam Gotthorum Regem feliciter geſſit, variante hujus fortuna maximas, quas bella ferunt, calamitates perpeſſi ſunt. Urbem Patavium à Totila funditus everſam non obſcure affert Scardeonius, quamvis tempus reticeat. Igitur cives à Gotthis deſciviſſe oportuit, quod apud ſcriptores non lego. Tempus adjicimus ex Palmerio, qui anno DXLVII. *refert Totilam civitates Italiæ multis cladibus, ac direptionibus afflixiſſe. Sed nos ea rectius de tranſpadanis accipimus, quia Totilam Illyrico, & Venetiæ imperaviſſe, nec eò infeſtas acies duxiſſe, produnt alii ſcriptores. Cum Scardeonio eandem Patavii ruinam affert Leander Albertus, à quibus non diſſentio, jure tamen de auctore cladis hæſito. Tempus Totilæ convenit, urbis incendium ad Fran-*

Lucan. lib. vii.

In Tiber.

Lib. i. c. iii.

DXLVII. In Chron.

cos

eos trahimus. Monet Sigonii auctoritas, apud quem de Regno Italiæ legitur. Hæc dum à Gotthis regnante Totila pro retinenda Italia omnibus viribus gerebantur, alii quoque Barbari diverſis in partibus imperium lacerarunt: nam Franci multa in Venetia oppida occuparant, cùm neque Romani ea tueri poſſent, neque Gotthi tantas opes haberent, ut ea recuperare valerent. *Clarius etiam idem Sigonius cùm ex Agathia ſcribit, Leutharem alterum Francorum Ducem poſt depopulatam Calabriam in Venetiam perveniſſe, & Cenetam urbem ſuæ ditionis tenuiſſe. Maximum ad hæc lumen eſt ex Epiſtola Pelagii Summi Pontificis ad Narſetem Patritium, ubi Pelagius:* Recolere enim debet Celſitudo veſtra quid per Vos Deus fecerit tempore illo, quo Iſtriam, & Venetiam tyranno Totila poſſidente, Francis etiam cuncta vaſtantibus, non ante tamen Mediolanenſem Epiſcopum fieri permiſiſtis, &c. *Videas lector provinciam Gotthis ſubjectam, & à Francis vexatam, qui Romanis, & Gotthis digladiantibus impune prædas ex univerſis agebant. Totila cæſo, & devicto Theja ſucceſſore, Narſes Patritius aſſertur Patavium inſtauraſſe. Egregium eſt apud auctores ipſius ſtudium in reparandis urbibus, quas Barbarorum rabies exciderat. Scardeonium & Leandrum auctores habeo, Ravennates in reparatione urbis Patavinis opitulatos. Hi Blondum, & Sabellicum aſſerunt. Nos apud Hieronymum Rubeum laudatum virum, & Ravennatis hiſtoriæ ſcriptorem, nihil comperimus. Male tamen ab his aſſignatur reſtitutæ Urbi annus* DXXXVI. *nempe quo Belliſarius Narſetis præceſſor Sicilia recepta Italiam ingreſſus eſt. Videtur itaque ea aliquanto poſterius accidiſſe, namque nonniſi Theja ultimo Gotthorum Rege profligato Narſetem inſtaurationi urbium vacaſſe oportuit. Extrema Gotthici regni fortuna pugnatum eſt anno* DLIII. *Sed memoriam Sanctiſſimi Patris Benedicti his temporibus Totilas nobis excitat, qui*

Bar. Ann. vii.

Scard. lib. i. in ſua Ital.

DLIII.

Greg. Dial. Lib. ii.

qui fama ejus Sanctitatis præmonitus ad eundem perrexit ſciſcitaturus eventum expeditionis, quam adverſus Romanam urbem parabat. Verum Barbarus minorem in eo virtutem ſuſpectans, atque de prophetico ipſius ſpiritu periculum facturus, præmiſit ex palatina militia virum regalibus inſignibus, & proceribus ſtipatum, qui Totilam referens ſancto viro illuderet. Senſit Benedictus Pater hominis vafriciem, & accedentem blanda admonitione coercuit. Ab eo Rex edoctus Benedictum maximæ Sanctitatis, & prophetici ſpiritus virum, Caſinum venit, & ſanctum Dei veneratus etiam ſecreto collocutus eſt. Eorum quæ ſcire cupiebat vaticinium retulit; nempe fore uti Roma potiretur, mare tranſiret, novennium regnaret, decimo interficeretur. Nec ex his quicquam fruſtra. Ab eodem Benedicto inſtar orientalium Monachorum Occidentales vitæ normam accepere: licet enim multa jam eſſent Cœnobia in Italia, ea tamen variis inſtitutis regebantur; & inter clades ex incurſu Barbarorum cuncta refrigueꝛant, ut jam neque mores vetuſtæ diſciplinæ reſponderent. Itaque Pater extructis primum apud Sublacum XII. Monaſteriis, mox Caſini altero his ampliori, edidit regulam Monachorum, quam ſecuti ſunt univerſi, qui monaſtica obſervatione poſtea claruerunt. Illius vitam miraculis glorioſam deſcripſit B. Gregorius Papa, cui totum alterum librum Dialogorum inſumpſit. Caſini diem obiit anno DXLIII. ætatis LXIII. Nunc ad Patavinos Epiſcopos redeo. Poſt Olympium ſacras infulas accepit Felix, præfuitque annos XIV. quem ſubſequitur Adeodatus, & poſt annos XII. Petrus Limenianus Patavinus. Hunc ex inſigni familia virum multa perpeſſum à Longobardis prodit Scardeonius; ſed longe diſtat à tabulis Epiſcopalibus, dum ſcribit defunctum anno DLXXVIII. quem ex his accipimus ſediſſe ad annum DXCI. Primo anno initi ab eo Pontificatus Longobardos ductu Alboini Regis Italiam invaſiſſe metimur ex Paulo Diacono. Horum mores efferos uſque adeo deteſtatus eſt Narſes, ut ex his legiones DLXVIII. De geſtib. Longobar.

aliquot

aliquot adverſus Gotthos in auxilium adſcitas fervente adhuc bello ſoluto ſtipendio Italia amandaret. Partim Idololatriæ addictos, partim Ariana labe conſperſos tradunt Hiſtorici. De fœda eorum immanitate quædam videre eſt in Romano Martyrologio, multa apud Beatum Gregorium, plurima apud Procopium, quem neſcias feras, an homines deſcribat. Libet ipſius verba tranſcri-
De bello Gotth. lib. iii. *bere, ut ex his fœdiorem Patavii ruinam intelligas. Inquit.* Illi namque (*Longobardi*) ad cæteram vitæ factorum impietatem & ſcelus, vel ædificia ipſa, in quæ forte diverterant, injuſſi cremabant, ſtuprumque fœminis & vim inferebant in ſacras ædes refugientibus. *Si hæc pacatis in locis, quò diverterent, quid adverſus hoſtilia, quæ ſumptis armis libertatem defenderent? Attamen cùm Patavinæ cladis auctor refertur Agilulphus Rex Longobardorum quartus, neceſſe eſt fateamur, lapſos eſſe Scardeonium, & Leandrum, qui tradunt ſuccenſum Patavium anno* DLVIII. *nempe primo Alboini Regis. Igitur quomodo ab Agilulpho? Regum Longobardorum ſeries eſt.*
Paul. Diac. lib. ii. cap. xxviii. *Alboinus hoc anno Italiam aggreſſus triennium potitur. Veronæ dolo Roſimundæ uxoris interfectus ſucceſſorem habuit Clephim filium. Eo poſt annum, & menſes aliquot ſublato ex humanis decennio interregnum fuit, & Longobardorum Imperium in Satrapias diviſum Ducum, & Marchionum nomina invexit.*
DLXXXVIII. *Poſtea Autharis Clephis filius regnum recepit, tenuitque annos* V. *menſes* VI. *Succeſſit Agilulphus, qui Patavium excidit, & annos* XXV. *imperavit. Itaque ſi hunc urbis everſorem volumus, opus eſt infauſtam memoriam notare ad annum* DC. *Jam vero*
Cap. xiv. *miſerrimæ urbis incendium ſpectemus. Reſtiterat olim Alboino ſuffulta præſidio Longini Hexarchi, nec minora geſſerat adverſus Duces Fori Julii, quibus interregno Longobardorum ea privincia obvenerat. Viſa igitur cæteris pertinacior eorum imperium detre-*
Dec. i. lib. viii. *ctare, ab Agilulpho obſidetur. Flavius Blondus formam recentis urbis, obſidionem, atque incendium multis proſequitur, quæ*

ab

Digitized by Google

ab eo deſumpta libet noſtris intexere. Inquit. Sed (*Agilulphus*) iram exercuit adverſus Tranſpadanas urbes, quæ ſemper, poſtquam à Narſete fuerant receptæ, in Romanorum partibus manſerant, Ravennatique paruerant magiſtratui. Duxere autem primum in Patavium Longobardi, quam in urbem Gallinicus ex Ravenna præſidium miſerat validiſſimum, diuque illam hinc obſederunt, preſſeruntque Longobardi, inde defenſarunt pro viribus Ravennates. Erat tunc Padua urbs ſine mœnibus lateritio vel lapide compactis, vallo planciſque tantummodo munita, & omnis civium habitatio rariſſimas tunc habuit muri pinnas. Ea enim primaria ſemper inter Italiæ urbes habita, à prima demolitione temporibus Athilæ facta per annos circiter LX. ſine mœnibus, aut vallo, atque etiam civium frequentia fuit; primumque ſub Theodorico Oſtrogotthorum Rege frequentari, & vallo foſſaque muniri cœpit. Quare in illis annis prope centum, quot ab ea inſtauratione ſub Theodorico Rege facta ad hujus obſidionis tempora intercedebant, omnia tam publica, quam privata ædificia ex materia & aſſeribus, quibus abundat regio, conſtructa erant. Id cùm cernerent Longobardi, ventos nacti validiores, faculas ignitaſque ſagittas ſcorpionibus injecerunt; & prima quæ hæſit ſagitta, incendium miniſtravit, quod propinqua illico corripiente urbis pars maxima eſt cremata. Ea adducti neceſſitate Ravennates præſidio impoſiti fecerunt deditionem, & Longobardi omnibus, qui inerant, ſive militibus, ſive civibus quo fuit libitum per pactionem abire permiſſis, urbem incendio vaſtavere. *Eandem incenſam, & ferro dirutum quicquid flammis impervium fuit, Paulus Diaconus affirmat. Ex calamitate urbis deformatum tem-* De geſtis Long. li. iv, c. xxiv.

plum

plum D. Juſtinæ Lector intuere; neque enim prorſus dirutum eſt; cùm ad plures annos etiam duraviſſe compertum ſit. Sed ex eo crematum credas quicquid flammis obnoxium fuit, & quicquid precioſi rapinis abſumptum. Mirum cur ſepoſitum ab urbe locum, & furori patentem Barbari plerumque irreligioſi non eruerint, ſueti tamen eodem odio perſequi ædificia, quo hoſtes. Sed forte ſacrum templum ab excidio exemerunt merita Sanctorum, qui inibi deliteſcebant. Scio equidem tragici ornatus reprehendi à Po-
Lib. iii. *lybio ſcriptores, qui maximarum rerum eventus, etiam caſu vel humano ingenio poſſibiles, deſcribentes ad miracula confugiant, eorumque Deos auctores velint, ex quibus dignitas rebus geſtis accedat. Attamen rerum noſtrarum diſpar ratio eſt, quæ Sanctorum præſidiis reguntur, & nudam exoptant veritatem. Adverſus Sacrilegos ſua templa ſanctos Dei tutatos fuiſſe, eoſque multis prodigiis repreſſiſſe, ſæpe legimus. Prope templum D. Juſtinæ ſi quæ Præſidis, vel Sacerdotum ædes erant, credimus luiſſe quod templo donatum eſt. Reliquias Sanctorum olim abſconditas, duplici jam excidio urbis ſepultas quis meminiſſet? Fœda ruinis loca ubique ruderum acervi, mox arbuſta & ſentes repleverant. Infelix Civitas, miſer populus, afflicta regio, dum lachrimas ex dolore unius excidii lachrimæ ex dolore alterius aſſequerentur. Sic olim in maxillis Hieruſalem ſtetiſſe lachrimas cecinit Hieremias. Mirum tamen quòd Longobardi deditis civibus, & præſidiariis fidem ſervarent, qui nullam noſcerent. Extrema Patavinæ civitatis ruina ea fuit, quæ nonniſi miteſcente Imperio Longobardorum reædificari cœpit. Cives Venetias, milites Ravennam abiiſſe crediderim. Cætera ab excidione uſque ad tempora Caroli Magni Auguſti obſcura ſunt, quamvis multa perſuadeant ſpatio ducentum annorum Patavinos paulatim regreſſos urbem recoluiſſe; nam exinde Longobardorum gens cum hujus aeris clementia Italorum etiam mores induit, nec toto eo tempore alia gens Italiam irrupit. Cives etiam in patriam impii*

prorſus

Digitized by Google

prorſus fuiſſent, ſi non relevare ſtuduiſſent quam ex propinquis inſulis jacere tamdiu cernerent. Ad Epiſcopos redeo. Petro Limeniano poſt initum Pontificatum anno XXIII. *defuncto ſubrogatur Felix, cujus tempore dirutam à Longobardis urbem opinor. Sedit annos* XVIII. *mox Audacius* XI. *ambo tamen Methamauci, vel alibi, quò translatam ſedem oportuit. Succeſſit Audacio Tricidius Fontana Patavinus, cujus ſepulchrum noſtra etiam ætate viſebatur in veteri Martyrio Eccleſiæ Cathedralis. Exſcripſit ejuſdem Epitaphium Scardeonius. Ex his opinati ſunt quidam, Tricidium Epiſcopalem ſedem Patavium retuliſſe, & id à civibus reædificari cœptum eſſe. Aſtipulatur horum opinioni Ungarellus, qui ex antiquis monumentis prodit Cathedralem Eccleſiam à Tricidio ædificatam; & ſepulchrum eidem favet. Vixit in Epiſcopatu annos* XXVII. *obiitque anno* DCXLVII. *ut mirari deſinas, ſi eo auctore Cathedrale templum extructum, & recultam urbem dicamus, nam ab ipſius excidio ad obitum Tricidii excurrunt anni fere* L. *quorum ſpatio licuit civibus commode ſatis urbem reſtituere. Fontana familia, ex qua prodiit Tricidius, hactenus retento veteri cognomento, vel novo Cumanorum adſcito clara ſatis perſeverat. Poſt Tricidium delectus eſt Bergualdus, cujus tempore Rotaris Longobardorum Rex Arianus Catholicam Eccleſiam vexavit, lege lata, quòd in ſingulis urbibus duo Epiſcopi reſiderent, quorum alter Catholicis, alter Arianis præeſſet. Dira vexatio, qua apud homines diviſum eſt templum Dei indiviſibile, & altare contra altare extructum. Itaque ſi Patavinos aliquando Arianis communicaſſe ſuſpicio eſt, id non magis alio tempore accidiſſe oportuit, quam cùm miſera civitas inter ruinas adhuc ſemiſepulta urgente Longobardorum potentia cogi poterat ut Arianos reciperet. Sed Bergualdum ab ea nota vindicat Andreas Dandulus Dux Venetiarum, atque patriarum rerum ſcriptor diligentiſſimus, qui vexatum lata lege eundem ſcribit Methamaucum refugiſſe, ne Arianis communicaret. Præfuit an-*

Marginal notes: DXCI. — Lib. ii. hiſt. Pat. — DCXLVII. — Proſper. in Chron. Paul. Diac. lib. iv. cap. xliv. — In Chron.

Digitized by Google

nos XIV. *cui ſubrogatur Vitalis Patavinus ſanctitatis titulo inſignis apud Scardeonium. Pone Eccleſiam Sanctæ Juſtinæ ſepultus legitur, cujus etiam arca lapidea ſpectata eſt ad annum uſque* MCCCCX. *mox ſublata in oratorium Sancti Proſdocimi refertur. Sed Scardeonius longe diſcedit à diptychis Epiſcoporum, dum Vitalem affirmat diem clauſiſſe anno* DCIX. *hæc autem* DCLXXIII. *vel fortaſſe librariorum error eſt. Paſtoralem curam poſt Vitalem geſſit Odo annos* V. *Abſalon* XV. *Richinardus* XIV. *Gonſaldus* XIII. *Divertus* VIII. *Theodoſius* XVIII. *Is renunciatus eſt*
DCCXXX *Pontifex anno* DCCXXIX. *ſeu* XXX. *qui eſt Luitprandi Regis Longobardorum* XIII. *Tunc ea gens rejecta avita barbarie mitiorem naturam induerat, & facta cum Italis eadem, paulatim Chriſtianam pietatem, & in ſubjectos clementiam didicerat. Eminet Luitprandi ſtudium, quo è Sardinia corpus Sancti Auguſtini Ticinum tranſtulit, aliaque referuntur egregia de eo facinora, quibus divinum cultum, ſacraſque ædes apud eam urbem curavit. Hujus tamen filius Hildebrandus non eadem pietate excelluit. Ex vetuſtis membranis hujus Cœnobii legitur ſibi penſionis titulo addixiſſe latifundia, quæcunque olim Opilio Conſularis in agro Bononienſi Eccleſiæ Sanctæ Juſtinæ dono dederat. Sed ea viro male ceſſerunt; nam cùm apud Longobardos hæſitaretur de vita Luitprandi, quem mortalis ægritudo vexabat, & ipſe infauſtis auſpiciis Rex acclamatus eſſet, convaleſcente patre conſors quidem in regnum recipitur, ſed nihil regiæ auctoritatis aſſequitur, mox defuncto parente ab his, qui eundem Regem ſalutaverant, regno exactus obſcuro fine deperiit. Patavinam Eccleſiam poſt Theodo-*
DCCXLVIII. *ſium rexit Rodingus annos* VIII. *Bodo* IX. *Joſeph* XV. *Hactenus tabulas Epiſcoporum, & vulgatam ſeriem fidelem exiſtimamus, ſed in Rorio, ſeu Roſio, qui legitur ibi Joſepho ſucceſſiſſe, vacillat earum fides. Extant apud nos tabulæ, ſeu inſtrumenta, ejuſdem Rorii antiquæ prorſus, & auctographæ, quibus titulo teſtamenti, atque ultroneæ oblationis prædia quædam, & alia plura*

con-

Digitized by Google

concedit Cœnobio D. Juſtinæ. Eſt earum initium. In nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti. Imperante Domino noſtro Hludovico Hlotarii filio, poſtquam imperare cœpit, anno XV. &c. *Cadit is in annum Chriſti* DCCCLXX. *Roſio autem in tabulis aſſignatur annus* DCCLXXXVI. *& vitæ extremus* DCCCIII. *Itaque error intercederet annorum fere* LXX. *qui tamen emendari poteſt, ſi dimiſſa uti legitur in tabulis annorum ſupputatione, Roſium ad propria tempora poſt Hercoradum referamus. Sed jam Longobardorum regni extrema appetunt, quæ deſcribamus. Ultimus Regum Deſiderius infeſtis adeo armis Hadrianum Pontificem vexabat, ut non ſemel cogeretur auxilium petere à Carolo Pipini filio Francorum Rege. Is apud Vercellas obvium hoſtem, mox fugientem, caſtris exuit, atque Ticini ſeſe tuentem obſedit. Ea urbs cùm ex diutina obſidione inopiam rei frumentariæ, & peſtilentiam pateretur, dedente Deſiderio Francis traditur. Ipſe ne quicquam novi moliri poſſet in Gallias ducitur. Ita Longobardorum regnum apud Italos deſiit, quod ab Alboino cæptum annos prope* CC. *duraverat. Sub Carolo Chriſtianiſſimo Principe viſa eſt Italia reſpiraſſe, qui ſalutem ipſius non tyrannidem quæſiviſſe oſtendit, donata Romana Eccleſia Ravennæ Hexarcatu, aliiſque ultra Padum provinciis, & ciſpadanis urbibus mitiſſimo Francorum regno conjunctis. Eundem Leo Hadriani ſucceſſor acclamante populo Romano novo Cæſari vitam, & victoriam, Imperatorem inunxit, ſacravitque. Carolo, ac cæteris Italiæ regibus Patavini paruerunt, & eorum beneficiis urbs frequentia, & divitiis aucta eſt. Berengarios etiam, qui ex Longobardorum genere Italiæ regnum invaſere, vel inviti habuerunt principes, donec juniore Berengario, & Adalberto filio devictis, Italiæ Imperium in Othonem II. devenit. Inde Patavium non amplius Gallorum regno, ſed Romano Imperio adjectum eſt. Ita etiam ipſum Imperium à Gallicis regibus ad Germanos tranſiit, qui longa ſucceſſione, mox*

Romani Pontificis ſanctione, illud hactenus ſibi retinuerunt. Studuere hi plurimum urbi noſtræ, à quibus ſuſcepta in dies beneficia dimittimus propriis locis recenſenda. Agebatur annus DCCC. *cùm Romæ Carolus Imperium capeſſiit imperante apud Bizantium Hirene, quæ Conſtantinum filium hujus nominis ſeptimum abdicare coegerat. Ita in reparationem majeſtatis Romani Imperii accidit, dum Fœmina in Oriente ipſius nobilitatem minueret, id triumphali viro in Occidente conferri. Attamen Bizantinum brevi ruiturum indicabat afflicta dudum Eccleſia, quam poſt Leonem Iſauricum Conſtantinus Copronymus hoſtis Sanctarum imaginum, & reliquiarum, toto fere antecedente ſæculo fatigaverat. Adverſus eas debacchati ſunt impii Cæſares annuentibus etiam quibuſdam Patriarchis, qui fœdam hæreſim coactis conciliabulis ſtabilire auſi ſunt, & peſſima omnium adulatione impiam amentiam auxerunt. Qui Catholicorum pro cultu Sanctarum imaginum reſtitere (Monachi plures leguntur) vel necati inſigne martyrium pertulere, vel acti in exilium diutius immanitatem perſecutionis perpeſſi ſunt. Hujus tempore ex eadem Urbe Conſtantinopolitana Urius presbyter, ſeu cuſtos Eccleſiæ Sanctorum* XII. *Apoſtolorum, vir eximiæ Sanctitatis, corpus Sancti Lucæ Euangeliſtæ, & reliquias Sancti Matthiæ Apoſtoli ſubtraxit, eaſque Patavium delatas in templo Sanctæ Juſtinæ condidit. Cum his advexit tabulam, ſeu iconim Beatæ Mariæ Virginis ex incenſo multarum acervo ereptam, quam in Oratorio Beati Proſdocimi collocavit. Extat adhuc miraculis celeberrima; hæreticorum perſecutionem, & perpeſſum incendium ex maculis oſtendens. Sed ex incurſibus Barbarorum, & urbium ruinis ad pacata tempora evaſimus, ut jam Urbis, & Cœnobii hiſtorias proſecuturi abundemus monumentis, quorum auxiliis minus in poſterum deſudandum ſit. Interim Roſium Gallum Patavinum Epiſcopum Cœnobii noſtri conditorem, vel ſi magis placeat, reparatorem, inter Antiſtites proprio loco reponamus. Defuncto*

Ro-

Rodingo ſedit Rodo annos XIII. *Luitaldus* XV. *Aldeguſius* VIII. DCCLXII.
Nitingus XIV. *Hencoradus* VIII. *Huic juxta Chronologiæ rationem, quam inimus ex noſtris tabulis, oportet Roſium ſucceſſiſſe; nam Hencoradi annus extremus cadit in annum Chriſti* DCCCLX. DCCCLX.
vel LXI. *Teſtamentum vero Roſii conſignatur anno* DCCCLXX. *Ipſe poſt Opilionem Eccleſiæ D. Juſtinæ Cœnobium adjunxit, coloniam Monachorum deduxit, & presbyterum nomine Chriſtianum Abbatem præfecit. Ea apud nos vetuſtiſſima habetur Cœnobii memoria, qua etiam conſtat prope ad excipiendos peregrinos à Roſio inſtitutum Xenodochium. De eodem mentio eſt in tabulis Gauslini Epiſcopi. Ex prædiis, quæ in teſtamento leguntur, Monachis neceſſaria juſſit. Inter ea enumeratur villa Maceratæ cum Eccleſia ære ipſius extructa, & Sancto Martino dicata. Intra urbem locus (curtem appellat) cum oratorio Sancti Petri. In vico Cervaresii ædes Sanctæ Crucis, & ſubjecta eidem prædia. Servorum etiam, & ancillarum catervam Cœnobio donat, quorum nomina Longobardicam originem referunt. Ea omnia teſtatur Roſius legare ſe juxta legem Salicam, quam ſuam legem appellat. Ea inter Francicas vetuſtiſſima eſt à Saliis condita, quos apud Ammianum Marcellinum vetuſtiſſimos Francorum legas. Monachos ſibi hæredes dixit his legibus, ut à die obſignatarum tabularum ſingulis annis tres pauperes alerent. Quo die teſtatori juſta annua perſolverentur, Sacerdotalis ſeu Levitici ordinis viros* XL. *convivio acciperent. Poſtridie centum* DCCC-LXX.
pauperes paſcerent. Sed multo æquius videtur ex tabulis referre ipſa verba, ut Prælati cognoſcant, quale ſibi immineat judicium, ſi quid pauperibus ſubtrahant, vel in exequendis Roſii mandatis negligant. Inquit Roſius. Quòd ſi tu Chriſtiane Abbas, vel ſucceſſores tui, de prædicta eleemoſyna, quam pro remedio animæ meæ dare inſtituo, aliquid ſubtrahere volueris, aut facere neglexeris, id omnipotentis Dei judicio reſervo, cui omnia manifeſta ſunt,

Digitized by Google

& nihil eum latet. *Nihil ex his præteriit Monachos recentiores, in quos poſt Abbates, & Commendatarios, pleno jure legata devenerunt; nam poſt initam congregationem primum ſtudium ad ea perſolvenda adjunxerunt. Hactenus quia Abbates experti ſunt inter Monaſterii ſepta quotidie nonniſi maximo incommodo tres pauperes ali poſſe, majori etiam eleemoſyna vetus Roſii legatum auxere. Septem pauperibus frumenti, ac vini certa annona quotannis decreta eſt, quæ largius hominem ſuſtentet. Quadraginta viros Sacerdotalis, ſeu Levitici ordinis egenos cogere difficile admodum experimur, quòd in Sacro ordine ea non ſit egeſtas, vel ſi qui pauperes ſint, pudeat accedere. Huic etiam abunde conſultum eſt. Religioſis viris, ac mulieribus arctiorem paupertatem profeſſis ſtatuta eſt panis, & vini portio, quam ſingulis hebdomadis accipiunt. Centum pauperes ante feſtum nativitatis Dominicæ frugaliter paſcimus, quibus ſæpe Abbas, & Seniores linteati inſerviunt. Attamen ex his, quæ Roſius legavit, præter villam Maceratæ, nihil Monachis ſupereſt. In novum Cœnobium deductos religioſos viros ex inſtituto Sancti Benedicti nedum continuata ſucceſſio, ſed etiam univerſa, quæ extant monumenta, ſatis teſtantur. Verum cùm ordo Sancti Patris jam late receptus fuiſſet, & in varias congregationes diviſus, libet ex his aliquam Monachis his aſſignare. Quidam hiſce Congregationem Cluniacenſem tribuunt, ſed minus recte, cùm ea ab Odone Muſcio poſtea cœperit, nempe anno* DCCCCXIII. *Sicula congregatio ſub Placido glorioſo Martyre inchoata innumeris illius regni calamitatibus diu depreſſa, vix eo tempore famam habebat. Altera, quam Sanctus Maurus in Gallicis coegit, pluribus viris Sanctitate, & doctrina inſignibus efflorebat. Maxime tamen præ cæteris in noſtra Italia efferebatur Sacrum Cœnobium Caſinenſe, quod olim juxta Sancti Benedicti vaticinium à Longobardis dirutum, hortante Zacharia Romano Pontifice Petronax Brixienſis pius vir paulo ante reſtituerat. Ibi Rachis* Lon-

Longobardorum Rex, & ex Gallicis Carolomanus Caroli Martelli frater, ac Princeps Francorum, ſeſe divinis obſequiis mancipaverant, & Paulus Diaconus Aquilejenſis, aliique eminentiores viri adhuc ſpectabantur. Inde igitur veluti ex propinquo, atque notiori Cœnobio Monachos in novam ſedem deductos facilius opinamur. Verum nobis dubiam rem facit Leander Albertus, qui inter cæteras Cœnobii Nonantulani memorias nactus acta Beati Anſelmi ejus fundatoris, affirmat ipſius ære extructum Patavii Cœnobium Divæ Juſtinæ. Vixit is temporibus Aiſtulphi Longobardorum regis eidem affinitate junctus, & maximis opibus, ac plurima ſanctitate celebris, ut jure aliquo ætas ipſius ac liberalitas in templi noſtri reparationem convenire poſſint. Sed ex appellatione locorum diverſa argumentor, Leandrum in æquivoco nomine Divæ Juſtinæ laboraſſe. Acta Beati Anſelmi, quæ Arnoldus Duacenſis Monachus noſter eruditus, ac diligens, olim ad nos tranſmiſit, inter cætera ipſius pia facinora hæc habent. Item aliud Deo dignus Pater conſtituit Xenodochium ex ſuis propriis rebus in loco, qui dicitur Luſonia, vel Luſonici, ubi fieri juſſit Oraculum Beatæ Juſtinæ Martyris, in quo etiam Monachos ſemper adeſſe voluit Deo ſervientes, & ſine ſollicitudine viventes. Ibi etiam pauperes quotidie alebantur, atque omnes advenientes hoſpitio, atque victu reficiebantur. Sed & per ſingulas Calendas pauperes ducenti inde ſatiabantur. Miſſæ vero pro ſalute vivorum, & mortuorum per ſingulos annos trecentæ celebrabantur: *hæc ibi. Conveniunt uti jam diximus ætas Anſelmi, ac tempus inſtauratæ urbis Patavii, nam floruit is prope annum* DCCL. *qui ab illius incendio enumeratur* CL. *Sed Luſoniæ, vel Luſonicorum nomen, quod magis Gallicum quid vel Germanicum ſonat, adhuc etiam Italis incompertum, neſcio qui ad Patavinos, vel Euganeos transferri poſſit. Si ad Auſonicos flectere velimus, non*

unicum populum, ſed Italos omnes complectimur. Itaque ab Anſelmo alibi potius, quam Patavii Oratorium Sanctæ Juſtinæ Martyri excitatum arbitror, cùm vetus Opilionis templum adhuc extaret, & in tabulis Roſii nulla reſtitutæ ædis, vel tantarum rerum, quæ in geſtis Anſelmi conſtituuntur, mentio habeatur. Nos quæ attulimus ex vetuſtis monumentis Cœnobii decerpſimus neutram in partem magis deflexi. Hactenus extructum templum, adjectum Cœnobium, deductam Monachorum familiam, & ubique Roſii Epiſcopi liberalitatem deſcripſimus; atque Patavinorum res ab urbis initio, licet aliquando temporum obſcuritate, vel ſcriptorum ſilentio intermiſſas, qua decuit veritate, & qua licuit induſtria, perduximus. Deinceps incorruptam Abbatum ſucceſſionem nacti exactius eorum ſtudia, & urbis negotia, quibus eos immiſceri continget, proſequemur.

LIBRI PRIMI FINIS.

H I-

Digitized by Google

HISTORIARUM COENOBII D. JUSTINÆ PATAVINÆ, LIBER SECUNDUS.

EGREGIA *Roſii Epiſcopi liberalitate exſtructum, ditatumque Cænobium D. Juſtinæ, fatalia rurſus Patavini agri incendia excepere, quorum poſtremum licet urbem non exuſſit, afflixit tamen. Eam cladem potius incurſione, quam juſto bello Hunni intulere, gens Scythica, quæ majorum exemplo patrio ſolo excedens Pannonias item ſuorum coloniam invaſerat. Sed cùm veteres Hunni, apud quos imperium erat, novos accolas ſuſpectarent, & diſcordes paulatim animos non poſſet ea provincia continere, inteſtinum malum in cæteras Europæ regiones erupit. Luitprandum Ticinenſem auctorem habeo, illos primum ab Arnulpho Cæſare adverſus Zuentebaldum Bojorum Ducem evocatos, eoque defuncto Noricum, & cæteras Germanorum provincias devaſtaſſe, & prædarum impunitate illectos eaſdem ſæpius, mox Italiam ipſam petiviſſe. Hinc multas eorum incurſiones legimus apud Germanicos ſcriptores ab anno* DCCCLXXXVIII. *quo Marianus Scotus eos Italiam depopulatos ſcribit, uſque ad annum* DCCCCLV. *quo Otho Cæſar*

Lib. i. c. v.

In Chron.

Cæſar apud Auguſtam Vindelicorum eoſdem immenſa ſtrage cecidit. Primus qui conatus eorum repreſſurus ſigna contulit Ludovicus Arnulphi filius apud Lemanum lacum multa cæde repulſus eſt. Neque eo felicius apud Abduam flumen Berengarius depugnavit, qui incompoſito agmine minorem hoſtem aggreſſus, & profligatus, eidem diripiendam Italiam dedit. Attamen civili prudentia militare piaculum diluit, quando ferventem adhuc ira hoſtem muneribus ſibi conciliavit, atque multa auri vi in Pannonias reduxit. Inter diverſas ſcriptorum opiniones hanc æquiorem putamus, licet quidam prodiderint, Berengarium pro retinendo Italiæ imperio adverſus Othonem, & alios Germanos Cæſares, eam gentem excivisse; quidam etiam ſcripſerint, eandem ab Alberico Piceni, vel Tuſciæ Dynaſta, in Romanos evocatam. Luitprandus Chriſtianæ fidei hoſtes Idololatras, ac præſertim Eccleſiarum everſores Hunnos deſcripſit. Apud Hiſtoricos duo tantum eorum Duces clari habentur. Taxis, qui cum Berengario pactus eſt decem modiis aureorum reditum in Pannonias; & Salardus, qui Ticinenſem urbem deuſſit. Hi poſtquam Ciſpadanam Italiam late excurriſſent, etiam Venetorum urbem, quò congeſtas ex tota Italia divitias fama afferebat, appetivere. Itaque expugnatis Heraclea, Clodia, & aliis propinquis oppidis claſſem ornant eo navigiorum genere, quod circa ea littora caſus obtulit, vel rude ingenium pro temporis anguſtia excogitavit. Veneti claſſiariæ militiæ ſueti, aptis bello navibus, & armis inſtructiores, licet numero longe impares eſſent, tamen pugnandi copiam fecerunt. Diu acriterque pugnatum eſt hinc Barbarorum numero, inde Venetorum virtute, donec Hunnorum plurimis cæſis, plurimis mari abſorptis, cæteri in fugam vertuntur. Ex adverſo prælio arbitrati arduam fore Urbis expugnationem, multo facilius aſſenſere Berengario, ut recepto auro in Pannonias reverterentur. Quæ Hunni adverſus Patavinos geſſerint, ſcriptores ſilent. Unus tantum auctor Hiſtoriæ Sancti Danielis

Sigeber. in Chron.
Veſp. apud Licum fluvium.
Luitp. lib. ii. cap. i.

Vinc. Bel. in Spec.

Sigeber. in Chron.
Luitp. lib. iii. cap. i.

Sabel. Dec. i. lib. iii.

nielis

nielis hæc habet. Nam civitate in antiquo tempore à Longobardis per triennium & amplius obſeſſa, & tandem ut Longobardica narrat hiſtoria injecto igne concremata, & ſolotenus diruta, & poſtmodum ab Hungarorum rabie deleta, & ejuſdem loci monaſterio exuſto, atque deſtructo, abductis à Paganis (proh nefas) ſanctimonialibus, quæ illic in diebus illis ſerviebant, abductis etiam civibus, & jugulatis, nulla Sancti Danielis mentio remanſit. *Ex recentioribus etiam Gulielmus Ungarellus, qui vetera Urbis monumenta congeſſit, ex antiquis tabulis prodit anno* DCCCCXIV. *Imperante Chunrado primo Patavium ab Hunnis direptum, & alicubi incenſum. Miramur quomodo hæc præterierint diligentiſſimum Scardeonium, cæteroſque ſcriptores, qui captum Tarviſium, aliaſque proximas urbes ab his meminerunt, nihil de Patavinis rebus miſcentes. Inde Nos direptum potius agrum, & ſuburbia cremata opinamur, quàm dirutam urbem, quia prope ea tempora extant memoriæ, quæ innuunt civitatem ſtetiſſe. Exuſtum Cœnobium D. Juſtinæ extra urbem conſentiunt etiam tabulæ Gauslini Epiſcopi editæ anno* DCCCCLXX. *ubi hæc*. Cùm veniſſem ego Gauslinus Epiſcopus in Eccleſiam Beatæ Juſtinæ Martyris, & Beati Proſdocimi Præſulis, & vidiſſem ibi per circuitum omnem locum deſolatum, nec eſſe ibi qui aliquid diceret, aut aliquam ſuſceptionem hoſpitibus, vel pauperibus pararet, &c. *Sed inter relata ex auctore Inventionis Sancti Danielis quædam rejicimus, quædam admiramur. Agilulphum Longobardorum Regem triennio urbem obſediſſe neque ea tempora, neque auctores patiuntur. Sanctimoniales fœminas adjectas Cœnobio noſtro nuſquam legimus. Jugulatos, vel abductos ab Hunnis Cives minus recipimus. Sed ut ad Gauslinum Cœnobii reparatorem recta deveniamus, opus eſt Patavinorum Antiſtitum ſucceſſiones proſequi, quas Roſii libera-*

DCCC- *beralitatem relaturi, dimiſimus. Eo defuncto ſalutatur Epiſco-*
LXI. *pus Bilongus, tenuitque eam dignitatem annos* XV. *mox Liotal-*
dus IX. *Oſbaldus totidem, Ebo* VII. *Turingarius* III. *Uvalaſſus,*
ſeu Valaycus VIII. *cujus tempeſtate Cœnobium noſtrum ab Hun-*
DCCCC- *nis devaſtatur. Succeſſit eidem Petrus, qui Pontificatum geſ-*
XIV. DCCCC- *ſiſſe proditur annos* VIII. *& ſucceſſorem habuiſſe ejuſdem nomi-*
XIX. *nis ex familia Picacaura egregia inter Patavinas. Hunc Bea-*
tum appellat Scardeonius, & ab Arianis multa perpeſſum ſcri-
bit vix biennio ſedem retinuiſſe. Idem auctor eſt, Patavinam
Eccleſiam mox annos fere XXX. *Antiſtite vacaſſe. Ego neque*
hiſcere audeo, cùm nulla extent monumenta eorum temporum,
DCCCC- *quibus acquieſcere debeam, vel diſſentire. Succeſſit Sibico, cu-*
LII. *jus auſpiciis regitur Eccleſia Patavina annos* VIII. *deinde Ar-*
demanni IV. *Ildeberti* VIII. *Huic ſufficitur Gauslinus. Sed in*
vulgatis tabulis annus initi ab eo Pontificatus perperam habe-
tur DCCCCLXXII. *quem etiam emendes ex Scardeonio. Ita-*
que ex annis ſuperiorum Præſulum neceſſario detrahendum eſ-
ſet biennium. In Gauslino cum generis nobilitate egregia ſan-
ctitas enituit. Tranſalgarda familia, ex qua originem habet,
etiam Imperante Carolo Magno Auguſto legitur viris militari-
bus claruiſſe. Referuntur ex ea Tranſalgardus, & Joannes
ſub Carolo adverſum Deſiderium militaſſe, & inſignibus dona-
ti captivi cujuſdam Ducis, quibus hactenus utuntur. Alter
ejuſdem nominis Tranſalgardus Tribunus militum legitur apud
Lib.ii.c.vii. *Ungarellum cum Marſilio Carrarienſi delectus à Civibus adver-*
ſus Hunnos honeſto funere ſub ipſis patriæ muris cecidiſſe.
Sed quæ de Marſilio traduntur eo ſæculo, minus probantur.
Cæterum ea familia novis titulis aucta in Gallias etiam tradu-
cta eſt. Eadem Patavii modo Forzatea, modo Capiliſtia ap-
pellata, avitum ſplendorem virtute, ac opibus ubique tutata
eſt. Forzatea hæc noſtra tempeſtate interiit; Capiliſtia illuſtris
perſeverat. Gauslinum inter inſignes Prælatos recenſet Scardeo-
nius,

nius, commendatque, quòd ipſius ope afflictis rebus patriæ conſultum ſit, atque multa eruditione fidelium ſaluti proſpectum. Nos majora debemus, quorum Cænobium ab Hunnis exciſum reſtituit, atque amplioribus prædiis ditavit. Attamen ad Gauslini magnificentiam, & res eorum temporum conferre opinamur, ſi integræ ipſius tabulæ exhibeantur, quæ deperditam latinitatem maxima pietate, ac liberalitate compenſant.
In nomine Sanctæ, & Individuæ Trinitatis. Gubernante Catholicam plebem Beati Petri Apoſtoli Joanne Summo Pontifice, Pontificatus ſui anno VI. Imperante Domino noſtro Othone Imperatore, anno Incarnationis Domini DCCCCLXX. In menſe Februarii, Indi- DCCCC.
ctione XIV. Cùm veniſſem ego Gauslinus Epiſcopus in LXX.
Eccleſiam Beatæ Juſtinæ Martyris, & Beati Proſdocimi Præſulis, & vidiſsem ibi per circuitum omnem locum deſolatum, nec eſse ibi qui aliquid diceret, aut aliquam ſuſceptionem hoſpitibus, aut pauperibus pararet: Tùnc inſpirante divina, ac potenti miſericordia, ſicut ipſe corda humana illuſtrare dignatus eſt, ita & cor meum implere, ac viſitare dignatus eſt, ut ob ipſius amorem, Sanctorumque omnium, necnon & B. Juſtinæ Martyris, Beatique Proſdocimi Confeſsoris Cœnobium ædificarem Monachis. Tunc congregavi omnem clerum, omneſque optimates, & cunctum populum ſuper eo quod Dominus in corde meo inſpiraſset; ſed & valde omnibus placuit. Unde cum omnibus Sacerdotibus, cunctoque clero, & cum omnium fidelium conſenſu juvante Deo conſtruximus Cœnobium. Ibique ego qui ſupra Gauslinus Epiſcopus, ut præfati Monachi, qui ibi præeſse debent, firmi ac ſtabiles eſse poſſint, pro remedio animæ ſenioris noſtri Othonis, & pro anima mea, & cunctorum Catholicorum, ſeu

& pro

& pro omnibus, qui in hac Eccleſia deſerviunt, ut firmum, ac ſtabile noſtrum ſcriptum habeant, quatenus qui poſt nos in hanc ſedem venerint non deſtruant, ſed magis in Dei amore roborent; ut & ipſi per ipſorum Monachorum interceſſionem valeant ætherea poſſidere regna. Quare ego Gauslinus Epiſcopus cum omni clero, & cuncto populo, qui hic congregamur, per tremendum omnipotentis Dei judicium, & per ipſius majeſtatem deprecamur, necnon & per omnem cœtum Sanctorum Angelorum, Archangelorum, Patriarcharum, Prophetarum, Apoſtolorum, Martyrum, Confeſſorum, ac Virginum, omniumque Sanctorum, ut nulla ſuperimpoſita, nullum redditum, nullam moleſtationem ipſis Monachis inferat, niſi incenſum orationis. Quòd ſi aliter fecerit quam ſupra legimus, ante tribunal Chriſti retributionem habeat in die judicii cum Juda traditore inde ſtando ad rationem. Ego in Dei Omnipotentis nomine Gauslinus Patavienſis Eccleſiæ Epiſcopus donamus, & confirmamus ad Monaſterium Sanctæ Juſtinæ Virginis, & Sancti Proſdocimi Confeſſoris Chriſti non multum longe à civitate Patavii, ubi corpora Sanctorum requieſcunt, ad laudem Sanctorum ejus, pro præſenti merito, & futuro: pro ſupraſcripto Imperatore Othone, atque Duce noſtro, clero, ac populo, ut omnes fideliter vivant in Chriſto, per quem qui ſerviunt, ut dignus eſt, coronentur in Cœlis, ubi & nos miſeri peccatores, Clerus, Populus, atque propinqui, aliquam portiunculam habere poſſimus, ubi omnes magni conſiſtunt; Deo concedente damus, & confirmamus ad ipſam Eccleſiam Sanctæ Juſtinæ, & Sancti Proſdocimi Confeſſoris Chriſti, in primis Eccleſiam Sancti Angeli pro-

pe

Digitized by Google

pe ſupradictum monaſterium cum maſſaritiis, & rebus, quæ eidem pertinent cum quartis, & decimis, cum loco qui dicitur Prato novo, & terris cum vineis ubi dicitur Ruthena, Braido Monachorum, & uno arcu qui currit flumen Rotronis. Et Eccleſiam Sanctorum Archangelorum, quæ conſtructa eſt foris civitate Patavii in loco qui dicitur Vantio cum ſuis finibus; & terra quæ vocatur Senodo cum ſuis finibus, ideſt cum quartis, & decimis. Eccleſiam Sancti Martini quæ eſt ædificata in loco ubi dicitur prope Montem ſilicem cum caſis, & maſſaritiis quæ ibidem pertinent, ſeu ſervis, & ancillis, qui in ſupraſcripto Monte ſilice habitant.. Et curtem unam in loco, qui dicitur Tribano cum ſuis caſis, & maſſaritiis, quæ ibidem pertinent cum quartis & decimis, ſeu in Pernumia, in Capite ſilvæ, & in Aire cum quartis, & decimis. Et curtem unam cum domo cultili cum capella, quæ ædificata eſt in honore Sanctæ Mariæ Virginis in loco ubi dicitur Macerata cum caſis, maſſaritiis, quartis, decimis, & cum omnibus rebus, quæ ibi pertinent. Et totam decimam quæ jacet in Comitatu Vicentino loco ubi dicitur Maſone cum Capella quæ eſt conſtructa ad honorem Sancti Galli cum quartis, decimis, & cum omnibus rebus, quæ ibidem pertinent. Et Eccleſiam unam quæ eſt ædificata ad honorem Sancti Georgii in loco dicto Robolone cum terris & omnibus decimis, quæ ibidem pertinent. Et totam decimam quam dare debent famuli Sanctæ Juſtinæ ſive in montibus, ſive in vallibus. Hæc omnia ſupraſcripta volumus, & confirmamus aſſiſtentibus ſubſcriptis habeat & teneat ipſe Sanctus locus in æternum, ut ſerviant ipſi Monachi cum ſuo Abbate Ingelberto Deo ſanctiſque uſ-

que

Digitized by Google

que in finem ſæculi: omnibus remotis quæ in iſta donatione, & confirmatione frangere, contradicere, aut moleſtiam facere, aut inquietare habeant. Et teneat in die judicii quod in hac pagina ſupra legimus. ✠ Ego Gauslinus Epiſcopus hanc paginam à me factam propria manu mea confirmavi, & corroboravi. ✠ Ego Martinus Archipresbyter in hac pagina offerſionis conſenſi, & ſcripſi. ✠ Ego Johannes Presbyter. m. ✠ Ego Marinus Presbyter. m. ✠ Ego Bonizo Presbyter. m. ✠ Ego Albericus Presbyter. m. ✠ Ego Rochero Presbyter. m. ✠ Ego Dominicus Presbyter. m. ✠ Ego Rozo Presbyter. m. ✠ Ego Redaldus Presbyter. m. ✠ Ego Johannes Diaconus. m. ✠ Ego Andreas Diaconus. m. ✠ Signum manu Johannis teſtis. ✠ Signum manu Bernardi teſtis. ✠ Signum manu Ulderici. ✠ Signum manu Adam teſtis. ✠ Signum manu Luitprandi nobiliſſimi. ✠ Signum manu Alberti. ✠ Signum manu Valentini. ✠ Signum manu Arduini. Omnes iſti rogati teſtes. § *Ampliſſima dona æque Gauslini liberalitatem, ac ea tempeſtate ditionem, & opes inſinuant Eccleſiæ Patavinæ: neque enim univerſa hæc arbitror legata ex patrimonio Gauslini, præſertim quæ decimas, & Eccleſias habent. Sed eorum plura uſurpato jure decimandi, & translatis jam Eccleſiis à Monachorum ditione deſciverunt. Gauslinus optime ſacris rebus adminiſtratis deceſſit, & prope ſepulchrum Sancti Proſdocimi ſepelitur. Ingelberti Abbatis veluti nudum nomen ex relatis tabulis habetur, ita res ab eo geſtæ obſcuræ ſunt. Cogimur tamen illum ſpectatæ ſanctitatis, & prudentiæ virum exiſtimare, qui Antiſtitis, Cleri, ac populi judicio præfectus fuerit novæ Monachorum familiæ, quæ majori exemplo egeret. Vixit poſt reparatum Cœnobium annos fere* XL. *Defuncto Gaulisno ſufficitur Urſo Germanus, qui deceſſorem pie æmulatus*

latus Cœnobium noſtrum novis tabulis, ac donis provexit. Alle- MX.
xit Urſonem religio Joannis Abbatis, qui Ingelberto ſuccedens di-
vino cultui, atque monaſticæ diſciplinæ apprime ſtuduit. Itaque
Epiſcopus tantæ virtutis inſpector Cœnobio ratum juſſit quic-
quid Gauslinus contulerat, adjecitque frumentarias molas qua-
tuor in flumine Rotrone, & anathematis ſententiam intorſit in
eos, qui collata bona raperent, vel in jus vocarent. Rotro, de
quo mentio eſt, creditur idem cum Bacchilione accepto nomine à
minori rivo Rotrone, qui hactenus apud Vicentiam eidem immi-
ſcetur. Urbem alluit, & alicubi junctus Medoaco in æſtuaria
delabitur. Urſo tabulas edidit anno Henrici II. Germanorum MXIV.
Regis X. accepti Romani Imperii primo. Gaviſi ſumus in his
exactam regni, & imperii annorum rationem vidiſſe. Patavi-
nam Eccleſiam rexit annos XLIII. *quo defuncto Pontifex re-*
nunciatur Brochardus, qui anno Chunradi Cæſaris VIII. *confir-* MXXXI.
mavit Cœnobio noſtro quæcumque Gauslinus, & Urſo ſucceſſores
legaverant: & nequid videretur minus contuliſſe, conjunxit
his decimas ex pagis Maceratæ, Cornelianæ, Braidepaleæ, Caſe-
muratæ, Vicileonis, Carpineti, & Robolonis. Patavinam Se-
dem tenuit annos XIV. *& ſucceſſorem habuit Arnaldum, de quo*
nihil in tabulis præterquam exegiſſe in pontificatu annos VI. *Ber-*
nardus Patavinus, qui Arnaldo ſucceſſit, ſanctitate celebris,
& rerum geſtarum gloria inſignis, latius ſcribendi argumentum
exhibet. Maltraverſus inſcribitur, nempe ex vetuſtiſſima fa-
milia Comitum Patavinorum, qui ab ipſius Bernardi Parente
Maltraverſo Comite Leocii Caſtri novi, Cerri, & Calaonis, ap-
pellati ſunt. Ad Joannem Abbatem redeo, quem ex ſerie ſucceſſo-
rum liquet ultra L. *annos Monachis præfuiſſe. Sed neque pror-*
ſus jucunda fuiſſet vita diuturnior, ſi eandem multa ſolatia, at
divina beneficia non oblectaſſent. Sanctorum reliquias longa
oblivione ignoratas aſpexit, Leonem Pontificem Maximum hu-
jus nominis nonum Cœnobio excepit, & ab eodem donis quibuſ-

dam honeſtatus eſt. Interim Bernardus Epiſcopus ampliſſimum patrimonium in pauperum, & peregrinorum ſubſidium contulerat, idem ubique pravos hominum mores coercere, afflictis prodeſſe, Eccleſiarum reparationi, ac piorum locorum extructioni inſiſtere. Eundem jejuniis, vigiliis, & orationibus frequentem ſcribit auctor illorum temporum quotidie incruento ſacrificio Domini Noſtri Jeſu Chriſti paſſionem recoluiſſe. Hujus labores æterna poſt obitum mercede compenſandos etiam inter mortales voluit Deus ſpirituali ſolatio recreare. Dormienti aliquando Epiſcopo aſtitit ſenex heroicam majeſtatem, ac dignitatem ultra hominum conditionem præſeferens, aſſeruitque à Deo nuncium adveniſſe, ut quorundam Sanctorum corpora ex abditis locis eruerentur, quæ congrua veneratione recepta Patavinæ urbi præſidio forent, eamque diris olim ſubactam propriis meritis expiarent. Inde viſus Epiſcopus cum eo in templum Sanctæ Juſtinæ deſcendiſſe, jubetur locum inſpicere inter aram Sanctæ Dei Genitricis, & ſepulchrum Beati Proſdocimi, ubi latebant corpora Sancti Juliani, ac trium Innocentum, quæ idem ſæpe pietatis cauſa Hieroſolymam profectus Patavium retulerat. Inde ſenis ductu prope fores Oratorii ad lævam edocetur recondita eſſe corpora Sancti Maximi Epiſcopi, & Felicitatis Virginis; mox ſenis aſpectus, ac quies abiit. Senſit ex ea Bernardus agi divinam rem, quæ ab ipſo omnium bonorum auctore majoribus adhuc eſſet obſequiis expetenda. Itaque communicatis quæ per quietem aſpexerat Clericis, ac Religioſis viris, populo etiam ſacrum jejunium indixit. Triduo exacto idem ad templum Sanctæ Juſtinæ frequens acceſſit, ubi Bernardus ſacris operatus ad eundem ſermonem habuit, atque Deum Optimum Maximum ad hæc ſibi, ac populo propitium deprecatus eſt. Accepto raſtro indicata per quietem loca fodere cœpit, cujus exemplum plerique religioſi viri ſecuti poſtquam, ultra ſenos pedes fodiſſent, tres arcas marmoreas invenere uncis ferreis firmatas, ex quibus repente ſplendor maximus,

Digitized by Google

ximus, & odor ſuaviſſimus Oratorium ſuffudit. Splendore ſublato arcæ apertæ ſunt, quarum prima Sancti Maximi corpus habebat, & ad caput ipſius ſculptum lapidem. HIC REQUIESCIT MAXIMUS SECUNDUS A PROSDOCIMO EPISCOPUS, QUI HUJUS MUNDI VITAM DOMINO TRIBUIT, UT SEMPITERNAM HABERE MERERETUR IN COELIS. *Alia viri integrum corpus, & ſepoſita trium puerorum oſſa retinebat hac inſcriptione.* HIC CONDITUS EST JULIANUS VIR CHRISTIANISSIMUS, QUI CUM SÆPE A SEPULCHRO DOMINI REVERSUS ESSET, AC TANDEM TRES INNOCENTES SECUM DETULISSET, PERREXIT AD CHRISTUM: QUAPROPTER IN UNUM COLLOCATI HIC REQUIESCUNT. *In alia, qua fœminæ corpus claudebatur, lectum eſt.* HIC EST SEPULTA FELICITAS ILLUSTRIS FOEMINA SACRO VELAMINE DEDICATA, QUÆ DIE NOCTUQUE IN DEI SERVITIO PERSISTENS IN COELIS SUSCEPTA EST. *Inſcriptiones uti eundem auctorem ſapiunt, ita eandem ætatem, nempe qua metu Barbarorum ſacra corpora abſconduntur. De Beato Juliano præter ea, quæ etiam referuntur à Scardeonio, nihil apud nos eſt. Beatam Felicitatem ſcribit Ungarellus præfuiſſe monialibus Cœnobii D. Juſtinæ: Scardeonius in monte Robolonis eremiticam* Lib. ii. claſ. vi. *vitam duxiſſe. Sanctorum corpora decentius collocata tum multis miraculis coruſcarunt, & plerique cæci, ſurdi, debileſque leguntur in actis evaluiſſe, multi etiam à Dæmonibus obſeſſi priſtinam quietem recepiſſe. Aguntur hæc anno* MLIII. *Henrici* II. DLIII. *Cæſaris* XIV. *quo Leo Pontifex ex Pannonia divertit Patavium; ubi exceptus à Bernardo nuperrimam Sanctorum revelationem, & patrata in dies miracula edocetur. Moverunt ea Leonem, ut præſens cognoſceret, & Sanctos Dei deprecaretur ſuſcepti itineris comites. Accedens ad Eccleſiam B. Juſtinæ Joanni Abbati, ac Monachis ad ſacros pedes provolutis benedixit, ſolemni ritu litavit, atque urbem ab anathemate diſſolvit. Ut etiam Sanctorum memoria*

Digitized by Google

moria ubique celebrior eſſet eoſdem albo Divorum aſcripſit, & feſto die honeſtavit, qui hactenus ſolemnis apud nos habetur IV. *Nonas Auguſti, nempe quo reliquiæ eorum repertæ ſunt. Sed ne minus videretur Cœnobii rebus, ac Joannis dignitati conſuluiſſe, Cœnobium ipſum ſub Apoſtolicæ Sedis patrocinium recipit, & Joanni ſucceſſoribuſque concedit in ſacris ſolemnibus, & ſupplicationibus uti poſſe Mitra, Chirothecis, Dalmatica, & Sandaliis. Extat ipſius reſcriptum Datum Patavii anno ſui Pontificatus* V. *Indictione* VI. *redempti orbis* MLIII. *Cauſſam ipſius itineris abunde expreſſit Ciacconus, ut exortam ſimultatem inter Henricum* In Leon. IX. *Francorum Regem (Henricum Imperatorem late demonſtrat Urſpergenſis) & Andream Hungarorum item regem ſedaret. Sed* In Chron. *cùm hic reluctaretur in Pannoniam profectus, & Regem fruſtra hortatus eidem communione fidelium interdixit. Maximi rem momenti opinaberis, ſi magnam utriuſque in Chriſtiana Republica potentiam, & ipſius jacturam ex diſſidio meditere. Adjicias etiam naturam Pontificis itineribus deditam, ut aliquando in* Ciac. in eod. *Gallias concederet ſolam Tullenſem Eccleſiam reviſurus, cui olim præfuerat. Ad Joannem noſtrum redimus, qui ſenio gravis pie* MLX. *deceſſit paulo poſt Bernardum Epiſcopum, cui Beati titulum recte aſcripſit Scardeonius. Patavinam Eccleſiam gubernavit annos* VI. *& ſucceſſorem habuit Veruculphum, quem alii Uvintulphum dixere. Præfuit is annos quatuor. Joanni Abbati defuncto alter ejuſdem nominis ſuffectus eſt, item ſanctitate, prolixiori vita, & divinorum munerum ſolatio eidem conferendus. Hujus tempore divinitus revelatum eſt corpus Sancti Danielis Martyris, jam ex hominum memoria obliteratum. Uldericus etiam, qui Veruculpho in Epiſcopatu ſucceſſit, eundem ex virtute adamavit, & ipſius intuitu rata perpetuo juſſit dona ſuperiorum Antiſtitum, quibus Cœnobium noſtrum excreverat. Habetur ipſius* MLXIV. *reſcriptum anno Henrici* III. *Cæſaris* VIII. *Majora idem adjecit poſtquam ſacrum Danielis cadaver extulit. Hiſtoriam aggredior.*

In

In Tuſcia quidam longa valetudine oculis captus fuerat. Mox expertus quicquid fruſtra Medicorum manus diu attulerant, unico ſacrarum ſcripturarum ſolatio tenebrarum mærorem leniebat; neque lumen oculorum exoptans, ſi corpori reſtitutum animæ inferret cæcitatem. Pacatam mentem adhuc gratiorem apud Deum faciebant crebra jejunia, & orationes. Huic per quietem ſeſe obtulit vir Levita his veſtibus, quibus ea dignitas utitur, dum ſacra myſteria aguntur, & percontatus eſt an libenter ablatum lumen reciperet. Ubi reſpondiſſet id ſe quam maxime cupere, ab eodem Levita jubetur Patavium proficiſci, & de Sacello Beati Proſdocimi, ac tumulo ipſius Levitæ inquirere, ibi cæcitatem omnino exuturus. Habita dictis fide cæcus Patavium ducitur, Monachis revelationem aperit, in Sacello Sancti Proſdocimi orandi ſpatium depoſcit. Sed ut ipſius fides, & revelatio Sancti Danielis magis probaretur aliqua temporis intercapedine, diſtulit aliquot dies divina clementia eidem beneficium luminis impertiri. Jam Comes deſperatis rebus reditum parabat, & Urbs minus de revelatione martyris ſibi pollicebatur, cùm pernoctanti ibidem cæco ſomnus obrepſit, & eadem ſeſe obtulit imago, quam in patria per quietem aſpexerat. Inquit ea. Poſtquam data monitis fide ad meum ſepulchrum acceſſiſti, ſcias tibi hinc priſtinum uſum oculorum reſtitutum eſſe. His dictis evanuit. Tuſcus evigilans oculos circumvolvit, atque primum Beatæ Mariæ Virginis aram videt, deinde quæcunque offerebantur. Egit cum lacbrimis gratias, & ſepultum martyrem ex miraculo cognovit ubi ante obdormierat. Abbas quamprimum Uldericum Epiſcopum de re tota admonet, ipſe apud clericos, & populum eandem diffundere, univerſi Sanctarum reliquiarum effoſſionem optare. Chriſti dies natalis appetebat, & quamvis populus deſiderio ſanctæ inquiſitionis æſtuaret, placuit tamen poſt feſtum diem alterum tanto operi deſtinare. Stata die Uldericus binos Epiſcopos, qui legationis ergo Patavii aderant, teſtes divini muneris adſcivit, & cum di-

Digitized by Google

gnioribus delectis ex clero, ac plebe accedens ad Oratorium Sancti Proſdocimi, marmoreas tabulas, quibus ſtratum erat, divelli juſſit, & rudera egeri, quæ late locum obtexerant. Vix ad denos pedes effoſſum eſt, cùm reperitur arca marmorea plumbo, & anſis firmata. His diruptis intro viſa eſt tabula marmorea, quæ multis clavis alteri ligneæ conjungebatur; utraque cruore recenti aſpera, ac ſi modo ex inflictis vulneribus prodiret. Inter utramque medium reperiunt hominis cadaver clavorum ictibus ubique confoſſum, quod Sanctum martyrem indicabat. Attamen lætitiam de invento martyre turbabat ignotum adhuc ipſius nomen, quod divina miſeratio neque penitus latere voluit. Uldericus arcam colluſtrans tellure emundatam extra ad latus Levitæ nomen inciſum legit. HIC REQUIESCIT CORPUS DANIELIS MARTYRIS, ET LEVITÆ. *Adjecit Deus ægrotis maxima beneficia, quibus merita Danielis abunde teſtatus eſt. Inde Clerum ac Monachos inceſſit deſiderium Sanctarum reliquiarum, favente Monachis jure loci, reclamantibus Clericis, illos jamdudum ſacri theſauri ditiſſimos eſſe, Cathedralem vero ædem nullis Sanctorum corporibus honeſtari. Eadem Uldericus precabatur, licet Monachi modeſte ſatis reniterentur. Sed cùm de his in Senatu Patavino relatum eſſet, publico decreto Sanctum corpus ad Cathedralem Eccleſiam depoſcitur. Joannes Abbas illacrimans cogitur aſportationi conſentire. Neque in via miracula deſierunt. Elatores ſacri corporis cùm prope muros urbis id pertuliſſent, repente graviſſimum effectum ſenſere, ut neque progredi poſſent, nec regredi. Augebantur de Cælo prodigia, quòd hiberno tempore coruſcans frequentia tonitrua ederet, & fædam tempeſtatem pluvia, ac grandine miſceret. Hinc trepidæ omnium mentes paveſcere, & Epiſcopi divinum portentum arbitrari, quòd nefas eſſet ex devoto Sacello, & vetuſto monumento Beati Danielis reliquias in pollutam urbem peccatorum manibus referri. Ea maxime impetebant Uldericum elati funeris auctorem, quem*

tamen

Digitized by Google

tamen afflictiſſimum divina clementia reſpexit, inſpirans ut ibi Danieli martyri templum voveret. Vix ille conceptis verbis votum nuncupavit, cùm martyris corpus priſtinæ levitati reſtitutum facillime in deſtinatum locum defertur. Perſeveravit ibidem uſque ad annum MCCXCV. *quo in Sacellum ad auſtrum vergens transfertur. Sed cùm noſtra ætate id Sanctiſſimæ Euchariſtiæ ſtatutum eſſet, & multa jam vetuſtate obſoletum neceſſario videretur exornandum, Aloyſius Cornelius Epiſcopus ſolemni pompa ſacras reliquias Levitæ Danielis per Urbem circumlatas in novo Martyrio Cathedralis templi repoſuit, ibique Aram, & urnam vario marmore, & æreis tabulis celebrem, dicavit anno* MDXCII. *Uldericus voti reus quam primum licuit Danieli templum extruxit, & multis prædiis ditatum conjunxit cæteris Cœnobii rebus. Majora etiam adjecit; Eccleſiam Sancti Blaſii in pago Lignarii, & jus decimandi, & exigendi quadrageſimam frugum ex toto agro. Mox eundem pagum diviſit, cujus pars ad Auſtrum cum prædiis uſque ad Paludem Memoram Monachis pareret, Septemtrionalis Epiſcopo ſubjecta eſſet. Hactenus pagi pars altera Epiſcopi, altera Abbatis appellatur. Obtulit etiam Uldericus, ut Abbas quotannis inſtituere poſſet publicas nundinas prope templum Sancti Danielis, recepto inde emolumento quodcumque ex divenditis rebus obveniret. Ex his explodas errorem Scardeonii, qui affirmat, Bernardum Epiſcopum villam Lignarii contuliſſe; quem conſtat defunctum eſſe ante annos* XVII. *Rideas etiam ea, quæ affert de collatione ejuſdem villæ in precium fere recepti corporis Sancti Danielis, nam multo ante erga Monachos benevolum Uldericum cognovimus ex aliis item muneribus. Verum acquiſitæ in dies divitiæ etiam malum invidiæ importarunt. Campum Martium, quem Gauslinus Pratum novum appellat, & propinquas vineas quidam libero fere jure populabantur. Zairum etiam (antiquiſſimum ædificium legitur) Monachis donatum æque repetebant. Joannes Abbas populatores judicio coercuit cooperante*

Digitized by Google

perante Ulderico, in cujus ædibus Duumviri Auguſtales pro Henrico Cæſare populis jura dabant. Eo populatores judicio poſtulati, cùm nulla pene jura attuliſſent, coacti ſunt (tabularum verba) prætenſis renunciare. Abbas ex tabulis, mox juramento juſſus poſſeſſionem oſtendere, reſcriptum tulit, ut ſi quis deinceps ea loca devaſtaret II *manchoſeos auri multaretur. Libet deſcribere ex tabulis vetuſtum morem, quo prætenſis renunciabatur. Virgam ab Judice extenſam adverſarii tangentes profitebantur renunciare, nec aliud quicquam repetere. Præſtiterunt id Patavini Cives quamplures, præſtitit etiam nomine Clericorum Uldericus Epiſcopus, reſervato tamen ſibi jure ſemel effodiendi ex Zairo lapides, quibus contractum Venetiis æs alienum perſolveret. Aguntur hæc* IV. *Calendas Martii. Zairum neque Italicam, neque Germanicam vocem ſcimus, ſed ex reſcripto Auguſtalium, & tabulis Gauslini legimus extitiſſe antiquitus ædificium maximum. Habemus ex monumentis hujus Cœnobii Theatrum in Campo Martio olim ſtetiſſe, ex quo defoſſi lapides ad conſtruendum Cœnobium translati ſint. Viſuntur adhuc veteres parietes ex his conſtructi. Conſentiunt etiam fundamenta, & veſtigia quæ in ipſo Prato vallis conſpiciuntur. Demum hac noſtra tempeſtate, qua D. Dominicus Colonienſis Abbas aliud pene ab antiquo Cœnobium facit, atque majoribus auget ædificiis, in diruendo vetuſto pariete antiquum lapidem reperimus pulcherrimis notis.* CIRCI. D.M.H.N.S. *Gladiatorum in Theatro pereuntium ſepulchris inſerviiſſe quidam arbitrantur, unde propinquum etiam ipſum Theatrum ſibi perſuadent. Sed & Zairi vocem obnixe quærenti viſum eſt in noſtris tabulis forſan mendum ineſſe. In vetuſto privilegio, quo Cæſar Henricus III. plura, ac inſignia donat Eccleſiæ Patavinæ, inter cætera lego eidem dono dari* Arenam cum Satyro, cum famulis, & famulabus ad eam pertinentibus. *Arena alterum Theatrum adhuc ſpectatur pone templum Eremitarum. Satyrum locum eſſe ubi ſcena inſtar ſilve-*

MLXXII.

ſtris

Digitized by Google

ſtris alicujus regionis excitaretur ad poemata Satyrica recitanda, deducimus ex Vitruvio Pollione. Itaque ſi Theatrum noſtrum ad Satyricum opus diſtinctum ab Arena dicamus, & pro Satyro Zairum ſcriptum, ut illius ætatis fuit latinas voces depravare? Ulderici exemplum ſecuti quidam Patavini proceres Cœnobii rem juverunt. Litulphus Carrarienſis prope oppidum Montis ſilicis eidem ceſſit latifundium, quod poſtea excitato ibidem templo Sancti Salvatoris etiam Prioratus titulo honeſtatum eſt. Ejuſdem familiæ viri Milo, & Henricus, contulerunt prædia prope Lignarium, & in pago Runchorum haud contemnenda. Sed collata ab his beneficia, & familiæ ſplendor, ex qua Patavini olim Principes ortum duxere, monent ipſius originem ſcrutari. Quidam è Germania profectam ſcribunt anno DCCCC. *unde etiam plures, nobileſque familiæ per Italiam effunduntur. Hærerem ſi aliqua eſſet Ungarelli auctoritas. Nam Germanicæ familiæ, quæ in Italia claruerunt, non niſi Germanorum Cæſarum tempore invectæ ſunt. Horum primus* Otho *debellatis Berengario, & Adalberto pacatam Italiam recipit anno* DCCCCLXII. *Attamen ex eodem auctore quidam Carrarienſium clari habentur ſub Hunnorum irruptione, quam ante annos* L. *contigiſſe Chronologia docet. Prodit is Marſilium Carrarienſem cum Tranſalgardo copiis Patavinorum præfectum, dum irruentes Hunnos arceret, honeſtam mortem oppetiviſſe. Neque enim credere poſſumus, urbem periculo trepidam acies commiſiſſe novo homini, ac Tranſalpino, ſed magis optimo civi, & agnitæ virtutis. Itaque Marſilii dignitas civium benevolentiam, fidentiamque demonſtrat, quæ raro in novum hominem cadunt. Plures ex eadem familia viri claruerunt domi, foriſque ad Jacobum uſque, cui Patavina Reſpublica inter factiones civium nutans publico decreto commendatur. Sed plura de eo. Prædia à Litulpho, Milone, & Henrico Monachis liberaliter collata Henricus Imperator præſens confirmavit dato reſcripto, quod apud nos aſſervatur. Idem Henricus apud Germani-*

Lib. v. c. viii.

Urſp. in Chr.

Lib. ii. c. vii.

MXCV.

cos

Vitfrid. Io. Vill. lib. iiii. c. iii. Tretter. in Hen. I. Scard. lib. i.

coſ ſcriptores IV. *apud Italicos* III. *qui Henricum Saxonem cognomento Aucupem non Romanum Imperatorem, ſed Germanorum Regem cognoſcunt, Patavinam urbem excoluit, eamque perpetuo liberam juſſit dato jure, ut annuos Conſules deſignaret, æmulatus Henricus patrem, qui Bernardo Epiſcopo conceſſerat nummos cudere, arces excitare, ac Principis fere jura exercere. Nos juniorem Henricum opinamur in benevolentiam Patavinorum flexiſſe Bertham Auguſtam, quæ patrii ſoli avida, vel pugnacis viri expeditiones peroſa, Patavii aliquandiu commorata eſt. Parentem ipſius Othonem quidam Marchionem Italicenſem, quidam Italorum dicunt. Matris nomen unicus expreſſit Urſpergenſis Adheleidem. Cætera præter Italiam patriam de ea obſcura ſunt. Henrici & Berthæ Auguſtorum imagines extant adhuc in Cathedrali, aliæ etiam conſpiciuntur ſuper fores ædium Epiſcopalium; ut ab his ditatam ubique diſcas Eccleſiam Patavinam. Sed mentem pulſat quod infra eorum imagines in Cathedrali, antequam maximum oſtium loco dimoveretur, ingens ſepulchrum viſebatur, in quo reconditum Berthæ corpus ex fama, & inciſo epitaphio putabatur. Movet etiam Scardeonius, qui collapſam eandem Cathedralem ſcribit à Bertha Auguſta reſtitutam anno* MCXXIV. *Dodechinum Abbatem auctorem habeo, Bertham Moguntiæ occubuiſſe, & Spiræ ſepultam. Urſpergenſis aperte indicat, eandem obiiſſe anno* MXCVIII. *& Spiram delatam, atque in nobiliſſimo Mauſoleo reconditam, quo Cæſares Chunradus, & Henrici tres clauduntur. Itaque nec locus ſepulchri, neque annus Scardeonio favet. Rectius forſan dici poſſet ex opibus, quibus Auguſta Patavinam Eccleſiam ditavit, poſt ipſius obitum quaſi ab ea vivente collapſum templum reſtitutum eſſe. Ab anno, quo conſignatur reſcriptum Henrici arbitror, illum citiſſime Patavio in Germaniam rediiſſe ob æmulationem Rodulphi Suevorum Ducis nuper ad Romanum Imperium delecti. Henricus ſibi malum conſciverat, nam pleraque indigna, & atrocia molitus adverſus Gregorium Pontificem,*

In Chron.

ficem; in apertam etiam contumaciam devenerat, de qua non ſemel admonitus, & anathemate ictus etiam Imperiali majeſtate exauctoratur. Is tamen apud Martisburgum cruento prælio æmulum devincens, licet armis Imperium retinuerit, divinam tamen ultionem non effugit. Germani Principes, qui Romani Pontificis partes tuebantur cum Henrico Henrici filio conſpirantes, eundem intra urbem Leodienſem compellunt, coguntque Imperio abdicare, ubi anguſtiis privatæ fortunæ non aſſuetus, mœrore obiit. Patavii tunc primum Conſules creari cœpti ad annum uſque MCLXXXII. *perdurarunt, quo plebe, ac Patritiis digladiantibus Conſulum creatio intermiſſa eſt. Tunc apud Senatum totius reipublicæ pondus fuit, ſed juri dicundo Præfectus eſt quotannis ex aliis urbibus aliquis multæ eruditionis, ac nobilitatis. Rurſum Conſularis poteſtas reſtituta legitur poſt annos aliquot,* **Scard. lib. i. MXC.** *atque anno* MCXCIV. *penitus interiiſſe. Jam Uldericus perfunctus Epiſcopatu annos* XXVI. *diem obierat, & ſucceſſerat Milo, quem affinem Berthæ Auguſtæ quidam ſcribunt. Si non affinitatis ſaltem maximæ neceſſitudinis teſtes habeo privilegia, quibus Henricus Milonis gratia Patavinam Eccleſiam ditat, atque exornat. Idem Milonem Epiſcopum, & ſucceſſores donavit opido Plebis Sacci, unde Patavini Antiſtites hactenus Comites Saccenſes appellantur. Milo præfuit annos* XV. *& habuit ſucceſſorem Petrum Tergulam Patavinum, qui erga Cœnobium D. Juſtinæ propenſior, rata juſſit eidem dona ſuperiorum Præſulum, auxitque ampliſſimo prædio prope Lignarium, & aliis in agro Tarviſino, intorquens diras in eos, qui collata bona vendere, vel feudali titulo ablegare auderent. Epiſcoporum etiam ſi quis propterea Monachos laceſſat, Deum vindicem ſtatuit. Habentur publicæ ejuſdem tabulæ anno* MCI. *Deceſſit Petrus anno* MCIX. *vel ad men-* **MCI.** *tem Scardeonii* MCXIX. *Huic ſuffectus eſt Sinobaldus, cujus anni ex ancipiti ſupputatione ponuntur* IX. *vel* XIX. *Interim Joannes Abbas ut experiretur humanæ proſperitati ſemper calamita-*

tes

tes immiſceri, & afflictari ſæpe eos, qui Deo cariores ſunt, variis incommodis exagitatur. Ingens terræmotus templum Beatæ Juſtinæ ab Opilione conditum, toties à Barbaris deformatum, proſtravit. Meminit ejuſdem Abbas Urſpergenſis, proditque III. *Nonas Januarii ubique plura ædificia evertiſſe, ſed in Italia di-*
MCXVII. *ruiſſe integras civitates. Majora legas in appendice Dodechini ad Chronicon Mariani Scoti, & horribilia de Pado fluvio, cujus aquæ motu terræ ſuſpenſæ aliquando in aera conſtiterunt, mox ingenti fragore, qui ad multa milliaria exauditus eſt, conciderunt. Alterum incommodum Joanni obvenit ex diſſidio Henrici Quinti (Germanos ſequar) Imperatoris, à Summis Pontificibus Paſchali, Gelaſio, & Calixto, quos fœdo exemplo impii parentis adeo inſectatus eſt, ut Pſeudopontifices his ſufficeret, atque pro libito conferret ubique Eccleſiaſticas dignitates. Ea in primis incendii cauſſa fuit, quòd Cæſares arbitrabantur defunctis Epiſcopis vel Abbatibus poſſe alios ſufficere, reclamante Romano Pontifice, qui ſi in regno Germaniæ indulſiſſet Auguſtis eam auctoritatem, non tamen extra regni fines, alpes nempe, eandem toleraret. Demum ex hujuſmodi collatione duplex malum irrepſerat; alterum quòd multi apud miniſtros Auguſtorum ſimoniace ſibi gratiam parabant; alterum quòd Cæſares bellicæ virtutis æquiores judices, quam Eccleſiaſticæ diſciplinæ, ſæpiſſime dabant ſacras infulas ineptis viris, & Chriſtiano gregi lupos præficiebant. Henricus poſtquam adverſari Paſchalem ſenſit, ejuſdem ſectatores odit, multat, expellit. Expoliatum ab eo Cœnobium noſtrum auro, atque argento, & Monachos ad maximam inopiam adactos, indicat vir eorum temporum, qui relatam Sancti Danielis inventionem ſcripſit. Neque enim ſacrilegium hujuſmodi ſuſpicari licet de Henrico IV. qui potius ditaviſſet; neque de ſucceſſoribus Lothario, & Chunrado, qui numquam unitatem Eccleſiæ diſſecuere. Etiam ſub Friderico Ænobarbo rem Cœnobii ſtetiſſe, ac floruiſſe, docent vetera monumenta. Itaque tantæ expilationis au-*

ctorem

Digitized by Google

ctorem neminem conjicio præter Henricum V. neque aliam cauſſam præter obſervantiam, qua Itali Prælati Romanos Pontifices proſequebantur, ut ex bonorum jactura, haud falsò credamus Joannem Abbatem noſtrum pro Romanis Pontificibus adverſus Henricum ſtetiſſe. Sed neque illum ulterius vitam produxiſſe opinamur, ſenio gravem, & multa rerum geſtarum gloria inſignem Joanni Benzo Abbas ſuccedit, de quo nobilis memoria extat in di- MCXIX.
plomate Calixti II. dato Laterani anno Pontificatus II. *Chriſti* MCXXIII. *Ibi Pontifex Cœnobii noſtri bona enumerat, atque* MCXXIII.
confirmat. Monachos quemadmodum olim Leo IX. Sanctæ Sedis patrocinio fovet. De electione Abbatis, quam Cæſares Eccleſiæ perduelles invaſerant, ſubdit. Obeunte te nunc ejus loci Abbate, nullus ibi qualibet ſurreptionis aſtutia ſeu violentia præponatur, niſi quem fratres communi conſenſu, vel fratrum pars conſilii ſanioris ſecundum Dei timorem, & Beati Benedicti regulam, providerint eligendum. *Sed ex anno reſcripti metire Lector initam paulo ante concordiam inter Calixtum Pontificem, & Henricum Cæſarem; qui coacto Vormaciæ anno antecedente Epiſcoporum, ac Principum Germanorum conventu coram Legatis Romani Pontificis eidem uſurpatam Eccleſiaſticæ rei collationem remiſit, atque in communionem rediit. Conceſſit tamen Calixtus eidem collationes Epiſcopatuum, & Abbatiarum totius Germaniæ, ſi tamen abſque ſimoniæ ſuſpicione, vel abſque violentia poſtularentur. Itaque Cœnobium noſtrum hactenus ab Epiſcopis Patavinis, mox ab Auguſtis aliquando Abbates accepiſſe credendum eſt. Qui poſt Benzonem creati ſunt, ex præſcripto Calixti, nempe Monachorum ſuffragiis, deliguntur. Benzonem in reſtituendo templo laboraviſſe opinamur ex proximo terræmotu, quem etiam multis litibus exagitatum affirmant veteres tabulæ monaſterii Sancti Zachariæ Venetiarum. Nec plura de eo. Defuncto Sinobaldo Epiſcopo Patavino Canonicorum ſuffragia in decernendo ſucceſſore diſtra-*

Digitized by Google

diſtrahuntur, & bini repente Epiſcopi renunciantur. Uterquè ſibi integram dignitatem armis, & clientelis volebat: ſed Pontifex digladiantes repreſſit, & Patavinum Epiſcopum edixit Bellinum, qui ex Germania ad limina Apoſtolorum venerat. Maxima ſanctitatis ipſius erat opinio, quam auxit in adminiſtratione Eccleſiæ Patavinæ, ac demum inſigni martyrio celeberrimam effecit. Multæ ſanctitatis, & eruditionis virum fuiſſe oportuit, qui peregrinus Epiſcopus ad alia Romam profectus, repente ejectis competitoribus Patavinus Antiſtes deſignatus ſit. Benzone etiam ſublato ex humanis, Monachi ſuffragio ſibi Abbatem præficiunt Albertum longo uſu rerum, ac integritate morum delectum ad eam dignitatem. Auget de eo opinionem benevolentia Bellini Epiſcopi, à quo multis etiam donis honeſtatus eſt. Sed neque ea tempora patiebantur, Monachos in minorem virum deſcendere, quia præſens electio indicaſſet, an jus eligendi fuiſſet ſibi ab Auguſtis nefarie ereptum. Electorum opinioni Albertus optime reſpondit. In antiquis monumentis, quæ extant, primus omnium legitur Albertus ſoluto precio latifundia acquiſiviſſe. Quicquid hactenus habebatur Patavinorum Præſulum, vel civium liberalitas contulerat, Albertus DC. *libris (nummus argenteus is eſt) accepit ab Juditha quadam illuſtri fœmina oppidulum Concaldaberi, & prædia quæcumque eidem ſuberant in pagis Decimani, caſtri Brentæ, Bubolentæ, & Corigiolæ cum ſervis, & ancillis, quorum nomina expreſſa leguntur in tabulis ſoluti precii. Id non latifundium ſed pene regio apparet ex terminis, qui divendito agro, ac intermiſtis paludibus aſſignantur; namque in Monachorum ditionem tranſire dicitur quicquid inter Atheſim, & Rotronem fluvios à Foſſa Baiba ad Vighenzonem clauditur. Magna regio, cujus precium nullum fuiſſe videatur, niſi Juditha eleemoſynam magis quam vile precium reſpiceret. Subdit in tabulis pia mulier.* Et quicquid prædictæ res ultra pretium valent, pro anima Comitiſſæ Imillæ, & Manfredi viri mei,

&

& Bonifacii filii mei in Cœmeterio præfati Monaſterii quieſcentium, nec non aliorum anteceſſorum noſtrorum, ex quorum hæreditate mihi Judithæ hæ res obvenerunt, Deo ipſique monaſterio Sanctæ Juſtinæ remittimus, & offerimus. *Hactenus tabulæ editæ Patavii in ædibus Judithæ, quæ fuit olim Comitis Bonifacii, anno* MCXXIX. *die* XII. *intrante menſe Junio. Teſtes.* Ardericus judex, Petrus, Nicolaus, Joannes de Tado, Lemizo de Aicha, Lambertus cauſidicus Veronenſis, Rodulphus de la Scala, & Joannes Lambertus. *Ego dum vetuſta hæc monumenta luſtrarem, haud ſatis potui admirari piam mentem, ingentes opes, ac regalem Judithæ magnificentiam, ex quibus eam Illuſtrem, ac inter Principes illius ſæculi aliquam exiſtimavi. Manfredum ipſius virum ex familia Comitum Patavinorum legi in tabulis quæ apud nos ſunt anno* MCXIII. *Bonifacium item ipſius filium, qui adoleſcens ſine liberis deceſſit, accepi ex ſtemmate ipſius familiæ; quod tabulis Judithæ conſonat. Et quamvis ex his cognomen mulieris aſſequi nequeam, tamen nec falli credam, ſi dixero illam ex familia nobiliſſima Comitum Sancti Bonifacii nupſiſſe in familiam Comitum Patavinorum. Manfredum lego filium Todeli Comitis, qui Veronæ cum Adalperio Cæſaris legato proditur in judicio conſediſſe, ut neque mirandum ſit, ex ea urbe filio uxorem paraviſſe. Juditha cum Guidone Creſcentio Veronenſe primæ nobilitatis viro ſecundas nuptias contraxit, & patriam repetens prædicta latifundia Cœnobio ceſſit. Alia etiam me in priorem ſententiam trahunt. Guido & Juditha profitentur ibi lege agere Longobardorum, quod liberum quoddam jus, & priſcam nobilitatem demonſtrat: mox precium agri paciſcuntur monetam Veronenſem, quæ patriam indicat, nam Patavinorum ſolutiones pecuniariæ eo ſæculo Veneta moneta tranſigebantur, veluti ex tabulis late conſtat. Demum majora conjicio ex nomine Bonifacii patris Judithæ repetito in unico filio, quod frequens eſt apud Co-* MCXXIX.

mites Sambonifacios. Hæc de clara familia Judithæ conati ſumus indagare, ut ejuſdem poſteros, gentileſque grati obſervaremus. Albertus Abbas magis adhuc proſpectum volens acquiſitis prædiis, eadem à Bellino Epiſcopo petiit confirmari. Ipſe dato reſcripto cæteris monaſterii rebus conjunxit, donavitque eo jure, quo Patavinis Epiſcopis ex pago Concadalberi decimæ pendebantur. Altero etiam reſcripto Bellinus aprum remiſit, quo Abbas quotannis Epiſcopo tenebatur Xeniorum jure. Albertus paulo poſt diem clauſit, cui ſucceſſor decernitur Joannes hujus nominis III.
MCXXXVII. *ejuſdem apud Bellinum familiaritatis ex opinione innocentis vitæ, ac ſpectatæ virtutis, qua Monachos in electionem pellexit. Multæ ab eo res bene geſtæ referuntur. Robolonis Eccleſiam, & jus decimandi Gauſlinus olim Cœnobio addixerat, ſed nullus huic ager, vel ædes erant. Litulphus Tranſalgardus Robolonis oppidi Comes, teſtamento juſſit ut ex patrimonio bina prædia (maſſaritias habent tabulæ) Monachis dederentur, quorum alterum Indiæ matri ipſius viventi pareret, defuncta illico daretur. Eadem non modo prædium liberum dimiſit, ſed etiam egregium alterum adjecit in pago Cervareſii. Hæc Uldericus Levata procurator teſtamentorum coram Bellino Epiſcopo publice reddidit, quæ ab eodem cum cæteris Cœnobii rebus conjuncta leguntur ſpe-*
MCXXXIX. *ciali reſcripto. Joannes Abbas inde Eugenio III. Pontifici carus ex ſanctitatis opinione, & ſumma erga Apoſtolicam Sedem obſervantia, ſub ipſius protectione recipitur, confirmatis ſibi ab eodem Pontifice univerſis, quæ pii Proceres antea legaverant, vel Albertus deceſſor acquiſierat. Extat Eugenii diploma datum Viterbii primo initi Pontificatus anno, cui ſubſcripſere Cardina-*
MCXLV. *les* XIV. *Bellinus Epiſcopus cùm Patavinam Eccleſiam verbo, & exemplo optime annos* XXVI. *adminiſtraſſet, impie confoditur: libet paucis martyrium recenſere. Invehebatur Sanctus Epiſcopus*
Scard. l. iii. cl. xiii. *in avaros, qui decimas frugum lege ſancitas Eccleſiæ detrectabant. Horum dux Thomas Capiniger judicio poſtulatus adver-*

ſam

ſum ſententiam retulerat. Ea virum agri ditiſſimum avariſſimumque impulit, ut Epiſcopo necem intentaret. Affuit occaſio. Bellinus Romam ad limina Sanctorum Apoſtolorum, uti mos eſt Italorum Antiſtitum, profectionem parabat. Thomas Rodigium præceſſit, ut eunti inſidias tenderet. Prope ea loca viam tum fraudi opportunam diſpoſito ubique milite inſedit, & advenientem Epiſcopum aggreſſus trucidavit. Vetus eſt opinio, Bellinum inſidias ſuſpicatum in proximam ſilvam deflexiſſe, & Thomam venaticis canibus eundem ſecutum eorum morſibus item interemiſſe. Tradunt alii ferro necatum. Martyris mortem in conſpectu Domini precioſam tunc teſtata ſunt plura miracula, & hactenus celebris eſt Sancti viri interceſſio pro his, qui rabidorum canum morſibus afflictantur. Homicidam licet humana judicia impunem dimiſerint, tamen divina ultio inſecuta eſt; brevi enim ex ditiſſimo miſerrimus, obæratuſque, in carcere deperiit. Bellinus inter Sanctos martyres relatus decreto Eugenii Pontificis honorari præcipitur. Nec diutius Joannes Abbas noſter ſupervixit. Defuncto latis ſuffragiis Monachi ſufficiunt Ardericum ex oppido Leonico claro ſatis inter cætera agri Vicentini. Bellinum etiam in Epiſcopatum ſecutus eſt Joannes Cacius Patavinus, quem Ardericus multis officiis devinxit. Inde Cœnobii res Joannes admodum protexit, & ratum habuit quodcumque hactenus collatum fuerat. Equeſtris ordinis virum, & ſacrorum canonum peritum diſcas ex epitaphio præter Eccleſiam Cathedralem. Sedit annos XIX. *Sed nos memoriæ eorum temporum monent de antiquo jure, quo Abbates Sanctæ Juſtinæ ſuffragium ferebant inter Canonicos Patavinos in electionibus Epiſcoporum: licet enim id multo antea collatum eſſet, nulla tamen de eo mentio extat ante tempora Arderici Abbatis, cujus potiſſimum auctoritate defuncto Joanne in Epiſcopalem ſedem provehitur Gerardus Pomedellus. Delectum Epiſcoporum Romanus Pontifex aliquando collegiis clericorum permiſerat, aliquando Cæſares retinuerant ea im-*

Cœl. Ant. lect. l. xvii. c. xiix. Scard. l. iii. cl. xiii.

MCL.

 pietate,

pietate, qua uſurpaverant. Demum Gregorius Papa VII. antiquata prorſus eorum abuſione juxta ſcita Conciliorum, electionem Epiſcoporum Canonicis, Abbatum Monachis dedit. Sed cur Abbas inter Canonicos? vel ex dignitate qua poſt Epiſcopum in urbe primas habebat; vel ex prærogativa Cœnobii quod antiquitate, Sanctorum reliquiis, & maxima populi devotione eo munere honeſtandum videretur. Majora etiam elicimus ex privilegiis Chunradi I. Henrici II. & aliorum, qui Eccleſiam D. Juſtinæ ac Cathedralem æque donant immunitate, ditione, præeminentiis, aliiſque; ut adhuc miremur ſejuncta loca iiſdem ſemper fere privilegiis copulari. Indicto conventu Canonicorum ſuffragia diſſenſere, atque ſucceſſoris electio diutius protracta eſſet, niſi Arderici Abbatis opera in unum Gerardum conveniſſent, qui legum interpres publico Gymnaſio præerat. Viſum id nota dignum, quia de Gymnaſii Patavini origine variæ circumferuntur opiniones. Hactenus Reſpublica Patavina propriis legibus utebatur, Conſules aliquando, mox Prætores obſecuta, cæterum armis, ac divitiis potens. Eas longa pax congeſſerat, ampliores etiam datura, ſi Friderici Ænobarbi Auguſti ambitio Italicarum urbium potiundi non obſtitiſſet. Is ſublatis Germanorum Principum ſimultatibus uni Italiæ inhians cum ornatiſſimo exercitu deſcendit. Mediolanenſes omnium primi ipſius Imperium detrectare, & icto fœdere cum Brixienſibus aliiſque Romani Pontificis ſtudioſis, auſi acie decertare inſigni ſtrage funduntur. Ea clade perculſæ cæteræ urbes coguntur deſtinatos ab Ænobarbo Legatos ac Judices recipere, & in verba ipſius jurare. Patavini cum cæteris jugum ſubiere. Sed cùm Alexandri III. Pontificis, quem Cæſar in primis impetebat, res tutiores eſſe cœpiſſent, & Legati Auguſtales apud univerſas urbes ſibi odium comparaſſent, ſtatuto ubi-
MCLXIV. alii MCLXXV. In Chron. *que die expulſi ſunt. Ex his aliquos ſuſpendio enecatos, quoſdam nudos dimiſſos ſcribit Urſpergenſis. Italicas urbes duo præſertim conjunxerunt, iniqua Cæſaris voluntas erga Alexandrum*

Opti-

Optimum Pontificem, & everſio nobiliſſimæ urbis Mediolanenſis, quam odio Italici nominis paulo ante diruerat. Jamque fœderatis urbibus adverſus Ænobarbum res ſecundæ erant, & ipſe novo etiam incommodo cogebatur bello abſtinere. Henricus Saxoniæ Dux militari prudentia, & numero militum creditus nervus ac robur Germanici exercitus, ab Ænobarbo defecerat, atque in Germaniam rediens majora incendia meditabatur. Cæſarem copiis minorem, & novo hoſte ſollicitum cepit deſiderium quietis, ſtuduitque Alexandro reconciliari. Pacis arbiter deligitur Senatus Venetus, & ipſa urbs nullius Imperio parens conventui decernitur. Ibi inter Alexandrum & Fridericum pax ſancita eſt VIII. *Calendas Auguſti* MCLXXVI. *Neque tamen Italiæ urbes quieſcebant ſuperſtite adhuc rixarum fomite, quod omnes Auguſtorum liberalitate, vel precio redemptam libertatem icto fœdere tuebantur. Itaque Fridericus varios belli caſus, atque Italicas expeditiones exoſus, fœderatis urbibus diem dixit Conſtantiæ, quo ſecum de pace agerent. Convenere Oratores ex urbibus Mediolano, Cremona, Verona, Laude, Bergomo, Feraria, Brixia, Mantua, Vicentia, Patavio, Tarviſio, Bononia, Ravenna, Arimino, Mutina, Regio, Parma, Placentia, Derthona, Alexandria, Vercellis, Novaria, & Dynaſtarum aliquot ſtudioſorum Alexandri. Ibi Cæſar condonatis injuriis Italiæ urbes ea lege liberas jubet, ut in ſpeciem ſupremi Imperii Auguſtis Romam coronatum proficiſcentibus expeditum iter, & commeatum præberent. His fere conditionibus cupita diu pax Italiæ reſtituta eſt. Patavinæ Reipublicæ Legati affuere Bugelleſius Fontaniva, Panucellus Judex, Azocus Tauſus, & Guaniphus Calaonius. Hæc nos præter chronologiæ rationem de Friderico conjunximus, ut de rebus Cœnobii agentes minus diſtraheremur. Ardericus multa apud Alexandrum Pontificem gratia inita egit, ut facultates hactenus monaſterio acquiſitæ patrocinio Sedis Apoſtolicæ obfirmarentur. Annuit Alexander poſtulatis, edito Senonis ampliſ-*

Digitized by Google

ſimo diplomate Pontificatus anno VI. *ſubſcripſere Cardinales* XIV. *tum Pontifex in Gallias conceſſerat hortatu Ludovici Regis, cujus etiam auxilio apud Turonos Synodum habuit. In ea Victoris Antipapæ, & Friderici Cæſaris conciliabulum Papiæ coactum reſciſſum eſt. Cæterum Ardericus Abbas nihilo apud nos, quam ex communi malo eorum temporum clarior habetur. Idem omnium primus Principum exemplo apud nos cœpit decimas, & agros in feudum dare, quod exitioſum apprime fuit. Ambigimus inter multas ſuſpiciones, cur Abbates collationibus feudalibus minuerent domeſticam rem. Num ex agrorum abundantia & penuria colonorum? vel quia Monachi contenti Cœnobii anguſtiis minus libenter ruſticas res curarent? Maxime tamen eas inſerviiſſe arbitror parandis clientelis; nam potentiſſimos cives lego obſequium Abbatibus jure feudi juraviſſe. Itaque forſan ea tempora volebant nobilium clientelis protectas eſſe res Eccleſiaſticas, dum frequentes factiones, & ſeditiones etiam Sacra loca impeterent. Argumentum habeo ex feudorum conditionibus. In his videmus Abbates paciſci, ut ingruente bello in ædes clientum recipiantur, in aliis, ut armis præſto ſint. Sic ea tempeſtate divitiis præferebantur clientelæ, & is potior habebatur, qui clientibus abundaret. Eaſdem ſtudioſe apud Cives Romanos legitur paraviſſe* Urſp. in Frid. *Fridericus II. qui Fregepanum ditiones proprio ære coemptas iiſdem feudali titulo reſtituit, atque Romani Imperii clientes perpetuo edixit, viſus ita familiam Romæ potentiſſimam à Pontifice abſtractam ſibi obſtrinxiſſe. Sed eſto procerum clientelas tum Cœnobii rebus conſuluiſſe; quid poſt ea tempora paſſim ſine delectu prædia, decimaſque profundere? Superbia fuit, & faſtus, quo religioſi viri juratæ humilitatis obliti Maximos Principes æmulabantur. Hinc videmus archivium noſtrum nihilo magis quam feudalibus libris abundare. Sacramenti feudalis formam reperimus.* Tibi Reverendo Abbati, & ſucceſſoribus, Ego N. jurejurando ſpondeo fidelem operam obſequiumque; num-

Digitized by Google

numquam fauturus adverſariis tuis, vel contra te arma ſumpturus, quibus tamen utar pro te adverſus cæteros, dempta perſona domini Imperatoris. *Altera adhuc ſacramenti feudalis forma apud nos habetur.* Ego N. juro me futurum bonum vaſſallum domino Abbati; nec ero in aliquo tractatu, vel conſilio, nec conſentiam ubi dominus Abbas, vel aliquis Monachorum, ſeu familiaris amittat vitam, membrum, ſanguinem, honorem, vel poſſeſſionem. Quòd ſi ſcivero, faciam removeri, turbabo, & defendam meo poſſe. Quòd ſi facere non potero, denunciabo domino, fratribus, & familiis perſonaliter, vel per meum nuntium quam citius potero. *Aliæ item collationes dicebantur equitariæ, quibus cliens tenebatur eques ducere, ac reducere Abbatem uſque ad Montem Annianum. Horum centum reperias, ex quibus Abbatum potentiam ea tempeſtate metiaris. Dixi factiones, & ſeditiones etiam ſacros homines impetiviſſe. Eaſdem cauſſas habeto incendii memorabilis, quo urbs lignea fere tota conflagravit. Luſcus* MCLXXIV. *Tranſalgardinus civium potentiſſimus adverſus Jordanum Forzateum Priorem Cænobii Sancti Benedicti ſpectatum virum veteres ſimultates novis injuriis auxerat. Ille quamvis ex ſacra dignitate, ac diſciplina religionis, ultionem nollet, habuit tamen Gentiles, qui armis injurias ab Luſco repeterent. Dum clades ultro, citroque inferuntur, ſatelles quidam Tranſalgardini in ædes adverſariorum flammas injecit, ex quibus erumpentes in vicinas, & ventorum auxilio ulterius progredientes, tres fere urbis partes hauſerunt. Incendii vaſtitatem prodit carmen relatum à Scardeonio, nempe domos igne conſumptas* IIDCXIV. *De eodem mentio eſt apud ſcriptorem inventionis Sanctæ Juſtinæ, qui urbem conflagrantem aſpexit. Eadem habetur ex rudi lapide ac vetuſto apud ædem Sancti Canciani. Urbi incendium bene verterat, niſi vetuſta monumenta deperiiſſent; cives enim bre-*

vi eandem ex lignea lateritiam reddiderunt. Sequenti anno MCLXV. *Abbas Ardericus fatis conceſſit, & Monachorum ſuffragiis Abbas deſignatus eſt Dominicus Patavinus vir impiger, ac literarum peritia inſignis. Is turbatam ſatis provinciam accepit ex controverſia, quam nuper Canonici Cathedralis Eccleſiæ intulerant. Prædia ſuburbana decimas pendebant æque Cathedrali, ac Cœnobio: ſed confuſis paulatim hinc inde locis res non ſine jurgiis tranſigebatur. Diu apud judices acta eſt, demum Gerardo Epiſcopo commiſſa his conditionibus requievit. Quæcumque monaſterii eſſent, vel ipſius jure (dominicatu habent tabulæ) excolerentur, ei decimas ſolverent. Quæ in ſuburbiis erant dividerentur, ac nominatim edicerentur quæ deinceps Cathedrali, quæ Cœnobio deberent. Diviſionis ac ſententiæ Gerardi membranas aſſervamus. Interea Patavini, quorum urbs poſt innumeras clades, & nuperrimum incendium videbatur ad antiquum ſplendorem, & frequentiam acceſſiſſe, cœperunt ſtudioſius Deum omnium bonorum datorem venerari, atque Sanctos olim ſibi patronos, ac tutelares inquirere. Repente nobiles, ac ignobiles viros inceſſit deſiderium Sanctarum Reliquiarum, quas olim metu Barbarorum ſepultas pone templum D. Juſtinæ tenuis adhuc fama retinebat. Inde ſine auctore ubique ſermones miſcebantur, iniquum eſſe deperire Sanctorum memorias, quibus olim commendata civitas tot ærumnas evaſiſſet, ac dudum refloreret; neque cives curam aliquam ſubire tumulos eorum inveſtigandi. Quòd ſi eorum ſcelera ſacrum theſaurum non mererentur, is tamen ſollicite requirendus fuerat, ne cæteris impietatibus etiam ingratitudinis malum adjiceretur. Agebantur hæc inter cives divina quadam inſpiratione, & ſpes eo majora portendebat, quia nullis fundamentis innixa, nullius auctoritate aucta, totam repente urbem accenderat. Proceres de his apud Gerardum Epiſcopum retulere. Ipſe ratus publicæ ſpei, ac repentinis conſiliis ex multa pietate, non defuturum divinum auxilium, populis preces, atque ſupplicationes indicit,*

rem

Digitized by Google

rem ad proximum tempus obſervantiæ quadrageſimalis differt. Interea ex Senatus conſulto LXVIII. *viri deliguntur, quibus cura eſſet inſpiciendi veteres memorias, & ſacra loca perſcrutandi. Nihil tum divino monitu acceptum afferebatur, & pauca ſuppetebant ſcriptorum monumenta, quæ loca indicarent; ſolæ evagabantur traditiones, quæ à majoribus acceptæ dubiam rem haud ſatis firmabant. Viſebantur tamen circa templum loca hactenus intentata, quæ licet ruinoſa, tamen antiquitatem, & ſanctitatem referebant. Sed cùm neque tot argumenta certi quicquam pollicerentur,* LXVIII. *viri à Senatu delecti jubentur ad opem divinam emerendam pœnitentiæ, & Euchariſtiæ myſteriis ſacroſanctis expiari. Statuto die Gerardus Epiſcopus in templo Divæ Juſtinæ ſacris operatus, brevem ad populum, qui abunde confluxerat, ſermonem habuit, inde Abbate Dominico, Clero, Monachis, ac delectis viris comitatus in proximum cœmeterium deſcendit, ubi majorum relatu dicebantur Sanctorum corpora aſſervari. Ea erat cœmeterii facies, ut late expanſis ruderibus veterum ædificiorum, ac demum tellure ingeſta ſuccreſcentibus herbis prati formam haberet. Epiſcopus omnium primus raſtrum injecit, Proceres, Clerici, Monachi, opus inſecuti ſunt. Sublatis ruinis ad intimum cœmeterii pavimentum penetratum eſt. Extabat id ingentibus tabulis marmoreis, quarum coagmenta anſis ferreis copulabantur, antiquorum diligentiæ, atque cuſtodiæ ſymbolum. Illud ſeniores ex traditione acceperant, ſed hæſitabant affirmare, quia ex ruinis aliam prorſus faciem induerat. Diffractis anſis, ac ſublatis lapidibus, altius effoſſum eſt, donec binæ minores arcæ reperiuntur, altera marmorea, altera plumbea, quæ ſuaviſſimum odorem exhalabant. In his Sanctorum Innocentum corpuſcola quædam reperta ſunt alia ab his, quæ olim Bernardus Epiſcopus invenit. Hinc in medium cœmeterium foſſores pervenientes ſub veſtigiis antiquæ aræ effodiunt arcam lapideam inſignem, qua Beatæ Juſtinæ corpus quieſcebat. Ulterius progreſſi ſepulchrum*

Digitized by Google

item aperiunt, quod plures ex corpore Sancti Matthiæ Apoſtoli reliquias continebat: neque enim id integrum apud nos eſt, ſed Romæ caput, alibi etiam ex reliquiis plures. Interim cùm neque totum cœmeterium tentatum, neque lapides univerſi diſſoluti eſſent, Gerardus Epiſcopus Venetias abiit Alexandrum Pontificem veneraturus. Eò Alexander venerat cum Friderico Cæſare pacem initurus, & afflictis diu Italiæ rebus precaturus ab eo quietem. Dum Gerardus Venetiis eſſet, Dominicus Abbas cum delectis civibus cœptum opus perurgens, adhuc marmoream arcam effodit, qua plumbea alia continebatur. In hac viſebantur tria vitulorum capita, ac duplex ſignum Crucis affabre ſculpta. Nulla tamen inſcriptio, quæ corpus reconditum edoceret, quamvis ex ſymbolo vitulorum, & conſtanti fama omnes Sancti Lucæ Euangeliſtæ reliquias affirmarent. In arca plumbea, quæ etiam gratiſſimum odorem effudit, viſum eſt humanum corpus ſine capite, ex cujus aſpectu aſtantium mentes mirabili devotione, ac pia quadam hilaritate perfuſæ ſunt. Abbas apud Patricios publica fide arcam cuſtodiri jubet, & Sancti corporis revelationem à Deo expetendam monet. Ipſe triduanum ſibi, ac Monachis jejunium indicit, Religioſos viros, civeſque hortatur divinam interim clementiam efflagitare. Exacto triduo quidam divinitus admoniti retulerunt, inciſum in arca plumbea nomen Sancti Lucæ Euangeliſtæ, ſi probe inſpiciatur. Neque tamen ſtatim his fides præſtita eſt, ſed res adhuc in tertium diem differtur, ut teſtata magis, ac celebris eſſet. Eo arcam diligentius intuentes prope angulum ipſius legerunt brevibus litterulis ſculptum SANCTUS LUCAS EUANGELISTA. *Inde maxima omnium ordinum lætitia, quævis de ſancto corpore ambiguitas ſublata eſt. Abbas illico Gerardum Epiſcopum admonitum volens, inſcriptionis, vitulorum, & Crucium exemplum cera exceptum Venetias tranſmiſit. Ea Gerardus cum Summo Pontifice contulit, inde Patavium reverſus vulgatiora effecit. De his apud nos vetus hiſtoria eſt, quæ chronologiæ,*

logiæ,

logiæ, cæteriſque ea ætate geſtis apprime reſpondens, ſcriptorem neque imperitum, neque mendacem demonſtrat. Ibi plurima referuntur miracula, & majora ad arcam Sancti Lucæ Euangeliſtæ. Cæci quidam, aliique attracti, & vulnerati incolumes inde redierunt interceſſione ipſius. Interim extructa eſt arca ferrea, qua vetus plumbea cum oſſibus Sancti Lucæ contineretur. Eam mox Gerardus decentiori loco venerandam exhibuit, ubi ad annum uſque MCCCCXV. *permanſit. Sed cùm legamus Gerardum inter effodiendum officii cauſſa Venetias ad Alexandrum Pontificem perrexiſſe, cogimur tempus ipſius adventus & inventionis Sanctorum corporum inveſtigare. Agebatur annus* MCLXXVII. *cùm Pontifex ineunte Martio Neapoli ſolvens Venetias appulit, ubi quarta Dominica Quadrageſimæ ſacra habens auream roſam Venetorum Principi dono dedit. Item Calendis Martii decreto Senatus Patavini delecti ſunt* LXVIII. *viri Sanctarum reliquiarum quæſitores, &* XIV. *Calendas Aprilis repertum eſt corpus Sanctæ Juſtinæ; & poſt aliquot dies educta eſt arca Sancti Lucæ. Itaque adventus Summi Pontificis in propinquam adeo urbem recte debuit Gerardum emovere, ut quamprimum Venetias accederet, ne oſcitantiæ, vel minoris erga eundem obſervantiæ culparetur. Succeſſit Cæſar poſtea, & in templo Sancti Nicolai proximi littoris ab anathemate expiatus, Alexandrum in urbe veneratus eſt. Conventus ibidem de reconciliandis Cæſari Italiæ urbibus non eſt diſſolutus ante Calendas Auguſti, in quibus etiam ſumma omnium gratulatione inter Alexandrum, & Fridericum pax ſancita eſt. Receſſit Pontifex* XVII. *Calendas Novembris, primo Sipontum, mox Trojam delatus, unde Caſinenſe Cœnobium inviſit, poſtremo apud Anagniam conſedit, exploraturus nutantes adhuc Romanorum voluntates. Sed Alexander Monachorum apprime ſtudioſus, cùm referente Gerardo, vel ex propinquitate edoctus eſſet ſanctitatem Monachorum, atque dignitatem Cœnobii D. Juſtinæ, noluit id ſine muneribus* dimiſ-

MCLXXVII.

Ciac. in Alexand. III.

dimiſſum. Inter vetera monumenta duo reſcripta (Brevia nuncupamus) Alexandri III. leguntur; alterum quo Abbatibus quotidianum uſum anuli, & chirothecas in ſacrificiis concedit; ubi ne dum Abbatis Dominici devotionem commendat, ſed eandem ſe ſe expertum teſtatur, ut ex eo intelligas inter ſchiſmata & armorum ſtrepitus Abbates noſtros Romanam Sedem, & rite delectos Pontifices adverſus ſchiſmaticos perpetuo ſecutos eſſe. Alterum reſcriptum eſt, quo diſſidium inter Canonicos, & Monachos tollitur. Cauſſam diſſidii repetamus. Poſt Epiſcopum Abbas Sanctæ Juſtinæ primas habebat, & cùm in templo noſtro plerumque ſolemni ritu ſacra haberentur, ſi abeſſet Epiſcopus, aſtante Collegio Canonicorum Abbas litabat. Id permoleſte ferebatur, quamvis jus propriæ Eccleſiæ, ipſius Eccleſiæ dignitas, & Pontificalia inſignia Abbatis cauſſam tuerentur. Ex eo malevolentia, mox rixarum ſemina prodierunt, quibus Abbas, & Canonici remedium laturi Judicem & arbitrum decernunt Gerardum Epiſcopum. Ipſe binos collegas aſſumit, quorum conſiliis propriam ſententiam firmaret. Ea ſancitum eſt ut in obſequiis defunctorum abſente Epiſcopo, vel nolente celebrare, ſi chorus Canonicorum fuiſſet invitatus, Archipresbyter litaret; ſi is abeſſet, Abbas ſacrum faceret; ſi uterque deeſſet, unus ex Canonicis faceret. *Abbas licet ex ſententia Epiſcopi minora retuliſſet, neque tamen jurgium, vel quicquam moleſtiæ ingeſſit. Diverſa Canonici, de quibus Alexander Pontifex ſubdit in reſcripto.* Cæterum quia prædicta concordia ex parte Canonicorum violata eſt, ſicut aſſeris; Nos tibi ſuper hoc paterna ſollicitudine providere volentes, auctoritate Apoſtolica tibi duximus indulgendum, ut in obſequiis defunctorum, Epiſcopo abſente, vel miſſam cantare nolente, nullius contradictione, vel appellatione obſtante fas tibi ſit in monaſterio tuo ſpecialem miſſam cantare. Datum Venetiis in Rivoal-

to

Digitized by Google

to xv. Calendas Octob. Pontificatus noſtri anno xviii. *Ex his opinamur tum celeberrimam extitiſſe apud nos nobilium ſepulturam, quorum obſequiis ſæpe Epiſcopus cum collegio Canonicorum intereſſet. Vergente anno Dominicus Abbas monaſterio adjecit Eccleſiam Sanctæ Juſtinæ Laurani, cui pleraque contulit Albertinus Comes Baonis, multa etiam Abbas coemit in agro Ateſtino. Cætera Dominici geſta obſcura ſunt. Deceſſit anno* mccvi. *& in proprio Cœnobio ſepelitur. Hactenus ex membranis, ac publicis actis Abbatum geſta deſcripſimus; quæ de Beatis Stephano, & Arnaldo referenda ſunt, accepimus ab auctore eorum temporum, cujus olim apud nos manu ſcripta, ſed nuper impreſſa, ex Germania prodierunt inter cæteros Rerum Germanicarum Scriptores. latet nomen, ſed Monachus apparet ex pluribus. ſtylus ſimplex eſt, fidelis tamen, & cæteris auctoribus conſentiens. Dominico latis ſuffragiis ſucceſſor ſublectus eſt Stephanus Patavinus, qui præfuit triennium, mox ſolitariam vitam appetens magiſtratu abdicavit, & ſeceſſit in montem Veneris, ubi eam aſperam ſatis, & ſanctitate celebrem duxit. Mons ipſe inter Euganeos editior olim Veneri ſacer, corrupto jam vocabulo Venda appellatur. Ibi Stephanus ædiculam, & eremiticam domum extruxit, quæ demum à Patavinis auctæ monaſterii ſpeciem acceperunt. Illud modo incolunt Benedictini Patres ex Congregatione Montis Oliveti, & pio populorum concurſu frequentatur* iv. *Calendas Septembris, qui præcurſori ſacer eſt, & dicatam ibi Eccleſiam habet. Quæ Beatum Stephanum vix deguſtata dignitate ad ſolitariam vitam impulerint duo maxime opinor. Alteram viri ſanctitatem, quæ propriæ ſalutis ſtudioſa urbanas odiſſet ſollicitudines. Alteram moleſtiam, quam toto triennio intulerant Cœnobii rebus potentes viri; licet eandem deviciſſet civili prudentia, atque egregia impenſa, ut illum neque puſillanimem, neque imperitum OEconomum poſſimus opinari. Ex nobilioribus viris olim Epiſcopi, & Abbates ſibi deligebant* MCCVI.

advo-

advocatos, quos etiam advocarios, defenſores, aliquando Vicedominos legimus. Horum olim officium fuerat quale in reſcripto Pelagii Pontificis videre eſt. Petierat Antonina Patritia Monacho cuidam à Pelagio officium defenſoris, quod à Monachorum inſtituto prorſus differre idem oſtendens inquit. Illis (*Monachis*) enim quies, oratio, labor manuum; at iis cauſarum cognitio, conventiones, actus, publica litigia, & quæcumque vel Eccleſiaſtica inſtituta, vel ſupplicantium neceſſitas poſcit. *Poſtea dignitas ex officio eſſe cœpit, quando Cæſares Epiſcopis & Abbatibus juriſdictiones & gladii poteſtatem in ſubjectas urbes ac populos dederunt, qui ne capitalibus rebus immiſcerentur, eas Vicedominis, & advocatis delegabant. In comitatu Saccenſi ea ratione Vicedominos Epiſcopi Patavini lego quoſdam ex familia Tadorum, & Forzatea. Ritus ſcitu dignos quibus Advocati electum Antiſtitem in urbem ducebant affert Joannes Bonifacius, qui eoſdem Epiſcopalium rerum tutores armis & officiis ubique præſto eſſe debuiſſe, & vacante Sede bonorum curam geſſiſſe affirmat. Sed humanarum rerum vitium eſt quaſdam recte ad pietatem inſtitui, mox ad propria commoda, & diverſos effectus converti. Ita advocati officium in patrocinium ſacrarum rerum inſtitutum, in earum jacturam, & depreſſionem delabitur. Hi paulatim ſubjectis, & colonis gravia imperare, prædia ſibi acquirere, dominos ubique agere, deteriora in dies patrare. Eandem dignitatem conſtituerant olim Abbates noſtri, quæ à Guitaclino Montagnono nuper divendita libris* DXXV. *monetæ Venetæ in Forzateum Tranſalgardum conceſſerat. Videbatur Guitaclinus male uſus beneficio, & de alienare flagitioſe diſpoſuiſſe, nam alterum etiam advocatum ſubſtituerat in prædiis, quæ Maſone in Agro Vicentino Monachis parebant, & univerſa precio contulerat. Magnum id ea tempeſtate precium argumentum eſt maximi emolumenti, quod Advocati ex rebus monaſterii perciperent. Iniqua ex his afferebatur Forzatei*

Panv. lib. de voc. ſignific. S. Greg. ep. lxvi. & alibi.

Hiſtor. Tar. lib. xi.

zatei poſſeſſio, & altercationibus cuncta involvebantur. Stephanus nihil prætermiſit, ut Cœnobium eo incommodo liberaret. Forzateum judicio poſtulavit, cauſſam egit, atque arbitrio Gerardi Epiſcopi coegit controverſiam dirimi. Is advocati officium aboleri juſſit, & libras II *Forzateo perſolvi. Abbas quia ſolvendo non eſſet, coactus eſt prædia quædam in pago Roncalitris Forzateo in partem precii conferre, reliquum libris* D. *exſolvere. Ita advocatorum tyrannis everſa eſt. Ceſſionis ritus videtur deſcribendus. Coram Gerardo, Canonicis, ac juris peritis aliquot evulgato precio ceſſionis Forzateus tactis ſacris juravit deinceps numquam ſe jure magiſtratus & officii acturum in colonos, ſeu res monaſterii quaſcunque. Mox abdicatam dignitatem contulit ſub eadem conditione Guercio Vicoaggeris, ipſe eandem reſignavit Ardicioni Zavoſio, ab eo rurſus transfertur in Matthæum Capomalum, qui eam Abbati ceſſit. Encyclicæ ceſſionis ratio nobis incomperta eſt, quamvis maximæ rei is ſolemnis ritus videatur. Compoſitis rebus Abbas vetus eremi deſiderium Monachis aperuit, & indicta ſucceſſoris electione magiſtratu abiit. Quot annos apud montem Veneris exegerit, nobis incompertum eſt, tamen auſterum vitæ genus, & beatus finis hactenus commendantur. Sepultus eſt ibidem in ædicula Sancti Joannis Baptiſtæ, & à Scardeonio recenſetur inter inſignes Sanctos, & Prælatos urbis noſtræ. Interim de ſucceſſore ſuffragia inibantur, & quamvis plures è ſenioribus adeſſent integritate, ac rerum experientia clari, repente tamen viſæ ſunt Monachorum mentes in Arnaldum convenire, qui junior his haud minus etiam ſanctitate, eruditione, & generis ſplendore eminebat. Nos Sancti viri res geſtas, & crebras ex inſectatione tyrannorum calamitates fuſius deſcribemus, ut ſummum patientiæ ipſius exemplum ob oculos ſit, & quæ de eo apud cives paucos memoria habetur, eadem ſi quid opus noſtrum valet, ad remotiores etiam provincias feratur. Limena vicus olim ædificiis frequentior nunc pagus eſt* VI. *fere ab*

MCCIX.

Lib. ii. claſ. vi.

urbe

urbe milliario, ubi roſtrato obice diviſus Medoacus partim in Bachilionem defluit, ut urbem alluat, partim recta ad pontem Viceaggeris, ac Stratæ pagum, fluens rurſus Bachilioni confunditur. Oppidum familiæ nomen indidit, ex qua prodiit Petrus Limenianus Epiſcopus Patavinus, & alii proceres. Eadem amplioribus titulis inſignita eſt; nam Limenianos etiam Cathaneos appellatos lego. Dignitas Cathaneorum ingenuæ cujuſdam libertatis ſymbolum habet, quemadmodum de Dynaſtis dicitur, quos liberos Barones vocant recentiores Germani. Plura de eadem reperias apud Joannem Villanum. Rurſum Limeniana familia clara habetur ex nuptiis nothæ filiæ Ungarorum Regis, cujus affinitate ſibi multas opes, & clientelas paravit. Aliam apud Thebaldum Cortellerium hujus affinitatis rationem reperias, quam etſi derideat, non tamen audet inficiari. Ex eadem aliæ emerſerunt, altera Pedelignea, altera Scachorum appellata. De his frequens mentio eſt in membranis hujus Cœnobii, & novo nomini adjectum ubique legitur vetus de Limena. Ex Limeniana Arnaldus naſcitur anno MCLXXXV. *atque impenſiori cura enutritur, ne quid ornamenti puero deeſſet, quod egregiis admodum natalibus deberetur. Viſa tamen illius mens ad religionem magis inflecti. Itaque parentes aucti etiam altero filio liberum Arnaldo ſibi conſulendi jus faciunt. Si clericalem dignitatem appetat, non deeſſe facultates, quibus ipſius ſplendorem, ac familiæ opinionem ſuſtentet. Si Monachorum inſtitutum malit, Cœnobia non abeſſe egregia virtutum, & ſanctitatis fama. Arnaldus Sancti Patris Benedicti inſtitutum clericalibus dignitatibus prætulit, & in Cœnobio Sanctæ Juſtinæ attonſus primo ſub Dominico Abbate, mox ſub B. Stephano egregium Chriſto ſtipendium fecit. Rejecto faſtu natalium, nobilioremque humilitatem amplexus, veluti jacto totius perfectionis fundamento, concito gradu virtutes Majorum Patrum æmulatus eſt. Carnis illecebras ante initum religionis tirocinium, ac poſtea ad obitum uſque adverſatus, virginitatis*

Deſcrip. Pat. (margin, beside "baldum Cortellerium")

Digitized by Google

nitatis decus Deo devotum illibatum etiam Cælo invexit. Ex acerrimo conflictu, quo carnem edomuit ſuetam cæteris acrius adoleſcentum mentes torquere, conjicias etiam alias de hoſte victorias. Adjicias aſſiduitatem orationis, obedientiam, jejuniorum frequentiam, ac vigiliarum tolerantiam, quæ facile in hominem cadunt, ſi in ipſo ætatis ardore libidinem repreſſerit. Commendabantur Arnaldi mores humilis cujuſdam magnificentiæ, quam nec majori auctus dignitate, neque indignis affectus incommodis, unquam deſeruit. De his teſtata fides eſt Rolandini Grammatici, & Petri Gerardi ſcriptorum ejus ſæculi, quibus accedit Thebaldus, ac Neoterici plures. Agebat ætatis annum XXVI. *& cùm delatam Abbatis dignitatem paveſceret, Patrum de ſe judicium improbabat, quòd graviſſimam adoleſcenti provinciam committerent, qui nullius experientiæ cogeretur Monachorum regimen, & vaſtæ familiæ negocia ſuſcipere non toleraturus. Nunc agi ea tempora, quæ hominum charitatem reſtinxiſſent, ut ſacras ædes non ut olim ditare muneribus, ſed magis collata ab eis veterum dona auferre audeant nequiores. Solere inter procelloſos fluctus navis imperium non junioribus, ſed longo uſu peritioribus committi, & difficillimis rebus prudentiſſimos præfici. Si univerſa tranquilla ſint, Abbatis ſe munus non detrectare, ſed etiam plurimas eorum ſuffragiis debere gratias. Verum ſi litibus, & injuriis ut antea Cœnobii res peſſum eant, unde conſilium? Qui juniorem Abbatem depoſcunt, oneri humeros ſubjiciant, ipſi conſulant. Quid præceſſorem Stephanum in eremum adegit? turbata res, ac difficilis pacandi modus. Illum ſanctitate, ac rerum uſu ſpectatiſſimum virum ultro dignitati renunciaſſe, ſe longe ab eo diſſimilem virtute, ac ætate, eandem non horrere? Deprecari ſe, ut eam his committerent, qui ætate, ac rerum experientia præſtarent. Attamen Arnaldi oratio tantum abeſt Monachorum mentes perſtrinxerit, ut etiam juberent illum Divinæ voluntati parere, & ex jurata obedientia Abbatis onus ſubire. Itaque vel*

invi-

Digitized by Google

invitus Arnaldus Abbas initiatus Cœnobii D. Juſtinæ gubernaculum accepit. Quæ ad augendum divinum cultum, & Monachorum diſciplinam effecerit, nos latent; quamvis eadem metiamur ex fundamentis, nempe Sancti viri imperia ab inſtituta vitæ ratione non diſceſſiſſe, ſed ex editiori loco longe majora in dies virtutum præbuiſſe cæteris incitamenta. Quæ vero ſtrenue geſſit pro vindicando Eccleſiæ jure, abunde referunt publica monumenta, ex quibus proſecuturi Arnaldi hiſtoriam clariora deſumemus. Sed eidem non minimum accedet claritatis, ſi prodamus, qualis tunc eſſet Patavina Reſpublica, & quibus imperiis reliquæ Italiæ urbes tenerentur, vel vexarentur. Pax apud Conſtantiam inter Fridericum Ænobarbum, & Ciſalpinas urbes ſecuta cupitam his libertatem attulerat. Apud eas unicum Romani Imperii veſtigium Judex, qui Cæſaris vice totius provinciæ appellationes cognoſceret. Magiſtratus is etiam Italis proceribus patuit, quo functi leguntur Azo, & Aldrovandinus Marchiones Ateſtini. Cæterum urbes ſingulæ Senatum deligere, Conſules creare, vel Prætorem exterum adſcire, bellum ipſæ finitimis inferre, vel propulſare. Neque tamen proditur præclarum quicquam ea tempeſtate actitatum, qua bellicarum expeditionum præmia fuere expugnatio ignobilis alicujus oppidi, vel ex hoſtili agro præda. Tunc vario eventu ſæpius Patavini adverſus Vicentinos, Tarviſinos, Venetos, ac Veronenſes depugnarunt. Familiare etiam urbibus fuit cum aliis fœdus pepigiſſe, afflictis aliqua clade ſuppetias ferre, & pro viribus obniti, ne altera ex ruinis alterius creſceret. Itaque multa inter Patavinos, & finitimos fœdera icta, & reſciſſa legimus; nec ea Ciſalpinæ Galliæ hactenus pacem turbaverant. Romæ deteriora agebantur. Cœleſtinus Pontifex adverſus Tancredum nothum Rogerii Siciliæ Regis Henricum Cæſarem Ænobarbi filium ad regnum evocaverat. Nothus ſacri Principis majeſtatem læſerat, namque illegitimus, inconſulto Pontifice feudale regnum invaſerat, demum Eccleſiaſticas

Digitized by Google

etiam dignitates conferre cœperat. Utrumque armis pœniſque repetere è dignitate viſum eſt. Sed ut alterum bello jus accederet, Pontifex Conſtantiam Rogerii filiam quinquagenariam virginem ablato ſacro velo uxorem Henrico deſpondet. Ille Neapolim, & citeriores provincias primum improſpere aggreſſus, obeunte mox Tancredo pacatas recepit. Neque tamen obſtrictum inſigni beneficio Henricum Pontifex minorem hoſtem expertus eſt, quam olim Tancredum, immo ingratum magis ac rebellem coactus eſt diris devovere, quibus illigatus brevi apud Panormum deperiit. Philippus patruus, qui vel reclamante Pontifice ſucceſſit Henrico, æmulatione Othonis Bavari Germanico bello implicitus, & ſi res Italicas attigerit, non tamen diutius. Otho idem poſt Philippum Cæſar Pontificiam quidem ditionem vexavit, ſtuduitque Siciliæ regnum Friderico Henrici filio extorquere, tamen Ciſalpinas urbes pacatas dimiſit. Ita Campaniæ, & Siciliæ Regna, maxima Italiæ pars, Suevis Principibus parebat. Pontifex ſua retinebat ſpecie magis imperii, quam libera poteſtate, dum Tyranni plerique urbibus præfecti vicario titulo his paſſim dominabantur; Veneti claſſiariam olim militiam amplexi ſubactis Dalmatis, ac pluribus Ægei maris inſulis, eòque deductis coloniis, late gentem imperiumque propagaverant. Nuper etiam junctis cum Gallo copiis (æternum Venetorum decus) Bizantium expugnaverant, & Græcorum Imperium in Latinos tranſtulerant. Florentini pecunia potentiores, quamvis ſæpe inteſtinis ſeditionibus laborarent, tamen armis & aſtu vicinarum urbium imperium affectabant. Quæ propriis finibus continebantur, haud quieſcebant. Potentiores cives ex diutino Pontificum, & Cæſarum diſſidio in alterutram partem dilapſi, variis ſtudiis diſtrahebantur. Factiones his apud Principes benevolentiam, apud cives clientelas, potentiamque comparaverant: ipſi ſub ea factionis larva privatas ulciſci injurias, ſæviora adverſus æmulos moliri, impune exequi. Sed inter cæteras maxima earum

F *cauſſa*

cauſſa extitit impietas Friderici junioris, qui Imperator renunciatus, quamdiu Conſtantiam matrem ſuperſtitem habuit, ſe pium Principem geſſit: ea defuncta majorum ſcelera æmulatus Romanos Pontifices afflixit. Ciſalpinas urbes Romano Imperio reſtituere orſus, factionum ſtudio eaſdem minuit, vel diviſit. Occultos emiſſarios habuit, qui ubique civium mentes ad Cæſarianas partes pellicerent. Tunc etiam fato quodam in Italiam invecta ſunt execranda nomina Uvelphorum, & Ghibellinorum, quibus Cæſaris aſſeclæ à Pontificiis dignoſcerentur. Piſtorium Hetruriæ urbs peſſimum malum cæteris communicavit, nempe ut averſæ jam à Deo hominum voluntates mutua cæde conciderent. Tunc privatis ædibus turres adjectæ ſunt, quibus Patavium, Ticinum, Cremona, & aliæ urbes hactenus abundant. Tunc vicatim præliari, adverſæ factionis ædes incendere ac demoliri, pulchrum fuit. Sed ea minorum civium ſtudia videbantur, nam majores ex factioſis clientelis, & Principum patrocinio urbium principatui inhiabant. Inter proceres hujus Provinciæ Ghibellinos enumerabatur Salinguerra Ferrariæ tyrannus, Monticuli Veronenſes, Eccelini ex Honaria familia. Uvelphi erant Marchiones Ateſtini, Comites Sancti Bonifacii, Proceres è Campo Sancti Petri, Carrarienſes, & alii quamplures. Nullus tamen Cæſarianorum acriori ingenio, militari virtute, opibus, & clientelis præſtabat Eccelino Honario, qui fatalis Patavinorum hoſtis diſſimulata vindictæ, ac tyrannidis cupiditate, aggreſſus eſt privata manu firmiſſimam eorum Rempublicam convellere, convulſitque. Genus illius haud vetus inter Italos; nam proavus item hujus nominis proditur cum Othone III. primus in Italiam deſcendiſſe, ab eodem donatus inſigni caſtro Baſſani & Honariæ, quod familiæ nomen dedit. Hujus filius item Eccelinus Balbus, & nepos ab inita religione Monachus appellatus, familiam multis opibus, & affinitatibus provexerunt. Veteres ambo ſimultates enutriebant adverſus Campiſamperios ex ſtupro Cæciliæ Baoniæ ditiſſimæ fœminæ,

Gerard. l. i. Theb. de fam.

minæ, quam Balbus inique præreptam Gerardo Campiſamperio nepoti ex Cuniſſa ſorore, conjunxerat Eccelino filio, & Gerardus idem injuriam ultus vitiaverat. Inde rixæ, & occiſiones multæ, donec publica auctoritate, & amicorum opera ab armis temperatum eſt, licet ex animo Eccelinorum injuria non exciderit. Repudiata Cæcilia Monachus alteram duxit Adheleidem Tuſcam è familia Comitum Manganeorum, quæ Eccelinum hunc trucem à Romano oppido ſuæ ditionis nuncupatum, & Albericum edidit. Ambo Cæſarianas partes ſecuti, innumeras Ciſalpinis urbibus calamitates intulere; Eccelinus apud Veronenſes, & Vicentinos maximam nactus auctoritatem, Albericus libero fere jure Tarviſinis potitus. Accedebat Honariis Salinguerra, & Monticuli urbem patriam ſponte dedituri, modo hoſtes Sambonifacii depellerentur. Inde Eccelinus paternas injurias ne dum ab hoſte Campiſamperio, ſed etiam à Patavina Republica in eundem propenſa acrius repetebat. Interim Fridericum Cæſarem ad recipiendas Ciſalpinas urbes ſollicitare, rem facilem polliceri, & apud Patavinos agere, ut potentiores in Cæſarianas partes traducti ſibi ſtuderent. Impiis votis univerſa reſpondebant, nam forte ea erant populorum ſcelera, quæ vindicem tyrannum à Deo depoſcerent ſueto pravos Principes, ac tyrannos coercendis populis dare, mox eoſdem percutere. Hæc ad notitiam eorum temporum congeſſi, cætera per annos digeram. Arnaldus ſublatis domeſticis incommodis ad augendam Cœnobii rem ex opportunitate convertitur. Parebat eidem Oppidulum Concadalberi, ſed templum ipſius & agri plerique ſuberant ditioni Monachorum Sancti Michaelis ad Atheſim. Eorum res peſſum ierant, & Vivianus Abbas ea tempeſtate cogebatur ob æs alienum Eccleſiæ, & agrorum Concadalberi jura oppignerare. Neque ea Menſariis ſatis probabantur, qui præſentem pecuniam malebant. Itaque Vivianus Romæ Cœnobii calamitate expreſſa alienandi facultatem aſſequitur, & Arnaldo Ec- MCCXI.
cleſia & agris cedit, quorum precio æs alienum diſſolveret. Ar-

naldus plura hactenus uſurpata redemit, alia commutavit, alia feudo contulit. Multas in urbe domos extruxit, vel coemit, alia etiam negotia confecit. Triennio elapſo, Gerardus Epiſcopus cùm annos XLV. *Patavinæ Eccleſiæ præfuiſſet, Epiſcopatu ſe abdicavit ſenio gravis, & obitis laboribus de eadem, ac Republica Patavina optime meritus. Ipſius prudentia, & auctoritate, proditum eſt inſtructas ad pugnandum acies inter Eccelinum Monachum & Tiſonem Campiſamperium, jam concurſantes ſtetiſſe, atque in gratiam rediiſſe. Ulcus tamen apud Honarios recruduit, neque toties inita pax infixas altius radices injuriarum ex eorum animis revellit, quin frequenter dum pacis conditiones miſcerentur, non etiam occulta ſemina ultionum emitterent, donec privatis injuriis publico malo litatum eſt. Ut eaſdem odiorum faces ſubduceret Antonius Luſitanus vir ſanctiſſimus ultro citroque commeans ſtrenue laboravit, cujus tamen charitas, & eloquentia, ſuetæ feras lenire, obduratas Eccelinorum mentes non emoverunt. Ipſius ſanctitas egregiis miraculis comprobata, & ſumma erga noſtram urbem benevolentia, majus à nobis elogium depoſcerent, ſi non ad extremas orbis provincias perveniſſent, vel hactenus miraculis non efflorerent. Gaudet urbs tanto patrono, & cujus aſperiorem vitam, & immenſos pro Chriſto labores experta eſt, rite ſacra oſſa, & pias memorias veneratur. Gerardo abdicante de ſucceſſore inter Canonicos occulto agebatur, ne quid ad Arnaldum penetraret. Huic ex antiquo jure inter Canonicos ſuffragium debebatur, illi Abbatis præſentiam nolebant. Sed cùm diverſæ eorum voluntates in ferendis ſuffragiis electionem protraherent, Jordano Forzateo Priori Sancti Benedicti eandem committunt, qui vice totius Collegii Epiſcopum dixit Joachimum ex Monachis ſuis egregium virum. Quo minus rata haberetur electio Arnaldus apud Innocentium Pontificem interceſſit. Plura Arnaldo favebant. Vetus Cœnobii prærogativa, recens in Gerardi electione repetita, conſtans de ea fama, cui antiquiores univerſi*

MCCXIV.

aſti-

aſtipulabantur, & multo ſtudio occultata Joachimi electio. Patebat Canonicorum conſilium, ut Cœnobii jus antiquarent, ſibi maxime proprium officium Jordano demandaſſe, ut res quam citiſſime fieret, & ſuffragiorum neceſſitas nulla eſſet. Pontifex electionem irritam juſſit, ac nova comitia indixit, quibus Abbas intereſſet, vel turbati juris cauſſam à Canonicis idem edoceretur. Adjecit Legatos, qui Apoſtolica auctoritate comitiis præſiderent, Jordanum ipſum, & Ugolinum Priorem Sancti Joannis in urbe Bononienſi. Dum Arnaldus inconcuſſum hactenus jus tuetur, neque divelli à Canonicis poſſet, plerique eorum ſanioris conſilii cæteros trahere, ut communi conſenſu Arnaldo ſuffragium reſtitueretur. Extant de his publicæ tabulæ. Ubi ſuffragium cæpit Nicolaus Epiſcopus Regienſis & Vicentinus, atque Canonicus Patavinus decreto totius Collegii delegit Arnaldum Abbatem, Jacobum Vicoaggeris Archidiaconum Cathedralis, Jacobum Conradum Archidiaconum in Montanis, Dainiſium Canonicum Romani Pontificis Subdiaconum, qui habito delectu ex cæteris Canonicis tres deſignarent, qui Patavinum Epiſcopum dicerent. Deſignati ſunt Epiſcopellus, Rolandus, & Uguccio, & ab his evulgatus Epiſcopus Patavinus Jordanus Præpoſitus Eccleſiæ Mutinenſis. Aſſenſit Collegium univerſum, & Jordanus ſub initio anni ſequentis MCCXV. *inunctus Epiſcopus omnium gratulatione dignitatem capeſſivit. Anno hujus ſæculi* XXII. *proditum eſt Bononia jus publicæ* MCCXXII. *Academiæ Patavium translatum fuiſſe à Cæſare Friderico II. Bononienſibus maxime infenſo. Nobis argumenta non deſunt ulterioris antiquitatis Gymnaſii Patavini, quod à Carolo Magno Auguſto inſtitutum eſſe quidam etiam opinantur. Hactenus Patavinorum res integræ erant, æquata ubique factioſorum potentia, mox defunctis nuper Pontificiæ factionis & publicæ libertatis propugnatoribus Azone Ateſtino, & Bonifacio Sambonifacio, nutabant. Acceſſit deinde metus ex propinqua urbe Veronenſi, quam exacto Ricardo Bonifacii filio maximæ ſpei adoleſcen-*

te Monticuli, Salinguerra, & Eccelinus in partes Cæſarianas ob-
MCCXXVIII. firmaverant. Prætor delectus Eccelinus late eidem dominaba-
tur, ſed belli ac pacis conſilia inter Ghibellinos actitata ex aucto-
ritate Cæſaris ac voluntate eſſe vulgo dicebantur; eaque larva
erepta civibus libertas probe velabatur. Arnaldus ea rerum per-
turbatione publicis conſiliis intereſſe, ubique fidelem operam na-
vare, atque optimi civis officio ubique defungi. Maximæ tum
apud Senatum exiſtimationis leguntur Arnaldus, & Jordanus;
ut etiam ab his penderet publica res. Dignitatem ac familiæ
ſplendorem utrinque honeſtabant integritas, & rerum experien-
tia, quibus præſertim publicarum rerum ſalus innititur. Pata-
MCCXXVIII. vinorum in Arnaldum benevolentiæ argumentum habeo Senatus
conſultum, quo eidem conceſſum eſt ex Bachilione præter vicum
Sanctæ Crucis rivum intra monaſterium deducere. Canalis lati-
tudine, & aquarum abundantia inſervivit molis frumentariis,
atque id genus aliis machinamentis ſummo Monachorum commo-
do. Hactenus monaſterium alluit intra muros receptus, ſed ex
impedimentis longe prorſus à veteri latitudine, & profundita-
te. Vertente anno Jordanus Epiſcopus deceſſit poſtquam an-
nos XIII. ſacras res adminiſtraverat. Inde Canonici ſopitam de
ferendis ſuffragiis controverſiam excitarunt. Romæ Honorio Pa-
pæ Gregorius eo nomine IX. ſucceſſerat. Ab eo poſtulatum eſt,
ut lis peritiſſimi alicujus arbitrio dirimeretur. Oratoris Canoni-
corum ſolertia edicitur judex Petrus Pinus Eccleſiæ Caſtellanæ
(ea eſt Patriarchalis Venetiarum) Archidiaconus, cui multa fa-
miliaritas cum Patavinis Canonicis intercedebat. Ipſe ex officio
diem dixit, ac teſtes aliquot recepit. Plura tamen eundem penes
Arnaldum ſuſpectum agebant, de quibus apud Pontificem que-
ſtus, alios item æquiores judices accepit Archidiaconum Eccleſiæ
Ravennatis, Archidiaconum Vicentinum, & Archipresbyterum
Ateſtinum. Jam ab obitu Jordani annus exceſſerat, & civium la-
menta audiebantur, quòd electorum ſimultates ſibi deſideratum
Pon-

Digitized by Google

Pontificem abriperent. Peſſimo exemplo jam ſatis conflictatum eſſe, tandem Eccleſiæ & urbis utilitati proſpicerent, atque Antiſtitem deſignarent. Torquebatur his pia Arnaldi mens, verita pertinaciæ notam, atque totius populi indignationem ſubire, ſi diutius jura Cœnobii defendens electionem protraheret. Itaque rejecto appellationis, ac reſcripti beneficio, ſuſtinuit rem totam demandari Petro Pino, & Jordano Forzateo, in quos è condicto ibant Canonici, quamvis ambos parum æquos alias expertus eſſet. Neque opinio fefellit. Jordanus nomine etiam abſentis collegæ ſententiam tulit, quam ex membranis deſcribimus. In nomine Domini. Ego Frater Jordanus Prior Sancti Benedicti, arbitror, laudo, & præcipio, quòd Capitulum Paduæ eligat Epiſcopum Paduæ concorditer hodie, vel cras uſque ad horam nonam ſine Domino Arnaldo Abbate Sanctæ Juſtinæ. Quod ſi non fecerit, ex tunc in hac præſenti electione facienda ſupradictus Dominus Abbas cum eodem Capitulo eligat. *Neque licuit Arnaldo de ſententia provocare, cùm provocantibus multa* III *librarum ſtatuta eſſet. Quis tamen non magis decipulam eam, quam ſententiam fateatur, cùm judices acturi de jure ſuffragiorum tollendo, vel confirmando, ſententiam ferunt de parvo horarum ſpacio? Canonicos ante horam nonam ſolos, vel poſtea cum Arnaldo Epiſcopum creaviſſe non liquet ex tabulis: ſed nos rectius opinamur, quam citiſſime eos Epiſcopum pronunciaſſe, quia Jordani ſententia indicat ambitum præceſſiſſe, & affuiſſe candidatos. Epiſcopus lectus eſt Jacobus Conradus, qui olim Archidiaconus in Montanis Arnaldo collega datus fuerat in delectu trium virorum, qui Jordanum nuncupaverant. Idem poſtea Archipresbyteratum conſecutus ad Epiſcopalem etiam ſedem provehitur, quam annos duodeviginti egregie ſatis tenuit, auxitque. Vix ab ea lite Arnaldus quieverat, cùm feudales Lignarii duce quodam Benedicto Guincio annuos cenſus, & decimas auſi ſunt retinere. Res, quæ vi-* MCCXXIX.

F 4 de-

debatur ad Epiſcopum deferenda, procerum quorundam favore
MCCXX-XII. *ad Romanum Pontificem devenit, cujus decreto commiſſa eſt Acer-*
bo Canonico Capitis ſilvæ. Is tota re inſpecta Lignarienſes deci-
marum, & cenſuum reos dixit. Sed neque eo rebelles repreſſi ſunt,
immo pervicaciores poſt biennium deteriora moliuntur. Abbas
de his apud Pontificem conqueſtus, fœdo rei exemplo, quod alii fa-
cile ſequerentur, permovit, ut judicem ediceret quempiam illu-
ſtrem virum, cujus auctoritate poſſent rebelles etiam compelli.
MCCXX-XIV. *Uguccio Abbas Gavellenſis decretus, & juſſa Patavina Reſpubli-*
ca præſto eſſe, ſi Lignarienſes ab officio recederent. Uguccio lege
agens Mainerium ex his potentiorem, perjurum, factioſumque
anathemate notat, mox feudali quovis titulo ac beneficio exuit,
quòd oblitus ſacramenti feudalis, omnium primus adverſus Cœno-
bii curatores, qui cenſus, ac decimas repetebant, cæteros irritaſ-
ſet, atque publica conſpiratione & armis repuliſſet, Arnaldo vel
Cœnobio nihil deinceps deberi evulgaſſet. Rebelles alii exemplo
Mainerii perculſi, ære multati, renovato etiam fœdere in gra-
tiam recepti. Ab his Arnaldus ad exornandum Cœnobium con-
verſus, Monachis amplas ædes extruxit, quas Nos quieti dicatas
Dormitorium appellamus. Inferius exedram ſtatuit, ubi Pa-
tres de publicis rebus conſultarent. Alia etiam adjecit uſus, &
MCCXX-XVI. *ornamenti. Annus idem clarus habetur ex adventu Friderici,*
quo Ciſalpinæ urbes commotæ variis ſtudiis diſtrahuntur. Ita-
que Arnaldum à domeſticis rebus ad publicas ſollicitudines traxit
periculum publicæ libertatis adventante Cæſare, cujus favore Ec-
celinus copiis, & auctoritate creverat. Conſtans etiam fama erat
olim apud Forum Julii de urbe invadenda inter ſe conſilia iniviſſe.
Cæſar ex Germania Cremonam in hiberna conceſſerat, unde Ec-
celini precibus, ac ſpe potiundæ Patavinæ urbis illectus Vicen-
Gerard. lib. iii Anonim. lib i. *tiam venit. Eam facile deditam eſſe Friderico auctores habeo,*
alios etiam obſidionem, atque incendium pertuliſſe. Vicentia Cæ-
ſar potitus, & Verona in ſuas partes traducta, neque Patavinos
laceſſere

laceſſere auſus eſt, quod Eccelini machinamenta adhuc civium animos non attraxiſſent. Illum tamen Cæſar Vicarium edicit in his urbibus, quæ ſibi hactenus parerent, vel deinceps ſubjicerentur, relicto in earum præſidium Gebheardo Suevo Comite, qui tribus peditum millibus, & mille equitibus, fines tueretur. Inde Tarviſium profectus eſt, quod Cæſariani quidam ſe dedituros pollicebantur, ſi eò copias duceret; ſed ubi detectos proditores, & univerſa quieta comperit, diſſimulata re per Forum Julii in Germaniam revertitur. Potuerat profectio Cæſaris Patavinos metu ſolviſſe, niſi Suevi Comitis turmæ, & Eccelini aſtus ſuſpecti eſſent. Ipſe ſæpius Germanum militem in agrum Patavinum immittere, atque occultis nunciis & pollicitationibus expugnare civium mentes, quorum plerique jam pro Eccelino in perniciem urbis ac libertatis conſpiraverant. Præturam agebat Robertus Ghislerius Bononienſis acris ingenii vir, qui Eccelini vafriciem, & infectas Ghibellinorum veneno Patavinorum voluntates ſuſpicatus; ne privatæ affectiones publicæ utilitati præferrentur, cenſuit ex Senatoribus xv. *ſibi collegas deſignari, qui ſecum impenſius rimarentur occulta conſilia, de quibus ſuſpectabatur, & factioſos, ſi quid in Rempublicam molirentur, coercerent. Hi Proviſores nuncupati, cùm ad rem animos adjeciſſent, ſuſpectos cives plurimos Venetias relegant, quorum aliquot minus conſcii illico paruerunt, plures deſpecto imperio ad Eccelinum conceſſerunt. Viſum id majorem conſpirationem indicare, & multos per urbem ſecreto degere opportunum tempus præſtolaturos. Itaque recenſito ubique milite Arces per agrum, & ipſam urbem obfirmant, atque bellicis rebus præficiunt Azonem Ateſtinum defuncti Azonis filium, cui ad antiquam familiæ nobilitatem accedebat militaris virtus, & multa erga Patavinos benevolentia. Verum Eccelinus ſperans novum magiſtratum brevi diſcordiis laboraturum, ſingulorum animos ſatagebat emereri exemplo comparatæ ſibi apud Cæſarem auctoritatis, auro etiam, ac promiſſis militarium*

rium

rium, urbanarumque dignitatum. Aderant Ghibellini hortatores, quibus è magiſtratu aliqui donis pellecti, & in ſpem majoris potentiæ ambitioſi, conſenſere. Eos Prætor ſano quidem, ſed infelici conſilio, ejectos Venetias tenere juſſit. Attamen rudi populo, & Politicæ rationis ignaro iniquum maxime viſum eſt, ſpectatiſſimos cives nuper functos ampliſſimo magiſtratu urbe depelli: & quemadmodum antea cives in patriæ ruinam ad hoſtem confugerant, ita plebs horum exilium ultura ampliorem ruinæ occaſionem fecit. Roberto abdicata Prætura ſuffecit Marinum Badoarium Venetum Roberto non imparem. Accepit is afflictæ urbis gubernaculum maxima utique editurus, ſi externus tantum hoſtis, non internus graſſaretur. Plures adhuc optimorum civium Prætori aderant, ex quibus Jordanus, & Arnaldus Reipublicæ ſtudioſi invigilabant. Eos maxime Eccelinus oderat, arbitratus numquam ſibi rem tutam fore, dum ii ſtarent. Ipſi acriores in tyrannum invehi, & publicæ libertati opibus, conſiliiſque præſto eſſe. Sed ea erat temporum, ac urbis diſpoſitio, ut nullis retina-
Anon. lib. i. *culis cohiberi poſſet, quin perditum iret. Hactenus aſtu, officiis, clientelis, atque civilibus inſidiis actum erat, nunc aperta vis, arma, arcium expugnationes, agri incendia adhibebantur. Extorres qui Baſſanum confugerant, junctis cum Eccelino copiis, in patriam armaverant: hos clam pecuniis, atque conſiliis ex urbe affines, & conjurati juvabant. Arx Montis ſilicis, mox cæteræ agri arces dedentibus præfectis ad Cæſarianos vertuntur, qui poſtea infeſtis ſignis urbem adoriri auſi ſunt, quamvis Prætoris, ac fidelium civium virtute male accepti. Sed cùm minor in dies ſtudio latentium in urbe Cæſarianorum ipſius tutandæ cura eſſet, & minor etiam erga Prætorem obedientia, illius virtutem fregiſſet, is abdicato magiſtratu proximam urbis deditionem ante vertit. Eo Venetias profecto, ruentis urbis regimen defertur Artuſio Daſlemanino, qui tumultu in urbe conjuratorum, extra agri depopulatione fractus, acclamantibus coram factioſis fruſtra*

agros

Digitized by Google

agros devaſtari, & Cæſaris iram reluctando magis irritari, cogi-
tur cum Gebheardo, & Eccelino paciſci, & his pro Cæſare acci-
pientibus urbem tradere. Inſauſtus ille dies Patavinæ Reipubli-
cæ, & perpetuis lachrimis devovendus notatur VI. *Calendas Mar-* MCCXX-
tii, quo Cæſariani in urbem recepti ſunt. Acceſſit Gebheardus XVII.
tantum Germanicam nobilitatem, atque ambitionem dilatandi
imperii oſtentans; Eccelinus autem animo volvens incendia &
cædes, jam ex aſpectu videbatur urbis ruinam meditari. Hu-
jus ſævitiam, impietatemque prudentiores quidam portendi exi-
ſtimarunt, cùm ad portam Turricellarum urbem ingreſſurus por-
tam ipſam exoſculatus eſt; nempe Judæ exemplo indicans prodi-
tam urbem, & in peſſimam fidem receptam, brevi ædium ruinis,
ac civium ſanguine antiquis odiis ſatiſdaturam.

LIBRI SECUNDI FINIS.

H I-

Digitized by Google

HISTORIARUM COENOBII D. JUSTINÆ PATAVINÆ, LIBER TERTIUS.

RECEPTA *urbe viſus eſt Eccelinus titulum Cæſari, ſibi rem ambiiſſe. Illud affectatæ tyrannidi initium fuit Comitem Gebheardum laudibus delibutum, ac muneribus gravem in Germaniam depellere. Quæſita itineri occaſio, ut Cæſari victorias gratularetur, atque de Ciſalpinis rebus edoceret. Ita Germanorum copiæ ab tutandis Imperii finibus in fundamentum novæ molis trahuntur, qua tyrannus ſibi principatum urbis, atque de civibus ſupplicium ſtatuebat. Milites donis ac facinorum impunitate facile devinxit, ex quibus turmas aliquot Sarracenorum cariores habuit. Impiæ gentis legionem Fridericus antea ex Aphrica exciverat, qua exercitum ſuppleret variis belli caſibus diminutum. Hos Eccelinus ſibi Prætorianos fecit, quibus ſui corporis cuſtodiam, mox novam Arcem credidit. Neque tamen illico aperuit vindictæ ac cædium libidinem, ſed ea penitus diſſimulata, ſtuduit clementiæ fama tyrannidem obfirmare. Delatum Prætoris magiſtratum reſpuit, ſed alteri ſibi conjunctiſſimo committi juſſit. Extorres innumeros in patriam reſtituit,*

tuit, ſed Ghibellinos magis. Quos partium metus, vel geſtæ aliàs cum tyranno ſimultates urbe exegerant, ſimulata earum oblivione, & multa ociorum ſpe, ad necem revocavit. Cùm frequentem urbem potentioribus, tutamque ſibi Germanorum præſidio ultionem advertit, alios ſecuri percuſſit, alios perpetuo carceribus mancipavit, quoſdam minus infenſos in exilium truſit. Horum liberos fere parentum obſides habuit, eoſque Baſſani, Honariæ, & alibi in vinculis eſſe juſſit. Crimen, de quo cives crudeles pœnas darent, unicum effingebat Cæſari adverſariis ſtuduiſſe. Idem inſontibus impingebatur, ſi eorum vel potentiam odiſſet, vel divitias cuperet. Augebat etiam viri ſuſpicionem, quòd Azoni Ateſtino ex affinitate, benevolentia, ſeu beneficiis plures tenerentur, de quibus avide pœnas ſumpſit. Itaque integras familias delevit, ædes ac turres (urbis ornamenta) diruit, & ex his pone templum Divi Thomæ martyris arcem excitavit, ut ea ferebat ætas, munitiſſimam, ampliſſimamque. Subterraneos ibidem ſpecus, viventium Patavinorum ſepulchra, commentus eſt architectus quidam Ægidius Mediolanenſis, qui arbitratus horribili invento tyranni benevolentiam acquiſiviſſe, ab altero Phalari alter Perillus, omnium primus in eos carceres conjectus extabuit. Ab eodem carceres Ægidiani appellati ſunt, profunda loca, humore madentia, ac perpetuo ſitu hactenus his qui inviſunt horribilia. In his promiſcui ſexus multa millia pædore ac ſqualore miſere emarcuerunt. Inde defunctorum corpora extuliſſe, ne putreſcentium fœtore alii citius deperirent, tyranni ſumma clementia, ac munus egregium habitum eſt. Quotidie forum civium cruore fluxit, & in ſpecus Ægidianos conjecti ſunt innocentes plerique, graſſante palam delatorum licentia per maximum ſcelus inſervientium voluptati, quam de cædibus Eccelinus capiebat. Neque funeri quicquam honoris impenſum, cùm parentare lachrimis enectis affinibus rebellio diceretur. Duos in urbe viros ſacra dignitas, & vita innocentiſſima, hactenus tutatæ fuerant,

Jorda-

Digitized by Google

Jordanum Forzateum, & Arnaldum Limenianum. Firmata tyrannide, uterque inſidiis appetitur. Forzateus Eccelini nomine in palatium accerſitus, ſenſit ſibi malum imminere, atque domeſticis rebus pro temporis anguſtia diſpoſitis, ad tyrannum feſtinavit: ille neque aſpectum viri ſuſtinens, juſſit ex templo Jordanum in arcem Sancti Zenonis deportari. Arnaldo eadem debebatur, ſed is cautior ex Jordani periculo ſolum vertit. Fuga votis tyranni favit, ut ampliſſimas Cœnobii facultates in fiſcum verteret. Direpto monaſterio, quidam ex incolis fuga ſibi conſuluerunt, quidam miſere victuri in angulis Cœnobii rejecti ſunt. Cætera copiarum ductoribus, & militi aſſignata. Arnaldus Ferrariam, deinde Ateſte ad Azonem profectus eſt, apud quem Patavini extorres plerique degebant, afflictis patriæ rebus ex occaſione conſulturi. Quia crebrior fama erat, Fridericum Cæſarem brevi affuturum Tridenti, Ateſtini extorres opinabantur non parum ſuis rebus accedere, ſi tot primæ nobilitatis viri tot indigna perpeſſi Cæſarem ipſum adirent, atque Eccelinum nequitiæ poſtularent. Ubi Cæſaris adventus renunciatus eſt, Azo, Arnaldus, Jacobus Carrarienſis, & alii ex urbe nobiliores Tridentum conceſſere: Facilis ad Fridericum acceſſus, & plurimum gratiæ initum eſt ex ſalutatione, relata etiam multa ſpes, ſed nihil adverſus Eccelinum decretum. Ea ſpe Cæſar ut eorum virtute, & clientelis uteretur in expeditione, quam adverſus Mantuanos ſuſceperat, extorres ſecum Veronam duxit. Poſtquam Mantuana res deditione, ac officiis tranſacta eſt, cùm Fridericus Veronam rediiſſet, facinus Jacobi Carrarienſis hujus vafriciem, atque Patavinorum frigidas ſpes aperuit. Coram Cæſare Jacobus ſævitiam tyrannidemque aſtantis Eccelini deteſtabatur, atque miſeræ urbis conditiones dolebat, ipſe Jacobo mendacii notam inuſſit. Carrarienſis manu promptus, ingenio fervidus, gladium exeruit, Eccelinum confoſſurus, niſi Principes plerique obſtitiſſent, vel moriturus, niſi Azonis & clientum auxilio protectus aufugiſſet. Gerardus

eorum

eorum temporum ſcriptor habet nedum diſtricto gladio Jacobum petiviſſe Eccelinum, ſed etiam alapam inflixiſſe. Ita unius audacia dejecit Patavinorum ſpes, & apud Cæſarem hoſtis auctoritatem auxit, qua demum ex atroci atrociſſimus evaſit. Utrumque mire efferebat felicitas rerum geſtarum, namque recepta Mantua cùm Cæſar etiam Brixienſem urbem cuperet, fœderatos Brixienſes, ac Mediolanenſes apud Montem clarum inſigni victoria profligaverat, mox ineunte hieme Cremonam in hiberna conceſſerat, proximo vere majora adverſus rebelles urbes tentaturus. Eccelinus poſtquam Cæſari ubique ſtrenuam operam navaſſet, ex Cremonenſi agro hiematurus in urbem rediit. Interim Ateſtini conſcriptis copiis, & comparatis in urbe viris, qui adventantes reciperent, ſtatuunt improviſo urbem adoriri. Azo & Carrarienſis optimis conſiliis egerant, ut quarta noctis vigilia alter ultra vallum ad portam Turricellarum impetum faceret, alter in campo Martio cum cæteris copiis ſubſiſteret ex eventu tentatæ rei conſilium capeſſiturus. Sed ab his diſtabant divina conſilia, quæ ſuperſtitem tyrannum volebant, ut multorum adhuc ſcelera vindicaret, atque innocentes exerceret. Jacobus vallo ſuperato ad portas urbis ingenti auſu penetraverat, ſed conjuratorum nullus aderat, neque ſigna ex condicto viſebantur. Interim ſpeculatores è turribus captum ab hoſte vicum, & portam obſeſſam crebris ictibus æris, ac vocibus prodebant, & Eccelinus cum Germanis armatus aderat. Eo conjurati magis diffiſi quicquam moliri poſſe, quod extorribus prodeſſet, armis abſtinuerunt. Equites ex urbe ſub ſignis Eccelinus retinebat, ut poſtquam pedites confluxiſſent, acie decertaret. Azo adventantibus ab urbe majoribus copiis non auſus Eccelinum aggredi longe potentiorem, Carrarienſi ſuadet compoſito agmine Ateſte redire. Verum inter militares caſus maxime periculoſa res eſt objectum exercitum præter ora hoſtium reducere, ut non aliqua animorum conſternatione, cura impedimentorum, vel facillima hoſtium inſectatione turbetur. Lib. IV.

betur. Solent minus experti quodcunque redeundi ſignum arbitrari fugam, & nutantem fortunam ſuſpicari deſperatam, mox incompoſita fuga etiam veteranos, ac robuſtiſſimos avertere. Idem extorribus accidit, qui dato profectionis ſigno in apertam fugam continuo effuſi nullo tribunorum exemplo, vel imperio cogi potuere. Tyrannus palantes oppreſſit, & plura hoſtium tormenta in urbem retulit, quæ optimo cuique lachrimas moverunt. Azo cum reliquiis copiarum Ateſte pervenit; Jacobus ad Agnam Carrarienſis familiæ oppidulum captus eſt. Infelix extorrum audacia multo ſanguine Patavinis ſtetit. Arnaldus, dum hæc ad urbem geruntur, apud Auguſtales agebat, ut ſi qua adverſus Cæſarem deliquiſſet Eccelinus jam edoceret, neque exulare innocentes Monachos, & fiſco detineri diutius Eccleſiæ facultates paterentur: vel ſi ipſe peccaſſet, Cæſar majores pœnas decerneret. Comes Gebbeardus decreto Cæſaris Patavium veniens, Eccelini miniſtros Cœnobio expellit, & Abbati Arnaldo ſtare jubet. Ineun-
MCCXXXIX. *te anno Fridericus ex hibernis Patavium movit veteranum exercitum ſpectatæ virtutis licet diſſonum linguis, ac religione. In eo proditum eſt militaſſe Germanos, Græcos, Apulos, & Sarracenos. Excipitur ab Eccelino, ut Auguſtum decebat, & quia Epiſcopales ædes, quò primum diverterat, tanto hoſpite, & Principum familiis minores erant, in Cœnobium Divæ Juſtinæ emigravit, quod ampliſſimum aptiſſimumque videbatur. Acceſſit* VIII. *Calendas Februarii, tenuitque donec Patavii moratus eſt. Cumulata inde occaſio fuit Eccelino Cæſarem emerendi, atque ex nuperrimo extorrum auſu Patavinos criminandi. Plurimos ajebat conſcios in urbe conſpirationis extare, urbem ipſam deſiderio novarum rerum, & propenſo erga Pontificem ſtudio, ſemper adverſus Cæſaris miniſtros hoſtilia moliri. Fervidum ineſſe Patavinis ingenium, atque etiam ſi vires non ſuppetant, maxima tamen audere; ſed facillime ebullientem ſuperbiam reſtingui poſſe, ſi potentiores cives exilio, & egeſtate coerceantur, plebs ſuppli-*

ciis

clis terreatur. Clementia recentes ſubjectos, terrore antiquos hoſtes in officio retineri. Cæſar inde multo minus querelas extorrum, vel afflictorum civium injurias curare. Dum veris initium Patavii expectat militaribus oblectamentis moras lenivit. Saturnalia in urbe egit bellico apparatu, Principum ac militum frequentia ſpectatiſſima. Vere ſubeunte venationi operam dedit, cujus etiam occaſione univerſas agri Patavini arces luſtravit. Cùm apud Montem ſilicis degeret ſpectaculo munitiſſimæ arcis, & agri amœnitate captus, Arnaldus Abbas advenit voluntarii exilii cauſſam acturus. Comites habuit, qui religioſum virum potius, quam extorrem indicarent: licet enim è Cœnobio tyranni miniſtros ſubmoviſſet, neque tamen auſus fuerat Abbas Eccelini metu illud repetere. Rem ab amicis apud Cæſarem curatam, & Abbatem ex condicto Montem ſilicis adiviſſe crediderim, cùm Petrus Gerardus auctor ſit eodem die Arnaldum cum ipſo Cæſare in urbem veniſſe. Eloquens admodum erat Abbas, & de ipſius oratione ad Cæſarem habita viſus eſt auctor plura attigiſſe, quorum ſumma eſt. Se non reſcripto quod extorrem tueretur, neque armatorum manu, quæ ſibi timentem obfirmaret, ſed ſoli ipſius majeſtati, & æquitati fidentem acceſſiſſe. Neque enim reus aliquando læſæ majeſtatis alacer adeo ipſum conveniret, quem jure optimo rebelles ubique ſeverum judicem experirentur, & conſcii vel abſentem maxime horrerent. Abeſſe ut religioſus vir Cæſaris Imperio adverſetur, quod Deus ipſe mortalibus ſanctum indixerit. Abeſſe id etiam à viro, cujus familia donis ac titulis honeſtata Auguſtis plurimum debeat: immo cùm primùm allatum fuiſſet Patavinam urbem Cæſari adhæſiſſe, eandem feliciſſimam exiſtimaſſe Friderici nixam imperio. Quòd ſi aliquando rogatus inter cives ſententiam dixerit, arcenda eſſe, quæcumque reipublicæ rationem immutarent, non de Friderici æquitate, ſed de quorumdam ambitione dictum eſſe, qui privatas curarent ſimultates viſi publice Cæſaris imperium propagare. Optimum uni ſubeſſe cujus

G au-

auctoritate publicæ, ac privatæ res tutæ ſint; miſerrimum, ſi miniſtris eas committat, qui ex abſentia Principis Principes agant; longe infeliciſſimum, ſi infenſo, ac hoſti parendum ſit. Auguſtorum mentes gloriæ avidas inhiare magis benevolentiæ populorum, quam opibus; ſecus miniſtros qui ex inferiori genere etiam inferiora habent ſtudia. Utinam ſibi coram Cæſare agere tum licuiſſet, neque enim perduellionis inſimulatus falſo eſſet, neque coactus ſolum vertere. Auſos id attentare adverſarios, dum Cæſar rerum arbiter abeſſet, & hi poſſent vindictas judicio imiſcere. Jam prodirent; paratum ſe ad pænas, ſi vel leviter offenſæ majeſtatis audeant accuſare. Sed quis ignoraret effictam ſuſpicionem eo tempore, quo recentis principatus timor univerſa ſuſpectat, & effræni pene licentia delatoribus creditur? Fuiſſe eò adactam rem, ut nec rationibus impetus frangi poſſet, neque ſine periculo ſuſtineri. Diſcedendum fuit; ſed qua mentis perturbatione? quo dolore? qua exiſtimationis jactura? Obverſabatur animo, eam occaſionem adverſarios maxime quæſiviſſe, vel ut incautum opprimerent, vel ut cauti fugam ad criminis ſuſpicionem inflecterent. Sed ex quo adverſariorum invidia? Quòd adhibitus olim publicis negotiis civium gratiam paraviſſet? Id non ſuis artibus, ſed eorum charitate contigiſſe. Quòd ſacris opibus abundaret? illas nihil ſibi præter dignitatis titulos attuliſſe, ſed in ſubjectos, in pauperes, in templi ipſius ornamenta impenſas. Cur ſibi favorem urbis objici, qui multo antea abdicatis publicis rebus ſe ad privatas converterat, & inter clauſtri anguſtias civium frequentiam declinaret, nihil antiquius habens, quam pro patriæ ſecuritate, & Cæſaris felicitate ſupplicare? Attamen invidorum odia latentem etiam expetiviſſe, exitium intentaſſe, quod præcipiti tantum fuga vitari potuit. Fuiſſe in conſpectu exemplum Jordani viri innocentiſſimi, quem ex eodem invidiæ malo ejuſdem ſuſpicionis delatum, inauditumque, in arce Sancti Zenonis tetro carcere concluſerant. Demum poſt neceſſariam initam fugam, neque

tamen

Digitized by Google

tamen ſe arma cepiſſe, vel quicquam adverſus Cæſarem molitum, vel oblocutum eſſe, immo ſibi optime conſcium Tridentum veniſſe, atque benigne admodum exceptum multa ſpe, ac promiſſis onuſtum rediiſſe. Nunc tempus adeſſe, quo præſentes adverſarios arguat, vel Cæſari probe cognitus etiam ex ſilentio adverſariorum, ipſius gratiæ, priſtinæ opinioni, & afflictæ diu familiæ reſtituatur. Rogare ſe nedum privatam quietem, ſed vitæ etiam ſecuritatem, quam ſine ipſius præſidio, vel auctoritate ubique ſuſpectam, obnoxiamque dubitaret. Ea Fridericus benigne accepit, atque Arnaldum eodem die ſecum in urbem redire, & Cœnobium curare jubet. Abbas inde totus in conciliando ſibi Cæſare humilem ſe, ac liberalem apprime exhibuit; multis illum muneribus, multis Agnetem Auguſtam, quæ Noventæ quarto ab urbe lapide reſidebat, xeniis donavit. Anonimus noſter inter cætera recenſet tapetia quædam Syriaca, & ſedem Auguſtalem cum ſuppedaneo egregii operis, ac prænobilis materiæ. Interim Gregorius eo nomine IX. Pontifex Maximus Romæ adverſus Fridericum lege agebat, qui non ſemel, nec leviter ſacram majeſtatem læſerat, atque jura Romanæ Eccleſiæ invaſerat. Viſum itaque dignitati Summi Pontificis, ac ditioni acrius proſpiciendum. Perſpectis rebus Gregorius Fridericum eximit à cœtu fidelium, & abrogata Imperii dignitate in ordinem redigit: mox ne ſolum diris, ac divina auctoritate Eccleſiæ libertati conſultum eſſet, etiam MCCXXXIX.
Gregorium Montelongum ubique ſpectatum virum ad Italos omnes Legatum edicit, qui Mediolani ſtatuta ſede nutantes timore propinqui Friderici Inſubrum animos ſuſtineret. Fridericus accepto nuncio abdicati Imperii, ut Patavinos retineret, qui ex præſcripto anathemate in partes Pontificis vocabantur, cogi Senatum jubet, quem de ablato inique (ajebat) Imperio edoceret. Orationem habuit Petrus Vinea à ſecretis Friderici, & inter eloquentiſſimos eorum temporum habitus, licet male ſanæ doctrinæ audiret. Ea ſtuduit Patavinis ſuadere ſententiam Romani Pontifi-

Digitized by Google

cis ex odio ipſius, & iniquitate hoſtium Friderici, non ex aliquo hujus crimine proceſſiſſe. Paratum eundem ubique objecta diluere, ac Pontifici parere, ſi judex non hoſtis ſedeat. Ita arbitratus civium animos obfirmaſſe, ut Patavina res pacatior eſſet, ſtuduit inter Ateſtinos, & Honarios inducias paciſci. Azo Marchio ab eodem juſſus publica fide in urbem venit multis extorribus, è prima nempe nobilitate ſeptus, atque precibus evictus aſſenſit, ut Rainaldus filius cum Adbeleida Eccelini nepte ex fratre Alberico matrimonio copularetur. Demum Fridericus etiam extorrum res compoſiturus quoſdam ex his in patriam reſtituit; quoſdam perpetuo exilio multavit. Neque tamen ea erat Eccelini & Alberici, ſeu Azonis, apud Fridericum opinio, ut abſente ſe ad arma non redirent, atque eorum alter aliquando urbe potiretur: itaque officii ſpecie ut apud Agnetem Auguſtam degerent; re vera Parentum obſides, Rainaldum, & Adbeleidem in Campaniam præmittit laxiori cuſtodia detinendos. Ipſe Veronam progreſſus, ut inde Inſubres vexaret, repentina defectione Tarviſinorum revocatur. Albericus deportationem Adbeleides filiæ ulturus, & Guecillus Caminas antiquam inibi auctoritatem ſui generis affectans, junctis armis urbem ceperant, & amicorum auxiliis firmaverant, vix elapſo Prætore, cujus necem apprime cupiebant. Fridericus poſtquam tutam urbem milite, atque refertam commeatu didicit, vix tentata ſemel expugnatione, & incenſo agro inglorius revertitur. Urbem tamen, ſi aliquando Patavinorum armis reciperetur, juſſit iis perpetuo ſubeſſe. Vafre admodum, ut mutuam hactenus populi utriuſque benevolentiam in rixam verteret. Majora tamen minabatur, neque Tarviſina res ſtetiſſet, ſi non aliquot urbes Æmyliæ provinciæ adverſus Fridericum opera Gregorii Legati conſpiraſſent. Eò profecturus Azonem Ateſtinum Veronam ducebat, mox in vincula conjiciendum. Sed is ex inſuetis blanditiis, atque monitu quorumdam rem ſuſpectans, cùm ad Villam novam juxta oppidum Sancti Bonifacii

Digitized by Google

nifacii perveniſſet, ſimulata neceſſitate concitato equo repente in oppidum ſeſe proripuit. Doluit Fridericus Azonis fugam, veritus numquam ſibi pacatas res Ciſalpinas fore, dum Marchio liber eſſet, quem unicum factio Eccleſiaſticorum, & Patavinorum reſpiciebat. Ad oppidum fruſtra Petrum Vineam direxit, qui Azonem revocaret. Eodem anno Jacobus Conradus Epiſcopus Patavinus deceſſit, cùm decennium ſediſſet, & Arnaldus Abbas admonito Gregorio Montelongo Legato, repetiit antiquum jus ferendi ſuffragii, quod recens Canonicorum artificium eluſerat. Abbas Vangadiciæ, & Abbas Gavellenſis delecti ſunt, qui Arnaldi, & Canonicorum jura cognoſcerent. Inter teſtes receptos, qui Arnaldo rem confirmabant, duos lego centenario majores, ac ſanæ mentis. Ex his & aliis pleriſque ritus ferendi ſuffragii integer Arnaldo remanſit. Neque tamen in electionem Patavini Epiſcopi licuit deſcendere, vel quòd Pontifex Friderici fautoribus, ac receptoribus ſacris interdixiſſet, & Patavini cogerentur ab Eccelino in partibus Friderici ſtare, diraſque ſubire; vel quia idem tyrannus ampliſſimis Epiſcopatus reditibus inhiaret, atque electores minis, ac cædibus prohiberet. Multos Canonicorum antea ſuſtulerat, quidam ſponte aufugerant, cæteri metu ſilere cogebantur. Infelix urbs, afflictus plane populus, quem hinc tyranni ſecures, illinc diræ ſummi Pontificis exagitabant. Arnaldus idem calamitate temporis perſpecta, creditur propriis rebus ſtuduiſſe, ac timuiſſe, poſtquam mentem Eccelini ab electione Antiſtitis alienam, & ſacras facultates in fiſcum verſas didicit. Interea multa cædes, atque ædium excidia urbem complebant, nec aliud apud tyrannum antiquius, quam Patavinam nobilitatem extirpare. Integræ ab eo familiæ necatæ ſunt, bona in fiſcum redacta, & coactæ matronæ nobiliſſimi generis ſtipem emendicare. Jo. Vill. l. vi. c. lxxiv. *Sed inauditum hactenus ſcelus fuit, quo Eccelinus antiquos, ac recentes tyrannos anteivit. Infantes, qui parentum neci ſupererant, ne umquam familias nova prole reſtituerent, exſecuit. Id*

Gerar. l.iv. *frequens adeo fuit, ut ſemel* XXXV. *nobiles pueri caſtrati ſint, qui nocte ſecuta interierunt. Fœminis mamillas deſecuit, viros minus noxios egregia clementia membris detruncavit. Itaque ea ætas conſpexit novos Phalarides, Caligulas, Neroneſque: vidit nova genera tormentorum adinventa; experta eſt quod nullius hactenus ſævitia excogitaverat. Alter annus item Patavinis luctuoſus cæteris Pontificis ſtudioſis felicior extitit. Gregorius Legatus Venetorum Rempublicam, Azonem Ateſtinum, Ricardum Sambonifacium, Bononienſes, Mantuanos, ac Mediolanenſes in fœdus traxit, quo Salinguerram Ferrariæ tyrannum expelleret. Affuit cum ſelecta militum manu Theupolus Venetorum Princeps, eaque fuit omnium fœderatorum virtus, ut tyrannus longa obſidione tolerata, & deſperatis undecumque auxiliis, urbem dederit, ipſe Venetias privatam vitam acturus deportatus ſit. Pontifex urbi Azonem præfecit, qui eandem adverſus Cæſarianos tueretur auxilio Ateſtinæ ditionis, quæ parum diſtat.*

MCCXLI. *Eodem anno Jacobus Carrarienſis olim ad Agnam caſtrum captus, & à Friderico Mantuam relegatus, deſpecto imperio Agnam rediit, ubi ab Eccelini exercitu concluſus, ac diu reluctatus, in hoſtium poteſtatem devenit, atque Patavium ductus capite plexus eſt. Proſperas hactenus fœderatorum res turbavit non minimum deditio Ravennæ, quam obeunte Paulo Traverſario Fridericus ex Apulia incruentam invaſit; inde exagitatam octomeſtri obſeſſione Faventiam occupavit. Gregorius Pontifex poſtquam Friderici impietate vexatam Eccleſiam annos* XIV. *gubernaſſet, ex humanis deſiit. Succeſſor ipſius Cæleſtinus Mediolanenſis parum adeo vixit, ut neque Pontificatus inſignia aſſumpſerit. Innocentius Fliſcus Ligur, qui ſubrogatus eſt, ingentis animi vir, quamprimum licuit, Fridericum paterna charitate, oblatiſque pacis conditionibus ſtuduit ad Eccleſiæ gremium revocare: ſed reluctantem illum, & in dies nequiorem, indicto Lugduni Concilio Imperio exuit, & ſacris interdixit. Hæ Friderici anguſtiæ liberiorem*

rem

rem Eccelino tyrannidem effecerunt, namque inclinatas Imperii res perpendens, ipſum etiam Cæſarem deſpexit: ſuſpectaverat id olim Cæſar, & Veronam eidem ſubducere cogitaverat, ſed conatus male ceſſit, didicitque majeſtatem Imperii inter addictiſſimos tyranno milites, & armorum ſtrepitus non exaudiri. Viderat urbem Eccelini milite frequentem, munitas arces, populumque ipſi magis quam ſibi ſtudere. Auſus inde rem experiri, inter Germanos ac cives pugnæ occaſionem quæſivit. Auſtriæ Dux rixæ auctor confluentibus undique Veronenſibus in ſuorum auxilium, multa cæde repulſus etiam nepotem bellicoſum apprime adoleſcentem amiſit. Cæſar novarum rerum ſpe dejectus, cùm fruſtra voce ac majeſtate laboraret, quo tumultus ſedaretur, coactus eſt Eccelinum immittere, cujus nutu, & auctoritate tumultuoſa cædes tandem quievit. Inde minor Friderici in tyrannum voluntas, minima tyranni in eum fuit. Hactenus illum Cæſaris ratio tenuerat, ne ſupplicium de Arnaldo Abbate deſideratiſſimum ſumeret;
abeunte mox Cæſare, odio pro votis litavit. Anno initæ tyran- MCCXL.
nidis IX. *Idibus Novembris Arnaldus comprehenſus tyranni juſ-* VI.
ſu Aſilum oppidum Tarviſini agri deportatur, atque teterrimo carcere clauditur. Cœnobii res iterum diripiuntur, prædia in fiſcum redeunt, ædes militibus reſtituuntur. Odoricus Arnaldi germanus ibidem captus Aſilum item perducitur, atque altero haud meliori carcere mancipatur. Crimen evulgatum eſt olim perdendis proceribus excogitatum, quòd adverſus Cæſarem ſentirent, ac Patavinis extorribus faverent. Abbas carceris anguſtias in augmentum ſanctitatis vertit, atque eo libentius tulit indignam pœnam, quo acrius ab hoſte inferebatur. Parum namque Eccelino viſum eſt illuſtrem virum, ſummæ apud cives opinionis, atque excellentis in Eccleſia dignitatis, ſqualido ergaſtulo concluſiſſe, ſi quid ſolatii ex amicorum colloquio, vel commodi ex famulitio accederet. Itaque nobiliſſimo Antiſtiti agenti jam ætatis annum LXII. *nec viliſſimum mancipium permiſit, & ne quis adventaret ami-*

Digitized by Google

corum prohibuit eadem indicta ac proditoribus pœna. Commentarienſi juſſum ut neceſſaria eidem quantum fieri poſſet minora, deterioraque miniſtraret. Demum maximum ſævitiæ argumentum fuit, cùm anno ipſius vitæ extremo juſſit eundem atro pane, & aquæ minimo enutriri. Duriſſima hæc chriſtiano animo accepta abſterſerunt quicquid humanæ ſuperbiæ, vel noxæ reliquum in Arnaldo poterat ſupereſſe, atque cuſtodes ipſos acerrimos permoverunt, poſt menſes aliquot ut ſecreto uberius adminiſtrarent. Quicquid ſanctos Monachos decet, Arnaldus in eo carcere præſtitit, jam aſſidua oratione, ac divinarum rerum meditatione cœlo intentus, atque inter Beatorum gaudia admiſſus, donec
MCCLV. *octavo martyrii anno carne ſolutus eadem accepit. Tunc neque teterrimi carceris, neque ipſius noctis tenebræ effecerunt, ut Arnaldi mors in conſpectu Domini precioſa, etiam inter mortales conſpicua non appareret, & divina lux non indicaret, quanta Beati viri merita eſſent. Qua nocte deceſſit, viſa ſunt in cœlo bina lumina inſtar facularum prælucere in multam noctem ſuper turrim, qua idem detinebatur. Ea plurimi oppidanorum, & multi ex inſtituto Sancti Franciſci Patres conſpicati ſunt, qui proximum templum curabant. Evulgato cæleſtium facularum oſtento, mane ad carceres frequenter itum eſt, ubi cùm extinctum Arnaldum comperiſſent, univerſi divinas faces illius ſanctitatis indicium, atque Dei ipſius erga reliquias Abbatis benevolentiam exiſtimarunt. Sacrum corpus, quia ſepulchrales pompas tyrannus vetabat, majori devotione populorum, quam impenſa elatum eſt in proximum templum Sancti Franciſci; ſed cùm humillimum ſepulchrum, quo primum collocatum eſt, Religioſos viros, & oppidanos ſollicitaret, aliud decentius extruitur. Ab obitu ipſius jam* L. *dies effluxerant, & juxta humani corporis conditiones ſuſpectabatur putridum corpus maxime olere: inde mercede veſpillones conducti fuerant, qui noctu transferrent. Attamen aperto ſepulchro integrum corpus recente carne, & incorruptis membris*

oſſen-

offendunt etiam ſuavi odore fragrans, quod privilegium virginitatis habitum eſt, ut mortales diſcant incorruptam à vitiis carnem mortalem etiam corruptionem præter naturæ conditiones evadere. In novum tumulum tranſlatum cadaver Aſili prope biennium remanſit; inde recepta Patavina urbe, & exacto tyranno, ad proprium Cænobium relatum eſt celebri pompa, atque ſublimi tumulo collocatum. Multis miraculis effulſit, quorum plura refert Anonimus noſter, & ex his ſpectata maxime beneficia in eos, qui renum dolore cruciabantur. Majora etiam ad ipſius reliquias conſpexerunt Patres noſtri, quando cum cæteris Sanctorum oſſibus in novam ædem devectæ ſunt. Deceſſit annum agens LXX. *cui non niſi poſt annos duos ſubrogatus eſt Jacobus Pedelignus obicem inferente Eccelino. Sed jam extrema tyranni hujus deſcribamus. Brixiam aggreſſurus ex conſpiratione Ghibellinorum, ac favore Uberti Pallavicini, qui egregias eò copias duxerat, Inſubrum jam atque Ligurum ruinam animo revolvebat. Alexander Pontifex, qui Innocentio proxime ſucceſſerat, commotus Eccelini ſceleribus, atque imminente ſibi malo ex proſperis ipſius ſucceſſibus, accuſatum illum, ac probe cognitum, lata ſententia hæreticum, & Catholicæ fidei perduellem enunciat. Inter cætera ipſius flagitia direptæ Eccleſiæ, uſurpata prædia, & interfecti ab eo* LXIV. *viri ex inſtituto Franciſcanorum referuntur. Cathedralis Archidiaconum, & Canonicos plures habet Gerardus. Multos è familia Dominicana in carceribus apud eundem expiraſſe auctorem habeo Valerium Muſchettam. Eundem in diplomate Alexandri appellatum fuiſſe ſcandalum fidei, Italiæ malum, populi maculam, Hæreticum, & publicum hoſtem, docet Chronicum compendioſum, quod nuper ab Germanis prodiit. Itaque Alexander etiam armis malum oppreſſurus Legatum edicit Philippum Fontanam Archiepiſcopum Ravennatem, pietate ac militari peritia ſpectatum ſatis altera legatione, quam apud Germanicos Principes adverſus Fridericum obierat. Ipſe Bononiæ adverſus tyrannum.*

Suffr. Epit. lib. ii. Lib. vi.

Libello de rebus B. Joan. Vic.

num.

num ſacrum bellum indixit, & milites qui nomen darent Crucis ſigno honeſtavit, ac ſi bellum in Paganos decretum eſſet. Inter eos plurimi conſcripti ſunt Bononienſes, Ferrarienſes, Mantuani, & univerſi Patavini extorres, qui expeditionem apud Alexandrum curaverant. Rebus ita diſpoſitis Legato viſum eſt maximam dignitatem commoduinque aſſuturum, ſi Venetorum Reſpublica accederet: ea enim tyranno proxima, & jam proſperam ipſius fortunam ſuſpectans, facile poterat Fœderatos armis, & commeatu juvare, ac refugii loco eſſe, ſi res male cederent. Venetias profectus ab eo Senatu benigne admodum excipitur, & ubi de bello Cæſarianis inferendo relatum eſt, ſenſit antiquiſſimum erga Romanos Pontifices ſtudium totius urbis, atque maximum tyranni odium. Patres ingenti animo commeatum, naves, arma, auxiliares copias, atque ſeipſos ductores, ac milites exhibuere. Delectu habito copiarum Præfectus edicitur Marcus Baduarius, & Patavinæ urbis Prætor (omen reſtituendæ libertatis) Marcus Quirinus. Eò etiam cæteri Pontificis ſtudioſi acceſſerunt Azo Ateſtinus, Tiſo Campiſamperius, Jacobinus, & Ubertinus Carrarienſes, aliique extorres Patavini, haud contemnendum agmen, ſi virtutem, ac nobilitatem ſpectes. Ex oppidulo Baibarum prope fines agri Patavini luſtratus exercitus ad Brentæ arcem deducitur. Interim Eccelinus Mantuanum agrum devaſtabat, quia urbs multo antea in partes Pontificis redierat; nec fama adventantis exercitus Fœderatorum movebat fidentem munitiſſimæ urbi, atque Anſediſii Prætoris vigilantiæ. Hic ex ſorore nepos avunculi mores ebiberat: idemque crudeliſſimus, atque Patavini ſanguinis appetentiſſimus, quæcumque de necandis civibus mandata accepiſſet, impiger exequebatur, tormenta adjiciebat, augebat cruciatus. Itaque in extremam urbis perniciem tum inter Eccelinum, & Anſediſium de ſævitia certabatur. Ubi Fœderatorum copias agro imminere nunciatum eſt, Prætor ut his uſum navigiorum adimeret, poſito obice flumen jubet alio torqueri, quod licet his attu-

lerit

Digitized by Google

lerit aliquid incommodi, obſeſſis tamen ad urbem tuendam maxime defuit. Curribus & jumentis machinæ, & cætera exercitus impedimena vecta ſunt. Idem Sarracenorum præſidio firmaverat oppidulum Concadalberi, & auctum majoribus copiis caſtrum Plebis ſacci crediderat, ne dum oppugnationem à Fœderatis ſuſtinere potuiſſe, ſed proximis arcibus Bubolentæ, & Conſilvii (Caput ſilvæ appellant vetuſtiores) ſubſidia miniſtrare. Longe tamen felicius agebatur res Fœderatorum, qui expugnata Brentæ arce jam apud Corigiolam caſtra habebant. Arx eadem multi momenti habita Prætorem excivit, ut ab urbe auxilium ferret: ſed is poſtero die, ubi præter opinionem expugnatam accepit, adhuc tutioribus munimentis caſtrum Plebis firmat, ratus ibi fore belli ſedem, ubi Legatus ab æſtuariis poſſet auxiliaribus, & commeatu abundare. Sed alia ipſius Legati mens fuerat, nempe audacia, & impetu agere, ne ſi diutius bellum traheretur, afforet ex agro Mantuano Eccelinus cum veterano milite, ac victoriis aſſueto. Audaciæ facinus primum fuit expugnatio Concadalberi, quod eodem die repetita ſæpius pugna captum eſt. Cæſi ex oppidanis plures, cæteri abire permiſſi. Bubolenta, Conſilvium eodem impetu recepta. Prætor oblitus militarem animum, ac ſpem retinendi caſtri Plebis, juſſit inde præſidium ad urbem deduci. Ita munitiſſimum oppidum inani Prætoris metu, atque bellicæ rei imperitia incruentum Fœderatis ceſſit. Legatus ex inſperata rerum proſperitate arbitratus maxima quæque tentari poſſe, dum milites calore victoriarum concitati eſſent, militarem concionem habuit, atque collato Sanctæ crucis vexillo Tiſoni Campiſamperio, ex oppido inſtructum exercitum educit. Compoſito agmine inceſſum eſt, quia hoſti neque ingenium, neque miles deerat, vel ad inſidias, vel ad occurſum, ſi animus affuiſſet. Templo Sancti Nicolai tertio ab urbe milliario proximum pontem hoſtes dejecerant, & Fœderati ex militari uſu ſuſpectabant obſidere eos ulteriorem ripam, trajectumque fluminis prohibere. Attamen vel id Anſe-

diſium

Digitized by Google

diſium prætererat. Nulla ibi militum ſtatio, ſed nec flumen aquis abundans, poſtquam ſuetum curſum aliò detorſerat, ne claſſis Venetorum adverſo flumine acta poſſet exercitum juvare. Eadem felicitate extorrum turma Gorgiam hoſtium Tribunum, qui exploraturus eduxerat equitum alam, cæſis pleriſque, in fugam vertit. Vallum, quo ſuburbia ambiebantur, Prætor crebris militum ſtationibus firmaverat, ipſe ad Pontem Curvum aderat cum robore totius præſidii. Placuit Fœderatis ſuburbia aggredi, magis ut hoſtium virtutem experirentur, quam multa ſpe bis potiundi. Collatis ad portam valli utrinque ſignis concurſum eſt, ea pugnandi aviditate, ut Fœderati vix compoſita acie retinerentur. Eminebat horum virtus, qui nobiles ac extorres fere omnes inter prima ſigna pugnam popoſcerant, viſi familiarum neces, domorum ruinas, atque longa exilia majoribus odiis ulciſci. Non eadem virtus erat oppidanorum, qui levi ſtipendio alterius etiam rem agebant, minoris ubique experientiæ, animi, ac nobilitatis. Longa tamen ea pugna fuit, hortante præſidiarios Prætore, & adventantibus ex urbe ſubſidiis. Cædes ex oppidanis major jam Prætorem ab tutandis ſuburbiis retrahebat urbe confiſum, quam mœnia, turres, propugnacula, populuſque facilius tuerentur, donec Eccelinus ex agro Mantuano rediret. Interim etiam extorres quidam præ cæteris gnari locorum, amne tranſmiſſo ad Pratum vallis, quidam ſecus ædes Franciſcanorum divulſo vallo, in ſuburbia penetraverant, ex quorum audacia Anſediſius veritus, ne ipſam urbem miſti ingrederentur, receptui cani juſſit, mox inita in urbem fuga turpiter ſuburbia hoſti ceſſit. Unus ex Tribunis militum Gorgias ſenſim adverſuſque Fœderatorum furorem ſuſtinens, compoſitam aciem in urbem reduxit. Urbs expugnanda erat præaltis mœnibus, cæteriſque munimentis tuta ſatis, populi frequentia, machinis, commeatuque referta. Eadem ſui magnitudine ſicuti multos præſidiarios exigebat, ita haud facilis parvo exercitu obſideri. Miles ibi veteranus, theſauri ad multa ſtipendia,

Digitized by Google

diu unicus Prætor, à quo pugnæ ſignum expectaretur, populus ex edito depugnaturus. Contra Fœderatorum exiguæ vires, miles collectitius, ac tirones plerique, ſtipendia non in multum tempus, commeatus ex agro male tutus, plures in exercitu duces, quam milites, timor ex inſtanti Eccelini reditu. Attamen iniquiorem fortunam mitigabat incorruptus hactenus decurſus victoriarum, & ſpem faciebant unanimis Præfectorum benevolentia, nobilitas, ac virtus, qua imperare, qua depugnare viſi fuerant. Dolemus hactenus ex ſcriptoribus eorum temporum aſſequi non potuiſſe, quotus Fœderatorum miles eſſet; licet haud contemnenda argumenta habeamus non exceſſiſſe tria millia. Itaque minoribus copiis nuſquam majorem urbem expugnatam, nec aliquando acrioribus ſtudiis, vel pertinacia repetitam pugnam meminimus. Nox in ſuburbiis exacta eſt. Mane inter conſilia, quæ plura de belli adminiſtrandi ratione afferebantur, ea potiſſimum opinio commendata eſt, ut eo die perterritos hoſtes ipſi victoria ferventes in prælium evocarent. Ratio ex urbe eliciendi hoſtes eſſet urbis ipſius oppugnatio; & ſi res ulterius progrederentur, urbem etiam totis viribus tentarent. Signo pugnæ edito Fœderati equites ante ſigna pedeſtre certamen acturi manipularibus immiſcentur. Qua occidentem ſolem reſpicit, placuit urbem adoriri, atque tractum univerſum à templo Sancti Firmi, uſque ad templum Sancti Lucæ diviſis aciebus eodem momento oppugnare. Eo impulſis tormentis pugna cœpit multo ſagittarum, ac ſaxorum imbre, quæ ad avertendos mœnibus oppidanos, ab his contra ſubeuntes audacter Fœderatos emittebantur. Scalas etiam ubique admovere, audaciores cominus hoſtem aggredi ſpectabantur; hic vineas, & arietes, inde ignitas faces, trabes, ac ferventes liquores exerceri; illi haſtis, contis, miſſilibus, hi gladiis auſuque de ſcalis pugnare. Anceps diu Mars fuit, ſed cùm audaciores ex Fœderatis plerique deſiderarentur, atque præſidiarii egregie repugnarent, ibi pugna tepuit. Ad portam Turricellarum adverſa

item

item Fœderatis fortuna confligebatur, quia coacti ex iniquo decertare, etiam de turri quadam mœnibus propinqua impetebantur. Ibi ſæpius inſtaurata pugna eſt, advectæ majores baliſtæ, tentatum fruſtra, quicquid militaris experientia, quicquid vires, quicquid virtus poterat. Jamque miles ſaucius, vel feſſus pugnando vix arma ſuſtinere poſſe, ne dum ſcalas conſcendere, vel pugnam reſtituere. Eundem maxime æſtus affligebat, quippe dies agebatur quartus ante Calendas Julias, & jejunium in multum diem traxerat pugna mane inchoata. Itaque paulatim ſpes concidebat, videbaturque tantæ urbis expugnatio majoribus copiis eguiſſe. Attamen operæ precium viſum eſt coactis ad portam Altinatum copiis ibidem extrema virtutis periclitari. Extorres prima acie ſubierunt, integer miles ſecutus eſt, ſaucius in ſubſidium collocatus. Atrox pugna fuit, multa utrinque cædes, egregia hoſtium ac Fœderatorum virtus. Verum ſicut ex hoſtium imperitia caſtri Saccenſis deditio, & diverſio fluminis Fœderatis ad urbem viam ſtravit, ita imprudens eorum facinus, vel ipſius Martis caſus, iiſdem urbem aperuit. Ad ſubruendam portam milites vineam adegerant ex trabibus crate obtectis. Crudum etiam corium induxerant ad arcendas flammas, ſi oppidani faces jacularentur. Sed hi tantum ſulphuris, picis, ardentiumque facularum congeſſere, ut contracto etiam corio ſubjectæ crates trabeſque flammas acceperint. Vinea adjacebat oſtio, idemque conflagrare cœperat ingerentibus late ligna, & ſtramina Fœderatis, prohibentibusque multo miſſilium imbre, ne ab hoſte extingueretur. Ita nullo fere labore oſtium incenſum eſt. Hi demum per tela, per flammas acto cuneo obniti in urbem evadere, illi contis, flammis, ſagittis prohibere. Mutua ſtrages, lubricum ſanguine iter, cadaveribus (in porta agebatur) præpeditum, diſſonæ pugnantium, & morientium voces, & in ancipiti prælio æqua pertinacia, ac victoriæ ſpes. Dum ea ad Altinatum portam geruntur, Anſediſius deſperata urbe quaſi Eccelinum conſulturus turpem fugam

arripuit,

Digitized by Google

arripuit, eaque ne dum inclinatas res peſſum dedit, verum etiam diffugientibus paſſim militibus, vel ægre repugnantibus faciliorem Fœderatis victoriam effecit. Ingreſſos urbem victores ab inſequendo Anſediſio ſola cohibuit libido enecandi præſidiarios, ac ſæviendi in tyranni ſatellites tamdiu ſanguine civium depaſtos. Immanis eorum ſtrages fuit, nec prohiberi miles potuit, quin etiam multas ædes diriperet. Extorres plerique unicum ſibi laborum, ac victoriæ præmium Anſediſium Prætorem volentes, illumque ad multa milliaria ſero tamen ſecuti, in urbem redierunt. Ea divina ope, & paucorum virtute Eccelino tyranno erepta eſt IV. *Calendas Julias anno cœptæ ab eo de civibus laniena* XIX. MCCLVI. *Repreſſa militum licentia, juſſit Legatus cives frequentes adeſſe, muros, portaſque reſtitui, & quicquid urbem tutari poſſet, ſedulo curari. Terrebat cives ac Fœderatos arx ſitu, ac præſidio formidanda, quam diximus ab Eccelino excitatam pone templum Sancti Thomæ martyris. Pro eodem binæ turres ſtabant armis, & præſidio tutæ, altera ad Pontem molarum, altera ad portam Turricellarum. His cùm imperata eſſet deditio, nec facturi viderentur præfecti, miles ad obſidionem collocatur. Interim Legatus Deo gratias acturus illigatam anathemate urbem ſolvit, ac pro ipſius & populi ſalute ſupplicavit. Oppida quæ in agro tyranni præſidiis retinebantur, ejecto milite in partes Fœderatorum conceſſere. Unicum oppidum Montis ſilicis remanſit, quod tamen Monachus tentare auſus eſt, neque improſpere. Guntarinus dicebatur ex cognomine familiæ inter Patavinas claræ ſatis, & olim ſub Arnaldo Cœnobii noſtri præfecturam (Prioratum dicimus) geſſerat, mox eo capto, Ateſte confugerat, ubi quamdiu civitas tyranno paruit, commoratus eſt. Ad nuncium receptæ urbis, ac ſi indecorum eſſet non egregio aliquo facinore patriam juviſſe, idem apud Montem ſilicis latifundium olim nobis collatum à Litulpho Carrarienſe repetiit, atque multos eò amicorum & agricolarum coegit, ex quibus compoſitum agmen ad oppidum infeſtus duxit.*

duxit. Inflectitur id ad radices montis, populo, ac ædificiis frequens. Arx faſtigium montis occupat, atque triplici muro ſepit. Unica ad oppugnandum via eſt crebris munimentis, ac turribus hoſti incommoda. Oppido Eccelinus præfecerat Gerardum quendam Tarviſinum Apoſtatam (ſacerdos quippe fuerat) & ſibi moribus ſimilem, qui irrumpentem Guntarinum auſus prælio excipere, pugnante acrius hoſte fuſus eſt, & coactus in arcem ſeſe recipere. Monachus oppido potitus, adverſus Arcis præſidiarios ſtetit, donec Patavio Fœderati majores copias mitterent. Eodem tempore magis divino afflatu, quam metu Fœderatorum Præfectus arcis D. Thomæ illam Legato dedit, cujus exemplum ſecuti turrium cuſtodes, de quibus dictum eſt, urbem ea ſollicitudine levaverunt. Tot proſpere brevique res geſtæ, cæteros Pontificis ſtudioſos mire extulerunt, inclinante paulatim Ghibellinorum factione, poſtquam Fridericus anathemate ictus, uti vixerat, peſſimo fine defecerat. Apud Florentiolam Apuliæ oppidum æger à Manfredo notho filio injecto pulvinari ſuffocatus ſcribitur. Invaſit nothus regnum utriuſque Siciliæ, Germanicam vero ditionem accepit Chunradus Friderici filius, quem etiam Regem Romanorum delectum lego regnaſſe annos tres: ſed quia inter Electores minus conventum eſſet, neque inter Cæſares cenſetur. Idem Siciliæ regnum à Manfredo fratre repetiit; Neapolim, Capuamque Germanicum imperium averſantes expugnavit, Romani Pontificis aſſeclas afflixit, ſacras dignitates ad libitum contulit, & Friderico parenti ſimilis, eodem fato iiſdem inſidiis peremptus eſt.
Vil. lib. vi. c. xliv. *Manfredus febri correptum, citra tamen vitæ periculum jacentem, infecto venenis cliſtere impium adoleſcentem ſuſtulit. Unicus ex eo filius Chunradinus poſt aliquot annos adverſus Carolum Andegavenſem Campaniæ regem male pugnans, Neapoli ſecuri percutitur. Manfredus ab eodem Carolo paulo ante regno, ac vita expoliatus fuerat. Entius item ipſius Friderici ex pellice filius, & ab eodem Sardiniæ regno donatus, cùm adverſus Bononienſes*

male

male pugnaſſet, prælio captus eſſet, in vinculis miſere expiravit. Ita Friderici poſteritas fœdo ubique necis genere extincta impietatis pœnas dedit. Reſpirante jam factione Fœderatorum, & expiata Patavina urbe, Pontifex vacanti jam annos XVI. *Eccleſiæ Epiſcopum præfecit Joannem Forzateum ſplendore natalium,* MCCLVI. *atque merito propriæ virtutis ſpectatum ſatis. Cœnobii etiam D. Juſtinæ Abbatem dixit Jacobum Pedelignum Limenianum, cujus ſanctitati aſtipulantur quotquot illius tempeſtatis ſcriptores extant. Olim ſub Arnaldo religionis tirocinium egerat, & eandem vitæ rationem retinens, cæteros poſtea docuit; mox etiam pro jure Eccleſiæ vindicando vitam profudit. Dum ea Patavii geruntur, Eccelinus deuſto agro Mantuano Veronam copias reduxerat, quas auxiliaribus Veronenſibus, ac Vicentinis, augeret. Ibi extremum ſævitiæ exercuit in Patavinos, quorum alii in caſtris militabant, alii obſides Veronæ retinebantur. Auctores quidam prodiderunt necata ex his* XII. *ſed apud nos laborat eorum fides.* Vill. lib. vi. c. lxxiv. *Gerardus minimum eorum numerum expreſſit* IICCCVIII. *Alii ſcriptores Itali ac Germani meminerunt hujus lanienæ de multis Patavinorum millibus, & quamvis numerum reticeant, eam tamen inſignem demonſtrant. Crimen unicum Patavii natos eſſe. Tyrannus etiam aſcitis auxiliaribus (equitum ac peditum ad quinque millia coegerat) in Patavinum agrum contendit. Fœderatorum exercitus longe minor erat, poſtquam Bononienſes in Patriam redierant, & vix duobus peditum millibus conſtabat. Legatus recepta urbe ſedem ſtatuerat in Cœnobio noſtro, ubi frequens de bellicis rebus conſultatio habebatur. Aderant cum Prætore urbis Quirino, & Præfecto copiarum Baduario, Marchio Ateſtinus, Tiſo Campiſamperius, ac nuper in auxilium evocatus Patriarcha Aquilejenſis. Inter multa belli conſilia id unum tempori, ac militum paucitati expedire viſum eſt, quod prælii alea eſſet vitanda, urbs defendenda. Ita poſſe eludi impetum hoſtilem, & æquis viribus dimicari. Affuturum etiam virtuti locum in*

propugnatione ſi placeat aliquando hoſtium vires tentare; atque ex eorum incuria orituras ſæpe occaſiones erumpendi, ac depugnandi. Qua Vicentiam iter eſt mœnia nec integra, neque firma ſatis apparebant. Ibi in longum tractum foſſa ducta eſt, quam intus aggere, propugnaculis, machinis, ac militum ſtationibus muniunt. Eadem militum, ac civium ſtudia, eadem laboris tolerantia, & augendi nominis libido. Attamen, ne intempeſtiva alicujus audacia inita belli ratio ad pugnam traheretur, decretum eſt, ne quis extra vallum etiam laceſſitus in hoſtem deſcenderet. Eccelinus ornatum exercitum multo ſtrepitu ad urbem movit, & arbitratus hoſtem ad pugnandum natura, ac faſtu recentium victoriarum facilem, claſſico, & contumeliis in pugnam ciebat. Sed ubi diſpoſitas toto vallo machinas, & frequentes militum ſtationes conſpexit, non auſus vallum aggredi in caſtra rediit. Legatus ut propugnatores è propinquo foveret, eoſque ab eruptione prohiberet, in proximum Cœnobium Sancti Benedicti ſe contulerat. Neque tamen ipſius edictum vel præſentia cohibuit milites veteranos, ut ex his quinquaginta adverſus Eccelini velites non prodirent. Conflixerunt egregie ſatis, donec majores copiæ adventarunt, mox relato pede in ſtationes redierunt. Ex his quatuor tantum, ex hoſte plures deſiderati ſunt. Die ſequenti inſtructum item exercitum hoſtis ſub ſignis retinuit pugnam fruſtra expectans, ſed cùm tuta hoſtium conſilia, & arduam ſibi expugnationem urbis cognovit, fremens adverſus præſidiarios, qui Arcem Legato dederant, copias reduxit. Abeuntem Tribunus veteranorum connivente Legato cum ducentis peditibus adoritur ea felicitate, ut plurimis cæſis, etiam caſtra penetraret, tabernacula exſcinderet, ipſumque tyrannum depoſita nuper arma, & equum repoſcere cogeret. Inde ſenſim pugnando pedem referens etiam milites ſalvos in urbem retraxit demptis XV. *quos hoſtis ceciderat. Attamen eorum manibus parentarunt trucidati ex hoſtibus* LXX. *ac ſaucii plures. Jam Eccelinus deſperans poſſe Fœderatos ad prælium*

lium cogere, vel ab ea parte urbem adoriri, ad Auſtralem portam, quæ Sanctæ Crucis dicitur, quorundam conſilio trajecit, ut tranſmiſſo flumine, quod minus ibi profundum credebatur, in proximum Pratum vallis irrumperet. Ibi tamen alia munimenta excitata, crebriora tormenta, ac multa militum vis ex inſperato conſpecta ſunt. Flumen etiam minus vadoſum, ut vel in urbem, vel ad oppidum Montis ſilicis, quò etiam tyrannus feſtinabat, tuto iri poſſet. Itaque re infecta cogitur Vicentiam redire. Eluxit ubique Fœderatorum prudentia, qua Eccelini rabies, ac longe majores copiæ, parvo negocio eluſæ ſunt; auxitque eorum gloriam poſt aliquot dies deditio arcis Montis ſilicis, ac receptio Ateſtinæ ditionis, ut nihil tyranno jam reliquum eſſet in agro Patavino. Inde tranquilla omnia fuerunt domi foriſque. Interim Jacobus Abbas repurgato Cœnobio, quod Sarracenorum, ac militum tyranni ſtatio infecerat, Monachos olim diſperſos coegit, alios totondit, atque familiam univerſam reſtituit. Quo tutior receſſus incolis eſſet, Cœnobium ab Arnaldo clauſum rivo ducto ex Bacbilione, etiam muro ſepſit, atque impervium laicis effecit. Anni ſequentes egregiam de hoſtibus ultionem dedere. Eccelinus Veronam reverſus Anſediſium olim Patavinæ civitatis Prætorem deſertæ ſtationis reum, tormentis ſubjecit. Ea crudeliter adeo illata ſunt, ut ex nimia brachiorum extenſione crates coſtarum diſrumperentur, & apparerent miſeri nepotis inteſtina. Eo ſpectaculo tantum abeſt ſævitiam avunculi tepuiſſe, ut etiam majora indixerit tormenta, donec idem in fune deperiit. Proximus annus illuſtris victoria tyranni adverſus Fœderatos, etiam ipſius nece illuſtrior fuit. Cum Uberto Pallavicino, altero apud Inſubres Cæſarianarum partium duce, nuper convenerat, ut junctis copiis Brixienſem urbem aggrederentur, ſed utriuſque conſilia ad Legatum delata fuerant, & ipſe conſcripto ex urbibus fœderatis exercitu, antequam hoſtes coirent, feſtinus accurrerat. Ea erat victoriæ ſpes, ſi alterum ex his profligare potuiſſet, antequam augeretur

 alte-

Digitized by Google

alterius copiis. Sed Eccelini celeritate concidit ea ſpes, qui præter omnium opinionem longo itinere, ac nocturno ſæpius, in Cremonenſem agrum perveniens, ibidem ſeſe Pallavicino conjunxerat. Summo mane dum Fœderati ad pugnam ornantur, auctas repente hoſtium copias, immiſtaque Eccelini ſigna adverterunt. Trepidæ omnium mentes, incerta ubique conſilia, neque temporis ad conſulendum ſatis. Legati ſententia erat, in proximum oppidum Gambaram flectere, atque ibi caſtra munire, donec auxilia ab urbibus fœderatis adventarent. Sed militum vulgus ſtolide ferox optimum conſilium deſpexit, vel quòd indignum opinaretur loco cedere, vel quia ad oppidum flectens maximo periculo hoſti terga dare cogeretur. Itaque ſumma audacia irruentem hoſtem excipiunt, ac virtute meliores quam numero prælium ſuſtinent. Atrox initio pugna fuit, ſed poſtquam anteſignani, qui ex nobilioribus, ac veteranis erant, ceciderunt, fere ab hoſte circumventi ægre effugium habuere. Cæſi plures, capti Philippus Legatus, Epiſcopus Brixienſis, Prætor Mantuanus, ac inſignes viri plerique, Brixia victoribus ceſſit. Eam tyrannus ſibi retinuit, oblitus fœderis, ac periculi, quæ ſecum Pallavicinus ſubierat; namque conſortem imperii pati neſciens, eadem arte Ubertum eludebat, qua olim Fridericum Cæſarem. Sed Pallavicinus recentem injuriam antiquis ſimultatibus præponens, ut Eccelinum depelleret, Boſonem Dovariam ſibi veterem hoſtem, atque eximiæ apud Cremonenſes auctoritatis virum, conciliat. His acceſſit Marchio Ateſtinus, diu occaſionem exoptans, qua exutum fautoribus tyrannum ex æquo aggrederetur. Tunc primum viſa eſt tyranni potentia ſibi ipſi innixa vacillare, & ſublata Romani Imperii larva, patere pro quo factioſi Itali adverſus Romanos Pontifices depugnaſſent. Non Romano Imperio, non publicæ libertati, ſed Eccelino datum ſanguinem, proditam patriam, auctum imperium. Jamque ad turbandas res Mediolanenſium extorres illius urbis ſuſceperat, qui præſertim Martino Turriano Pontificis partium duci adverſabantur.

Digitized by Google

tur. Is Mediolanenſium fere Princeps, belli paciſque conſilia coquebat, & multo generis ſplendore, ac divitiis, ſicuti maximam ſibi paraverat auctoritatem, ita multorum invidiam, & Cæſarianorum odium contraxerat. Attamen vel virtute vel potentia partam dignitatem retinuit, eamque Ateſtini, ac Fœderatorum copiis conſiliiſque firmavit. Hi junctis armis tum apud Cremonam ſtativa habebant. Tyrannus Urceos oppidum agri Brixienſis, quod unum Pontificiis parebat, adducto exercitu per ſpeciem obſidet; nam conſilium extorrum Mediolanenſium fuerat, ſi Martinus in auxilium obſeſſi oppidi urbe moviſſet, Eccelinum quamprimum obſidione ſoluta diverſum Mediolanum tendere, atque milite vacuum, & Ghibellinis tumultum excitantibus ubique nutans, invadere. Erant qui portas advenienti aperirent, ac tumultus cierent. Ubertus ac Boſo ad nuncium obſeſſi oppidi Soncinum, oppidum propinquum, venerant, & Ateſtinus ad Marcariam caſtrum agri Mantuani conſederat, Cremonenſibus Fœderatis affuturus. Martinus, ut Eccelinus putaverat, Mediolano profectus ſtatuit Soncinum petere, ibi copias cum Fœderatis juncturus. Eadem nocte admonitus Eccelinus raptim collegit impedimenta, atque Mediolanum infeſtus perrexit. Id profecto clariſſimæ urbis exitium fuiſſet, & maxima tyranni felicitas, ſi Deus nefanda hujus ſcelera, atque tot innocentium cædes non odiſſet. Bergomenſes deprehenſo tyranni conſilio, ad Martinum eadem nocte celerem nuntium mittunt, qui hoſtium artes, ac urbis periculum indicaret, illumque ab itinere Mediolanum retraheret. Turrianus vel ante vafriciem Ghibellinorum ſuſpectans, & aſtus Eccelini edoctus, in urbem rediit; quæ res conjuratorum ſtudia, & hoſtis adventum repreſſit. Deluſus ea ſpe Eccelinus conceptam rabiem per agrum effudit, direptis paſſim ac incenſis ubique ædificiis, quibus regio etiam ad pompam abundabat. Eodem furore Modoetiam obſedit, Tricium exuſſit, Vicomercatum, Caſſanumque aperta loca diripuit. Ea prope delabitur Abdua

 flumen

flumen nobile ſatis, quod ex Rhetiis alpibus per Volturrenam vallem defluens, lacum Larium efficit, inde per Mediolanenſem, & Cremonenſem agrum Pado immiſcetur. Tyrannus ne, dum Mediolanenſes exagitaret, ipſe ab tergo à Cremonenſibus peteretur, pontem Caſſano proximum propugnaculis, ac milite firmaverat; neque Fœderatis licebat cum Turriano conjungi, vel vado trajicere, quia fluvius ſatis profundus nullum præterea pontem habebat. Jam Ateſtinus cum Pallavicino copias Soncinum moverat, & Martinus ab urbe Mediolano, Modoetiam feſtinabat, ut revertentem ab agri depopulatione Eccelinum concluderent. Marchiones illico ad pontem agmen duxere, quem etiam incredibili hoſtium virtute defenſum non niſi inſtaurata ſæpius pugna, & cruenta victoria cepere. Juſſus illico Turrianus adverſam ripam tueri, ac prælio abſtinere, quia clauſus ubique hoſtis videbatur ſine periculo deleri poſſe. Eccelinus quamvis adverſa hæc in exiguam ſui ipſius ſpem verterent, tamen arbitratus ſueta felicitate, ac impetu poſſe Abduam trajicere, & Brixiam integras copias reducere, inſtructas acies ad pontem movit. Is cardo totius belli erat, quo ſi tyrannus potiretur, tutum iter ſibi, infeſtum Fœderatis faceret. Pugna impetu cœpta, maxima quoque contentione incaluerat, & ſuccedentibus ab exercitu audacioribus multa cæde agebatur. Fœderatis ex æquo depugnantibus victoriæ aliqua ſpes erat, & propugnacula majoribus baliſtis, atque id genus tormentis acrius hoſtes vexabant, quam hi contra Fœderatos depugnare poſſent. Accepta jam ingenti clade, cæſis veteranorum pluribus, ordines turbabantur, quos tamen Eccelinus imperio ac exemplo non ſemel revinxit. Eminebat is equo prægrandi vectus; armorum ſplendore conſpicuus, & inter primas acies vir ſexagenario major pugnans, & imperans, nihil militaris officii, vel ſuetæ ferocitatis remittebat. Dum ea ancipiti Marte geruntur, ſagitta à Fœderatis miſſa tyranni pedem transfixit qua cruri conjungitur; ipſe diſſimulato dolore, vehementior ſuos accendere,

donec

donec ſpes depellendi à ponte Fœderatos deſiit. Tunc ſigno receptui dato juſſit milites compoſito agmine Vicomercatum redire, ubi heſterno die vado flumen trajecerant. Abeuntem Fœderati ſecuti ſunt; ipſe moræ impatiens, nihil veritus recens vulnus aquis immittere, dolorem auxit, atque obviis Marchionibus coactus copiam pugnandi fecit. Collato pede, & obſtinatis undique animis pugnatum eſt, hinc ex libidine ulciſcendi acceptam cladem apud Gambaram oppidum, inde ex rerum deſperatione. Sed Eccelini fortuna Fœderatorum virtuti ceſſit, poſtquam Brixienſes in fugam verſi, cæteros etiam depugnantes averterunt. Ab his metu ne hoſtium, an tyranni odio fuga cœperit, in incerto eſt. Fœda mox cæterorum ſtrages fuit. Tyrannus etiam adventantem Turrianum conſpicatus, & vix ſibi effugium patere, dum Brixiam feſtinus peteret, ab Ateſtino, ac reliquis Fœderatorum ducibus circumſeptus, deditionem fecit. Dies III. *ante Calendas Octobris, quo ad Abduam proſpere pugnatum eſt, Patavinorum ultione memorabilis, apud eorum urbem diu celebris fuit. Tyrannus in caſtra perductus eſt; inde ne militum ira diſcerperetur, Soncinum ducitur, ubi mœrore confectus, vel ut quidam ſcriptores prodiderunt, rejectis à vulnere medicamentis impie deceſſit.* Paul. Jov. in Elog. *In caſtris optatiſſimum cuique ſpectaculum fuit, tyrannum ex privata fortuna multarum clariſſimarumque urbium imperio potitum, Cæſarum benevolentia, armis, pecunia, bellica virtute elatum, momento captivum intueri, privatum, ſemivivumque. Obiit annum agens* LXV. *& Soncini majori quam deceret honorificentia in templo* MCCLX. *Sancti Franciſci ſepultus eſt. Sed crimen hujuſmodi militibus tribuatur, qui tantum cauſſa militaris virtutis perduellem Catholicæ Eccleſiæ, diris involutum, creditum nullius religionis, temere in ſacrum tumulum intulere. Libuit tyranni geſta exitumque fuſius deſcribere, quòd non ſemel Cœnobium noſtrum diripuerit, fiſco addixerit, atque Sanctum virum Arnaldum Abbatem in vinculis coegerit expirare. Urbis etiam vindictæ ſit,*

H 4 *quam*

quam diu afflixit. Ab inita tyrannide ipſius juſſu Patavii & alibi vario mortis genere necata quinquaginta millia virorum auctores omnes conſentiunt. Quamprimum Eccelini mors nunciata eſt, ſubjectæ urbes ſeſe in libertatem vindicarunt. Vicentia ultro in ditionem Patavinorum conceſſit, à quibus accepit Prætorem Nelinum Terradurium. Tarviſium cedente Alberico Eccelini germano ad Fœderatos tranſiit, & ipſe cum precioſis rebus in caſtrum tutiſſimum Sancti Zenonis ſecedens, ibidem longa obſidione clauſus, mox proditione militum hoſti deditus, ſuæ ac fratris ſævitiæ pœnas dedit. Acrius tamen in uxorem ac filios ſævitum eſt, quam ſexus vel ætas depoſceret; nec deſunt auctores, quibus ſupplicium de his ſumptum acrius videatur. Quinque filii præter ora parentum trucidati ſunt, uxor ac filiæ exuſtæ, ipſe per confragoſa loca raptatus interiit. Extincta jam Friderici Suevi familia, collapſa Honaria, & exorta inter electos Cæſares ſimultate, Italiæ res à Germanorum imperio, & factione diutius quieverunt. Patavium populo ac divitiis auctum, ad vetuſtam libertatem Senatum delegit, conciliumque ex civibus ac plebeiis aliquot inſtituit, in quo de magiſtratibus atque neceſſariis rebus decerneretur. Interim Jacobus Abbas reſtituta apud Monachos diſciplina, domeſticis facultatibus, quæ ſub tyranno peſſum ierant, abunde conſuluit. Multa ab eodem donata, vel ab aliis uſurpata redemit, alia comparavit. Non tamen eadem felicitate agi licuit in agro Vicentino, nam repetens antiqua jura, conſpirante Vicentinorum Senatu impie trucidatus eſt anno adeptæ dignitatis XIII. *Corpus in urbem relatum in ſacello Sancti Sigiſmundi prope martyrium veteris templi Sanctæ Juſtinæ reconditur collachrimantibus univerſis innocentiſſimi viri necem. Expreſſam patrati ſceleris originem licet ex publicis tabulis aſſequi non potuerimus, homicidam tamen inibi legimus Bugamantem Luſchum. Locum conjicimus vicum Maſonis, ubi jus decumandi, binæ Eccleſiæ, ac multa prædia Monachis ſtabant. Ea tamen fuerat colonorum*

MCCLXIX.

perti-

Digitized by Google

pertinacia, ut nullis artibus, nulla vi adigi poſſent ad exſolvendos cenſus. Auxerat eorum ſuperbiam Eccelinus erga Vicentinos propenſior, & longa temporis intercapedo, qua Monachi exulaverant, coacti magis vitæ, quam facultatibus ſtudere. Eas tum Jacobum repetiviſſe crediderim, & orta ex aliqua re contentione ab incolis enecatum. Ea tempeſtate maxime opinamur rem accidiſſe, quæ inter hiſtorias hujus Cænobii relata, & antiqua apud cives traditione celebris, vitio tamen vel temporum, vel ſcriptoris non exprimit annum, quo geſta eſt, quamvis ſumma fide conſcripta etiam à loco, memoria, rebuſque ſecutis optime ſibi reſpondeat. Mos erat apud propinquas urbes, ut ſub ipſo die Aſcenſionis Domini noſtri Venetias frequentius iretur. Peregrinationis cauſſa ortum duxerat ex indultu Alexandri III. Pontificis Maximi, quo crimina dimittebantur his, qui eo die Auguſtiſſimum templum Divi Marci Evangeliſtæ urbis patroni pie adiviſſent. Ad ſpiritualem quæſtum accedebat ſplendor Veneti Senatus in eo feſto celebrando, atque nundinæ ex opibus totius orbis inſtitutæ. Inter cæteros, qui ab urbe Veronenſi profecturi erant, mulier quædam Jacoba nomine, ſanctitate apud nos, quam genere commendatior, per quietem aſpexit Virginem Deiparam cæleſti lumine, quod Reginam Cælorum, & Angelorum decebat, circumfuſam, audivitque percontantem ſuſcepti itineris cauſſam. Ipſa indulgentiam culparum reſpondit. Cui Virgo. Alia item occaſio eſt, quæ eandem tibi criminum expiationem, Sanctis autem Martyribus gloriam, & Chriſtianæ plebi multa beneficia importet. Patavii in templo Juſtinæ martyris puteus latet oppletus oſſibus Sanctorum, qui variis ſuppliciis necati præmia invictæ fidei in cælo habent. Ea fideles cæteri ex proximo agone clam in puteum congeſſere. Hunc tu gnaviter requiras, atque civibus enuncies. Mulier divinos monitus arbitrata inane ſomnium, neque ſeſe tanti exiſtimans, ſequenti nocte ab eadem Virgine increpita jubetur quamprimum revelatum locum inveſtigare, cujus etiam

indi-

Digitized by Google

indicium accepit. Illa confeſtim Patavium veniens, cœpit obvios quoſque ad cæleſtem theſaurum excitare, quorum plerique fœminam ſequi, alii deridere, nonnulli quaſi fatuam lapidibus inceſſere. Attamen quibus mens ſanior erat, eam ad requiſitum templum perduxere, ubi aſtantes cœpit ad contemplanda magnalia Dei, & Sanctorum memorias recolendas vehementius hortari, attraxitque auditorum animos, ut aliquid maximum à Deo expectarent. Diutius ad aram præcipuam oravit, inde totum templum luſtravit, ut revelata ſacri putei indicia reperiret. Templi medio circulus erat teſſellati operis, id putei ſignum. Mulier eo comperto ad oſtium rediit, & ab æditu duodecim candelas accepit, quas ad circulum affixit, mox cum lacrymis in orationem procubuit. Vix deprecari cœperat, cùm divinus ignis repente duodecim candelas accendit, & de ſacra turri æra nullo trahente inſonuerunt. Monachus, qui templi curam agebat, ſono excitus advolat, & ubi aſpexit æra nullius miniſterio, ſed ultro ad ſonum impelli, ad Abbatem, & Monachos rem defert, eoſque in templum trahit. Hi ardentes in orbem cereos, ac mulierem cum lacrymis orantem admirati, ab aſtanti populo totam rei geſtæ ſeriem accipiunt. Sonus è turri ſecutus eſt quoad univerſa candelarum fruſta conſumpta ſunt. Locus in memoriam Sanctorum Martyrum, & divinæ revelationis coli cœptus, multis etiam miraculis claruit. Hujus revelationis annua ſolemnitas agitur die tertio ante feſtum Aſcenſionis, quam ſua ætate appellatam in feſtam diem ſtultæ mulieris ſcribit Ungarellus. Nunc ſola Monachorum pietate agitur, cæterum apud cives pene ignota. Prodit idem auctor ab Epiſcopo Patavino ſacrum puteum, ne pedibus accedentium protereretur, obductum fuiſſe Zophoro marmoreo egregii operis, & adjectam inſcriptionem: HIC. REQUIESCUNT. OSSA. INNUMERABILIUM. SANCTORUM. MARTYRUM. *Zophorus extat, inſcriptio deperiit. Monachi poſtea locum clathris ferreis circundant; puteum tamen fodere, vel aperire neque ea ætas, ne-*

que

Digitized by Google

que poſterior auſa eſt. Sed majores noſtri luſtrantes proxima loca antiquiſſimum inibi cæmeterium repererunt, in quo ſepulchra cuniculorum inſtar viſuntur, & in his oſſa martyrum, ex quibus multa ſuper os putei congeſſimus in ſolatium, & ad excitandam pietatem orantibus. Deſcenſus eò ſatis profundus eſt, & locus perpetuo madens: olet tamen multam ſanctitatem, ut nullus eò deſcendens erga Sanctos Dei devotior non aſcendat. Ex his ante aliquot annos Sereniſſimus Bavariæ Dux Maximilianus, dum Roma in patriam rediret, reliquias poſtulavit, accepitque. De Beata Jacoba nihil hactenus comperi præter pauca apud Scardeonium, qui eam Patavii ſancto fine deceſſiſſe, atque in templo noſtro tumulum accepiſſe ſcribit. Jacobo Pedeligno, uti jam diximus, gladiis impiorum confoſſo, Monachi Abbatem decernunt Odoricum Limenianum Sancti Arnaldi nepotem ex fratre Odorico. Is tunc Veronæ præſidebat Cœnobio Sanctæ Mariæ in Organis, ſed frequentius apud Jacobum item conſanguineum degebat, ſicuti ex innumeris tabulis feudalibus liquet ipſius Odorici teſtimonio obſignatis. Sed non ipſius tantum, ſed multorum adhuc Prælatorum in his teſtimonia oſtendunt, Jacobum Abbatem inter cæteros eluxiſſe, dum alicujus eorum nomen, & præſentia ſemper adſcribitur. Legimus ibi ſæpius Abbates Carrariæ, Sacci longi, Sancti Felicis Vicentiæ, Villæ novæ, Fontanivæ, Sanctæ Luciæ, Sancti Floriani prope Maroſticam, alioſque teſtes adeſſe. Odoricus licet cruentum tempus nactus eſſet, & ex familiæ dignitate videretur de ſacrilegis pœnas depoſciturus, magis tamen lege, quam armis inceſſit. Eos Vicentinæ Reipublicæ auctoritas fovebat, neque Patavini adverſus deditam urbem, & multorum civium conſpirationem, vel potius publicam voluntatem de nece privati hominis lege acturi videbantur. Unicus ex proceribus Patavinis Aleardus Scacchus Limenianus Odorico familiaris, & negotiis Cœnobii implicitus, conciliator aderat, cujus etiam auctoritate inflexæ Monachorum mentes paci accommodabantur. Cæterum plura

erant ad reconciliationem impedimenta, lites, injuriæ, bonorum jacturæ, & repetita adverſus Aleardum querimonia de prædiis ab Jacobo emptis, non adhuc reſtitutis. Itaque de his omnibus, quæ ipſum pacis auctorem, vel Vicentinam Rempublicam reſpicerent,
MCCLX. XI. *placuit arbitrum edici Joannem Abbatium Eccleſiæ Patavinæ Canonicum, ea conditione, ut compoſito Aleardi litigio, idem pro Vicentinis vadimonium ſtaret. Agebantur hæc connivente eorum Republica, & quam ſubiiſſet Aleardus jacturam, eadem pollicebatur rependere. Arbiter lata ſententia juſſit aboleri quodcunque jus Aleardus haberet decumandi in ditione Abbatis. Latifundia accepta à Petro Comite Carrarienſi, & ab ipſo Aleardo divendita Jacobo Abbati, nec hactenus tradita, tradi juſſit. Quadriennio exſolveret Monachis argenti libras VI. Eidem verſa vice Abbas remitteret (liceat uti communi voce) tria ſedimina, & ædes prope templum Sancti Leonini. Item Aleardo, vel alteri quem voluiſſet, ſpondenti pro Republica Vicentina, ac expreſſe pro Bugamante Luſcho, idem Abbas juraret, nullas pœnas repetiturum, nihil moliturum, quo Jacobi necem ulciſceretur. Confirmaret Aleardo quæcunque collata fuerant aliàs ſub feudali conditione in pago Lignarii, Brentæ, & Corigiolæ. Itaque Monachorum ſuffragiis, & Aleardi aſſenſu commendata ſententia, civiles controverſias, atque inimicitias compeſcuit. Odoricus deinde egregium opus exorſus eſt, quo Cœnobii juribus, ac publicis monumentis optime proſpexit. Antiquas tabulas, privilegia, feudales collationes, & alia id genus exſcribi curavit, & ex his librum confecit, quem Joannis Epiſcopi, & Bartholomæi Rubei Prætoris auctoritate obfirmavit. Illius exemplum ſucceſſores ſecuti, de publicis tabulis codices ediderunt, quos Cataſticos appellamus, & ad hæc uſque tempora ſeriem rerum geſtarum perduxere. Aliud etiam opus maximi momenti in rem Cœnobii Odoricus aggreditur. Muriani, quæ inſula æſtuariorum eſt, Cœnobium dicatum Cypriano martyri inter cætera latifundia habebat in agro Patavi-*

no

no pagum Calcinariæ & longi tractus peninſulam ad æſtuaria.
Hinc Bacchilio ex urbe Patavina, inde Siochus ex agro Saccenſi
labebantur, ex quorum frequenti alluvione licet minus fertilis, pi-
ſcoſa tamen habebatur. Hanc Odoricus cæteris monaſterii præ-
diis propinquam cupiit in meliorem frugem traducere, neque abe-
rat à conſilio Albertus Abbas Sancti Cypriani. Hujus tamen
mors ſecuta rem diſtulit, Joannes ſucceſſor confecit. Itaque Calci-
naria in emphiteuſim ſuſcepta ſub annuo cenſu librarum CLX. in
ditionem Monachorum Sanctæ Juſtinæ trajecit, qui eam multo
ære, ac labore objectis aggeribus, deductis foſſis, juverunt. Alibi
turbatæ res erant. Coloni prædiorum, quæ in montanis habeban-
tur, deſpecto jure Cœnobii annuos inde reditus uſurpabant. Re-
bellium duces incolæ Zovoni & Bochoni Prætoris ſententia repri-
muntur, hi libris CXX. illi CCCC. multati. Neque urbanæ res
pacatiores erant, nam Epiſcopus, & populus Tridentinus à Ve-
ronenſibus ad Patavinos deſciverant, & in publicam fidem rece-
ptis Prætor datus fuerat Marſilius Partenopeus. Hinc arma, MCCLX-
hinc faces, donec anno ſequenti Tridentini eadem facilitate ad Ve- XVIII.
ronenſes redierunt. Etiam Eccleſiaſtica res ea tempeſtate flu-
ctuavit. Senatus Patavinus plura adverſus ipſius libertatem ſan-
xit, quorum maximum fuit, quod ſi quis clericum interficeret, MCCLX-
uno tantum denario teneretur, quem Veneti Groſſum appellant. XXII.
Sanctionis originem opinamur vel ex odio aliquorum potentium,
vel ex clericorum improbitate profectam. Ea lege dum pauco
ære ſacrilegii pœna ſolvitur, multi in urbe Religioſi interimuntur.
De his Martinus IV. Pontifex certior factus, juſſit Raimundo
Turriano Patriarchæ Aquilejenſi, ut Senatui, ac urbi Patavinæ
ſacris interdiceret. Pœna Eccleſiaſticarum maxima quamvis Se-
natum coegerit quamprimum impia decreta antiquare, tamen
Pontifex in ultionem effuſi late ſanguinis, diſtulit ſacra urbi re-
ſtituere. Itaque ſeptennium interdicta permanſit. Anno ſequen-
ti Joannes Forzateus Epiſcopus deceſſit, perpetua erga pauperes
bene-

beneficentia, ac vitæ integritate clariſſimus. Ejus precibus olim Urbanus IV. Pontifex jus dignitatemque publici Gymnaſii Patavinæ urbi ratam juſſit, auxit, ac honeſtavit, quæ antea ſolis Auguſtorum privilegiis innitebatur. Vacavit ſedes quadriennio, eaque demum potitus eſt Princivalis Comes Patavinus, ex antiquiſſima Maltraverſorum familia, qua Bernardus alius olim Epiſcopus prodiit. Vixit in Epiſcopatu annos quinque. Inde vulgatus Catalogus Epiſcoporum in ſupputatione annorum ſæpius laborat; ſed nos nuda fere eorum nomina, ac tempus rationi conſentaneum afferemus, ut ſi quando res ab his geſtæ fuſius deſcribendæ ſint, integrum ad eas ſtudium noſtrum conferamus. Tandem anno MCCLXXXIX. *Nicolaus IV. Pontifex Patavinorum precibus evictus, mandavit Bonaventuræ Archiepiſcopo Raguſino, ut ſublatas impias leges, atque debitas ſacrilegis pœnas nuper à Patavinis decretas, cognoſceret, & urbem religione ſolveret. Ita demum*
MCCLXXXIX. *univerſa pacata quievere. Princivali defuncto, ſubrogatur Bernardus quidam Gallus, ex provincia Narbonenſi, qui anno ſexto ab inito Pontificatu inviſus Patavinæ plebi, quia fama erat, illum congeſta multa vi frugum, augere annonæ caritatem, dum ex palatio in forum deſcendit, à quodam infimæ plebis homine cultro*
MCCXCVII. *transfoſſus occubuit. Succeſſit Joannes Romanus ex ſacra familia Dominicana, nec ultra biennium vixit. Octobonus item Placentinus obſcuri generis, & nulla pene rerum geſtarum memoria notior, paulo ultra triennium. Paganus Turrianus Raimundi Patriarchæ nepos Octobono ſucceſſor datus, diu ſedit, multaque de ſe nobis ſcribenda miniſtrabit. Odoricus Abbas paulo antea deceſſerat inſigni pietate qua hactenus vixerat; cujus corpus teſtamento ejuſdem apud Jacobum Abbatem collocatur. Utrique Epitaphium adſcripſit Albertinus Muſſatus Poeta ea tempeſtate egregius, & inter reſtitutores Latinarum litterarum commendatus. Arca lapidea extitit in Sacello Sancti Sigiſmundi, uſque ad noſtra tempora; & cùm latomi operculum detraxiſſent, meminimus*

mus

Digitized by Google

mus Præſulum corpora inſpexiſſe ſacris veſtibus ſericeis involuta quiddam ſanctitatis ſpirare. Doluimus tamen ac dolemus poſtea ineptos quoſdam eorum oſſa cæteris Monachorum immiſcuiſſe, ut arcam ipſam in viliorem uſum traducerent. Indigna profecto res, qua tantorum hominum memoria fere deperiit, quorum alter pro tuendis Cœnobii rebus mortem oppetiit, alter pro iis augendis perpetuo laboravit. Poſtquam Odorico juſta perſoluta ſunt, ſucceſſoris delectus non ut olim Monachorum ſuffragiis, ſed Cœleſtini Pontificis Maximi voluntate habitus eſt. Is ab Eremo ad culmen Apoſtolicæ dignitatis aſſumptus, Ricardum quendam Caſinenſem monachum ſpectatum virum Cœnobio noſtro præfecit. Arnold. in lig. *Sed cùm idem imparem ſe Pontificatus oneri experimento didiciſſet, atque dignitate abdicaſſet, Boniſacius ſucceſſor, electos quidem ab eo Cardinales probavit, cæteras vero Prælatorum electiones irritas juſſit. Itaque Ricardus in ordinem redactus ſucceſſorem ab eo accepit Rodulphum, de quo præter ſeudales tabulas obſcura cætera ſilent. Hujus etiam ætate, quamvis nomen in reſcripto non legatur, Neapolim Urſinus Cardinalis Umbriæ ac Patrimonii Legatus, indulſit perpetuo* CXL. *dies ex injunctis pœnitentiis his qui ſtatis diebus templum D. Juſtinæ inviſerent. Rodulphi mortem ex conjecturis rejicimus in annum* MCCC. *Nunc de ſucceſſore ipſius Gualpertino Muſſato acturi, explodimus opinionem Cortellerii,* Lib. de fam. *qui eam dignitatem ſcribit coemptam ære Vitaliani Lemicii Gualpertino acceſſiſſe. Ea res longe diſtat ab integritate Boniſacii Pontificis, qui ſimoniacæ pravitatis perſecutor eandem editis legibus repreſſit. Nos tamen haud inficias ibimus, multa Gualpertinum ante vel poſt acceptam dignitatem deliquiſſe, eaque propriis locis inſeremus, ſed minori acerbitate, quam apud Cortellerium leguntur. Quippe ex rebus geſtis multa in eo homine vitia, ac virtutes conjicimus, ut recte de eo dici poſſit, quod de Hannibale apud Livium habetur, Viri virtutes ingentia* Dec. iii. li. i. *vitia æquaſſe. Cortellerius autem univerſa in crimen vertit,*

& ma-

& maxime Albertinum Abbatis germanum inſectatur, ac ſi Poetæ nomen, inſigniaque fœde uſurpaviſſet. Nos eam collatæ Gualpertino dignitatis rationem magis probamus, quam affert Scardeonius, conſonam rebus geſtis illius ſæculi, ac familiæ Muſſatorum. Romæ orator Reipublicæ degebat Albertinus, prudentiæ, & eruditionis opinione Bonifacio Pontifici adeo carus, ut vacans Cœnobium Sanctæ Juſtinæ haud ægre germano Gualpertino impetraverit. Is quamvis Monachus eſſet inſtituti Ciſtercienſis, tamen fervidi ac militaris ingenii vir ab Albertini ingenio longe aberat. Ea propter clauſtrum exoſus, quæſierat Urbanenſis Eccleſiæ præfecturam, & cùm adverſus Nicolaum Capivacceum ſimultatem enutriret, ab eo fere ad necem cæſus fuerat, atque male tutam extra urbem Eccleſiam dimiſerat. Alteram demum Sancti Pauli intra urbem adeptus fuerat (ſi Cortellerio fides eſt) ſublato medicatis cibis Thobia Præpoſito. Denique binos ex concubina filios ſuſceperat, qui divinæ ultionis flagellum parenti intulerunt. Ea Gualpertini ſcelera antequam Abbas deſignaretur, poſtea multis rebus ab eo optime geſtis, eluuntur; nam perinde ac veterem hominem exuiſſet, repente cœpit divinis rebus, & Mo-
MCCC. *nachorum commodis proſpicere. Prior initi magiſtratus annus inſumitur dignoſcendis monaſterii rebus, alter augendis. Ea prodiit occaſio. Sal à propinquis Venetis petebatur, qui in agro Patavino ſperabatur confici poſſe, ſi prope æſtuaria ſalinæ inſtituerentur. Aptiſſima viſa eſt peninſula Calcinariæ, quà æſtuariis abluitur. Illam Monachorum induſtria, & impenſa deduxerant in meliorem cultum, ut jam cenſus emphiteuſis, qui Cœnobio Sancti Cypriani quotannis ſolvebatur, non æquaret viceſimam proventuum. Eam tamen deprecante Patavinorum Senatu, coactus eſt Abbas dedere, quam Abbas etiam Sancti Cypriani ratam juſſit. Pro Calcinariæ peninſula Senatus Monachis conceſſit latifundia, & jus decumandi, quæ in pago Conæ maximi æſtimabantur; atque opportune admodum, nam cætera Monachorum prædia Ville-*

buſchi,

buſchi, & Concadalberi his hærebant. Interim æquata apud Calcinariam Planicie plures ſalinæ conficiuntur, & ad arcendos hoſtes caſtellum excitatur. Inde ſal in urbem importari, mox ad ulteriores regiones diſpergi, Venetorum Senatus moleſte tulit. Turbata ſibi jura maris, diminuta in dies vectigalia, & Clodienſes ſalinæ minus jam profuturæ videbantur, neque è dignitate Reipublicæ alteras ad æſtuaria poſſe tolerari. De his apud Patavinos conqueſti, cùm nihil pacatum retuliſſent, bellum intulere. Multis utrinque cladibus certatum eſt quadriennio, demum MCCCVI *Venetus auctus auxiliis Patriarchæ Aquilejenſis, & Azonis Ferrariæ Marchionis, ſalinas devaſtat, caſtellum diruit, atque eorum precibus pacem Patavinis reddit his conditionibus, ut ſublato penitus uſu ſalinarum nunquam ibi liceret alterum caſtrum arcemve excitare. Neque pacatiora extiterunt Conæ latifundia, quæ crebris eo bello populationibus vexata, demum poſt annos ducentos Monachorum ditioni eximuntur. Pauca quæ hactenus poſſidemus precio redempta ſunt. Gualpertinum Abbatem domeſtico-* Cort. lib. de fam. *rum inſidiis laboraſſe fama eſt, & capita conjurationis Henricum & Jacobum Monachos remotis arbitris necatos, quòd necem Abbati intentaſſent. Vergente anno Henricus Comes Lucemburgen-* MCCC VIII. *ſis Romanum Imperium capeſſivit, cui Pontifex inſignia Romæ per Legatos dare pollicebatur, ſi ante biennium armatus in Italiam deſcenderet. Arbitrabatur idem ebullientes ubique factiones Vuelphorum & Ghibellinorum poſſe reſtingui ipſius Cæſaris prudentia vel armis. Cæſar ipſe licet opibus ac ditione inter Germanos Princeps minor, tamen belli paciſque artibus longe major, ingentem de ſe opinionem excitaverat. Multa eidem cum reliquis Principibus intercedebat affinitas, & benevolentia, qua plerique eundem milite & pecunia adjutum in Italiam ſequebantur. Italorum ſicuti diverſa ſtudia erant, ita anceps conſilium. Torquebat aliquos Cæſarum memoria, qui in Italiam venientes, ſemper bella conciverant, & rationem tuendæ publicæ libertatis inverterant.*

rant. Friderici Ænobarbi odium, Friderici nepotis impietatem meminerant; & hujus favore firmatos tyrannos etiam Patavinarum rerum exemplo horrebant. Alii Cæſarum ſtudioſi ſponte in verba advenientis juraturi videbantur. Florentini uti ſemper Pontificiæ factioni faverant, ita Henrici mentem & bellicos apparatus metuentes, quamvis clementiæ ipſius fama, & Pontificis conſilium ad pacem ſuaderent, præ cæteris tamen auſi ſunt Bononienſes, & Patavinos in fœdus trahere, atque pulſis ex urbe Cæſarianis inter infenſos ubique populos libertatem tueri. Patavii ſumma erat auctoritas apud Tribunos plebis ex eadem plebe fere ſemper creatos, quæ erga Pontificis partes propenſior, libenter cum Florentinis fœdus ſcivit. Cæterum nobiliores Patriciique vario partium ſtudio neque coibant, ut magiſtratum à plebe transferre poſſent, neque ad ipſos magiſtratus ex ſuſpicione admittebantur. Unica parandis ſibi clientelis via erat, nempe officiis & comitate plebeios emereri; quam univerſi Patricii abhorrebant, unicus tantum iniverat Jacobus Carrarienſis. Interea Cæſar per Taurinos exercitum ad Aſtam duxerat, ibique obvios habuerat multarum urbium Legatos; qui imperata facturos pollicebantur. Inde Mediolanum profectus etiam diſſentiente Guidone Turriano Uvelphorum duce recipitur. Die Epiphaniorum ex more ferream coronam accepit ab omnibus fere Italicarum urbium Oratoribus ſalutatus, præterquam à Florentinis fœderatiſque. Turrianus ſeu quòd novis rebus ſtuderet, ſeu quia æmulus Mapheus Vicecomes illum apud Cæſarem traduxiſſet, Mediolano exceſſit, atque intempeſtive Ghibellinorum gratiam apud Cæſarem, & Vicecomitis fortunam auxit. Hactenus univerſa Cæſari bene verterant, & ex opinione, qua illum arbitrabantur publicis, ac privatis diſſidiis, ubique conſulturum, extorres etiam utriuſque factionis in officio erant. Eos tamen haud multo poſtea impulit ad novas res Conventus ab Henrico Ticini habitus, in quo coram Legatis amicarum urbium de ratione eas adminiſtrandi,

Jo. Vill. l. ix. cap. ix.

MCCCXI.

ſtrandi, de auxiliis Cæſari mittendis, atque de ipſius ad urbem Romam expeditione abunde relatum eſt, ſed in præſentiarum de extorribus reſtituendis, vel factionibus conciliandis, nec verbum, licet multa ſint in opportunum tempus promiſſa. Itaque Turrianus, Philippus Languſcus, Cavalcaboves, & plerique Uelpharum partium duces, ſuadentibus Florentinis Cremonam primum, deinde Brixiam à Cæſaris devotione avertunt, cæteras per ejuſdem factionis viros ſollicitant; ipſi copiis inſtructi attentius intueri, quid Cæſar contra deſciſcentes moliretur. Propinquas adeo urbes ſub expectationem maximarum rerum, & opinionem invictæ potentiæ ipſius Cæſaris rebellantes, obſideri viſum eſt, nec interim Florentinos mali auctores pacatos dimittere. Attamen ſi juſto exercitu Cremona oppugnaretur, videbantur copiæ deeſſe, quæ ultra Apenninum in Florentinos mitterentur. Igitur majoribus viribus Cremonam, Brixiamque expugnare, minoribus Patavinos laceſſere decretum eſt. Plurimum ad perturbandas eorum res poſſe videbatur Canis Veronæ Princeps, qui Alboino fratre ferocior, etiam Patavinis infenſus, ad imperium ipſius urbis aſpirabat. Scaligerorum genus ex Germanis prodiit, & Veronæ receptum inter populares, multis deinde opibus, & magiſtratibus honeſtatum, etiam Cæſarianarum partium ſtudio ad ſupremam urbis dignitatem, ac imperium emerſit. Aderat ipſe Henrico apprime carus ex collatis nuper officiis, & militari virtute maxima quæque promittens, ſi Patavinos aggredi in animo eſſet. Decreto in Patavinos bello, ut imparatos invaderet, Cæſar rei famam ſupprimit, Canis Veronam redit, Patavinis Vicentia ſuberat, miti adeo imperio retenta, ut præter vectigalia quædam, & acceptum ab his Prætorem, eadem ſibi imperaret. Plures ex ea cives vel Patavinorum odio, vel patratis criminibus exulabant, ac Ghibellini fere omnes, quibus Canis favebat. Hi apud clientes, & cognatos communicatis in urbe conſiliis ſtatuunt à Patavinis eandem in Canem transferre; ipſe milites, ac ſeipſum ducem

*exhibet, ſolam conjurationis opportunitatem expectans. Affuit
occaſio. Henricus adverſus Patavinos decreverat Aymonem Epi-
ſcopum Gebennenſem cum equitibus trecentis, qui Verona per-
tranſiens acciperet à Scaligero pedites, ac tormenta. Is interim
diſpoſitis Vicentiæ rebus, multos extorres Patavinos, quos popula-
ris imperii tædebat, ſibi conjunxerat, & ſub adventum Geben-
nenſis conjuratos in urbe monuit, extra bello neceſſaria expedita
habuit. Ubi res Cæſaris nomine agi cœpit, Scaliger Verona mo-
vit. Vicentiæ inter factioſos condictum erat, nullum ex populo ædi-
bus exire, ſi ad arma conclamaretur. Militum ſtationes effictis
cauſis avertere, & portas advenientibus aperire. Per ſummam
militum oſcitantiam nullo fere negotio urbs capitur, & quibus
conſiliis prodebatur, etiam incruenta ſervata eſt. Nullus fere cæ-
ſus, Patavini plures capti, Prætor irrumpente in urbem hoſte au-
fugit, ſocordiæ vel participatæ proditionis à nonnullis inſimula-
tus. Erepta inopinato Vicentia Patavinos concuſſit, & quamvis
ad obſidendam urbem hoſtiles copiæ minores viderentur, tamen
in adverſa & ſubita re non eadem conſilia ſuppetebant, quæ in pa-
catis. Gebennenſi per Legatos urbem poſtulanti, reſponſum eſt,
cives imperium Cæſaris non detrectare, ſed æquis conditionibus pa-
cem cupere, atque Legatos ad eundem brevi miſſuros. Delecti
Oratores Antonius Vicoaggeris, & Albertinus Muſſatus poſt
multos labores pacem his conditionibus retulere, ut Patavina
Reſpublica ſub ditione Romani Imperii eſſet, à Cæſare Vicarium
acciperet, ſeptennio centum millia aureorum exſolveret. Brixia-
norum, & Cremonenſium clades, ablata Vicentia, proſpera ubi-
que Henrici fortuna, Patavinos coegit iniquis conditionibus pacem*
MCCCXI *ſuſcipere. Itaque Gebennenſis Patavium ingreditur* XII. *Ca-
lendas Julii, quo die ante annos quinquaginta Fœderatorum exer-
citus illud Eccelino extorſerat. Elatus rerum felicitate, cum Ve-
netias acceſſiſſet auxilia apud Patres Cæſari poſtulatum, munera
quidem retulit, cæterum officioſa verba, & inanes ſpes. Tunc*

Hen-

Henricus Brixia & Cremona ſubactis, multatiſque, Genuam conceſſerat, & ſublatis inteſtinis diſcordiis conſultare cœperat de Romana expeditione, ac de bello Florentinis inferendo. Ibi dum conſiliis tempus terit, ſæva peſtis urbem infecit, qua multi milites, Principes aliquot, ac demum ipſa Henrici conjux perempta eſt. Florentini cœptis inſiſtentes, novato fœdere cum Roberto Campaniæ Rege, turmas equitum ab eodem accipiunt, atque habito civium delectu, juſtum ſane exercitum exornant. Neque his minora agebant apud cæteras urbes, in quibus Uvelpharum partium ſtudioſi habebantur. Eos per occultos nuntios ſollicitabant, ut languentibus epidimia Cæſaris rebus, eoque etiam apud amicos populos ex frequenti pecuniæ corraſione odioſo, avitam gloriam, ac militarem animum excitarent. Jam ſatis Germanos Italis imperaviſſe, apud quos nihil Romani Imperii præter titulos. Virtutem ac militarem diſciplinam, qua Romani terrarum orbem ſubjecerant, apud Italos eſſe. Id verum Imperium, hi tituli. Non barbarorum virtute, ſed Italorum diſſidiis accidiſſe, ut extra Italiam decus Imperii ſit, & ex Tranſalpinis frequenter exercitus eam invadant, premantque. Eos ſeſe evocaſſe, illud ſponte jugum Italos ſubiiſſe; qui ſi junctis animis adverſi ſtetiſſent, neque Germanus erumpere, neque tutum ſeſe ultra alpes auderet exiſtimare. Henrici Lucemburgenſis egeſtatem longioris belli pondus tolerare non poſſe, cognatos Principes, mutuoque acceptum militem, brevi diſceſſuros, atque ſi præſens impetus ſuſtineatur, recaſuram ipſius fortunam. Adverſus Henricum ſtare Robertum Regem, cui multæ opes, miles, arma, ſociique conjuncti ſint, & præter quoſdam Longobardos cæteri Italorum faveant. Ipſos Florentinos omnium primos pro tuenda Italiæ libertate capita, & fortunas objectare. Hiſce ſtimulis agitati Cremonenſes, & Patavini, MCCCXII.
rurſus ab Henrico deſciſcunt; illi coacti ab extorribus Uvelphis, qui nutu urbem ducebant, hi maxima injuria ab eodem irritati. Oratoribus Cæſar latam ſpem dederat Vicentiæ reſtituendæ, eaque

maxime Tribunos impulerat ad exſolvendam multam centum millium aureorum; ſed Canis officiis, ac muneribus eandem ab Henrico petierat conjungi cum ditione Veronenſi, & ſe utriuſque Vicarium appellari. Defectionis tamen conſilium apud populum anceps agebatur, quòd inſignes Oratores Albertinus Muſſatus Poeta, & Rolandus Placiola Juris conſultus maximæ uterque apud plebem auctoritatis publicis concionibus diſſiderent. Hic vindicandam injuriam, inſido diffidendum, pellendum ex urbe Vicarium, detrahenda Cæſaris inſignia, tollendum quicquid vetuſtam libertatem offenderet, ſuadebat. Ille fœderi ſtandum, ſpectandam Cæſaris fortunam, ſtatuendum ex rerum eventu, & nihil temere inchoandum, cujus mox pœniteret. Apud plebem ſtolide ferocem, & præſentia ſolum metiri ſuetam, denique plus valuit præcox Rolandi, quam matura Albertini oratio, eaque ſuffragio vicit. Patavinorum defectione accepta Henricus Piſis eos Romani Imperii perduelles edicit, dignitatibus, privilegiis quibuſcunque expoliat, ſubjectorum commercio ac urbibus interdicit. Inde Romam profectus, reſiſtente acrius Roberti & Urſinorum præſidio, hoſtilia omnia perpeſſus eſt, atque Vaticano ſecluſus, vix in Laterano potuit diademate Auguſtali inſigniri. Florentini redeuntem prohibituri ab ſua ditione legionem ad Anciſam oppidum præmiſerant, quæ egregio duce carens ab Henrici exercitu impetita, magis fœda quam cruenta fuga rediit. Cæſar poſitis caſtris Florentiam in tertium menſem fruſtra obſidet, cùm nec tutiſſimam urbem expugnare, neque hoſtem ad pugnam elicere poſſet. Florentinorum conſilia erant obſidionem in hiemem tolerare, qua cœlo ſæviente cogeretur Henricus in hiberna militem deducere, ipſi periculo abeſſent, ut imperium libertatemque arbitrio ancipitis pugnæ committerent. Neque opinio eos eluſit; nam Cæſar cœli inclementia permotus, & commeatu in dies magis deficiente, obſidionem ſolvit, & Piſas in hiberna conceſſit. Vere ineunte quamvis exercitus diminutus eſſet, ipſe tamen infracto animo adverſus Robertum

Alb. Muſs. Hiſt. lib.

MCCCXIII

Jo. Vill. lib. ix. cap. L.

Digitized by Google

tum Regem, & Florentinos expeditionem parat. Favebat eidem Fridericus Tarraconenſis Siciliæ Rex, navibus, claſſiariis, ære admodum potens, & Roberto Regi apprime odioſus. Hujus ope ac Genuenſium inſtructam claſſem Cæſar Liburnum præmittit, & quo tempore Piſis proficiſcebatur, jubet Tarraconenſem trajecto freto Calabriam invadere. Sed res in multam æſtatem protrahitur, dum ſubſidiariæ turmæ equitum è Germania expectantur. Pridie Nonas Auguſti cenſo milite Cæſar habuit Germanos equites IID. *Italos* MD. *Claſſem ex Genuenſium navibus* LXX. *Regiis* L. *Peditum nulla memoria eſt, vel quia tum expeditiſſimi exercitus cuperentur, vel quòd numerus ſcriptores præterierit. Eo exercitu Henricus cùm primum in animo eſſet Robertum regem petere, & recta in Campaniam tenderet, apud Senenſem urbem morbo correptus diem clauſit extremum, non abſque ſuſpicione veneni. Eo defuncto expeditio ſoluta eſt, nec tanta rerum moles, tot Henrici conatus, quicquam majus effecerunt, quam Italicas urbes tyrannis ſubdidiſſe. Quotquot Romani Imperii Vicarios edixit, cæpere poſt ipſius obitum æque ac Principes urbibus dominari. Verona Scaliger, Paſſarinus Mantua, Gilbertus Corrigias Parma, Ugucio Piſis, Mapheus Vicecomes Mediolano, alii aliis urbibus potiuntur. Patavini præter odium plebis ac Patriciorum, quo de magiſtratibus certabant, videbantur ab externis quieturi. Sed vetus Scaligeri ambitio dilatandi imperii, ſeu ingenium quietis impatiens, brevi eos in arma traxit. Henrici reſcriptum, quo Canis Vicarius edicebatur Veronenſis, ac Vicentinæ urbis, habebat, & aliarum urbium, quæ de Ciſalpinis ab eodem Cæſare reciperentur. Ex his Scaliger arbitrabatur ſeſe factionis Cæſarianæ ducem, nomine ipſius Cæſaris ac jure, poſſe adverſarios quoſque adoriri, atque eorum urbibus ſi dederentur potiri. Ea ratione arces quaſdam Patavinorum civium in agro Vicentino expugnat, mox infeſta ſigna ad urbem infert. Hi Tarviſinorum auxilio, cum quibus pepigerant fœdus, ne dum Veronen-*

Digitized by Google

Alb. Muſs. Hiſt. ad Pag. lib. iv.

ſem hoſtem repellunt, ſed aliquando Veronenſem, ſæpius Vicentinum agrum depopulantur. Ea fere totius belli ſedes fuit; ubi etiam non ſemel juſto prælio concurſum eſt. Inter pugnas celebrior fertur qua ad pontem Quartiſoli Vicentinorum, & auxiliarium acies ingenti ſtrage cæduntur. Ea attritus Scaliger, atque ſollicitus de novo fœdere, quod Patavini cum Franciſco Ateſtino Ferrariæ Dynaſta, Guecillo Caminate, & Vinciguerra Sambonifacio percuſſerant, aliquandiu armis abſtinuit. Pax ab hoſte Veronenſe bellum civile excitavit. Diximus Tribunos ex plebe creari. Eadem ſemper imperio ſuſpectans proprios homines evehebat; ſed quia infimum genus ardua negocia vix concipere poterat, mitiores aliquot ex Patriciis acceperat. Arcebantur potentiores, & quædam plebis capita ſibi per vices fere magiſtratus tradebant. Horum præcipui Petrus Alticlinus, & Ronchus Aigolandus, ſordidum genus longo fœnore, atque obitis magiſtratibus adeo extulerant, ut plebem nutu deducerent. Torquebantur rei indignitate nobiliores, & Carrarienſes præſertim, numero, opibus, & ſi ſuſpicionem publicæ rei eximas, etiam favore plebis ſpectatiſſimi. Augebant familiæ ſplendorem decus militiæ, & Uvelphæ factionis ſtudium, cujus in urbe duces habebantur. Ea propter plebeiis accepti, plebeiorum capitibus infenſi erant. Odium ea demum occaſione erupit. Cupierant Tribuni privatas ſimultates ulciſci, eamque rationem inierant, ut plebs ſciret ancipitem fore publicam rem, donec ex Patriciis viginti fere capita in exilium mitterentur. Latam ad populum rogationem, quia eo die ſuffragia diſtrahi cœperant, ubi Carrarienſes reſciverunt, neceſſariorum quorundam periculum averſuri, armis, & officiis ſtatuunt rem totam invertere. Nicolaus & Obicius ætate, & ingenio ferociores collecta ruſticorum manu, & quibuſdam Patriciis ſtipati, Petrum Alticlinum foro obequitantem adoriuntur, ſauciumque lethali vulnere in fugam abigunt. Equi pernicitas Petrum ab honeſta nece ſubtraxit, & fœdiori reſervavit. Carrarienſes ut publicam

rem,

rem, non privatam ultionem agere viderentur, conclamant vivere populum. His vocibus plebs excita raptis illico armis & vexillis in forum decurrit. Prætor urbanus ut tumultum ſedaret, in forum deſcendit, ubi cùm præter armatos Carrarienſes, populum ſub ſignis ſtare conſpexit, jubet univerſos ab armis, & foro diſcedere. Sed recedente mox Prætore quidam Carrarienſium ſtudioſi in forum regreſſi (vicani Pontis Molaris erant) ſui agminis vexillum Obicio tradunt, & his immiſti inclamant vivere populum, necari proditores. Patricii ubi populi auxilio, rem geri conſpexerunt, Carrarienſibus adjunguntur. Ad ædes Alticlini impetum faciunt, diripiuntque. Petrus cum filiis in ædes Epiſcopi clam fugerat. Præda ingens fuit argenti, ac precioſæ ſupellectilis, qua plebs illecta amplius Carrarienſibus favit. Nox excubiis acta, populus in armis fuit. Prima luce Ronchi Aigolandi ædes Patricii irrumpunt, ipſum à vicino proditum multis vulneribus confodiunt; plebs ſequax prædari, mox occiſi corpus unco per urbem trahere. Petrum etiam ab Obicio in fidem acceptum cùm idem proficiſcentem tueretur, Nicolaus ferocior in forum retraxit, ac trucidandum plebi dedit. Eam violentiam, quam Prætor antea probibere neſcivit, poſtea coercere non potuit. Carrarienſes capita plebis, & adverſarios Patricios, adeo concuſſerunt, ut ab ſe jam penderet Reſpublica. Tunc ſpecie publicæ ultionis etiam aliorum domos privatum odium vexavit. Scribit Muſſatus ædes ſuas à plebe petitas, & ægre defenſas. Ea totius odii origo affertur, quòd Albertinus ad tolerandos belli ſumptus vectigal macello impoſuiſſet. Neque Cænobium D. Juſtinæ populi rabiem effugit, opinante Carrarienſe Abbatem maximæ cum fratre apud plebeios auctoritatis ferendæ promulgationis partem aliquam fuiſſe. De his ad plebem conqueritur Albertinus, cujus verba exſcribimus. Ad Sanctæ Juſtinæ nobile ſanctiſſimorum corporum Cœnobium expilandum, Cruces, calices, ſanctuaria diripienda, jam ſceleſtorum manus impia

Lib. Hiſt. ad Pag. iv.

Lib. iv. Hiſt. ad Pag.

impia concurrebat, ipſumque poſcebat Abbatem efſera multitudo. Necandus erat Abbas ille qui veſtro ò Populares natus ovili inſulam fundumque ditiſſimum per prædeceſſores vetitum, magna affectanti volentique pro ſalis efficiendi uſu veſtræ communitati libens tradiderat? Qui per totius belli tempora hiemes, æſtuſque, diurnis nocturniſque vigiliis ſub caſſide cum militum caterva conſumpſerat? Qui hoſtes à mœnibus veluti furioſa perſæpe inſecutione fugaverat, urbi conſultans, laicali more in civium conventibus miſſo habitu, fereque oblitus amore patriæ canonicæ diſciplinæ? Qui ſe ſuaque patriæ continuis erogationibus condonaverat, ille rite fuerat ò Tribuni plebis iniquis & ſceleſtis comparandus? *Hæc ille poſt veteres Latinos claudicans. Inter familias ea occaſione in exilium pulſas, mox receptas, Gualpertinum Abbatem recenſet Gulielmus Cortuſus. Poſtquam toto anno certatum in urbe eſt, & necato Gulielmo Paltinerio, pulſoque Nicolao Leocii Comite plebis, & Ghibellinorum propugnatoribus, Tribunitia poteſtas ceſſavit, res ad Uvelphos nobileſque rediit, qui aucto ex propriis viris Senatu novos magiſtratus creant, nempe Conſervatores* IV. *Conſiliarios* VIII. *Antianos aliquot, numerus me latet. Ita variante Republica jus magiſtratuum æque Patriciis ac plebi commune in Tribunitiam poteſtatem deveniens, publica privataque judicia ad plebem tranſtulit, mox apud Patritios fuit. His quia ob oculos erat Vicentinorum defectio, libuit de eo bello conſultare. Ex occultis nunciis videbatur Scaliger non abeſſe, ut Vicentiam reſtitueret æquis conditionibus, ſed ulciſcendæ injuriæ libido temporis beneficium rejecit. Patavini indignam omnino rem arbitrabantur armis ademptam urbem non armis recipere, dum Scaliger minus caveret, & nullum à Germanis auxilium ſperaret. Ea opinione cum expedito milite noctu Vicentiam profecti vicum Sancti Petri capiunt,* atque

Lib. unico hiſt. Jo. Vill. lib. ix. c. xxxv.

MCCC. XIV.

atque ad obſidendam urbem caſtra locant, quorum tamen longe minor, quam prædæ cura fuit. Miles partim ad expugnandam urbem, partim ad diripiendas vicanas ædes exierat, nihil ab hoſte Veronenſi ſuſpectans. Inde vacua caſtra, laxati ordines, nihil militaris diſciplinæ. Scaliger nuncio admonitus rejecto prandio, cui aſſidebat, cum delectis equitibus Vicentiam advolat, cæteros ſequi jubet. Adhuc Patavini de ſuburbiis prædas agebant, cùm Canis ex improviſo eos adoritur, cædit, fugat. Qui ad urbem pugnabant, audito in caſtris clamore, opinati Scaligerum cùm tota exercitu adveniſſe, dum in caſtra redeunt, obvium ſuæ gentis alterum agmen invecti diſſipant. Inde nullus ordo, nulla virtus fuit; ſtolidæ ſuperbiæ propriis viribus colliſi egregias pœnas dederunt. Capti ea pugna MD. *multa de caſtris præda, occiſorum nullus auctor numerum habet.* Jo. Vill. lib. viii. c. lxii. *Inter captivos celebres fuere Prætor urbis, Jacobus Carrarienſis, Rolandus Placiola, Albertinus Muſſatus, & ordinum ductores plerique. Sed Jacobus mira ingenii dexteritate dum captivus Veronæ degeret, apud Canem efficitur pacis Legatus, quam etiam æquis conditionibus in patriam liber retulit. Biennium ab armis temperatum eſt. Id nobis ocium, ut de Eccleſiaſticis rebus meminerimus. Paganus Turrianus Epiſcopus multis annis, ac rebus egregie geſtis deceſſores anteivit. Familiæ nobilitatem, & Uvelpharum partium ſtudium docuimus, quando de Martino adverſus Eccelinum, & de Guidone Pagani patruele adverſus Henricum Lucemburgenſem egimus. Ipſe adeptam apud Patavinos virtutis opinionem, factis retinuit, & ſacrorum ordinum diſciplinam, atque pacem inter factioſos cives curavit. Epiſcopales ædes extruxit majori magnificentia quam ferret ea ætas, & præter ſacrarum rerum adminiſtrationem, etiam in publicis conſiliis optimi Senatoris, interdum etiam Imperatoris munere functus eſt. Gualpertinum Abbatem dilexit acri hominis ingenio, & ſtudio ejuſdem factionis delectatus. Cum eo bellicam expeditionem aggreſſus feliciter confecit. Cùm Patavinorun* Al. Mu[illegible] de Geſt. Henr. lib. viii.

run

Digitized by Google

rum exercitus aliquando agrum Veronenſium devaſtaret, hi alterum exercitum in Penetralia Patavini agri prope ſeptimum lapidem duxerant. Fama increbuerat urbanum exercitum hoſtili impedimento detineri, ne urbi auxilio eſſe poſſet, eamque præſidiis vacuam præſentibus copiis tentandam. Paganus ut inſigni audacia edoceret militem in urbe eſſe, qui non ſolum eam tueretur, ſed ultro hoſtem laceſſeret, cum Gualpertino delectum clientium & familiarium habet, eos centuriat, veteranos cogit, & ad Cortarodulum cum hoſte collatis ſignis proſpere pugnat. Ea victoria pulſus ex agro hoſtis, atque ingens præda recepta. Prælati ovantes urbem inierunt. Sed armorum ſtudia longe diſſita ab inſtitutis Monachorum, & Abbatis dignitate, Gualpertinum paulo poſt in exilium, ac miſerias pertraxit. Interim plura geſſit quæ multam pietatem, ſtudiumque divinarum rerum demonſtrant. Templum D. Juſtinæ vetuſtate apertum obtexit lariceo tabulato, ſuburbanas decimationes ſacrario addixit, Matthiæ Apoſtolo, & Lucæ Evangeliſtæ Sacella extruxit, quorum alterum noſtra ætate in ornatiorem cultum novi templi dejectum eſt; alterum ante aliquot annos in ſepulchretum Monachorum conceſſit. Sanctorum reliquias urnis condidit ſumptuoſis, maxime tamen Evangeliſtæ, cujus admodum ſtudioſus erat. Ea VIII. *tabulas habet ex Alabaſtrite, qui vitream quaſi fragilitatem retinens, ægre ad opus delicatum admittit ferramenta. Quod tabulas circumligat quidam Ophitem arbitrantur, nos Serpentinum appellamus, duriſſimum genus lapidis, ac ferro impervium, poſtquam veterum de eo*
MCCCXVI. *elaborando ſecretum deſiit. Sacra oſſa in urnam relata ſunt inſigni pompa, & populorum frequentia, curante id quam maxime Gualpertino. Interfuere Paganus Patavinus, Petrus Ariminenſis, Alexander Feltrienſis, Gratiadeus Parentinus Epiſcopi, & Salion Buzzacarinus Prior Xenodochii Sancti Spiritus, deinde Epiſcopus Acconenſis. Extat rei memoria, quam metro cecinit Albertinus Poeta Abbatis Germanus. Sequenti anno Raimun-*

mundus Patriarcha Aquilejenſis deceſſit, & Paganus ejuſdem nepos Patriarcha renunciatus eſt, retenta etiam (ætatis illius vitium) Eccleſia Patavina. Alter annus, quo Patavini extorres MCCCX-
quietum Canem in patriam irritarunt, triſtis admodum extitit. VIII.
Præcipui inter oppidanos Montis ſilicis Odoricus Paltinerius, & Joannes Carrerius, quia auctoritate Carrarienſium ab urbe arcebantur, oppidum & arcem munitiſſimam præ cæteris totius agri Scaligero prodiderunt. Nihil tum minus Patavii ſuſpectabatur, ea conjuratorum fides, id ſilentium, ea Canis celeritas fuit. Bellum inde cœptum repente proxima oppida concuſſit. Ateſte, Mons Annianus, & quæ ad radices collium Euganeorum erant, univerſa hoſti deduntur. Ea rerum felicitate auſus ad urbem movere, poſtquam eam milite tutam, & civium conſtantia inexpugnabilem advertit, facillime Venetos Oratores pacis arbitros accepit. Senatus ille vicinorum vires æqua lance ſuſtentans, nec extinctam Patavinam Rempublicam, neque majorem Scaligerum cupiebat. Ea propter Oratores conciliandæ pacis miſerat, quorum ſtudio demum ſancita eſt his conditionibus, ut capta oppida, quandiu Scaliger in humanis foret, Veronenſibus parerent, eo decedente Patavinis redderentur.

LIBRI TERTII FINIS.

Digitized by Google

HISTORIARUM COENOBII D. JUSTINÆ PATAVINÆ, LIBER QUARTUS.

ARcis proditio, & ſuſpecta cæterorum Ghibellinorum fides, Senatum ac plebem coegit Dictatorem dicere, qui auctoritate factioſos cives in officio continere, & publicam rem privatis opibus curare poſſet. Inter inſignes Patricios eminebat Jacobus Carrarienſis rebus domi militiæque geſtis ſpectatiſſimus. Non armatorum manu ſeptus, ſed togatus in forum prodire conſuetus, publicis negotiis inſenuerat; ſupremos magiſtratus geſſerat, atque maximæ fidei erga Rempublicam ſibi opinionem paraverat. Eidem ætas, vel gloria virtute acquiſita, Magni apud Scriptores illius ævi cognomen indidit. VII. *Calen-*
MCCC-XVIII. *das Augusti Dictator renunciatus, dignitatis inſignia ſceptrum, ac militare vexillum ſuſcepit, mox belli paciſque negotia. Optimi civis ingenio adjecta potentia Veronenſi diſplicuit, qui Eccelini exemplo inter Patavinos cives diſſidia enutriebat. Videbatur his ſenex occurſurus, & ſi diutius rerum potiretur, inter eos ex imminente patriæ periculo pacem compoſiturus. Ea propter cùm apud Montem Galdam colloquerentur, ſuadebat Scaliger, ut ex-*

torres

torres univerſos patriæ hoſtes ediceret, & metu proſcriptionis fautores eorumdem, qui plures in urbe erant, terreret. Senſit vafriciem conſiliorum Jacobus, & eò tendere proſcriptionem, ut conſcito ſibi odio, totius urbis facillime magiſtratu depelleretur. Itaque prudenti reſponſo peſſimum conſilium eluſit. Non eſſe extorrum eadem crimina, quorum alii odio factionum exceſſerint, alii impie adverſus patriam conjuraverint. Poſſe in urbe cognatos eorum ac fautores tolerari, ſi pro his conciliandis patriæ laborent. Ipſis denique conjuratis non adimendam patriæ ſpem, ſi egregio aliquo facinore eandem promereri velint. Colloquium clauſit fides utrinque data, ut Thadea Jacobi filia nuberet Maſtino Canis nepoti, quamprimum viro apta eſſet. Attamen Scaliger, quem libido bellicæ rei ſollicitabat, alios laceſſere, vel laceſſi, acrius adhuc ſtudere, qui negatam proſcriptionem in reſtitutionem extorrum verteret. Utraque ſibi operæprecium videbatur; altera qua reſtitutos extorres, maximam civium partem ac præcipue Ghibellinos in urbe obſtrictos haberet; altera qua Jacobum importunæ ſeveritatis virum ab civium benevolentia divelleret. Macaruffi cæterique adverſæ factionis, ob invidiam collati nuper Jacobo magiſtratus, urbe diſceſſerant, quibus ſtatim conjuncti fuerant extorres olim proſcripti ex proditione Vicentinæ urbis. Ab his Veronæ nefarium adverſus patriam bellum coquebatur, eaque demum belli cauſſa reperta. Scaliger ac ſi delectus arbiter fuiſſet inter extorres & patriam, officiis ac minis agere cœpit, ut reciperentur. Viſum Jacobo id non extorrum, ſed ipſius Canis deſiderium eſſe, quo pax diſſolveretur. Sed ne bellum ipſe excitaret, reſpondit, patere civibus patriam, ſi ab armis diſcedant, & pacate ſe gerant. Ille poſtquam Jacobum longe majorem ſe pacis artibus expertus eſt, in bellum erumpit. Coactis ad Montem ſilicis copiis ex agris Vicentino, Veronenſi, & auxiliaribus Mantuanis, Patavinam ditionem populatur, atque auctum mercenario milite exercitum proximo ad urbem lapide ſiſtit. Anguſtas Patavi-

norum

Digitized by Google

norum res faciebant tot cives profecti, & deſperata ab Tarviſinis auxilia. Hi bello attriti nuper in Friderici Auſtriæ Ducis fidem ſe ſuaque dediderant, & Præfectum ab eo acceperant Henricum Goritiæ Comitem. Jacobus ut Friderici auctoritate, & armis Scaligerum averteret, Henrico per Legatos pollicebatur proxima Tarviſinis finibus oppida, ſi adverſus Scaligerum urbem tueretur. Sed is antea cum hoſte fœdus percuſſerat. Interea Canis detorto Bachilione fluvio, ne ſueto curſu urbem illaberetur, pro caſtris ad Baſſanellum (ſuburbanus viculus fuerat) arcem exſtruit, quò commeatus in longam obſidionem, & præda ex agro importaretur. Cives fluvialibus molis deſtituti, truſatiles agere, & fruges ex agro non niſi ſuo ac hoſtili ſanguine comparare. Negatis à Præfecto Tarviſino auxiliis, nullaque ſpe ab ſociis Florentinis, Patavinorum mens erat extrema quæque tolerare, neque incruentam hoſti patriam dedere. Aſfuere Venetorum Legati, dolentes pacis fœdera exſcindi, quæ ante biennium ſancte pepigerant, & violatam fidem, læſamque Venetæ Reipublicæ dignitatem repetebant. Scaliger poſtquam frigide nimis extorrum rationem, & datam his fidem attulit, eas pacis conditiones dabat, ut patria his redderetur, præſidium ex alieno milite abſcederet, Jacobus ſe magiſtratu abdicaret. Ex his prodebantur Canis conſilia, qui refertam urbem extorribus, ſine duce, ſine præſidio, ſibi ipſi ambiebat. Itaque rejectis conditionibus, gratiæ Venetis actæ, & ad propugnandam urbem reditum. Carrarienſis ne deſiderio retinendæ dignitatis videretur patriæ ſalutem in diſcrimen vocare, lata rogatione Dictaturam jubet in populi poteſtate eſſe. Rogationem populus irritam voluit, & ipſi Dictatori licere quicquid è Republica arbitraretur. Ipſe urbi ſibique deteriorem cæteris calamitatibus ſævitiam extorrum fore arbitratus, altera legatione cum Henrico paciſcitur Patavinos in ditionem Friderici perpetuo tranſituros, ſi pro his bellum capiat. Repentina dilatandi imperii occaſio, ſciſſo fœdere quod cum Veronenſi Comes

pepi-

pepigerat, alterum cum Patavinis ſanxit. Germanorum coborti apud Scaligerum merenti juſſum eſt pugnantem illum inter prima ſigna capere, & in urbem deportare. Sed Canis prudentia, vel alicujus proditio inſidias antevertit. Nam conſpicatus è muris rubrum vexillum (capiendi ſignum id fuit) reductis aciebus Germanos exauctoratos è caſtris depellit. Inde bellum frigere. Fridericus interim auctus urbe Uldericum Valſeium Stiriæ Præfectum (Valeriam apud veteres eſſe quidam exiſtimant) ad confirmandas civium mentes, & conciliandum his Scaligerum mittit. Aſſentit is, ut extorrum negocium ad proximum conventum, qui Bolzani indictus erat, remitteretur, interim in caſtris, & in urbe pax eſſet. Ulderico urbem ingreſſo Jacobus magiſtratu abiit. Attamen conventum Bolzani, quo Patavinorum res quieturæ videbantur, majora Friderici Auſtrii incommoda diſtulere. Illum quidam Electores Cæſarem renuntiaverant, alii Ludovicum Bavariæ ducem dixerant. Uterque delatum imperium tuebatur prius officiis ad alliciendos clientes, mox armis. Ea ſtudia minorem Italicarum rerum curam faciebant, & Fridericus cogebatur inducias pro Patavinis cum Scaligero paciſci, atque de extorribus alias decernere. Canis ex impedimento Germanicæ rei ratus multo liberius poſſe Patavinos aggredi, ornatum auxiliari, ac mercenario undecumque milite exercitum educit. Urbem Uldericus præmunierat turma Germanorum equitum præfecto eidem Comite Falimbergio. Hoſtium conſilia erant annona laborantem urbem late obſidere, atque neceſſariorum penuria in deditionem cogere. Itaque è caſtris ad pontem ſublicium (à cratibus etiam Craticeum appellant) foſſam perducunt, ne fruges ex agro Saccenſi importarentur. Ad eam diſpoſitæ militum ſtationes vexabantur à præſidiariis, & quotidie manus conſerebantur. Minores pugnas altera longe major extinxit. Altinerius Azo urbis Prætor quoſdam ad opplendam foſſam manipulares miſerat, quoſdam ad arcendos hoſtes denſis ordinibus propè ſtare juſſerat, ipſe cum MCCCXIX.

robore copiarum tecto arboribus loco inſidias ſtruxerat, quibus irruentem hoſtem exciperet. Pugna à manipularibus inchoata etiam remotas ſtationes traxerat, neque poterat Simon Philippus caſtrorum Præfectus ruentes in prælium acies cohibere. Ea propter inſtructam quingentorum equitum alam, maximam exercitus ſpem, idem contra hoſtem educit. Conſpicati cives advenientem, ſenſim pedem retulere quouſque Prætor ex inſidiis erupit. Suſtinuit hoſtis impetum, nec minus egregie pugnavit; ſed quia pedites miſſilibus equitem juvabant, ſauciis equis, & laxatis ordinibus in fugam vertitur. Cæſi Germanorum equitum ducenti, captus Præfectus caſtrorum. Victores ab expugnatione caſtrorum prohibuit ſauciorum multitudo, & proxima nox. Scaliger aberat, ſed ad nuncium acceptæ cladis audacior excitum ad ſtipendia militem, proprium, auxiliaremque, Patavium deducit.
MCCCXX. *Foſſam aggeribus, vallo, machinis inſtruit, ſtationes auget, minima etiam idem curat, jubetque. In urbe ad ultimam frumentariæ rei inopiam ventum erat, & apud aliquos de tradenda urbe agebatur, niſi à Goritiæ Comite majora auxilia mitterentur. Comes rei periculo motus, ut urbem obſidione levaret, cum Valſeio Stiriæ Præfecto copias conjungit. Veterani equites erant octingenti juſtum exercitum expleturi, ſi accederent cives Patavini, ac præſidiarii Germani. Via, qua Tarviſio venitur, libera ab hoſte occultos fere Germanos in urbem invexit. Unica omnium mens ſi hoſtis copiam pugnandi faceret pugnam inire. Poſtero die, dum Scaliger vallum ac ſtationes inviſit, occaſio pugnæ fuit. Uldericus Valſeii filius bellicæ gloriæ appetens adverſus obequitantem Scaligerum equitum agmen eduxit: ille à foſſa in proximam ſuorum aciem reverſus, advenientem juvenem ſub armis accepit. Concurſus ſpectaculo fuit, depugnante hinc inde equite, & ſpectata cujuſque virtute. Valſeius tamen quia majori cupidine pugnandi, quam militari prudentia invectus fuerat, inferente ſeſe hoſte inclinabat. In auxilium pater, mox Goritiæ Comes advola-*

volarunt. Canis receptus ſigno dato in caſtra rediit, ibique milites allocutus eſt. Adveniſſe optatum diem, quo longæ obſidionis faſtidia unico prælio conficiant. Præmium laboris ac virtutis propoſitam nobiliſſimam urbem, cum qua aliàs de libertate, & imperio ſæpe dimicatum ſit. Agi nunc ipſius extrema, & Germanum equitatum ad ferales ipſius pompas potius, quam ad ſubſidium adveniſſe. Cum ſaxis dudum pugnam fuiſſe obtegentibus Patavinos muris, nunc in aperto confligendum, & cum Germano præſertim, qui ſibi bellicæ rei gloriam arroget. Quid longa inedia fatigatos cives, quid mercenarium militem poſſe contra veteranum exercitum, quotidie pugnare, quotidie vincere aſſuetum? Prodirent jam triumphaturi. Ad Pontem Curvum conſtiterant Comites Germani, ut hoſtem longius à caſtris pertraherent. Primum agmen Valſcius, alterum Goritiæ Comes ducebat. Patavinos equites peditesque Jacobus Carrarienſis in ſubſidia retinebat, quo feſſos reciperet, & ſi acies inclinarent, integer ipſe in hoſtem decurreret. Scaliger inſtructas acies ad pontem movit, à Germanis obviam itum eſt. Acriter utrinque pugnabatur, ſed majori ut ea ferebat ætas tumultu, quam cæde. Ancipitem pugnam virtus veteranorum, & exempla Imperatorum fecere, donec Veronenſis equitatus longa pugna defeſſus etiam ab integro Carrarienſi impetitus eſt. Tum hoſtes cedere, & non obſcuram Patavinis victoriam portendi. Scaliger diffugientibus palam ſuis poſtquam nihil omiſiſſet, ut compoſitam fugam inirent, ſaucius, & feſſo equo vectus, aufugit. Abeuntem via Montis ſilicis ruſticus equo juvit, qui fruges ad molas vehebat. Cædes non ea fuit, quam de pugna multarum horarum ſuſpicemur, nam certamen fuit equeſtre, quod inter armatos agitur, & ex equorum pernicitate faciliorem fugam habet. E caſtris, quæ eodem impetu capta ſunt, præda relata eſt quanta vix ab urbe. Caſtellum in morem arcis inſtructum armis, commeatu, machiniſque diripitur, deinde ſubjecto igne exuritur. Opinio fuit illud neque ſemeſtri ob-

Jo. Vill. l. ix. cap. cxix.

 ſidione

ſidione expugnari potuiſſe, ſi Scalanæ cladis reliquiæ eò ſe recepiſſent. Præter ſublatam obſidionem, & dejecta caſtra, quæ præ foribus urbis erant, nihil ea victoria Patavinis contulit; deteriora attulerunt Germani, qui hoſtium more agrum depopulati, quicquid ab hoſte Veronenſi ſupererat, incenderunt. Unicum civibus ſolatium flumen in urbem reſtitutum. Quamvis fractus adverſo prælio Canis videretur quieturus, rem tamen ſollicitam faciebat ex arce Montis ſilicis, quam præſidio, & commeatu ad multos annos firmaverat. Patavinorum precibus Goritiæ Comes ad eam expugnandam profectus (emptum præſenti pecunia à Scaligero fama fuit) poſt aliquot dies cùm nihil egregie tentaſſet, turpiter obſidionem ſolvit. Paulo honeſtius etiam cum hoſte pacem confecit his legibus, ut is capta olim oppida retineret, donec Cæſaris arbitrio alterutri adjudicarentur. Patavinis, quæ in agris Vicentino, & Veronenſi prædia ante bellum habebant, redderentur. Captivi utrimque dimitterentur. Exulum facultates à Cæſaris judicio penderent. Oppidum Cittadellæ Patavinis reſtitueretur. Hæ vulgatæ leges. Latuit alia, ut Baſſanum oppidum multis urbibus conferendum Canis acciperet, Aſilum, & Montem Bellonæ Comiti daret. Ea ſecrete admodum acta. Interim Comes aliquando ſperans integrum ſibi Patavinæ urbis imperium adipiſci, impedimento erat, ne extorres reciperentur. De his apud Fridericum quæſtio haberi cœperat. Scaliger cauſſam eorum acturus Legatos miſerat. Ea publicæ viſa legationis occaſio; attamen ſecreto his juſſerat ambitu, prece, pecunia apud Cæſarem agere, ut ipſe Patavinæ urbis pro Cæſare Vicarius diceretur. Aderat Goritiæ Comes, nec minoribus ſtudiis, quamvis minori petulantia, Patavio inhiabat. His demum artibus quæſita urbs non minimum Auſtrii dignitatem minuebat, ſi eorum alteri daretur: nam Scaliger perpetuus hoſtis, alter neque ex præcipuis Germaniæ Dynaſtis erat: urbem autem vetuſtate, imperio nobilem, paulo ante cæteris propinquis formidabilem, nuper civium diſſidiis coa-

ctam

Digitized by Google

ctam in Cæſaris fidem venire; privato viro ſubjici? Poſtremo è dignitate Friderici viſum eſt, illam Henrico fratri Carinthiæ Duci dono dari, quem ſtemmatis ſplendore, ac propinqua ditione ſpes erat Patavinos admodum juvare poſſe. Henricus eò Prætorem cum ducentis equitibus Chunradum Oveſtanium miſit. Dum quies eſt ab hoſte Veronenſe, civile bellum exurgit. Jacobus Carrarienſis etiam poſt abdicatam dignitatem maximæ inter cives auctoritatis diem obiit. Procurante apud Henricum Carinthiæ Ducem Paulino Minoritano, & conivente Senatu Patavino, pax extorribus data; ſed conditiones ab his minus ſervatæ, multas agri populationes, ac pugnas excitarunt, quas ſponte omittimus. In urbe longe deteriora acciderunt. Ubertinus Carrarienſis orta ſimultate ex amore cujuſdam pellicis, Gulielmum Dentem duplici affinitate ſibi conjunctum, opibus & clientelis potentiſſimum, ante ipſius ædes inopinantem interfecit. Mortem nec ipſe præcavere, neque familiares ulciſci potuerunt. Unus tantum Paulus Gulielmi frater illegitimo thoro natus, vir tamen ferocis ingenii, auſus vindictam repoſcere, non unam Carrarienſium familiam, ſed totam ſecum urbem in diſcrimen vertit. Diſſimulata ulciſcendi fratris voluntate, dum negotiis familiaribus in urbe vacat, multos Carrarienſium hoſtes cogit, & cum his de expellendis ab urbe adverſariis conjurat. Ruri etiam delectos agricolas armat, eoſque ſtatis per urbem locis diſponit. Die condicto Paulus cum equitibus ſexdecim, peditibus quinquaginta in forum erumpens, depelli Carrarienſes clamat. Inde ad proximas Templo Sancti Martini ædes Papiſaviorum Carrarienſium impetum facit, ut Obicium necaret; ſed reſiſtentibus arcto loco familiaribus, ac poſtremo occluſis foribus, cogitur in forum redire. Eò Carrarienſes armati advenerant numero quidem hoſti impares, ſed virtute & extremo familiæ periculo ferociores. Collatæ utrinque manus multo ſanguine inſperguntur. Populus in nullam partium deflecti, conjurati in aciem progredi non audere. Prætor

MCCCXII.

Jo. Vill. l. ix. cap. cxci.

antea exoſus potentiam Carrarienſium, & Paulo magis volens, dato pugnæ ſigno populum ad arma vocare cœperat; ſed Germani milites à Carrarienſi muneribus, & comitate olim captati, ſpecie depugnandi facta, medii inter dimicantes ingreſſi, utramque factionem à foro abigunt. Paulus pugnæ precium arbitratus, ſi forum occupaſſet, recedentibus Germanis eò revertit. Eadem Carrarienſium mens erat, ut ſi foro non excederent, à clientibus, qui jam confluebant, acrius defenderentur. In foro repetita pugna, enixe conflictum eſt depugnante Carrarienſe pro ſalute ſociſque. Non tamen ea fuit conjuratorum multitudo, vel virtus, quam Paulo deſponderant, neque miles rem agens alienam Pauli ferociam æmulabatur, ipſe fere ſolus pugnæ pondus ferre, & auctos auxiliis Carrarienſes ſuſtinere. Ubi populum hoſti adhæſiſſe ſenſit, deſperata victoria, & fluxam conjuratorum fidem deteſtans, domum redit, unde accepto parvulo nepote ad Trivillas oppidum confugit. Populus in Carrarienſes effuſus, victoriam gratulatur, & cum his ad ædes Pauli diripiendas contendit. Multo ſanguine pugna Carrarienſi ſtetit, ſauciis Nicolao, Obicio, & Marſilio, cujus vita anceps fuit. Sequenti luce cùm quæſtio de conjuratis haberetur, inter cæteros delatus eſt Gualpertinus Abbas, cujus filii cum Vitaliano nepote pro Paulo ſteterant. Ipſe ſibi conſcius, vel hoſtis furorem declinaturus, cum filiis & nepote per cuniculum effugerat. Produnt alii à Germanis clam receptum, & multo ære dimiſſum. Germano militi ac plebi præda Cœnobium fuit, nihil magis à ſacris rebus, quam à prophanis temperatum. Sacra vaſa, ſacræ veſtes diripiuntur, fruges, neceſſaria quæque in diuturniorem uſum congeſta aſportantur. Unica pietas flammis abſtinuiſſe. Abbas in exilium actus Avenionem acceſſit. Albertinus frater, dum Legatus urbis ex Germania rediret, Vicentiæ nuncium proſcriptionis accepit. Idem licet omnium innocentiſſimus, tamen expertus hoſtium & populi petulantiam, maluit apud Clodienſem urbem exul litterarium ocium inire.

Inde

Digitized by Google

Inde ſemel in urbem rediit, & apud Scaligerum opera Carrarienſium traductus poſt paucas horas juſſus eſt Clodiam redire, ubi ſenio confectus deceſſit. Oſſa poſt aliquot annos in patriam relata ornato ſatis tumulo apud ædem S. Juſtinæ reconduntur. Plura ſcripſit metro ac ſoluta oratione, viſus inter cæteras Italiæ clades jacentem eloquentiam fere excitaſſe. Poterit Gualpertini ruina Præſules edocere ſi civilibus incendiis immiſceantur facile à divinis rebus averſos Deum ipſum ſibi hoſtem conſcire, & inde etiam calamitates, exitiumque familiis importare. Dum conjurati in urbe proſcribuntur, & ex præda eorum ædium favor plebis, atque illecta precio benevolentia Germanorum Carrarienſes tuetur, ii auſi quæcumque libuiſſet tentare, Ubertinum, qui ob necem Gulielmi exulabat, in urbem revocant. Is præ cæteris ferox, privato in Prætorem odio (urbi ille jus dicebat) quod ſuſpectaretur Paulo Denti faviſſe, Prætorium aggreditur, publicas tabulas, ut memoria multorum ipſius ſcelerum eraderetur, igni abſumit, Prætoremque, dum fuga ſalutem curat, è tecto lapſum obtruncat. Ita bis ex adverſa conſpiratione accidit Carrarienſes ſibi alienis opibus populum, militeſque conciliare. Chunradus Oveſtanius pro Henrico Carinthiæ Duce urbis Præfectus, impenſe his favebat. Emptum illum à Carrarienſibus pecunia rapta è Cænobio D. Juſtinæ ſcribit Muſſatus, nec fide caret: quippe ſequente anno ſubjecit haſtæ fruges, & quæcumque è prædiis monaſterii recepta ſunt, & precium in proprios uſus retinuit. Ita Eccleſiaſticas opes nullis miniſtrorum ſceleribus obnoxias, ſed in cultum ipſius Eccleſiæ, & alendos Chriſti pauperes legatas, civium arrogantia, & militum avaritia hauriebat. Sed affuit divina ultio, cùm exorta æmulatio inter Carrarienſes, non ſemel gentili ſanguine eoſdem perfudit, & Patavinus populus quæcumque deteriora ab hoſte ſuſtinentur, ab ipſis Germanis præſidiariis perpeſſus eſt. Ea direpti Cænobii, ea ſacrarum opum uſurpationis pœna. Marſilium nepotem ex fratre Perenzano, Jacobus dum rerum po-

Muſſatus in Apologetico.

tiretur, magiſtratibus honeſtaverat, decedens hæredem dixerat. Ipſe, Jacobi quæ artes erant, comitate & frugalitate civium benevolentiam, opportunaque munificentia populi ſtudium quæſierat. Pacis demum ac belli negotiis ſpectatus, jam urbi cum Carinthiæ Duce æque imperabat. Eam auctoritatem licet cæteri gentiles Marſilio gratularentur, tamen unius Nicolai ambitio ferre non poterat. Huic tumenti ex equeſtri dignitate, Marſilius non videbatur opibus poſſe conferri, niſi Jacobi hæreditate creviſſet. Cæterum diverſa admodum ingenia. Marſilius prudenti conſilio inſervire tempori, opportune opes fundere, amicos retinere, nihil temere aggredi. Nicolaus ubique præcox, prodigus, quietis impatiens, ex inſita ferocitate etiam amicis metuendus. Neque aberat ſuſpicio, illum etiam commune familiæ res afflicturum, ſi ex earum jactura Marſilii potentiam minuere poſſet. Ideo frequentius cum Ghibellinis agere ſecreta conſilia, neque eadem erga Marſilium voluntate eſſe. De urbe Scaligero prodenda conſulebatur, quod tamen ab ſervis conjuratorum blanditiis, & pecunia corruptis Marſilius reſcivit. Ea poſtquam ſatis comperta ſunt, Marſilius, ut conſanguineum, ac præcipuum totius familiæ virum alieno ſupplicio admoneret, & præſenti infamiæ ſubtraheret, nonnullos ex conjuratis Nicolao neceſſariores, in exilium pellit; eorumque filios obſides retinet, ut ab conjuratione, & agri vexatione abſtinerent. Arbitratus inde Nicolaus conſilia in aperto eſſe, & Marſilium æmulum non niſi cum ipſius familiæ exitio deprimi poſſe, Venetias contendit, ut ibi exulantem Paulum Dentem acerrimum hoſtem ſibi conciliaret, & junctis ſecum armis patriam invaderet. Nicolai fuga conjurationis ſuſpicionem auxit, qua etiam perduellis judicatus, perpetuo exilio damnatur. Dejectis ipſius ædibus lata area remanſit, ubi Fina Buzzacarina Franciſci ſenioris uxor, poſt aliquot annos Virgini Mariæ Templum extruxit, Cœnobiumque religioſis viris, qui Servi ipſius appellantur. Jactura proprii nominis, & domeſticæ rei exitio irri-

ratus

tatus Nicolaus cum Paulo Dente ſibi conjungit quotquot facinora vel adverſæ factiones urbe depulerant, proprio & amicorum ære milites cogit, ex quibus exercitum habuit, ſi non ad obſidendam urbem, ſaltem ad inferenda multa incommoda aptiſſimum. Pacato agmine incedens quædam oppida blanditiis, vel armorum metu, ad deditionem pellexit; alia vi cepit, ac diripuit. Potitus caſtro Saccenſi, & toto agro qui ultra Medoacum in Orientem vergit, crebris incurſionibus prohibebat, ne in urbem commeatus inferretur, auſus etiam præter ipſius mœnia temere concurſare. Inde Ateſte profectus non longe ab oppido caſtra locat. Interim ab Henrico Duce turma equitum in urbem venerat, cui juncti cives cupiere rebellium caſtra inopinato adoriri. Expedito agmine itum eſt, eoque ſilentio, ut Nicolaum extra vallum agentem fere oppreſſerint. Proſpere ſatis pugnabatur, & caſtra in poteſtatem Patavinorum civium conceſſiſſent, niſi inter pugnantes rumor increbuiſſet, Paulum Dentem non longe in inſidiis ſtare mox occurſurum. Propterea ductores ſigno receptui dato, jam vergente in veſperam die redierunt. Urbs dum civium rebellione extra, omnium rerum inopia intus laboraret, etiam à Germanis militibus hoſtilia patiebatur. Intra muros præſidiarii audebant ea opibus & uxoribus civium intentare, quæ neque in captis urbibus. Superbos, infeſtoſque illos faciebat civium diſcordia, & Præfecti mens tantum ad opes congerendas verſa. Scaliger ex diſſidio Carrarienſium, & Patavinæ rei calamitate opportunitatem nactus ulciſcendi nuper acceptam cladem, conſcripto raptim exercitu ad Montem ſilicis conſedit, ut ſi Nicolaus patriam aggredi vellet, eidem præſto eſſet; vel ſi copias conferre nolet, ipſe tragœdiam ocioſe ſpectaret, mox utrumque mutua cæde diminutum conficeret. Ea ſpe ad urbem movit, quam trepidam inter diverſa conſilia adhuc Germanus miſere affligebat; neque fas erat injurias vindicare, dum Veronenſis hoſtis, ac rebelles cives præ foribus ſtarent. Fama erat Nicolaum occultis nuntiis

cum

cum Scaligero fœdus iniviſſe, atque junctis armis urbem expugnaturum, eamque futuram dotem Ildegardis Nicolai filiæ nupturæ Maſtino Canis nepoti. Marſilius nec ad tuendam urbem, neque ad impediendam hoſtium conjunctionem aptus, aliam dedendi urbem rationem ex alio conjugio meditatur. Jacobus olim Thadeam filiam Maſtino deſponderat. Id per internuncios perſuadet Canem meminiſſe. Extorrem Nicolaum maximam in urbe potentiam jactare, ſed nihil poſſe ut promiſſam daret; neque apud ambos tot arma, milites, ſtipendium, quibus eam ſibi debeant polliceri. Integrum adhuc Germanorum præſidium adeſſe, ſi ad erumpendum minus, tamen ad propugnandum è mœnibus ſatis; ab Henrico Duce majora in dies auxilia ſperari, commeatum in urbe, obſtinatam civium repugnandi voluntatem ſcire. Quæ licet etiam multo his minora eſſent, tamen meminiſſet de foſſa pugnandum fore, neque incruenta victoria. Si datam olim Jacobo fidem ratam velit, Thadeamque Maſtino copulare, paratum ſe tuto urbem dedere, non inani ſpe polliceri. Sibi fere liberum jus civium benevolentiam eſſe, qua deditionem perſuadeat: quid extorri Nicolao præter agmen minimæ virtutis, ac prædatorium magis? Poſtquam his Scaliger aures admovit, rejectis quas Nicolaus afferebat conditionibus, Marſilio adhæſit. Secrete admodum pacti Thadeæ & Maſtini nuptias, alter urbem dedere, alter in opus militem, ac neceſſaria exhibet. Libet autem Marſilii prudentiam referre, qua maximum facinus cives celavit, Germanos fefellit, atque Patavinum populum ad accipiendum ultro veteris hoſtis imperium coegit. Aſtu ipſius, vel forſan imminenti urbi periculo opinio populum invaſerat, poſſe Rempublicam facilius ab hoſte defendi, atque ab injuriis Germanorum militum liberari, ſi ut olim Jacobus Grandis, ita nunc Marſilius Dictator crearetur. Ipſe plebis deſiderium in rem tranſtulit. Dictator latis ſuffragiis renunciatus, de pace cum hoſte Veronenſi ſancienda famam evulgat, mox Vicentiam ſpecie legationis proceres aliquot,

de

de quibus ſuſpicio erat, ad Scaligerum mittit, atque concivibus univerſis Thadeæ neptis & Maſtini conjugium aperit. Hujus occaſione ac ſi officii gratia plurimi utriuſque familiæ neceſſarii in urbem convenirent, inſigniores Scaligeri equites, ac pedites accepit. Ubi Scalanorum præſidiis firmata res fuit, ut neque plebs, neque Germanus adverſari poſſet, Marſilius Patavinorum Senatum in eam ſententiam allocutus fertur. Eò adactam urbem ut extra inferentibus arma civibus, intus graſſantibus acrius Germanis, quibus ſalutem crediderant, neceſſe ſit vel cum his indigna quæcumque tolerando malum trahere, vel cum exule in Germanum coire. Peſſimum utrumque, neque alterum magis urbem juvare. Quippe exacto Germano, vel devicto exule, integrum adhuc hoſtem remanere, cui non urbis, non exulum, non Germanorum vires obſiſtant. Anguſtam in urbe rem frumentariam, exhauſtum publicum ærarium, direptas privatas opes; & præter animorum conſtantiam nihil apud eos reliquum eſſe. Quid tamen unica virtus tot adverſis, tot calamitatibus obruta? Patere jam propinquum exitium, neque ulterius protendi libertatem poſſe. Carinthiæ Ducem Germaniæ rebus implicitum Italicas parum curare, nullam ab vetuſtis ſociis auxiliorum ſpem. Vereri ſe, ne ſapientes commendatam hactenus Patavinorum conſtantiam, deinceps temeritatem exiſtiment, qua velint ruentem urbem præcipitare, dum eandem ſiſtendi neque occaſio, neque conſilium abſit. Quam minus indecorum, quam utilius foret, ſi dimiſſo Germano deditionem facerent Italo Principi, qui unica gloria acquiſitæ urbis contentus, conjugia, liberos, opes civibus conſervaret? Quid à barbaris, quid ab extorribus ſperandum? Illos mores, ingeniumque diſſimile adverſus Italos acuit, hos civilia odia exagitant, qui ſi in patriam recipiantur, eam brevi hoſtibus ſæviores cruentent. In libera urbe moleſte admodum accipiendum, ſi quis dixerit dedendam eſſe urbem hoſti Veronenſi, cum quo tot annos, tantiſque viribus, de libertate pugnatum ſit.

Hoc

Hoc tamen prodeſſe publicis ac privatis rebus, ne bello victæ cogantur accipere conditiones, quas ipſæ integra adhuc dignitate cum hoſte paciſci poſſint. Si Scaligerum hoſtem experti ſint, patrem etiam experiantur legibus, quas ipſi offerant, ſubſcripturum. Non ſalutem Carrarienſis familiæ, non perpetuam ſibi Dictaturam quærere, ſed Patavinorum ſalutem. Quis in patria ſupremum imperium aſſecutus, illud etiam publico malo non retineret? Humanam ambitionem frequenter nefaria quæcumque tentare, patriam armis laceſſere, prodere, evertere, ut in ſe imperium transferat. Se tamen libenter dignitatem exuere, privatumque malle vivere ſalva Republica. Quòd ſi apud imprudentes hæc temporum neceſſitas minus valeat, hique Scaligerum hoſtem, quam Principem malint, ſibi jam non licere ipſius imperium detrectare. Urbem Scalenſi milite plenam eſſe, receptumque eum ut Germanum ejiciat. Hujus conſilii auctorem ſe, cui Senatus populuſque tuendam ſervandamque urbem dederit. Inter duo maxima exitia id unum ſalutis conſilium diu cogitaviſſe, ac effeciſſe. Hæc licet multo mœrore accepta ſint, tamen neceſſaria præſentibus anguſtiis viſa ſunt, atque publico decreto firmanda. Adverſus armatos Scalanos, quibus jam aperte favebant cives, nihil Germanus movit, ſed accepto ſtipendio liberam urbem Mar-
MCCCX-XVIII. *ſilio tradit; ipſe eam Scaligero ſubjicit, nihilo deceptus eorum, quæ ſibi ac populo de ipſius virtute, benevolentiaque pollicebatur. Nam Canis illico urbem annona auxit, vectigalia minuit, atque non multo poſtea extorres reſtituit, conciliavitque. Poſtremo ut gloriæ ſe magis quam imperio ſtuduiſſe oſtenderet, Vicarium urbis edicit Marſilium, ac bellicis rebus præficit. Attamen non eadem extorrum conditio fuit; qui enim Carrarienſibus infenſi videbantur quicquam novi moliri poſſe, his reditus in patriam interdictus eſt. Gualpertinus Abbas & Albertinus Muſſati deteriora retulerunt; hic Clodiæ perpetuo exulare juſſus, ille negatis Cœnobii reditibus, coactus inopiam exiliumque tolerare.*

Exu-

Digitized by Google

Exulum opes Scaliger in Marſilium tranſtulit, quibus idem cæteris civibus præſtitit. Sed & aliud facinus ipſius Marſilii apud Muſſatum legas. Direpto olim Cænobio, fugato, ac proſcripto Gualpertino, ne immenſæ opes extra familiam eſſent, curavit Marſilius nothum quendam Jacobi Grandis Abbatem dici, irritamque decerni Gualpertini auctoritatem. Id quamvis inter monumenta noſtri Cænobii non habeatur, tamen à longo Gualpertini exilio, & calamitate eorum temporum fidem accipit. Ludovicus Bavarus, quem olim Friderici Auſtrii æmulum diximus ad Romanum Imperium, tunc per ſummum ſcelus ſchiſmaticum Pontificem creaverat Romæ Petrum Corbarium. Bavaro apprime familiaris erat Canis, cujus etiam auxiliis accedente Caſtruccio Lucenſium tyranno Italiam vexabat. Itaque Scaligero apud Pſeudopontificem haud difficile fuerat nothi electionem probare. Monachos prehenſare facillime poterat Carrarienſis, vel ab his ſuffragia extorquere, cum neque Præſul, neque opes adeſſent. Interea Scaliger Thadeæ, & Maſtini nuptias Veronæ confecerat regio apparatu; mox ad armorum deſideria reverſus, etiam Tarviſinam urbem animo revolvebat. Dilata in ſequentem annum expeditione, per ocium copias conſcripſit, Marſiliumque Imperatorem præfecit. Ineunte æſtate in agrum Tarviſinum movit. Urbs ſolo civium præſidio firmata, pugnante egregie ſatis Guecillo Advocato, aliquandiu reſtitit, demum æquis conditionibus Cani ceſſit. Sed qualis humanarum rerum defluxus? Scaliger voti compos potiundi univerſa provincia, quam Marchiam Tarviſinam Longobardi nuncuparant, vix triduo ſuſtinuit lætitiam ambiti imperii. Recepta urbe, dum regale epulum militi daret, adverſam valetudinem contraxit, qua bidui ſpacio peremptus eſt. Felix, qui in ipſo culmine gloriæ ac felicitatis, nullis adverſæ fortunæ injuriis laceſſitus deceſſerit; vel infelix, qui adeptam rerum omnium felicitatem diutius non retinuerit. Extrema agens, nepotes, & imperium Marſilio commendat; is, curato funere, Patavium revertitur,

In Apolog.

Jo. Vill. lib. x. cap. cxli. MCCCXXIX.

pro

pro Maſtino, & Alberto à civibus ſacramentum exigit, inde Veronam proficiſcitur, ut novos Principes opera & conſilio juvaret. Illud conſiliorum Marſilii apud ſcriptores maximum eſt, cùm Scaligeris cupientibus erogationes tollere, quibus Canis præ cæteris Italiæ Principibus milites ſibi populoſque devinxerat, reſpondit non aliis rationibus imperium magis retineri, quam quibus paratum ſit. Si illud Scaligerorum familiæ ex magnificentia obvenerat, magnificentia ſtaturum. Vicentiam Prætor biennium rexit; mox ad militiam rediit. Torquebat Maſtinum gloria patrui Canis, nec dignum ſe hæredem ipſius ferebat, niſi militare ingenium æmularetur. Pro ſtimulis erant propinquæ urbes Brixia, & Bergomum, quæ inteſtinis diſcordiis pene conſumptæ, ne à proximo Vicecomite Mediolanenſium Principe caperentur, ultro in fidem Joannis Bohemiæ Regis tranſierant. Id quia Ghibellinorum potius auctoritate, quam publico conſilio actum fuerat, Uvelphos ſollicitabat exactis regiis Veronenſem propinquum adſcire. Opportuna Maſtino ea occaſio fuit bellum inferendi, præpoſito eidem Marſilio. Veteranis qui dudum patruo militaverant Scaligeri abundabant, multos ex propriis urbibus tirones conſcripſerant, exteroſque ad ſtipendia evocaverant, de quibus juſtum exercitum effecere. Marſilius aliquot Brixienſium oppidis, quibus ager maxime abundat, in deditionem acceptis, vel expugnatis, urbem obſedit. Intus quia nulla à Rege auxilia mitterentur, Uvelphi adverſus Bohemos, & Ghibellinos coorti, eoſdem in arcem compellunt, atque Scalanos in urbem recipiunt. Bergomum item deſperatis à Bohemo auxiliis Marſilio deditur. Utrique idem præficitur, quia Bohemiæ Rex dicebatur primo vere utramque armis repetiturus. Soluto per hiemem exercitu, Marſilius interim urbes milite, commeatu, ac propugnaculis munivit, eaſque aliquot annos rexit, dum à Bohemiæ Rege periculum fuit. Attamen egregia Marſilii merita aliquantulum minuebat affinitas, qua Rubeis Parmenſibus jungebatur. Hi Corrigiates Scaligerorum

[Margin: Auct. Hiſt. Carrar. in Marſilio.]

[Margin: Jo. Vill. lib. x. cap. ccv.]

[Margin: MCCCXXXII.]

rum

rum avunculos Parma depulſos coegerant exulare. Id nepotes graviter ferebant, neque Marſilius Rubeis abeſſe poterat ex affinitate. Sed opportuna uxoris Bartholomeæ Scrovineæ mors ſuſpicioni interceſſit, namque Beatricem Guidonis Corrigienſis filiam duxit, eo conſilio, ut æque Rubeorum ac Corrigienſium affinis neutri magis faveret. Regio ſumptu ac frequentia nobilium ex tota Gallia Ciſalpina celebratas Veronæ nuptias Cortuſus ſcribit. Hiſt. unico. *Eas Gualpertinus Abbas opinatus propriis rebus inſervire poſſe, impetrato commeatu Veronam venit. Patriam & agrorum partem petebat, qua ſe & Monachos aleret. Marſilius illum neque ſpem habere, neque deſperare jubet, ſed interim urbe non excedere. Abbas prius ex acri reſponſo hoſtilem animum ſuſpectans, deinde compertis emiſſariis, quos Marſilius ad explorandas ipſius res ſubmiſerat, ex urbe clam aufugit, neque hactenus compertum eſt, quid poſt fugam geſſerit, vel quo fine diem clauſerit. Quæ apud Scardeonium leguntur de Gualpertino Muſſato,* Lib. ii. cl. vi. *& de Ateſtino Comite conjectis in carcerem, & coactis paciſci argento libertatem, ex multis argumentis videntur falſo referri ad Gualpertinum Abbatem. Ea rerum perturbatione, qua Carrarienſes Cœnobii opes ſibi retinuerunt, arbitramur ipſius conditiones miſeras admodum extitiſſe. Defunctum Gualpertinum anno* MCCCXXXVII. *docet Parinus monaſterii Præpoſitus, qui in publicis tabulis aſſerit agere ſe vacante ſede Abbatiali. Vacavit ea quadriennium. Ante aliquot annos Pagano Patriarchæ defuncto, in Epiſcopatum Patavinum ſucceſſerat Hildebrandinus Romanus ex inſigni familia Comitum Tuſculanorum, quæ Romanos Pontifices aliquot, pluresque Cardinales ediderat. Commendatur is effuſæ in Chriſti pauperes munificentiæ, qua etiam multa contulit Eccleſiæ Patavinæ. Marſilius interim Scaligeris affinitate conjunctus, eoſdem Parmenſem urbem obſidentes ad eam recipiendam juvit. Rolandus Rubeus Marſilii nepos, tolerata egregie dudum obſidione, ipſo Marſilio multis precibus, & ho-*

neſtis

neſtis conditionibus pro Scaligeris agente, paſſus eſt urbem dedere. Alterum etiam facinus coactus eſt præter voluntatem tentare, quo ſibi apud Scaligeros majorem fidem, his autem omnium Italorum odium comparavit. Adverſus Ludovicum Bavarum, & Joannem Bohemum fœderatos, item fœdus pepigerant Robertus Campaniæ Rex, Florentini, Vicecomites, Scaligeri, Ateſtini, & Gonzaghæ, condictis fere victoriæ præmiis, ut, ſi hoſtes ex urbibus depellerentur; Vicecomiti Cremona, Parma Scaligeris, Gonzaghis Regium Lepidi, Florentinis Luca daretur. Sed Scalenſes Parma potiti, ſpem etiam adipiſcendi Lucenſem urbem concepere, quæ ſponte Bohemo Regi ſubjecta, Petrum Rubeum Rolandi fratrem Præfectum habebat. Ad ipſius mentem expugnandam Scaliger machinas adhibet, quibus à Rolando Parmam ſuſceperat, Marſilius deditionem Petro nepoti perſuadere juſſus, poſtquam proditam ſociorum fidem, & facinoris indignitatem Maſtino objecit, quia jam videbatur de ſua fide hæſitare, cum Petro de dimittenda urbe invitus agit. Indignam rem viro militari ſe facturum cenſebat Rubeus, ſi urbem hoſti dederet, cujus arma hactenus ad urbem non acceſſiſſent: tamen æquæ adeo afferebantur conditiones, ut neque honeſtiores ipſe excogitaret. Viſum eſt è fide, ac dignitate equeſtri, deditionem differre, quantum ab Rege poſſent auxilia expectari, mox Scaligero urbem cedere. Cùm nihil à Bohemo auxilii adveniſſet, Maſtinus Luca potitur. Eam jure fœderum Florentini depoſcebant, repenſuri abunde bellicos ſumptus; ſed Maſtinus juris ac fidei oblitus, numquam adigi potuit, ut promiſſis ſtaret; immo repente factus ex fœderato hoſtis Florentinam ditionem diripuit. Neque poſt receptam Lucam, ſeſe Rubeis fideliorem præſtitit, quos antea pollicitationibus, blanditiiſque proſequebatur. Itaque effictа occaſione, quam primum licuit, Verona diſceſſerunt. Marſilius etiam Maſtini odium ſubiit, quòd multa ipſius apud Patavinos auctoritas ſuſpectum ſibi imperium civitas redderet. Jamque ſuſpicio altas adeo

Jo. Vil. ibid.

MCCCXXXV.

radices

radices demiſerat, ut inter fratres de nece Marſilii conſultaretur. Ea Marſilium non latebant. Ipſe privatas inſidias clientum armis vitaturus, publice conſueta erga Scaligeros officia obſervantiamque retinebat, animo vindictam, & patriæ libertatem meditabatur. Igitur cauſſatus ex longa abſentia domeſticas res Patavii peſſum ire, miſſionem petiit. Forte Salinarum cupiditas, quæ olim Patavinos inceſſerat, tunc Scaligeros exagitabat, atque reparato caſtro Calcinariæ, & refectis ſalinis, Venetos in arma traxerat. Ipſi ut Veronenſes monerentur non bellum quæri, ſed illatam injuriam propulſari, deducta claſſe ſalinas devaſtant, caſtrum leviter tentant. Altero etiam impedimento apud Hoſtiliam Veronenſes Padi navigationem intercluſerant, quod maxime Venetus dolebat. Ea propter Marſilius ad reconciliandos Patres Orator miſſus, poſtquam intellexit, nullas fore pacis conditiones, niſi everſis ſalinis, & ſublata catena, qua Padus claudebatur, ſecurus idem quod Veronenſis ex faſtu, ac rerum nimia hactenus felicitate, nihil de imperatis facturus eſſet, Venetis ſecreto bellum ſuadet, atque Patavinam ab his urbem ſeſe averſurum pollicetur, ſi hoſtilia in agro gerantur. Idem Florentinos injuria interceptæ urbis Lucenſis irritatos, ad ſanciendum cum Venetis fœdus ſollicitat. Illud, poſtquam Carrarienſis Veronam rediit, inter Florentinos, ac Venetos his legibus ſancitum eſt, ut bellum duobus millibus equitum, totidem peditum inchoaretur, eoque Patavium Tarviſiumque, deinde Parma, Luca, vel aliæ urbes peterentur, quas victoriæ curſus aperiret. Tarviſium Venetis, Luca Florentinis, Parma Rubeis daretur. De Patavina civitate nihil in vulgus proditum. Florentini veteranos equites ſpectatæ virtutis, pedites ſexcentos miſerunt. Veneti reliquum militem, naves, tormenta, commeatum adjecerunt. Communi utriuſque Reipublicæ decreto bellicis rebus præfectus eſt Petrus Rubeus, qui poſt deditam Maſtino Lucam, ingratis ab eo modis acceptus, operam ſuam Florentinis egregie locaverat, atque eodem die ubique victor ter-

MCCCXXXVI.

L cum

Digitized by Google

Vill. lib. xi. cap. li.

cum hoſte ſigna contulerat. Huic Legati duo adjecti ſunt, alter Venetus, alter Florentinus. Exercitus ad Motam oppidum agri Tarviſini nuper Venetis deditum coivit, inde regionem devaſtans ægre in Patavinum agrum venit, ineunte jam hieme, & dejectis ubique pontibus, quibus plura in eo tractu flumina trajiciuntur; Petrus ad Bubolentam oppidum caſtra locat, eaque vallo ac propugnaculis firmat, ibidem hiematurus. Belli initio Albertus Maſtini frater equites duo millia, Germanos fere omnes Patavium duxerat, à quibus cives injurioſe laceſſiti, & apud Albertum fruſtra conqueſti, palam defectionem ſpectabant. Interea Venetus educta claſſe Calcinariæ arcem munimentis, ac præſidio inſtructam expugnat, nec Albertus potuit obſeſſis opem ferre, quamvis educto exercitu eò profectionem indixiſſet. Cœperunt inde res Fœderatorum augeri, auxiliis etiam Luchini Vicecomitis, qui ad prædam ruentis Scaligerorumimperii prope Veronam copias habebat: Eò miſſus Marſilius Rubeus Petri frater, cum delecto equitatu Luchino conjungitur. Aderat occaſio de ſumma rerum cum hoſte unico prælio dimicandi, ſi Vicecomiti militaris animus fuiſſet. Maſtinus audacter copias ex urbe pugnaturus deduxerat, Vicecomes turpiter detrectavit. Noctu ſoluto exercitu Fœderatorum, Maſtinus ut redeuntem Marſilium prohiberet, ne cum Petro conjungeretur, expedito itinere progreſſus inter Clodiam, & Bubolentam caſtra poſuit. Flumen cui uterque exercitus inſederat Marſilium exitio ſubtraxit. Regio cicutæ venenati graminis ferax eſt. Hujus maximam vim cæſam contuſamque Petrus in flumen projicit, qua fluminis aquæ inficerentur: eò etiam totius exercitus immundicias exonerari, quicquid ex agris putre referebatur, ingeri jubet. Ex infecto flumine cùm lues per exercitum Maſtini debaccharetur, ac ventris profluvio quidam decederent, plures ad arma inepti efficerentur, cogitur Maſtinus Patavium redire. Poſtea inter Albertum, & Fœderatos ſæpe vario Marte pugnatum eſt, donec res in urbe apud conjuratos diſponuntur.

Tunc

Tunc Petrus omni apparatu inſtructum exercitum ad urbem expugnandam movit. Pugna ad portam Sanctæ Crucis cœpit omni miſſilium genere, ſcalis, vineiſque. Albertus aderat cum robore totius præſidii hortator idem, & ſpectator cujuſque virtutis. Fervente pugna Rubeus ex compoſito ſubductam equitum turmam ad portam Sancti Stephani duxit, quam Marſilius Carrarienſis, cæterique conjurati pugnante alibi Alberto occupaverant. Ea in patentem urbem receptus, affluentibus undique conjuratis, forum aggreditur, & præſidiarias cohortes cædit. Clamor inde victorum, multaque à tergo cædes, Albertum à mœnibus traxit, coegitque fœderatis dedi. Ingens Germanorum ſtrages fuit, ulciſcentibus injurias acriter Patavinis. Albertus ac Tribuni militum capti Venetias mittuntur, cæteri armis exuti, facta redimendi facultate, retinentur. Legati fœderatorum actis Marſilio gratiis, liberam urbem tradunt; ipſe ne invitæ urbi dominari putaretur, lata ad populum rogatione, qualem in poſterum publicæ rei adminiſtrationem vellet, audivit jubere populum ſe capitum fortunarumque Principem eſſe. Hanc Marſilio dignitatem Veneti etiam inſigni legatione gratulati ſunt. Oppida univerſa Marſilio deditionem fecerunt, præter oppidum, & arcem Montis ſilicis, quæ munimentis, & militum præſidio, tuta ſatis vicinos late vexabant. Rubeus obſeſſo oppido, dum gregario ſimilis inter prima ſigna audacius quam Imperatori par eſſet, depugnaret, pilo trajicitur. Poſtero die Patavium relatus vulnere periit. Marſilius frater multo antea æger, accedente de morte fratris mœrore vita functus eſt. Utrumque illuſtri pompa, & ſepulchro Carrarienſis ad ædem Sancti Antonii honeſtavit. Attamen Rubeorum familiæ ea tempeſtate videbatur hæreditaria diſciplina militaris, & Petro ac Marſilio defunctis, alium etiam Imperatorem dare potuiſſe. Rolandus eorum germanus imperio ſucceſſit. Ultionis cupiditate aggreſſus denuo oppidum Montis ſilicis, intulit quæcumque hoſtilia erant, mox cum arcem inexpugnabilem ſen-

MCCC-XXXVII.

Jo. Vill. l. xi. cap. lxv.

Digitized by Google

ſit in agrum Veronenſem trajecit. Captis quibuſdam oppidis, & illatis ad urbem ſignis, tantam ibi trepidationem fecit, ut Maſtinus ad pacis ſtudia inclinaret. Eandem ſuadebat Albertus Venetiis captivus, modo Germanum, modo Venetos Patres hortando: Hi ex antiquo Rerumpublicarum inſtituto, pacis quam maxime ſtudioſi eandem Alberto æquis legibus offerebant, & Carrarienſem propterea adſciverant. Sed Ludovici Bavari aſtus, & facile Maſtini ad incertas ſpes ingenium, Alberti conſilia diſtulerunt. Bavarus deſiderio turbandi Italicas res, bellum Maſtino ſuadebat, atque affuturum ſe cum exercitu pollicebatur. Ea ſpe Scaliger ad bellicas expeditiones reverſus, quamvis Fœderatorum copiis longe impar, vix agrum Veronenſem ab eorum incurſione tutaretur, tamen bellum trahebat. Ex afflictis Maſtini rebus capta occaſione Carrarienſis ad expugnandum rurſus oppidum Montis ſilicis copias ſcribit, & crebris militum ſtationibus, ac operibus ſepit, ne quid commeatus importari poſſet. Oppidanis præerat Petrus Vermis invictus miles, poſtea clarus Imperator, à quo frequenti eruptione exterus miles impetebatur.

MCCCXXVIII. *Ea dum Marſilius curat, ventris profluvio capitur, quo non multo poſtea deceſſit pie ſatis. Hæredem dixerat Ubertinum Carrarienſem, & Fœderatis enixe commendaverat. Corpus regali pompa in ædem Sancti Antonii delatum, inde Carrariam traductum inſigni, quod extat ſepulchro, tumulatur. Ubertinus à Fœderatis, & populo Patavino Princeps ſalutatus, repente viſus eſt alterum hominem induiſſe. Factioſus olim, inquietus, & ſuperbus extiterat; poſtea æquitatem, prudentiamque optimi Principis oſtendit. Aucto ſtatim exercitu, intermiſſam morte Marſilii obſidionem Montis ſilicis reſtituit, dejecta ab hoſte munimenta extulit, & Petrum Vermem ad extremam rerum inopiam redactum in deditionem coegit, ea tamen conditione, ut ipſi cum armato milite, ſarcinis, & expanſis vexillis tutus in agrum Veronenſem trajectus eſſet. Arcem Florinus Lucenſis tuebatur, nullis Ubertini fractus minis, vel pro-*

promiſſis. Arx edito loco, rupibus, muro tutiſſima, diutius reſtitiſſet, niſi milites pacti cum Ubertino libertatem, ſeu precio corrupti, comprehenſum Florinum, & arcem tradidiſſent. Hunc Ubertinus fere oblitus militaris virtutis, & ſummæ erga Maſtinum fidei, qua arcem defenderat, fœdo exemplo ſuſpendio interemit. Pulſo ex agro hoſte, miles ab oppido Montis ſilicis Baſſanum deducitur. Illud Maſtinus retinere ſperaverat, ſi alterum oppidum diverſa regione tentans Ubertinum revocaret. Mons Annianus, dives oppidum, nec à finibus Veronenſium diſtans, videbatur obſidionem Baſſani ſoluturum, ſi armis premeretur. Ibi etiam ſecreto inter accolas de proditione agebatur. Nihil tamen eorum conſiliorum latebat Ubertinum, qui etiam admonitus per exploratores diem proditioni condictam, illico auxilium à Venetiis petit, & Baſſano clam equite deducto, cum Venetis auxiliaribus apud Ateſte ex inſidiis advenientem hoſtem aggreditur. Ea pugna amplius Maſtini res afflicta eſt, cæſis pluribus, & captis ordinum ductoribus. Itaque jam bello feſſus, & inani ſpe Bavari deluſus, pacem petebat. Ea Venetiis ſancita eſt, latis conditionibus, ut Tarviſium, Baſſanum, & Caſtrum Baldum Venetis cederet, Patavium Ubertini eſſet, Maſtinus in agro Lucenſi quatuor oppida Florentinis dederet, ſublata apud Hoſtiliam catena liberam Pado navigationem faceret, Rubei oppida quædam agri Parmenſis haberent à cujuſvis ditione ſejuncta. Captivi utrinque relaxarentur. Jurata pace, Venetus caſtris Baſſano, & Baldo Carrarienſem donat, ipſe obnoxius beneficio, amicum ſe ac belli ſocium perpetuo exhibet. Neque in poſterum minus Venetorum Rempublicam Ubertinus obſervavit, vel præter Venetos Patricios urbis Prætores voluit. Patavinos pacatis ubique rebus religio invaſit, quòd olim Scaligero ſubjectis Bavari fautori à Romano Pontifice ſacris interdictum fuerat; bella diuturna, quibus leges inter armorum ſtrepitus ſilent, etiam anathematis curam diſtulerant. Ad expiandam urbem Ubertinus ſupplici legatione

Benedictum Pontificem veneratus, ejuſdem clementiæ beneficio ſacra recepit. Cœnobium Divæ Juſtinæ, cujus opes Marſilius hactenus retinuerat, Monachis integrum juſſit. Hi demum ſibi Abbatem deligunt Iſaac Monachum, cujus apud nos memoria eſt ex tabulis feudalibus. Triennium vixit. Interea Benedicto X. ſucceſſerat Clemens VI. qui altero anno initi Pontificatus edixit, ut ſi quæ dignitates in Provincia Aquilejenſi vacarent, quamvis ſolerent ex antiquo jure conferri, arbitrio Apoſtolicæ Sedis reſervarentur. Defuncto Iſaac, occaſionem Ubertinus prætermiſſam noluit, qua amicorum aliquem honeſtaret. Inter inſignes viros, quos ſibi à ſecretis voluerat, Petrus Campagnola Juris peritus, & ad negotia Principum natus, eminebat. Alter ipſius germanus Bellaverius ſacris initiatus, agente apud Pontificem Ubertino, Abbas Sanctæ Juſtinæ edicitur. Cæterum res à Bellaverio geſtæ obſcuræ ſunt. Clariſſimæ habentur, quæ ab Ubertino ad ornandam augendamque Patavinam civitatem aguntur. Eam altero muro cinxit, multis opificibus invecto lanificio ditavit, ſibi ædes ſumptuoſas extruxit, & foſſam à Monte Anniano ad Atheſim duxit, qua merces è Germania & ſuperiori provincia veherentur. Ita publicis & privatis rebus utiliſſimus, vix ad annum ſeptimum imperium tenuit. Quamvis in ſenium vergeret, tamen propenſior in Venerem quam ætas ferret, virgæ morbum contraxit, quo paulatim conſumptus eſt. Ex Anna Malateſta fœmina

MCCC-XLV. *prudentiſſima, quam virtutis ergo indotatam duxerat, nullos liberos ſuſcepit: ſed, ne inter conſanguineos Carrarienſes de Principatu diſſideretur, hæredem & Principem dixit Marſilium Papiſavium Carrarienſem, quem Marſilietum à puſilla corporis forma appellabant. Papiſavii cognomen traxit ab avo Jacobino, qui olim apud Monachos Cœnobii Carrarienſis enutritus, quia libentius fabis veſceretur, Papafaba denominatus eſt. In antiquis membranis hujus Cœnobii, quibus prædia quædam ex ſuis apud Anguillariam coempta, edocti ſumus, eundem ſemper legimus Papafa-*

paſavium de Carraria. Alterum item legimus Bonifacium Papaſavam filium Papaſavæ de Carraria, cui Bernardus Patavinus Epiſcopus anno MCCLXVIII. *plura in feudum contulit. Marſilius ex ea familia quamvis cum Carrarienſi eandem originem haberet, longe tamen ab Ubertino cognatione diſtabat, immo acres aliquando cum eo ſimultates geſſerat. Conjunctiores ex Nicolao Ubertini patruele filii ſpectabantur Jacobus, & Jacobinus, eoſque idem è Germania reduxerat. Verum, cur Marſilium his prætulerit, incompertum eſt. Inito magiſtratu Marſilius haud imparem ſe tanto oneri oſtendit, majora etiam editurus, niſi acerba admodum nece ſublatus eſſet. Jacobus Nicolai filius ereptum imperium, quod ſibi jure ſanguinis deberi arbitrabatur, apud clientes conqueſtus, deinde ferociores animo curas evolvens, etiam de nece Marſilio inferenda conſilium capit. Paternas opes captandis Marſilii familiaribus profundit, proprios armat, & plurimos concepti facinoris penitus ignaros, ſpecie exhibendi Marſilio officii ſibi conjungit. Noctu domeſtici alicujus proditione in Regiam receptus, Marſilium nihil minus opinantem confodit altero & quadrageſimo die adepti Principatus. Quos ſecum duxerat ignaros conſiliorum, & rei atrocitate perterritos, admonet vel ſecum parricidii pœnas daturos, ſi cœptis abſtineant, vel imperaturos, ſi ad recipiendum urbis Principatum faveant. Eadem nocte evocatos Marſilii nomine nepotes, qui populum movere potuiſſent, in cuſtodiam truſit. Alterum etiam facinus commentus eſt, quo feliciter ſatis habenas Reipublicæ Patavinæ aſſecutus facilem ſibi viam ad Imperium fecit. Petrum Campagnolam olim Ubertino, tunc Marſilio à ſecretis, comprehenſum, coegit Marſilii nomine ac ſigno ad Præfectos arcium litteras ſcribere, quibus jubebantur ſtatim arces dedere his, qui litteras afferebant. Mane apud milites conqueſtus ereptum ſibi indigne ab Ubertino, datumque Marſilio imperium, etiam mortem hujus evulgat, & multis precibus eorum fidem ad capeſſendam dignitatem extorquet. Militum exem-*

plum ſecuti cives, Jacobum Principem ſalutavere. Pacatis rebus & firmata ſibi dignitate, infenſus Petro Campagnolæ, cujus conſilio Ubertinus hæredem dixerat Marſilium, illum & Sacchetum fratrem divitiis exutos, in exilium pepulit, Bellaverium Abbatem coegit dignitate abdicare. Extant publicæ tabulæ, quæ docent, Bellaverium coram Vicario Hildebrandini Epiſcopi Abbatia ceciſſe. Vicarius idem ignarus ſanctionis, qua Summus Pontifex edixerat, ut Eccleſiaſticæ dignitates, quæ in Provincia Aquilejenſi vacarent, non collegiorum ſuffragio, ſed ab ipſa Apoſtolica Sede peterentur, Monachis permiſit inito ſuffragio ſibi Abbatem deligere. Hi rem optatiſſimam conſecuti, Abbatem Sanctæ Juſtinæ edicunt Nicolaum Patavinum ex Cœnobio Sanctæ

MCCC-XLVI. *Mariæ de Saccolongo. Viſus proinde non Abbas, ſed Angelus acceſſiſſe, quia dudum Abbates acceperant, qui præter Monaſtica indumenta, nihil religionis haberent. Ipſe opinioni ſatisfacturus, reſtituta extemplo diſciplina, etiam domeſticis rebus proſpexit. Jacobus Princeps licet ingenio acer, tamen initæ nuper dignitati neceſſariam pacem exoptans, cum Maſtino turbandis Patavinis rebus aptiſſimo pacem fecit, & inviolatam obſervavit. Cives æquitate ac liberalitate ſibi devinxit, publicam rem ubique fovit. Venetos apprime coluit, etiam ab ipſis civitate donatus, & accepta non ſemel beneficia rependit. Itaque ſi facinus acquiſitæ parricidio dignitatis demas, nihil in eo deſideres, quod maximum, & clariſſimum virum deceat. Quamvis mediocrem litteris operam dediſſet, tamen majorem eruditionem adamavit, & litteratos provexit. Præ cæteris Franciſcum Petrarcham Poetam celeberrimum, atque Ethruſcæ linguæ, quæ nunc in precio eſt, appellatum patrem, inter cariores habuit, & Canonicatu Cathedralis Templi, aliiſque muneribus honeſtandum curavit. Sed Patavinis de tanto Principe lætitia non diuturna. Ac ſi crimen necati Marſilii exigeret ab eo parricidii pœnas, idem à conſanguineo in eadem Regia nihil minus cogitans, interficitur. Gulielmus nothus*

Jacobi

Digitized by Google

Jacobi Magni, & alicujus apud Carrarienſes opinionis, prandio acceptus, poſt epulas ſimulato colloquio Jacobum à convivis diſtractum iteratis ictibus exanimem proſternit ea pertinacia, ut etiam multis vulneribus confoſſus à Prætorianis numquam à cadavere Jacobi divelli poſſet. Hujus interitus docuit non eſſe diuturna imperia, quæ nece conſanguineorum parantur. Eadem Scaligerorum fortuna fuit, poſtquam Canis Signorius Canem Grandem, & Alboinum fratres peremit. Cur Gulielmus id facinus aggreſſus ſit, ſcriptores diſſentiunt. Quidam per injuriam ab Jacobo illegitimum appellatum fuiſſe, quidam invidiſſe ipſi Jacobo magnitudinem ſcripſere. Fœda mors Optimi Principis mœrore, ac lacbrimis totius urbis excepta eſt. Petrarcha inter ſepulchrales pompas elogium cecinit, quod marmore ſculptum etiam apud Scardeonium refertur. Franciſcus Jacobi filius cum patruo Jacobino venatum aberant, ſed ne qua novarum rerum occaſio foret, ſtudioſi Carrarienſium phalerato equo impoſitum Marſilium Franciſci fratrem natu minimum per urbem circumtulere, acclamante plebe vivere Carrarienſes. Cùm Jacobinus, & Franciſcus rediiſſent, Marinus Faletrus Prætor, laudato publice Jacobo nuper defuncto, Senatum rogavit, quem juberet Reipublicæ præeſſe. Senatus fauſta ac felicia quæcumque Carrarienſibus comprecatus, juſſit imperium æque Jacobino, ac Franciſco. Itaque publica res communi conſilio optime adminiſtrata eſt, donec ambitio Monarchiæ alterum infecit. Ea tempeſtate res Nicolai Abbatis, & Monachorum nutabant apud Romanum Pontificem, qui moleſte admodum acceperat, eos ſibi Abbatem præfeciſſe, nulla habita ratione reſcripti, quo ſibi Provinciæ Aquilejenſis Eccleſias retinuiſſet. Gravis etiam quæſtio erat in Vicarium Patavini Epiſcopi, qui abdicante Bellaverio alterius delectum indixerat. Nicolaus decreto Pontificis in ordinem redactus, ne famæ etiam jacturam faceret, favore Principum Carrarienſium ſignificavit Pontifici ignarum ſe decretorum ipſius mentem habuiſſe alienam à quavis offenſa tantæ majeſtatis.

Scard. l. iii. cl. xiii. Gatt. in Jac.

MCCCL.

MCCCLI.

Idem

Idem poſtquam accepit Nicolaum nullo ambitu dignitatem quæſiviſſe, eamque extemplo abdicaſſe, electionem vitio habitam ſuſtulit, & Nicolaum Apoſtolica auctoritate Abbatem renunciat. Neque tamen editum de ea re diploma hactenus prodierat, cùm Pontifex fatis conceſſit. Illud ab Innocentio Clementis ſucceſſore exſpectandum fuit. Ex eo ſenticeto Nicolaus egreſſus in uberiorem campum, multis ædificiis Cœnobium, ac templum ſacra ſupellectili exornavit. Jam inter Carrarienſes ſerpebat libido imperandi, nam Jacobinus cupiebat ſublato nepote Principatum transferre in filios, quos ex Margarita Gonzaga Guidonis filia ſuſceperat. Auxerat etiam viro invidiam nuper adjectum decus Franciſco, quem Fœderati imperatorem copiarum edixerant toto bello, quod adverſus Joannem Vicecomitem gerebatur. Attamen Franciſcus ſicuti ingenio liberali, & bellicis artibus patruo major erat, ita apud cives majorem benevolentiam paraverat, adeoque devinxerat Jacobini familiares, ut etiam ab his ſcelerata ipſius conſilia indicarentur. Ea tamen prudenti diſſimulatione obtexit, donec inſidiæ viſæ ſunt maximo rerum & hominum teſtimonio poſſe aperiri. Jambonus Daulus Franciſci familiaris juſſus erat in caſtris eundem veneno enecare. Hunc Franciſcus comprehenſum ad Prætorem mittit tormentis ſubjiciendum. Patruum cuſtodiri jubet. Ille tormentis victus, Jacobini conſilium aperuit, imperatam ſibi Franciſci necem, atque aſſervatum domi venenum. Quamvis lege parricidii agendum eſſet, obtinuit tamen patrui reverentia, ut ſanguine abſtineretur. Ambo carceribus perpetuo damnati, venenum publice exuſtum eſt. Sed brevis utriuſque exitus fuit; nam Jambonus ad abolendum familiæ dedecus à conſanguineis veneno accepto periit; Jacobinus in arcem Pendiſii conjectus, deinde ad alias agri Turres translatus, tandem in arce Montis ſilicis diem obiit. Uxor cum liberis Mantuam rediit. Poſt domeſticas inſidias pax domi foriſque ad firmandum Principatum, & exornandam urbem Franciſco opes, & clientelas

con-

contulit. Etiam res Eccleſiaſtica quieta fuit ſub Joanne Urſino Romano, qui ſucceſſerat Hildebrandino concivi in Epiſcopatum. Sedit is annos ſeptem ſicut egregii generis ſplendore, ita etiam religione memorandus. Quæ humanarum rerum vices ſunt, pacem bella inſequuntur, & Franciſco multa proſpera, & adverſa acciderunt, quæ vario eventu confecit. Ludovicus Pannoniæ Rex Jaderam & cæteras Dalmatiæ urbes à proximis Venetis repetebat. Eò miſſus Carolus filius (quidam nepotem dicunt) cui meruiſſe centum millia armatorum legimus, poſtquam totam provinciam afflixiſſet, etiam Tarviſinæ urbi minabatur. Carrarienſis proximo incendio ſollicitus, quamvis Veneto plurimum deberet, tamen cum Pannonio fœdus icit. Carolus recepta Jadera potius populorum deditione, quàm armis, univerſam belli molem adverſus Tarviſinam urbem traxit, quæ tamen poſt varios anfractus toleratæ obſidionis, Veneto ſtetit, operante quam maxime apud Regem Carrarienſe, ut pax ſanciretur. Itaque Senatus didicit non hoſtili animo, ſed neceſſario conſilio Franciſcum cum Pannonio pepigiſſe, quia nec ipſum Venetum ad ſummam tantarum rerum juvare, neque Regem arcere poterat, ſi Patavinam urbem moleſtaſſet. Sedato propinquo bello, ad honeſtandam urbem curas intendit, eamque accitis multo ſtipendio viris eruditione, ac militari diſciplina clariſſimis, explevit litterarum, & armorum palæſtris. Defuncto Nicolao Abbate, Cœnobii res MCCCL-
ad Vitalem Silveſtrium deferuntur, qui ſuffragio Abbas deſignatus, VII.
diu præfuit, licet ex iniquitate temporum parum profuerit. Unum extat apud nos monumentum, quod Vitalem oſtendit in rem Monachorum plura quæſiviſſe. Apud Urbanum Pontificem conqueſtus miſeras Cœnobii conditiones, ex direptis antea facultatibus, reſcriptum tulit; quo anathema intorquebatur his, qui ex bonis Cœnobii quicquam uſurpaſſet, vel inique retinuiſſet. Quæſtio de iis, ſi contentioſe agendum foret, decreta erat arbitrio Pi- MCCCL-
lei Pratæ Epiſcopi Patavini, qui proxime Urſino ſucceſſerat. XIV.

Quæ

Digitized by Google

Quæ tamen Abbas receperit, de quibus fuerit quæſtio, & quæ idem geſſerit ad obitum uſque, ad noſtram memoriam non devenere. Pileus Epiſcopus Patavinam Eccleſiam rexit annos XII. *mox à Gregorio XI. electus Archiepiſcopus Ravennas, illam Eliæ cuidam Tranſalpino dimiſit. Pileum ex illuſtri familia Comitum de Prata, quidam Concordienſem, quidam Utinenſem ſcripſere. Virum militaris ingenii, & quietis impatientem demonſtrant facinora, quibus Urbanum VI. Pontificem diu vexavit. Ab eo* Ciac.in Ur. *Cardinalis creatus fuerat, ſed efferam ipſius mentem, & ſumptum de quibuſdam Cardinalibus ſupplicium exoſus, Avinionem ad æmulum Urbani Clementem Antipapam trajecit. Ab eo armis & pecunia adjutus, Romanam ditionem infeſto agmine invaſit, atque urbes & oppida aliquot cepit. Ea propter ab Urbano dignitate exutus, inſignia tamen retinuit, donec Bonifacio IX. Urbani ſucceſſori reconciliatus eandem recepit. Patavii egregias ædes extruxit, & impenſe ditavit, in quibus ſtudioſi adoleſcentes ex Foro-Julio perpetuo alerentur. In Cathedrali ſepulchrum teſtamento juſſit, quod viſitur. Eliæ ſucceſſoris quemadmodum* MCCCLXXII. *nos latent patria ac familia, ita res ab eo geſtæ unico anno, quo ſedit. Interea Franciſcus ab urbe ad agrum verſus, exſiccata palude non longe ab æſtuariis, & deducta colonia, Villamnovam condidit, quæ populo, & fertilitate excrevit. Etiam apud æſtuaria Caſtrumcarum, & pone Oriacum Novumportum oppidula excitavit, quibus Venetorum mentes graviter offendit. Ea finibus imminebant, & ad populanda tuto proxima loca videbantur conſtructa. Patres etiam ſuſpicio invaſerat Carrarienſem hoſtilia meditari, auctum nuper urbibus Feltria, & Belluno, quæ factionibus laborantes ſponte in ipſius ditionem tranſiverant. Sed ne ſola ducti ſuſpicione bellum in Patavinos decernerent, per Legatos apud Carrarienſem de novis oppidis queruntur, eaque, niſi ab eo dejiciantur, belli cauſſam denunciant. Ubi paratum ea retinere Carrarienſem renunciatum eſt, bellum indicitur. Favebat Venetis*

Canis

Digitized by Google

Canis Signorius Veronæ Princeps, & militem exhibebat, quem ſtipendio acciperent. Ex agro Tarviſino miles ſtatim erumpit, & proxima loca rapinis, incendiiſque populatur. Franciſcus etſi militem ad tutandos fines præmiſiſſet, tamen pacis conſilia, & conditiones intermiſcebat. Pannoniæ Rex eidem fœderatus pacem Venetis ſuadebat; vel ſi æquas conditiones aſpernarentur, minabatur Carolum filium cum exercitu quamprimum in Italiam mittere. Hujus tandem hortatu Venetus inducias pactus, quinque viros, totidem Patavinus deligit, qui inter utramque ditionem terminos ſtatuant. Hi cùm fruſtra ſæpius conveniſſent, infectis rebus redierunt. Patavinus ſeptus hinc Veneto hoſte, inde ſuſpecto Veronenſe, cum Pannonio, & Genuenſibus fœdus percuſſit. Inter Venetos & Genuenſes ex vetuſtis ſimultatibus diu in Oriente certatum fuerat, & mutuis cladibus feſſos odium ex Oriente in Occidentem retraxerat, ut de ſumma imperii, ac libertate confligerent. Neque diutius aliquando, vel majori virtute, apparatu, contentione, vel clarioribus ducibus inter binas urbes de maris imperio pugnatum eſt. Belli initio Pannonius Benedictum equitum Præfectum cum duodecim millibus equitum in auxilium Carrarienſi miſerat. Veneti, ne cum Patavinis conjungeretur, exercitum ad Anaxum fluvium coegerant. Is Pannonio trajiciendus. Venetis copiis præerat Thadæus Juſtinianus Patricius, qui hoſtem ingenti auſu trajicientem aliquando ſuſtinuit, & in fugam vertit; ſed tota jam hoſtium mole adventante cedere coactus, neque tamen inultus in Pannoniorum poteſtatem devenit. Veneti cum Leopoldo Auſtriæ Duce fœdus inierant, ut ex Germania auxiliares haberent. Eam ſpem Franciſcus (majore rerum ſuarum jactura) eluſit, pactus eidem dedere Feltriam & Bellunum, atque centum millia aureorum, ſi reſciſſo fœdere, quo Venetis tenebatur, ſe toto eo bello mille equitibus juvaret. Sed ex eo fœdere nihil amplius in rem Carrarienſis effectum eſt, quàm ſemel facta incurſione in agrum Tarviſinum illico in Auſtriam re-

dire.

dire. Urbes Leopoldo ſteterunt. Interea Veneti reparatis copiis agrum Saccenſem ſubegerant, & ducta foſſa eundem in peninſulæ ſpeciem tuebantur, ne congeſtis ibi frugibus, quibus ea regio cæteris præſtat, hoſtes uterentur. Ea cura anxius Franciſcus, urbanas copias cum Pannoniis auxiliaribus emiſit. Pugnatum eſt utrinque ſumma virtute, nec quicquam Patavinis magis favit, quam Pannonius equitatus. Plures ea pugna Venetorum cæſi ſunt, capti duces plerique. Ibidem poſt dies aliquot felicius pugnatum eſt ab Alberto Corrigienſe, qui Rainerio Vaſco ſuccedens, Venetorum copiis imperabat. Is Fabii Maximi exemplo, ut equitatum, quo hoſtis valebat inutilem redderet, prælium traxit inter loca arboribus radicibuſque præpedita; atque equitem juſſit pedeſtrem pugnam inire. Adverſa Patavinis pugna fuit, & multa Pannoniorum cædes. Inter captivos extitit, qui pacis occaſionem daret. Stephanus regius adoleſcens ſtudio bellicæ rei captus ordines ducebat, atque illuſtre tirocinium agens audacior, quam ductorem decebat, inter hoſtes provectus capitur. Vaivodam Hunni appellabant Regi ex affinitate cariſſimum. Venetias perductus Regem precibus, atque præſentis fortunæ miſeriis movit pacem à Venetis petere, & Carrarienſi fœderum diſſolutionem minitari, ſi oblatas pacis conditiones reſpueret. Aderant etiam Legati Gregorii Pontificis Raimundus Abbas Sancti Nicolai ad littus Venetum, & Nicolaus Thieneus Vicentinus, qui oblatas hinc inde pacis leges mitigantes, Legatorum munus egregie obibant. Franciſcus bello feſſus, & qui nuper domeſticorum inſidias vix evaſerat, graviores etiam pacis conditiones ſuſcepit. Juſſus eſt arces Caſtricari, & Noviportus demoliri, Veneto XXXX. aureorum ſtatim perſolvere, Aliter Sabell. *& in quinquennium ſingulis annis XV. Quadriennio ab armis temperatum eſt. Elia & Joanne Parmenſe Patavinis Epiſcopis vita functis (neuter annum explevit) Pontifex Epiſcopum deſignaverat Jacobum Leonium civem & Canonicum Patavinum, multæ eruditionis, & rerum experientiæ commendatum; ſed*

Fran-

Digitized by Google

Franciſcus interceſſit electioni miſſis Avinionem publicis tabulis;
quæ docebant inter conjuratos Jacobum de ipſius nece conſultaſſe.
Conjurationis capita ex familia Carrarienſi Nicolaus, & Bonifa-
cius Abbas Pratalea carceribus emarcuerunt. Jacobus Leonius
Epiſcopatum & patriam amiſit. Præfectus eſt Patavinæ Eccle-
ſiæ Epiſcopus Raimundus Abbas Sancti Nicolai, quem nuper cum MCCCL-
Thieneo Pontificis Nuncium edocuimus. De eo nihil præterea. XXIV.
Attamen Galeacius Gattarius ſcriptor eorum temporum, diſtat à
catalogo Epiſcoporum, dum Raimundum Rainerium appellat, &
deſignatum Epiſcopum refert anno MCCCLXXVIII. *ibi vero*
LXXIIII. *Patavii res accidit, quæ minimam initio ſuſpicionem,*
inde maximas calamitates importavit. Franciſcus Leocii Comes
inter Patavinos potentiſſimus, repente ad Veronenſem Principem
defecerat, cui etiam Venetorum plerique aderant. Vel ea vera
eſſet ſuſpicio quòd inter Venetos, & Veronenſem aliquid hoſtile
coqueretur; vel quòd Carrarienſis eam belli occaſionem quæſie-
rit, conſtat præter omnium opinionem Carrarienſem fœdus ini-
viſſe cum Pannoniorum Rege, Patriarcha Aquilejenſe, & Ge-
nuenſibus; atque accepto ab Rege auxilio quinque millium equi-
tum in Tarviſinos moviſſe. Sed Venetorum calamitates, quæ ea
tempeſtate acciderunt, ſatis innuunt multo antea id fœdus acti-
tatum, & Carrarienſem in ruentem Venetorum fortunam decur-
riſſe. Jactabantur Veneti, qui paulo antea inſigni Genuenſium
ſtrage victores apud Antium, nuper apud Polam graviori clade
ſuperati, etiam ad tuendam propriam urbem compellebantur.
Et quamvis adverſæ claſſis imperator Lucianus Auria ea pugna
cecidiſſet, tamen eoſdem acrius laceſſebat Petrus defuncti germa-
nus; & aucta claſſe, cui Carrarienſis militem & commeatum da-
bat, penetralia Veneti Imperii, nulla ipſius claſſe prohibente, ex-
currebat. Clodiam obſeſſurus, jubet Carrarienſem terra bellum ge-
rere, qua etiam ſæpius expugnationem repetens, non incruenta ta-
men victoria, urbem ſubegit. Eam Carrarienſi donatam, &

inter

inter ſocios exortum de præda Clodienſi diſſidium, occaſionem invadendæ clariſſimæ urbis diſtuliſſe, nonnulli ſcribunt. Veneti calamitate propinquæ urbis, & populi conſternatione moti, æquas ab hoſte pacis conditiones petebant. Sed Ligur victoria elatus, dum ab æquis legibus diſcedit, immortalem ſibi gloriam, & patriæ decus eripuit; nam Patres reſtituta dignitatis, ac virtutis ubique memoria, & majori ex adverſis rebus audacia, ad tuendam urbem copias, & munimenta in proximo littore conſtituunt, Carolum Zenum invictum Imperatorem, qui claſſe Liguſticam oram populabatur, ad urbem revocant. Interim Arcuanus Buzzacarinus juſſu Franciſci Tarviſium obſidebat, aderatque nuper à Pannonio miſſus cum decem millibus equitum Carolus filius. Sed is ex maxima commiſeratione afflictæ magnitudinis illius populi, qui olim Orbis terrarum Imperatores, atque Orientales ſæpe provincias, nuper potentiſſimos Italorum concuſſerat, quamvis à parente juſſus eſſet non recedere, antequam Carrarienſi Tarviſium acquiſiviſſet, bellum tamen trahebat. De pace ſpes erat, connivente maxime Carolo; ſed quia conditiones Carrarienſi diſplicerent, excidit. Serendæ pacis, ac trahendi belli ſtudium adverſabatur Carrarienſis cupiditati, qui inopia ad bellicos ſumptus, & nimio potiundæ urbis deſiderio tenebatur. Itaque de Carolo apud Regem conqueſtus, obtinuit, ut in Pannoniam revocaretur. Favebant hæc Venetorum rebus, qui claſſem inſtaurabant, conſcripto milite ex Senatoribus, ac Triumphalibus viris, qui armorum ſtudium ætate dimiſſum, alacres in occaſionem publicæ ſalutis repetebant. Roſtratas XXXIV. *Clodiam adverſus Ligures Venetorum Princeps idem eduxit. Vario ibi Marte terra marique certamen conſtat, donec Principis conſilio ad fauces portus depreſſis maximo pondere onerariis, Ligurum claſſi exitus intercluſus eſt. Ad urbem è navibus frequens pugna fuit, & revertente Zeno aliiſque Trierarchis, Veneta res duabus & quinquaginta roſtratis defenſa. Dum proxima oppida Genuenſibus dedita expugnantur, qui*

Sab. lib. vi. Dec. ii.

in urbe, & claſſe erant ad eam ciborum inopiam adiguntur, ut conſumptis muribus, atque id genus aliis, detractum ſcutis corium ferventi aqua emollirent, & pro deliciis veſcerentur. Neque Maruffus Ligur alterius claſſis Imperator, auſus eſt commeatum obſeſſis inferre circumſtante Venetorum claſſe, neque diſtracta incendiis, quibus idem Dalmatiæ oras devaſtabat. Obſeſſorum itaque extrema agebantur, quorum plures in pugna ceciderant, cæteri longa inedia ad militiam inepti. Ubi frequentes minus ſtationes Venetus ſenſit, expoſito milite terra urbem, mari claſſem adoritur. Repugnavit, Ligur, donec quicquam virium fuit, mox urbem, claſſem, ſe, ſuaque victori ceſſit. Tanta demum victoria lætus MCCC-LXXX. *Venetus, etiam pacis conſilia admittebat; neque videbatur Patavinus abeſſe ſi Pannoniæ Rex conniveret. Placuit ad eum Legatos, & pacis conditiones mittere. Interea expugnato Caſtrofranco, Aſilo, & aliis arcibus, Tarviſium premebatur acrius, quam præſentes anguſtiæ præſidii & commeatus tolerarent. Urgebat Carrarienſis brevi potiturus, niſi Venetus veterem hoſtem exoſus, maluiſſet urbem, agrum, oppida, quæ tueri non poſſet, amico Principi dono dare. Ea per Legatos deduntur Leopoldo Auſtriæ Duci, qui coacto ex amicorum auxiliis exercitu extemplo advenit, exhauſtam urbem annona & præſidio juvit, eademque celeritate Viennam rediit. Carrarienſis, qui adventante Leopoldo militem duxerat in propinqua oppida, eundem rurſus ad urbem reduxit, munimenta, machinas, & hoſtilia quæcumque reſtituens. Hæc nullam à Venetis moleſtiam ſuſpectabant, qui nuperrimam pacis ſpem Franciſco fecerant. Ea demum labore ac prudentia Allobrogis, & Ferrarienſis Principum, inter Pannoniæ Regem, Ligures, Carrarienſem, & Venetam Rempublicam ſancita eſt, cujus etiam legibus liberum fuit Carrarienſi adverſus Leopoldum ſuſceptum bellum. Univerſas eò curas intendit, copias auxit, tormenta ferrea novum adinventum, quo item ferreæ vel marmoreæ pilæ ingenti crepitu ex ſuſcepto igne emittuntur, antiquis adjecit.*

M *Ea*

Digitized by Google

Ea primum apud Italos conſpecta fuerant bello Clodienſi. Sed gloria tantæ rei apud Germanos eſt. Itaque Tarviſinum bellum pertinacibus odiis, & mutuis cladibus aliquandiu geſtum, tandem his legibus quievit, ut urbs Carrarienſi dederetur, ipſe centum millia aureorum Leopoldo exſolveret. Quia is longo cum Venetis bello theſauros inſumpſerat, ut pactam Auſtriaco pecuniam daret, acerrima Patavinos exactione preſſit, atque inde omnium ordinum benevolentiam exuit. Diverſa cum Tarviſinis ratione egit, ut eos ſibi arctius obſtringeret: quippe urbem pecunia juvit, vectigalibus minuit, & liberam toto decennio juſſit bis quibus migrare eò placuiſſet. Sed qui bellis attritus, & pecunia exhauſtus tum languere putabatur ex alienare, implicitus eſt alteri bello, quo de imperio & ſalute ipſius capitis actum eſt. Marquado Patriarcha Aquilejenſe defuncto Urbanus Pontifex ſuffecerat Philippum Alenconium Cardinalem Regii generis virum inter Gallos; ſed Foro-Julienſes arbitrati Alenconium commendatam potius, quam regendam eam Eccleſiam ſuſcepiſſe, & Aviniome illius proventus conſumpturum, non ut deceſſores Patriarchæ præſentem ſubjectos populos curaturum, miniſtros ejuſdem depulerant, parati etiam armis Cardinalem probibere. His Veneti & Veronenſis ex fœdere tenebantur, Alenconio Rex Pannoniæ favebat. Arma utrinque mota. Pontifex ratus proximi Carrarienſis auctoritate conſilioque diſſidium ſedari poſſe, illum componendæ totius rei arbitrum deligit. Ipſe cùm apud Foro-Julienſes nihil pro Alenconio valuiſſet, ex arbitro hoſtis effectus, majoribus auxiliis Patriarchæ cauſſam tutari cœpit. Veronenſibus Antonius dominabatur Canis Signorii nothus, interfecto nuper Bartholomæo germano. Ætas, opes, militaris famæ ambitio, illum facile in auxilium Foro-Julienſium traxerant. Ut eò exercitum mitteret iter per Patavinos fuerat; ſed Franciſci juſſu Arcuanus Buzzacarinus infeſtis armis Veronenſes copias averterat. Scaliger injuriam ultum iturus, Franciſcum ad ſingulare certamen provocavit,

MCCCLXXXIV.

MCCCLXXXV.

vit, ſed cùm hujus ætas ac dignitas multum abeſſet à Scaligero adoleſcente, & natalium infamia laborante, provocatio irrita fuit. Franciſcus Franciſci filius oblatum ſuſceperat, ſed parens interceſſit. E ſingularis certaminis detrectatione bellum prodiit, quo Robolonis oppidulum à Veronenſe captum, & ad urbem uſque excurſum eſt. Patavinis copiis præerat Joannes Dacius (corrupta ab Azone vox eſt) illuſtris inter duces eorum temporum, Veronenſibus Corteſia Seraticus. Ille ex urbe diverſus abierat, ut hoſtem populabundum à tergo invaderet; hic ad urbem recta. Ubi proximus hoſtis renunciatus eſt, ex urbe turba volonum miſto milite accurrit, quam apud Medoacum Corteſia aggreſſus fudit. Ibi Dacium & robur exercitus cecidiſſe arbitratus hoſtis, laxatis ordinibus ad prædam dilabitur. Ingens ea fuit, ſed quantocyus redimenda. Dacius progreſſum hoſtem inter anguſtias concluſurus urbis & proximi fluminis, compoſito agmine redibat. Itaque Veronenſi nulla effugii ſpes; vincendum, vel cadendum. Seraticus retracto à præda milite quantum licuit acies inſtruxit, atque irruentem Dacium excepit. Pugnatum eſt multa utrinque virtute, dum veterani Veronenſes ſtetere: his demum cæſis, cæteris paſſim fugientibus, Seraticus deditionem fecit. Cæſi ſunt hoſtium DXX. *capti* IIII D LX. *Neque tumens victoria Patavinus pacem reſpuebat, eamque ultro à Veronenſe per Legatos petiit. Sed is ætate & pecuniis ferox, ad eluendam acceptam cladem majores copias cogit ſub Hoſtaſio Polentano ſororio. Par Carrarienſi ad arma ſtudium fuit, ampliſſimis ſtipendiis accito ex Æthruria Joanne Aucutho Anglo clariſſimo imperatore, cui Dacius primas detulit. Operæprecium erit deſcribere, quibus copiis, qua virtute pugnatum ſit, quod nullibi legerim minores Principes majoribus copiis conflixiſſe. Ad Caſtenarium ubi pugnatum eſt, Veronenſis ſub ſignis habuit equites quinque millia quingentos. Peditatus ingens affuit, ſed numerum non exprimunt ſcriptores. Patavino militarunt Sagittarii equites quin-*

genti, haſtati quatuor millia centum. Peditum etiam numerus latet. Inſignis inter plures illius ſæculi pugna fuit, nam ex tota Italia Tribuni egregii nominis interfuerunt; exacuitque pugnantium iras reluctatio. Collato pede, ac redintegratis ſæpe aciebus, ubique militaris diſciplina, & virtus enituit; donec Aucuthus delectam equitum alam longo ambitu ad hoſtium terga circumduxit. Fœda inde Veronenſium fuga, & cædes fuit. Capti hoſtium duces Polentanus, & Ordelaphius, Tribuni XVII. *ſpolia militaria triumphali pompa in urbem ducta. Franciſcus junior (Novellum appellabant) ſub initio pugnæ perſuaſus è caſtris in tutum locum diſcedere, recuſato conſilio, etiam inter confertiſſimas acies penetraverat. Inde ab Aucutho laudatus; ductor triumphi urbem inivit. De pace agebatur, quam Carrarienſis belli ſumptibus æque feſſus, ac Scaliger copiis exutus, cupiebant. Sed ſalubria conſilia miro aſtu disjecit Joannes Galeacius Vicecomes, qui amborum exitio ſibi magnitudinem parabat. Is per ſummum ſcelus conjecto in carcerem Barnaba patruo imperii conſorte, etiam univerſæ Italiæ regnum ſibi meditabatur. Neque eo alter impenſius ſtuduit de bellis bella ſerere, eaque inter æmulos nutrire, ut concuſſos, & obæratos integer ipſe conficeret. Ea arte Scaligerum, & Carrarienſem ad arma impellebat, utrique ſecreto ſe adverſus hoſtem fœderatum profeſſus. Scaliger fœdus renuit, Carrarienſis ſuo malo inivit, ea lege, ut debellato hoſte, Galeacius Verona, ipſe Vicentia potiretur. Uterque adverſus Veronenſem movit. Primo impetu multa Veronenſis, & Vicentini agri oppida capiuntur, alia tolerata aliquandiu obſidione, deduntur, ager igni, ferroque devaſtatur. Afflictæ erant Antonii res, & hieme adventante, ſi minoribus etiam copiis obſiderentur, rerum inopia confici poterant. Hoc Fœderati ſenſerant, & ne fruſtra milites alerent, condixere plures eorum manipulos exauctorare. Præſtitit id abunde Carrarienſis, qui pecunia minus poterat. Vicecomes tantum abfuit militem dimiſiſſe, ut dimiſſos etiam à fœderato conduceret.*

MCCCLXXXVII.

Id

Id primum Carrarienſi viſum eſt hoſtilem animum portendere, neque Vicecomiti fidendum. Aberat Novellus cum exercitu adverſus Foro-Julienſes; hunc pater in urbem revocat, & ſecum occulte ad arcendum hoſtem neceſſaria diſponit. Scaliger tentato fruſtra cum Venetis fœdere, ubi Vicecomitem pacem averſari, & Carrarienſem non ſui compotem adventiſſet, apud Uvenceſlaum Cæſarem egerat, ut ad utrumque Legatos de pace mitteret. His Vicecomes reſpondit, ſi Carrarienſis aſſentiret, ſe Veronenſi pacem daturum. His Legatos eludebat. Interim conſpirationis exitus expectabatur, quam in urbe Spineta Malaſpina, Gulielmus Bevilacqua, & Antonius Nogarola conciverant. Militia, & generis nobilitate olim apud Canem & Maſtinum clari, poſtquam Antonio minus accepti eſſent, ad Vicecomitem iverant, & inter præcipuos militum tribunos honeſta ſtipendia meruerant. Qua nocte Cæſaris Legati ex urbe ad Carrarienſem profecturi erant, conjurati tumultu excitato milites, qui portæ Sancti Maximi præſidio advigilabant, cædunt, eamque hoſti, qui ſub Tribunis Veronenſibus aderat, aperuere. Antonius ex arce in forum prodierat, ut qua potuiſſet manu irruentem hoſtem repelleret; ſed ubi hoſtilia univerſa comperiſſet, regreſſus precioſa quæque in naves congeſſit flumine Venetias navigaturus. Arcem Legatis dedit, ut in Cæſaris poteſtate eſſet, atque ex ea aliquid mali hoſtibus intentaretur. Ipſi accepta pecunia eandem Vicecomiti prodidere. Vicentia lubens victori ceſſit, à quo etiam præſidium poſtulavit. MCCCLXXXVII. *Unicus omnium mæror urbem ex fœdere dedi Carrarienſi, quem maxime oderant. Ad eam recipiendam is nothum filium Comitem miſerat, cui de muro reſponſum eſt, urbem in fidem Galeacii conceſſiſſe, & militem juſſum adverſus quemlibet eandem tueri. Si quicquam jure fœderum exiſtimaret ſibi deberi, Galeacium poſtularet. Proditam fidem ingemuit Carrarienſis, eamque ut vulgatiorem faceret, primæ nobilitatis cives ad Vicecomitem Legatos ire juſſit. Poſtquam Veronæ deditionem Galeacio gratu-*

lati eſſent, pactam Franciſco Vicentiam repetivere. Ipſe perfidiam lenitate celans, non inficiari Vicentiam ex compoſito Carrarienſi debere, eamque cedere in animo eſſe; ſed precibus illius populi retineri, qui Patavinorum imperium abhorreret. De ea tamen ſe amicorum conſiliis permiſſurum. Dum hæc Ticini geruntur, Patavii reſcitum eſt, inter Venetos & Vicecomitem fœdus percuſſum, eoque Tarviſium Venetis dedi, ſi bellum moviſſent. His ferebantur acceſſiſſe Reguli Ferrarienſis, & Mantuanus, atque Foro-Julienſes ex odio protecti Alenconii. Ex tanta rerum mole, & circumfuſis hoſtibus horror Franciſcum invaſit. Subibat mentem ea cura, quòd frequenti corraſione pecuniæ ſibi odium Patavinorum acquiſiviſſet, quòd non miles, non opes in bellicos ſumptus ſupereſſent, quòd à Rege Pannoniorum nulla expectari poſſent auxilia. Hoſtis late jam agrum populabatur. Ipſe arbitratus cives ex benevolentia magis filio, quam ſibi fauturos; ut etiam avaritiæ opinionem filii liberalitate dilueret, traditis eidem inſignibus imperium urbis ceſſit, atque Tarviſium abiit, quòd multis beneficiis obnoxium fecerat. Novellus quamvis adverſis auſpiciis imperium accepiſſet, & præ foribus hoſtium exercitus haberet, audacter tamen, ſed ubique improſpere, conflixit. Tepuerat Patavinorum benevolentia recenti memoria paternæ avaritiæ, & proximo periculo ſubeundi pœnas ſcelerum, quæ Carrarienſes cauſſa dilatandi imperii patraverant. Videbatur ſatis jam datum eorum cupiditati, quando nullo Reipublicæ beneficio, ſed ut Principum genio deſervirent, adverſus Venetos, Noricos, Foro-Julienſes, ac Veronenſes toties depugnaviſſent. Quid urbis intereſſe, ſi Galeacio an Franciſco pareat? Utinam ſub aliquo res tutæ ſint, tunc enim optimus ille Princeps, quiſquis fuerit, civis an peregrinus. Itaque prædiorum jactura & cæteris belli calamitatibus attriti, cives non obſcure defectionem ſpectabant. Deſperatis ubique rebus, Novellus extremum ab hoſte conſilium capeſſivit, ut dimiſſa Vicecomiti urbe, precioſa quæcumque efferret, & cum familia

Digitized by Google

milia pergeret æquiores ab eo leges poſtulatum. Sed neque fides Novello data perfidia caruit, nam Veronæ jubetur ſub honeſta cu- MCCC-LXXXVI-II.
ſtodia retineri, donec Franciſcus pater Tarviſium dederet. Ipſe auxilium à Leopoldo Auſtriaco petierat, quem multis ſibi antea beneficiis, nuper etiam matrimonio Liliolæ neptis cum aliquo ex ipſius filiis, & Urbibus Feltria, & Belluno dotis nomine collatis, conjungere ſatagebat. Attamen Galeacius pactus eidem $\overline{\text{LX}}$. *aureorum, jus amicitiæ, & affinitatis diſrupit. Venetus potitus oppidis ad urbem uſque prædas agebat, & jam Vicecomitis miles adventabat recenti victoria ferocior. Franciſco ex arce æquas deditionis leges poſtulanti, oblatæ ſunt, ut ſi urbem Vicecomiti daret, inde privatas opes tuto deduceret, mutuo Tarviſinis datam pecuniam repeteret, apud Galeacium ampliſſimo ſtipendio, & magiſtratibus honeſtam vitam deduceret. Id unum videbatur minus abeſſe ab ipſius dignitate, quia Principes invicem miſereri conſueſcerent, neque paterentur privatorum calamitatibus agitari, quos bellica ſus, non flagitia imperio dejeciſſent. Honeſto comitatu domeſticorum, & cohortis equitum præſidio Veronam deductus aſpectu filii & nepotum dolorem auxit, ibique negata poteſtate Galeacium adeundi, coactus eſt ad initium uſque ſequentis anni demorari. Interim Novellus Mediolanum præceſſit, ut patri ac familiæ æquiorem fortunam pararet; ſed Ticini moras trahente Galeacio, neque ad colloquium admittente, jubetur Mediolani ſubſiſtere. Eo deducta familia privato ſimilis aliquandiu vixit. Pater juſſu Galeacii Cremonam conceſſit. Patebat Vicecomitis perfidia, nec ulla Carrarienſi ſpes erat promiſſorum, quibus ſeſe in fidem acerrimi hoſtis datum dolebat. Utinam poſt urbem deditam effugiſſet, neque enim inter Mediolani muros exularet; & ſi ab aſpectu Vicecomitis arceretur, non juſſu tyranni, ſed armis arcendus eſſet. Deſperatio illum in extrema ſalutis conſilia etiam traxit. Aderat particeps miſeriarum Comes Carrarienſis frater ex pellice, manu promptus, & ad quæcumque diſ-*

Digitized by Google

lati eſſent, pactam Franciſco Vicentiam repetivere. Ipſe perfidiam lenitate celans, non inficiari, Vicentiam ex compoſito Carrarienſi debere, eamque cedere in animo eſſe; ſed precibus illius populi retineri, qui Patavinorum imperium abhorreret. De ea tamen ſe amicorum conſiliis permiſſurum. Dum hæc Ticini geruntur, Patavii reſcitum eſt, inter Venetos & Vicecomitem fœdus percuſſum, eoque Tarviſium Venetis dedi, ſi bellum moviſſent. His ferebantur acceſſiſſe Reguli Ferrarienſis, & Mantuanus, atque Foro-Julienſes ex odio protecti Alenconii. Ex tanta rerum mole, & circumfuſis hoſtibus horror Franciſcum invaſit. Subibat mentem ea cura, quòd frequenti corraſione pecuniæ ſibi odium Patavinorum acquiſiviſſet, quòd non miles, non opes in bellicos ſumptus ſupereſſent, quòd à Rege Pannoniorum nulla expectari poſſent auxilia. Hoſtis late jam agrum populabatur. Ipſe arbitratus cives ex benevolentia magis filio, quam ſibi fauturos; ut etiam avaritiæ opinionem filii liberalitate dilueret, traditis eidem inſignibus imperium urbis ceſſit, atque Tarviſium abiit, quòd multis beneficiis obnoxium fecerat. Novellus quamvis adverſis auſpiciis imperium accepiſſet, & præ foribus hoſtium exercitus haberet, audacter tamen, ſed ubique improſpere, conflixit. Tepuerat Patavinorum benevolentia recenti memoria paternæ avaritiæ, & proximo periculo ſubeundi pœnas ſcelerum, quæ Carrarienſes cauſſa dilatandi imperii patraverant. Videbatur ſatis jam datum eorum cupiditati, quando nullo Reipublicæ beneficio, ſed ut Principum genio deſervirent, adverſus Venetos, Noricos, Foro-Julienſes, ac Veronenſes toties depugnaviſſent. Quid urbis intereſſe, ſi Galeacio an Franciſco pareat? Utinam ſub aliquo res tutæ ſint, tunc enim optimus ille Princeps, quiſquis fuerit, civis an peregrinus. Itaque prædiorum jactura & cæteris belli calamitatibus attriti, cives non obſcure defectionem ſpectabant. Deſperatis ubique rebus, Novellus extremum ab hoſte conſilium capeſſivit, ut dimiſſa Vicecomiti urbe, precioſa quæcumque efferret, & cum familia

milia

Digitized by Google

milia pergeret æquiores ab eo leges poſtulatum. Sed neque fides Novello data perfidia caruit, nam Veronæ jubetur ſub honeſta cuſtodia retineri, donec Franciſcus pater Tarviſium dederet. Ipſe auxilium à Leopoldo Auſtriaco petierat, quem multis ſibi antea beneficiis, nuper etiam matrimonio Liliolæ neptis cum aliquo ex ipſius filiis, & Urbibus Feltria, & Belluno dotis nomine collatis, conjungere ſatagebat. Attamen Galeacius pactus eidem LX. *aureorum, jus amicitiæ, & affinitatis diſrupit. Venetus potitus oppidis ad urbem uſque prædas agebat, & jam Vicecomitis miles adventabat recenti victoria ferocior. Franciſco ex arce æquas deditionis leges poſtulanti, oblatæ ſunt, ut ſi urbem Vicecomiti daret, inde privatas opes tuto deduceret, mutuo Tarviſinis datam pecuniam repeteret, apud Galeacium ampliſſimo ſtipendio, & magiſtratibus honeſtam vitam deduceret. Id unum videbatur minus abeſſe ab ipſius dignitate, quia Principes invicem miſereri conſueſcerent, neque paterentur privatorum calamitatibus agitari, quos belli caſus, non flagitia imperio dejeciſſent. Honeſto comitatu domeſticorum, & cohortis equitum præſidio Veronam deductus aſpectu filii & nepotum dolorem auxit, ibique negata poteſtate Galeacium adeundi, coactus eſt ad initium uſque ſequentis anni demorari. Interim Novellus Mediolanum præceſſit, ut patri ac familiæ æquiorem fortunam pararet; ſed Ticini moras trahente Galeacio, neque ad colloquium admittente, jubetur Mediolani ſubſiſtere. Eo deducta familia privato ſimilis aliquandiu vixit. Pater juſſu Galeacii Cremonam conceſſit. Patebat Vicecomitis perfidia, nec ulla Carrarienſi ſpes erat promiſſorum, quibus ſeſe in fidem acerrimi hoſtis datum dolebat. Utinam poſt urbem deditam effugiſſet, neque enim inter Mediolani muros exularet; & ſi ab aſpectu Vicecomitis arceretur, non juſſu tyranni, ſed armis arcendus eſſet. Deſperatio illum in extrema ſalutis conſilia etiam traxit. Aderat particeps miſeriarum Comes Carrarienſis frater ex pellice, manu promptus, & ad quæcumque dif-*

MCCC-LXXXVI-II.

Digitized by Google

ficiliora ſumme audax. Cum eo armatis aliquot familiaribus ſtatuit via Ticinenſi è ruſticanis ædibus tranſeuntem Galeacium trucidare, & conſenſis equis effugere. Facilis ea res videbatur ex incuria Galeacii, qui ſæpius illàc tranſiret inermi comitatu, ſed loquacitate cujuſdam familiaris evulgata, evanuit. Vicecomes etſi Carrarienſes tanta auſuros non exiſtimaret, tamen ut omnis deſperatio abeſſet, Franciſcum donat Cortiſono oppido Aſtenſis agri, quo familiam duceret. Aſtam Ludovicus Dux Aurelianenſis ex Regio Gallorum genere dotem acceperat conjugis Valentinæ Galeacii filiæ, cujus poſteri Gallorum Reges, hæreditatem repetentes, non ſemel Mediolanenſem ditionem armis vexarunt, atque Sfortianos ejecerunt, in quos jura Vicecomitum devenerant. Sed oppidum ingratum ædificiis, ſolitudine devium, atque inter finitimos populos, quos nec Mediolanenſis, neque Aſtenſis aliquando frænare potuiſſet, aſtu Vicecomes Carrarienſi donaverat, ut vel ab agreſti populo, vel ab immiſſis percuſſoribus necaretur. Vix oppido, nec regione luſtrata, Franciſcus apud Aſtam de fuga meditari cœpit, atque extra fines impedimenta præmittere. Iter Viennam voti cauſſa evulgat, inde per Allobroges & Ligures aſperrimo itinere Florentiam venit. Fugam infortunii, calamitatum, miſeriarum plenam Galeacius Gattarius deſcripſit. Eam nos metiamur ex hoc uno, quòd Thadea Areſtina Regulo Ferrarienſe nata, inter Principes enutrita, cum conjuge integros dies pedes iverit, noctu in ſilvis ſub aperto cælo, aliquando in diruto templo dormierit. Fuga, quæ filio profuit, parentem oppreſſit. Hunc Vicecomes accepto nuntio de fuga filii, juſſit in carcerem Novocomum deportari. Patavii compoſitis rebus Galeacio parebatur: ſed quamvis aliquot adverſarii Carrarienſium apud ipſius magiſtratus plurimum gratiæ inivíſſent, qua propriis rebus ſatis conſulebant, plebs tamen, cui nihil de veteribus miſeriis detrahebatur, Franciſcum Principem malebat. Eodem anno Raimundus Epiſcopus obiit, & favore Vicecomitis ſucceſſit eidem

MCCCLXXXIX.

Joan-

Digitized by Google

Joannes Enſelminus Patavinus ex ſpectata familia, & aliena à Carrarienſe. Paulo antea defuncto Vitale Abbate Monachi Sanctæ Juſtinæ, ut celeritate electionis ambitum quorumdam civium effugerent, Abbatem edixerunt Joannem Soleriam Mutinenſem Monachum. Idem anno ſequente legitur abdicaſſe. Coactum tamen ab aliquo, non ſponte magiſtratu abiiſſe ſuſpicamur ex decreto Bonifacii Pontificis, quo cautum fuerat, ut ſi Joannes Abbas ex humanis decederet, delectus ſucceſſoris Apoſtolicæ Sedis foret. Suſpicio etiam eſt ex ſucceſſore; nam ſtatim atque Joannes dignitatem exuit, eadem collata eſt Philippo Alenconio Cardinali, quem hactenus Carni ab Aquilejenſi Eccleſia prohibebant. Mirum quantis illum Pontifex titulis, opibuſque exornaverit; antea enim Cœnobium Sancti Georgii Veronæ, alterum item Sancti Georgii Ferrariæ, commendaverat. Sed Foro-Julienſes, ut ab omni ſpe illum Aquilejenſis ſedis eximerent, Joannem Ducis Moraviæ filium Patriarcham intrudunt. Eos opinamur tanti facinoris occaſionem ſumpſiſſe ex ſchiſmate univerſalis Eccleſiæ ſedente contra Bonifacium Roberto Gebennenſe titulo Clementis VII. Quia tamen in Diptychis poſt Philippum legimus Joannem Moravum, perſuademur probante aliquando legitimo Pontifice rite poſt Alenconium ſediſſe. Interea Novellus apud Florentinos Galeacii hoſtes majorum benevolentiam, mutua beneficia, ac fœdera memorabat, atque Patavinos petulantiam miniſtrorum Vicecomitis execrari, ſe occultis nuntiis ad avitam dignitatem acciri non ex inani litterarum teſtimonio oſtendebat. Rogabat nollent eam opportunitatem præterire, qua nobiliſſimam, & amiciſſimam urbem nullo fere negotio hoſti eriperent, & Carrarienſem familiam ſibi perpetuo obnoxiam facerent. Patavinorum deſideriis clam Veneti connivebant, quos dudum ancipites agebat Galeacii aſtus, quo ſublatis proximis tyrannis adverſus Florentinorum Rempublicam ſe converterat. Ea everſa videbatur Inſuber Italiæ totius regnum appetens alteram Venetorum exciſurus. Horum conſilio

No-

Novellus in Germaniam trajecit, ut quoſdam ex ea Principes adverſus Galeacium moveret. Plura ibi infeliciter tentavit; multa itineris occaſio, & de maxima ſpe tenuis effectus extitit. Auſtriæ Dux delectum militum dedit, Stephanus Bavariæ Dux aliquos extemplo contulit, ipſe cum octingentis ſecuturum ſpopondit. Franciſcus omni apparatu meliorem fore celeritatem arbitratus, expeditiſſimum equitum agmen (trecenti referuntur) in Forum Julii favente Veneto deducit, atque ex eo nobiles quoſdam voluntariam militiam exhibentes ſibi conjungit. Plures in via Patavinos obvios officii gratia, alios ex compoſito cum armatis clientibus expectantes centuriat. Ubi conjuratorum res in urbe ſtare nunciatum eſt, Franciſcus Patavinum agrum ingreſſus Pontem Viciaggeris occupat. Cum hoſte, qui ex urbe prodierat potius velitatum eſt, quam pugnatum. Placuit noctu cum expedito milite muros aggredi qua templo Carmelitarum obſtant. Ibi rivus è Bachilione fluit, Bovetam appellamus, quem ligneo tabulato ad arcendos hoſtes oppidani clauſerant. Ea ſi tabulatum divelleretur trajectus in urbem erat. Itaque adhibitæ ſecures maximo fragore præſidiarios eò traxerunt, à quibus haud ſegnis pugna cœpit. Favebant his locorum anguſtiæ qua hoſtes pontem ſubire cogebantur, poterantque parva manu ingentem etiam exercitum repellere; ſed pervicit Carrarienſis audacia, qui prima acie ſub arcu dimicabat, atque extremo vitæ periculo in urbem evaſit. Triplex ea tempeſtate huic murus erat, quorum extremus turribus frequens, & fluminis ambitu tutiſſimus, ampliori Vicecomitis præſidio retinebatur. Victor in ampliſſima, quam ceperat, urbis parte noctem exegit. Ineunte luce ad portam Sancti Matthæi pugnari cœptum, qua demum à conjuratis reſerata Franciſcus urbem inivit omnium ordinum gratulatione exceptus. Non eadem felicitate potuit arx expugnari, in quam Vicecomitis magiſtratus, & Patavini ipſius ſtudioſi confugerant. Circa eam dejectis proximis ædibus Franciſcus ingentem foſſam duxit, vallum

MCCC-XC.

extulit,

extulit, ac militum ſtationes diſpoſuit. Venetus etiam poſtulatas machinas ac tormenta lubens impertivit. Repugnarunt oppidani, donec aliqua ſpes ſublevandi inopiam omnium rerum à Veronenſi præſidio fuit. Tunc fuſo fugatoque Ugone (Ugolottum vulgo dicebant) Blancardo Galeacii Tribuno, qui militem & neceſſaria importaturus advenerat, deditionem fecerunt. Viſa eſt ea pugna memorabilis tum virtute militum, quos ille ex veteranis delegerat, tum parva manu, qua Comes Carrarienſis eundem invaſit. Neque deinceps potuit Galeacius Patavinum laceſſere gravibus bellis adverſus Bononienſes, & Florentinos præpeditus. Sæviit tamen in Franciſcum ſeniorem, eumque in carcerem Modoetianum detruſit, ubi Barnabas patruus paulo ante expiraverat. Novellus cùm deſperatam parentis libertatem haberet, ad perſolvendas Veneto gratias, Franciſcum hujus nominis III. & Jacobum filios præmittit, ipſe ſubſequitur. Per Legatos item Florentinis gratias egit. Triennium pax fuit, quod firmandis publicis ac privatis rebus inſumpſit. Inter fautores Vicecomitis, qui urbe aufugerant, Joannes Epiſcopus proſcribitur, atque alius à Pontifice deſignatur Ugo Robertus Ferrarienſis. Sedit annos quinque, mox ſucceſſorem accepit Stephanum nothum Franciſci Principis, quem ætate minorem, quam per leges liceret, Adminiſtratorem interea appellarunt. Interim Franciſcus ſenior ætate, & ſqualore carceris Modoetiæ fatis conceſſit, cujus vita omnium infeliciſſima, unica felicitate clauſa eſt, quòd filius ultus Galeacii MCCC. XCIII. *perfidiam, vivente ſe patriam urbem recepiſſet. Funus privato ære Galeacii ac ſplendide admodum curatum eſt, & poſtulanti filio datum, ut in patriam referretur. Præter Franciſcum alios ex pellicibus filios ſuſcepit Rodulphum, Petrum Comitem, & Jacobum. Sed quia Franciſcus filius eodem pellicatus vitio excrevit in multam prolem, haud facile eſt inter nothos utriuſque diſtinguere. In tabulis Cœnobii Rodulphum, Petrum, & Andream fratres lego; ſed diſtat ab his Gattarius, qui inter ſpurios junioris*

ris

Digitized by Google

ris enumerat Andream. Ibi etiam liquet Robertum & Simonem alios Carrarienſium nothos victitaſſe, qui apud ſcriptores non extant. Itaque ex his metimur nobiliſſimum Cœnobium in uſum ſpuriorum Carrarienſium divertiſſe. Junior ex Thadea uxore liberos habuit Franciſcum III. Jacobum, Marſilium, Ubertinum, Nicolaum, & Gulielmum. Ex pellice Ugolinum, Jonatham, Servium, Andream, & Stephanum. Studuit itaque ingentem fratrum & filiorum catervam pro viribus honeſtare. Rodulphus apud Hungarorum Regem egregium ſtipendium fecit. Comes poſtquam in recipienda urbe ſtrenue laboravit, Fœderatorum copiis præfectus Mantuanum Principem defendit. Albertum Ferrarienſem adverſus æmulos fovit. Bonifacio Pontifici, & Ladiſlao Regi ſummus bello præfectus militavit, etiam Aſculo urbe in Brutiis donatus. A Uvenceſlao Cæſare in Bohemiam accitus, cùm fratris, & familiæ cladem accepiſſet, mœrore obiit. Jacobum alterum fratrem Franciſcus interfecit, quia cum Venetis ſentiret, dum civitas ab his obſideretur. Andreas, qui videbatur religionem ſpectare, ea ratione in Abbatiam Sanctæ Juſtinæ intruſus eſt. Alenconius Cardinalis ære & beneficio Carrarienſi tenebatur, ea propter haud gravate Abbatia Andreæ ceſſit, quamvis ad obitum uſque titulum retineret. Monachorum diſciplina temporum calamitate nutans, acceſſu puerorum Carrarienſium penitus corruit. Sed vel integra res Andreæ ſtetiſſet, qua dignitatem, qua Monachos commode tueretur: etiam ſingulis annis quingentos aureos cæteris fratribus pendere tenebatur. Pudet referre, quale tunc Cœnobium fuerit, cùm Andreas puerique in maximo familiæ luxu æmularentur parentum intemperantiam. Defuncto Romæ Alenconio, & ab Andrea acceptis Abbatiæ inſignibus, lego eidem ex pellice natum filium. Ex libris domeſticarum rationum, qui ſuperſunt, apparet Cœnobii ſtatus, quod aliquando quinque Monachis, ſæpe tribus ac mercenariis incolebatur. Secus in his legas equorum ſtabulis addictos famulos ſex,

cubi-

Digitized by Google

cubicularios quatuor, pedeſtres pueros totidem, canes, accipitres, familiam Principibus æqualem. Eò Sanctorum Epiſcoporum dona, & piorum civium facultates, Chriſti Eccleſiæ, ſacris uſibus, pauperibus dicatæ, devenerant. Ad Vicecomitem redeo, qui adverſus Mantuanum Regulum cum delecto exercitu Jacobum Vermem miſerat, ut Patavinam cladem alterius urbis precio redimeret. Franciſcus Marchio Bononienſes, Florentinos, & Patavinos Galeacii hoſtes adiit, quorum etiam copias conjunxit. Maximum belli incendium reſtinguitur unico prælio, quo Fœderati proſpere pugnantes adeo vires Galeacii fregerunt, ut poſtulata pace pollicitus ſit Mantuanis finibus abſtinere. Ex altero etiam fœdere, quo Robertus Cæſar, Veneti, Florentini, & alii adverſus eumdem conſpirarunt, militare decus acceſſit Carrarienſi. Namque totius exercitus imperator dictus, in agro Brixienſi ſecunda aliquot prælia fecit, majora facturus, niſi repentinus diſceſſus Cæſaris obſtitiſſet. Solutus metu Germanicarum rerum Inſuber, adeptus etiam urbes Aretium, Senas, Piſaſque conceptam diu Bononienſem expeditionem aggreſſus, è ſententia confecit. Capta urbe clariſſima, ne ſtatim Florentinos adoriretur, repentina mors interceſſit. Italiæ regnum, cui Vicecomes auctus jam altera, & triginta urbibus, palam inhiabat, diſtractum eſt. Urbes quemadmodum fuerant malis artibus acquiſitæ, iiſdem vel ad recentes tyrannos, vel ad veteres earum dominos rediguntur. Pandulphus Malateſta Brixiam, & Bergomum, Cabrinus Fondulus Cremonam, alii alias urbes invaſerunt. Quædam ultro Pontifici ſe dedidere, quædam, nempe Aſſiſium, Peruſia, Bononia, armis recipiuntur. Neque Florentini ac Genuenſes quievere, adepti communi periculo Piſanam urbem, quam Galeacius Gabrieli filio notho donaverat. Eodem anno Alenconius Romæ obiit ſepultus trans Tiberim, ubi ara & ſepulchrum extat. Inde Franciſcus Abbatis dignitatem Andreæ filio jam apto per ætatem haud ægre impetravit. Abbas idem initiatus, paulo diligentius viſus

MCDII.

eſt

Digitized by Google

eſt divinam rem curaviſſe. Templum imbribus patens lariceo tabulato operuit, muſica organa confecit, ſacras veſtes, quibus ipſe ac miniſtri in ſacrificio uterentur, adjecit ex ſerico villoſo, & phrigio opere. Attamen illum à ſacris rebus ad militiam citiſſime retraxit Franciſcus pater, qui in ea laceratione Mediolanenſis imperii, Vicentiam, & Veronam ſibi deſtinaverat. Ea ſperandi occaſio extitit. Malateſta ut urbes, quas ruente fortuna Mediolanenſium uſurpaverat, etiam multis eorum incommodis ex diverſo bello tutaretur, conniventibus Florentinis olim Antoñium Scaligerum ad recipiendam Veronenſem urbem ex Æthruria exciverat. Sub ipſo expeditionis initio cùm idem obiiſſet, patruelem ipſius Gulielmum è Germania evocatum Carrarienſi commendaverat. Accedebant huic multæ inter cives clientelæ, & plebis favor, quæ tot ex ea familia Principes obſervaverat. Carrarienſis rem aggreſſus junctis cum Gulielmo copiis in agrum Veronenſem movit, ubi Facinum Canem Galeacii Tribunum cum quinque millibus equitum obvium fudit, atque extra fines ejecit. Sed Gulielmus maxima Veronenſium gratulatione receptus, quintodecimo die, poſtquam Principatum iniverat, repente exanimis repertus eſt. Sublatum veneno ſuſpicio erat à Carrarienſe, qui tamen obviam iturus ſuſpicioni Gulielmi filios Antonium & Brunorum in Curiam perduxit, & Principes acclamari juſſit. Sed neque ea videbantur agi recta fide, quia adhuc Carrarienſis præſidio arces retinebantur, & eam rationem prætexebat, quod tenerum adhuc eſſet adoleſcentum imperium, nec poſſet propriis viribus ſtare, ſi hoſtes quicquam novi tentarent. Erupit tamen poſt aliquot dies vafricies, & exemplo Antonii & Brunori ſatis apparuit, Gulielmi parentis necem, & partum veneno imperium. Jacobus alter Franciſci filius, qui præſidio præerat, (ea forſan parentis mens fuerat) Antonium & Brunorum comprehenſos, extemplo Patavium navigio mittit, eoſque ad eluendam culpam, proditionis ad hoſtem Mediolanenſem, & ingratitudinis in beneficum Carrarienſem

rienſem

rienſem apud populum accuſat, mox urbis imperium, quod arces haberet, facile invadit. Pignam auctorem habeo non illico Jacobum appetiviſſe Principatum, quia cives id facinus execrabantur, ſed ad emolliendos eorum animos evocaſſe Thadeam matrem, quæ inter prudentiſſimas illius ſæculi fœminas etiam primum Veronenſes matronas, deinde viros illexit, ut Jacobo filio parerent. Compoſitis Veronæ rebus, Franciſcus Vicentiam olim jure fœderum à Galeacio parenti promiſſam, ſed perfide negatam, armis vindicare ſatagebat. Oderant cives Patavinorum imperium ex vetertima ſimultate, qui finitimorum mos eſt, & ad Catherinam olim Galeacii uxorem Legatos miſerant auxilia imploratum, quibus illa reſponderat, ſeptam ſe majoribus calamitatibus quam ut Vicentinorum ſalutem tueri poſſet, hortari Galeacio datam fidem retinere; vel ſi Carrarienſis prohibeat, potius Venetorum Reipublicæ, quam hoſti dedi. Una omnium voluntas fuit, Veneto ſe ſuaque committere. Etiam Catherinæ Legatus apud Venetos agebat, ut Vicentinos in fidem ſuſciperent. Renuebant Patres, quia licet Veronenſium Principum caſus deteſtarentur, nullas tamen à Carrarienſe injurias hactenus acceperant, & Vicentinos aliàs Patavinis paruiſſe ſatis conſtabat. Sed ab his conſiliis in diverſa penitus Venetorum mentes detraxit Carrarienſis ambitio, qui ut ſibi Mantuanum Principem conjungeret, renuenti minas intenderat. Is Venetis fœderatus, ſeu antiqua benevolentia addictus, ſtudium & minas Carrarienſis conqueſtus eſt. Ex his Senatum cepit ſuſpicio, quòd auctus ille jam urbe Veronenſi, ſi etiam Vicentina potiretur, non poſſet inter Patavinos limites contineri, quin proximum Tarviſium repeteret. Æquius ipſi licere Tarviſium aggredi emptum, quam Vicentiam fœdere promiſſam. Quòd ſi ad æſtuaria in ipſis cervicibus Venetæ ditionis arces etiam excitare velit, quas olim Majores multis præliis, & ſanguine utriuſque populi dejecerant, nonne Venetos à continente prorſus depelli? Poſſe igitur exurgenti potentiæ obicem poni, atque retenta

Hiſt. Ferr.

Juv. Sat. xv.

Vicen-

Digitized by Google

Vicentia inſtar fræni binas urbes compeſci, ut Veronenſes copiæ cum Patavinis conjungi nequeant. Eo conſilio in publicam fidem Vicentinos accipiunt, quibus etiam Reipublicæ vexillum, & milites aliquot cum præfecto Patricio decretum. Dum Carrarienſis proxima Veronenſibus oppida Coloniam & Leonicum obſidet, per fecialem edicitur Vicentinos ſe, ſuaque in fidem ac tutelam Reipublicæ Venetorum commiſiſſe, neque amplius licere deditam urbem amicis ac fœderatis laceſſere. Si armis abſtineat, pacem & benevolentiam ſtare; ſi bellum cum Vicentinis velit, id cum Venetis futurum. Platina auctor eſt Carrarienſem contumelioſe pleraque reſpondiſſe. Violatum ab eo fecialem auribus & naſo detruncatis Veneti ſcriptores tradunt. Gattarius ſcribit, Franciſcum filium exercitui præfuiſſe, & abeuntem fecialem ab ipſius milite necatum. Exarſit injuria Venetus, atque hoſtem edictum Carrarienſem cum Mantuano aggreditur. Decretum eſt eodem tempore Veronam atque Patavium partito exercitu laceſſere. Gonzaga in Veronenſes, Carolus Malateſta, mox Paulus Sabellus in Patavinos duxit. Nihil interea ad propulſandum bellum prætermittebat Carrarienſis, aucto Veronæ præſidio, & juſſo filio urbem tueri, pugna tamen abſtinere. Arces, qua Venetorum impetum formidabat, reviſit, eaſque milite ac munimentis firmavit. Pecuniam undique corraſit, qua juſtum pene exercitum confecit. Direptionibus & incendiis jam Veronenſis ager ardebat, quem Jacobus liberum hoſti fecerat clauſus inter muros urbis, nec milite ad erumpendum ſatis. Inde majus Veronenſis populi odium fuit. Alia Patavinarum rerum erat ratio, quamvis enim oppida quædam Venetus vi cepiſſet, æquo tamen Marte certabatur, favente Nicolao Ateſtino, qui affinitate, ac beneficiis Carrarienſi tenebatur. Unicus is in tanta rerum difficultate auxiliaris, mira Venetorum ſagacitate ad tuenda ſua revocatus eſt. Ornata claſſe Ferrariam petituri, in peninſulam Rodiginam impetum faciunt, caſtra expugnant, diripiuntque. Ad ſollicitandos etiam

In vita Inn. Papæ vii.

Sabell. Dec. ii. lib. viii.

animos

animos Ferrarienſium Azonem Nicolai æmulum ex Cretenſi exilio reportatum evulgant. Adverſis rebus Nicolaus territus, non ſolum ex agro Patavino militem reducere, ſed etiam pacem petere coactus eſt. Veronenſis obſidionis extrema agebantur, quia ex minima Carrarienſis potentia civile odium creſcebat, neque tolerandæ obſidioni quicquam à parente auxilium ſperabatur. Neque aberat ſuſpicio, cives occulto apud hoſtes deditionem paciſci, eumque brevi cum ipſa urbe hoſti dedendum. Jacobus ut ſe imminenti periculo proriperet, mutatis veſtibus clam profectus apud Hoſtiliam, (alii apud Aſſelariam ſcribunt) in Venetorum poteſtatem devenit. Civitas cùm paulo ultra annum Patavino paruiſſet, lubens victorem Venetum accepit. Inde bellum univerſum in Patavinos coivit. Urbs triplici muro, propugnaculis, & civium multitudine videbatur diutius reſtitura, & jam ſecunda aliquot prælia fecerat, quorum altero ſexcentos equites deleverat, & ſigna è caſtris retulerat. Attamen crebris velitationibus miles minui cœperat, & ad urbem tuendam ex arcibus revocatus anguſtam Carrarienſium rem faciebat. Hoſtes facile ex Tarviſinis & Foro-Julienſibus copias augebant. Dum civitas obſidetur, Andreas Abbas Sanctæ Juſtinæ, quem lego in tabulis noſtris ſeſe armis ac milite ad bellum exornaſſe, morbo obiit, & in proprio templo ſepelitur. MCCCC-IV. *Maximum id à Deo beneficium habitum eſt, ſubſecutam totius familiæ internecionem non vidiſſe. Tres Monachi (ò rem miſeram) qui ſoli ſupererant, arbitrati liberum ſibi jus eſſe ſuffragiorum, Abbatem decernunt quendam Benedictum Venetum, cujus memoria ac dignitas brevi deperiit. Jam Venetus arcibus & agro potitus, urbem oppugnabat, & Franciſcus ſublata undique ſpe auxiliorum, deditionem cogitabat, ſi æquas conditiones Venetus obtuliſſet. Pax dabatur his legibus, ut urbem dederet, ultra centum milliaria exularet, Patavinis rebus perpetuo abſtineret, liber privatas opes & familiam deduceret, pro urbe ſexaginta aureorum millia à Veneto reciperet.*

Digitized by Google

His quia duriores viderentur, rejectis, civitas multo acrius oppugnari cœpit, & mentes Patavinorum civium ad Venetos nutare. Quidam etiam auſi ſunt Franciſcum rogare, ut poſtquam fideles cives præſtitiſſent quicquid fidei, quicquid benevolentiæ debuerant, nollet eos in extrema omnium malorum trahere, quos æquis conditionibus poſſet ab his eximere. Si eos ſalvos velit, poſſe his aliquando uti ad recipiendam urbem. Recens exemplum eſſe, cùm ejectus à Vicecomite rediit. Patriæ charitatem & Principis decus eſſe in ſe potius accipere ruentem fortunam, quam cives optime meritos ferro ac flammis objicere. Precibus vel periculo emotus ille Meſtrim abiit, quò Legati Veneti condixerant; ſed quia nihilo mitiores conditiones dabantur, rebus infectis diſceſſum eſt. Interim Patavini, ſi pacem non retuliſſet, ſtatuunt Veneto deditionem facere. Ubi is in arcem confugit extrema pugnaturus, Venetias Oratores mittunt, qui publico nomine urbem dedant, & afflictis patriæ rebus pace conſulant. Senatus pacem ac deditionem juſſit. Gonzaga adhuc obſeſſo Carrarienſi ſpem faciebat æquioris fortunæ, ſi tradita arce Venetias ſupplex proficiſceretur. Ipſe dedita ea cum Franciſco filio (Sabellicus Gulielmum addit) profectus dicitur, nedum fœdo humanorum caſuum exemplo Senatorum mentes nihil moviſſe, ſed veterum injuriarum memorias, & iras excitaſſe deteriores. Primum ad carceres perpetuo damnatus, deinde mutatis conſiliis noctu ſtrangulatus, in templo Sancti Stephani equeſtri funere palam ſepultus eſt. De Franciſco & Jacobo filiis idem ſupplicium, nihil publici funeris. Ubertinus & Marſilius ante captam urbem elapſi, nec filiis aucti ſunt, neque in patriam redierunt. Ille apud Florentiam veneno ſeu mœrore obiit, hic poſt aliquot annos procurata conſpiratione qua Patavium invaderet, cùm præcox in Vicentinum agrum veniſſet, captus, Venetiis publice ſecuri percutitur. Stephanus Epiſcopus aufugit, cæteri diverſa tenuere. Ea Carrarienſis familiæ Tragœdia fuit, quæ patria, urbe, aliiſque ex occaſione potita,

mul-

Digitized by Google

multitudine filiorum aucta, in ipſo culmine corruit ſuæ magnitudinis. Imperium, quod annos prope XC. *tenuit, nec ſemel gentili ſanguine infecit, in Venetos abiit. Jacobi progenies, qui innocentem Marſilium confodit ſola dominandi libidine, eadem ſibi Venetum hoſtem, & exitium (ſceleris pœnas) conſcivit, neque ex innumera filiorum caterva vel radix. Longe felicius Marſilii ipſius familia proceſſit, quæ execrata cognomen de Carraria, alterum Papiſaviorum retinuit inter Patavinas egregia, & multis viris domi militiæque clariſſimis honeſtata. Patavinæ urbis deditio maxime civibus contulit ad ſublevandas ærumnas longæ obſidionis, quæ in vigeſimum menſem tolerata, omnium rerum inopiam, atque peſtem conflaverat. Viſa tunc omnia reflorere ſtudio Veneti Senatus, qui altera Patavinorum legatione datam urbem, ac fidem ſuſcipiens, eandem majoribus in dies beneficiis auxit, cui etiam in poſterum adſcribemus quicquid fortiter pro ea exornanda, vel tuenda geſtum fuerit: & quemadmodum minor apud nos mentio erit de urbanis rebus, ita plura de domeſticis ſubibunt. Interea Gregorius XII. Pontifex, Benedictum Abbatem noſtrum vitio creatum in ordinem redegerat, & Cœnobium commendaverat nepoti Antonio Corrario Epiſcopo Bononienſi,* MCCCCVI. *mox Cardinali titulo Sancti Griſogoni. Extat Gregorii diploma, quo ejecti Benedicti ratio docetur. Ibi Pontifex memorat obitum Alenconii in Romana curia, & decretum Bonifacii IX. quo poſt Alenconii mortem Cœnobium ad ſanctam Sedem redibat. Mirum tamen, quòd in his nulla habeatur mentio Andreæ Carrarienſis, quem docemur ex publicis monumentis Romam nuntios ad impetrandam Abbatis dignitatem miſiſſe, & de ea à Pontifice reſcriptum ſuſcepiſſe. Forſan confuſus erat tum ordo Romanarum rerum, quando tres Pontifices de ſucceſſione decertantes invexerant Schiſma, quod ad Concilium Conſtantienſe perduravit. Pro Antonio Corrario Monachos, & reditus procuraſſe legimus Hieremiam Peragham, laicum hominem, nec minus quicquam reli-*

religione habuiſſe. Inde deterior ſemper res Cœnobii fuit, donec ad tres mercenarios Monachos venit, & collabentibus ædificiis unicum tantum ſuperfuit templum. Ita nobile Cœnobium, quod olim Pontifices, & Imperatores ſuſceperat, inter acervos lapidum ſemiſepultum vix antiquæ magnificentiæ veſtigium retinebat, & Abbatum auctoritas, qua Majores belli paciſque arbitrium in urbe geſſerant, ad Commendatarios delata conciderat. Opes etiam ab Andrea Carrarienſe inter milites diſtributæ, prædia ab aliis uſurpata, juriſdictiones incuria antiquatæ peſſimas tantæ dignitatis conditiones effecerant.

LIBRI QUARTI FINIS.

Digitized by Google

HISTORIARUM COENOBII D. JUSTINÆ PATAVINÆ, LIBER QUINTUS.

COLLAPSUM fere apud Italos inſtitutum Sancti Patris Benedicti, quod olim Cluniacenſes Patres ubique multo ſtudio excitaverant, paulatim ad antiquum religionis decus è diruto Cœnobio Sanctæ Juſtinæ emerſit. Ea res quemadmodum vaticiniis Sanctorum celebris fuit, ita crebris difficultatibus obvoluta, non hominum prudentiam, ſed divinam prorſus virtutem exhibet. Nobis ad ſcribendum facile ac fidele argumentum præbebunt Commentarii Ludovici Barbi tantæ rei auctoris, & majorum traditiones, quæ nunc etiam apud grandævos habentur. Sancti Michaelis Eccleſiam curabat Marcus quidam Presbyter multæ ſanctitatis, qua etiam ſuper ægros frequenter miracula edebantur. Patavinum civem è Scardeonio accepimus, ſed familia nos latet. Ipſi quotidie mos erat, cœlo etiam ſæviente, in templo Divæ Juſtinæ ad Sanctorum ſepulchra ſupplicare. Ibi ſæpius deplorare templum male cultum, dejectum Cœnobium, extinctam Monachorum diſciplinam. Ea pietate cùm apud Sanctos Dei plurimum gratiæ iniviſſet, ut aliqua ſpe futu- Lib.ii. cl.v.

re felicitatis præſentem mœrorem leniret, divino monitu accepit jam tempus appetere, quo ibi aliud Cœnobium, alia familia exurgeret late Sancti Benedicti inſtitutum propugnatura. Auctor tanti facinoris promittebatur Ludovicus Barbus Patricius Venetus, qui tum Præfecturam agebat Congregationis Canonicorum Sancti Georgii nuper ex Venetis Patriciis inchoatæ apud inſulam æſtuariorum ab Alga nuncupatam. Ad eam dignitatem juvenem fere illum provexerat ſpectata morum integritas, in rebus agendis prudentia, atque eruditio non contemnenda. Ineunte anno MCCCCVIII. *idem Veronam proficiſcens Patavium ad virum Dei Marcum divertit. Maximam olim benevolentiam ex virtute contraxerant, quam mutuis officiis enutriebant, ſi Marco Venetias, Ludovico Patavium venire contingeret. Nihil tamen ſenex hactenus aperuerat ex revelatis, ſed tunc primum, ac ſi divino ſpiritu incaleſceret, amplexatus Ludovicum admonere cœpit, divinum eſſe conſiliumut, brevi Patavium migraret; ille rem aliò detorquens, reſpondit ſe Marci ipſius deſiderio ſemper Patavii adeſſe, ſibi tamen quietis ac ſalutis aſilum ſtatuiſſe ad obitum uſque inſulam Sancti Georgii. Senex in dicto perſiſtere, atque clarius edicere illum Abbatem futurum Monaſterii Sanctæ Juſtinæ, quod proxime reſtituendum priſtino decori etiam nova Monachorum colonia augeretur, ad alia per Italiam monaſteria reparanda divinitus deſignata. Noverat Ludovicus præſentes Cœnobii miſerias; quæ nunciatam magnitudinem nullatenus caperent, & Marci vaticinium magis ex benevolentia quam ex revelatione arbitrabatur, licet ille teſtes Sanctos ipſos adhiberet. Veronam profectus, litteras per celerem nuncium Roma ab amicis accepit, qui collatam ſibi Abbatiam Sancti Cypriani gratulabantur. Aliæ ex his afferebant Cardinalem Bononienſem ſibi commendatum Cœnobium D. Juſtinæ, ab inſtituto Cluniacenſi tranſtuliſſe ad congregationem Monachorum Montis Oliveti, qui albo induti ſub Regula Sancti Benedicti militabant. Nuncius idem referebat tranſ-*

MCCCCVIII.

eunte

Digitized by Google

eunte ſe Abbatem, & Monachos Cænobium ingreſſos fuiſſe, atque ſigna univerſa edidiſſe, quæ rite id acceptum demonſtrant. Ludovicus ſicut hominum eſt moveri magis aſpectu præſentium, Marci vaticinum riſit, atque aſtantibus dixit, illum ea vice perperam vaticinatum. Venetias revertens, cùm virum Dei ſalutaſſet, ſecum ad portam hortuli conſedit, atque inter loquendum de reparatione Cænobii Divæ Juſtinæ inquit: Tu mihi Patavii ſedem parabas hoc Cænobium; quod Bononienſis Cardinalis connivente Summo Pontifice Olivetanis Patribus dimiſit. Ego qui Abbas futurus eram, ab eodem Pontifice ad Abbatiam alteram Sancti Cypriani vocor reſcripto, cui non parere religio eſt: en litteras. Senex ipſa rerum diverſitate nihil motus, Ludovicum intuebatur, & cùm avide is reſponſum expectaret, cœpit hortulum feſtinus & ejulans circumire. Eo ter emenſo Ludovici manum illachrimans ſtrinxit, & vaticinium haud inane futurum conſtanter affirmavit. Ipſe licet conſtantiam ſenis miraretur, neque tamen ab opinione diſceſſit. Ratio collatæ dignitatis poſcebat, ut ab inſtituto Canonicorum ad Monachale demigraret, & ab inſula Sancti Georgii ad Cænobium Sancti Cypriani accederet. Quia utriuſque amore æſtuabat, amicorum conſiliis commiſit, num vetus vitæ genus retinere, quod maxime optabat, vel nuperrimam Abbatis dignitatem minus acceptam ſuſcipere debuiſſet. Amicorum eadem mens fuit, ut rejecta dignitate initam vivendi rationem proſequeretur. Dum Venetiis anceps Ludovicus rem trahit, Monachi tres, qui ſupererant Cænobio D. Juſtinæ, apud cives & Magiſtratus obſtrepebant, quod illud ab origine Monachis Caſinenſibus attributum, ſola Abbatum incuria, vel potius temporum calamitate collapſum, nuper datum eſſet Congregationi Montis Oliveti, & ampliſſima olim apud cives Abbatis dignitas ad menſale ſtipendium deveniſſet. Sibi non deeſſe voluntatem illius reparandi, ſi auctoritas à Summo Pontifice accedat; vel ſi Abbas quis decernatur, à quo Religioſa familia coram adminiſtretur. Hæc

magis civium animos perculerunt, quia Antonius, & Rolandus duo ex his Patavini erant, ac honeſti generis Caſalium, cui plerique cives affinitate jungebantur. Itaque res ad publicam conſultationem relata, viſa eſt publico etiam nomine apud Venetum Principem agenda. Is ab Oratoribus poſtulatus, curavit, ut Pontifex editum Diploma revocaret, atque Patavino Prætori juſſit pacate amotis Olivetanis veteres Cluniacenſes reſtituere. Ex his non minimum videbatur minui exiſtimatio Cardinalis Bononienſis, ac ſi vafre Olivetanis commiſiſſet onus adminiſtrandi Cœnobii, majores tamen proventus ex eo retinuiſſet. Itaque famæ conſulturus, cogitabat Abbatis dignitatem in hominem transferre, qui præſens divinam rem, & ſacras opes curaret. Inter cæteros, qui animo obverſabantur, apparebat maxime his aptus Ludovicus Barbus ex eadem Congregatione Canonicorum, & patria, qua idem Cardinalis. Pontifex nepotis conſilium & Ludovici virtutem commendans, habito Sacro Senatu VI. *Calendas Januarii Abbatem Sanctæ Juſtinæ edicit Ludovicum Barbum. Ea Arimini agebantur, ubi Gregorius ſchiſmatum procellis jactatus reſidebat, & inter Prælatos aderat Abbas Sancti Michaelis Muriani propediem Venetias rediturus. Is omnium primus Ludovico totius rei ignaro gratulatus Abbatis dignitatem, ſenſit illum ex nuncio maximum mœrorem trahere, neque electionem probare: ſed quia Barbum apprime adamabat, hortari cœpit obediendiæ jugum ferre; hanc Summi Pontificis, immo ipſius Chriſti voluntatem eſſe, & ſibi majorem affuturam gloriam ex Cœnobii calamitate. Hæc tamen non movebant afflictam mentem, quæ conferens ocium præſens cum imminenti ſollicitudine, & proſtitutum Cœnobium cum honeſtiſſima, & ornatiſſima Congregatione Canonicorum, longe aberat. Attamen diverſa penitus erant conſilia domeſticorum, qui nuper divino nutu improbantes collatam ſibi Abbatiam Sancti Cypriani, nunc alteram Sanctæ Juſtinæ ſuſcipiendam arbitrabantur. Unus tantum Marinus Quirinus eidem*

obji-

objiciebat deſertum monaſterium, collapſum ordinem Sancti Benedicti, & ſuam ipſius ætatem, ut ea in priſtinum revocare non humanæ potentiæ, non privati hominis, non adoleſcentis, ſed Apoſtolorum opus eſſet. Inter ſuam voluntatem & amicorum conſilia anceps Lodovicus, altero etiam affictabatur, quod ſuperbiæ & ingratitudinis notam non effugeret, ſi rejecta nuper Abbatia Sancti Cypriani, etiam alteram Sanctæ Juſtinæ rejiceret, atque Pontificis dona jam ſecundo dedignaretur. Opus plane divinæ voluntatis, & maximæ apud mortales admirationis fuit, fluctuantem Barbum inter diverſa conſilia, nihil recordatum eſſe ex his, quæ Marcus presbyter divino monitu accepta ſibi revelaverat: ea enim juxta mente exciderant, ac numquam audita. Quippe reus ſpreti vaticinii, ac parvus æſtimator divinæ potentiæ, plexus eſt oblivione earum rerum, quarum recordatione mærorem exuiſſet, & quam cito monitis obtemperaſſet. Demum conſiliis amicorum paulatim emollitus, jam minus averſabatur dignitatem, licet abolitum ibi Monachorum inſtitutum reſtituere impoſſibile exiſtimaret. Interim res accidit, quæ illum ad capeſſendum Abbatis munus impulit. Acceſſere ad eum quidam adoleſcentes egregii generis, qui ſecretum locum colloquio poſtulantes, etiam ad ipſius pedes procumbentes, dixere ſe adveniſſe animarum ſalutem deprecaturos. Cùm enim jamdiu religionem meditarentur, in primis fuiſſe delectatos inſtituto Canonicorum Sancti Georgii, ſed animum avertiſſe, quia hi ad libitum traherent jugum religionis, neque ſtabilitatem voverent. Nunc ſperare ſe Canonicorum diſciplinam, & Monachorum ſtabilitatem poſſe conjungere, quia rumor increbuerat, illum præfectum eſſe monaſterio Sanctæ Juſtinæ, & pro reſtituendo ordine Sancti Benedicti quam primum laboraturum. Si placeat, paratos ſe in eo monaſterio religioni nomen daturos. Flexit juvenum deprecatio rigentem animum Ludovici, qui etiam arbitratus maximi alicujus operis id fundamentum eſſe, rejectis quæ hactenus mentem diſtraxerant, Ariminum contendit. Ibi cùm

gratias

Digitized by Google

gratias Pontifici egiſſet, jubetur ſolemni ritu Abbatis dignitatem inire. Indutus Monaſticis veſtibus, regulam Sancti Benedicti coram Epiſcopo Tiphernate profeſſus, & Abbas conſecratus, etiam Summo Pontifici obedientiam vovit. De his extant publicæ tabulæ, quas inter pia monumenta optimi Patris aſſervamus. Editæ ſunt III. *Nonas Februarii* MCCCCIX. *ætatis Ludovici* XXVII. *Redeuntem Venetias Pontifex ſpiritalibus etiam donis cumulavit, quorum duo maxime egregia ſunt; Alterum quo ſinguli cum eo militaturi ſub regula Sancti Benedicti, expiabantur ab omni reatu in articulo mortis; Alterum quo jus deligendi Abbates deinceps apud Monachos eſſet. Magnas ſpes ſub initio etiam maximum vaticinium turbavit. Venetiis inter ſacras virgines, quæ templo Corporis Chriſti inſerviebant, quædam ſeparata à cæteris, aſſiduam divinis contemplationibus & precibus operam dabat, non abſque opinione ſanctitatis. Hæc licet Ludovicum neque ex facie, neque ex nomine cognoſceret, tamen divina revelatione ipſius conſilium edocta, per nuncium admonuit, ut plurima, quæ initio ſuſceptæ dignitatis adverſa imminebant, conſtanti animo toleraret; nempe fore ut adoleſcentes, quorum precibus Abbatis onus aſſumpſerat, brevi ab officio recederent: attamen effecturum ſe divinum opus cum his qui adhuc in agris luderent, penderent ab uberibus, vel nondum ex alvo prodiiſſent. Magnus ex his terror Barbum invaſit, quamvis jacturam principiorum æquius ferret ſpe lætioris incrementi. Aliud etiam portentum ſpem auxit. Patavii nuper quidam multæ ſanctitatis vir in extaſim raptus, vidit in clauſtro Sanctæ Juſtinæ hiatum ad intima uſque telluris viſcera, ex quo in cælum erumpebant flammæ lucidiſſimæ, quas circumſtantium Monachorum catervæ pio affectu contemplabantur. Id ex fido nuncio acceptum moras Ludovici detruncavit. Igitur Patavium veniens* XII. *Calendas Martii in Templo Sanctæ Juſtinæ ſacris operatus ſibi divinam opem, & Monachorum familiæ incolumitatem oravit. Inter nobiles*

Digitized by Google

biles ac religioſos viros, qui officii gratia Barbum Venetiis ſecuti fuerant, vel ab urbe advenerant, aderat Beatus Marcus. Is poſt ſacram rem deſcendens cum Ludovico in proximum Cœnobium, in ipſo limine ejus manum perſtrinxit, quemadmodum olim ad hortuli oſtium ſtrinxerat, cùm hæc univerſa incredulo vaticinaretur; mox ſubdidit, en Abbas Sanctæ Juſtinæ effectus es. Barbus ac ſi profundo ſopore abſolutus eſſet, repente memor efficitur eorum, quæ vir Dei prædixerat, atque ſucceſſu exterritus quia verba exciderant, lachrimas dabat, nec quicquam effari poterat, quam procumbens orationis ſuffragium poſtulare. Senex erectum jubet meliora in dies ſperare, neque præſentem Cœnobii & Ordinis vaſtitatem reſpicere, ſed quæ utrique incrementa divinitus portendantur. Libet ex Commentariis Ludovici faciem Cœnobii deſcribere. Inter multas ubique ruinas veterum ædificiorum, unicum clauſtrum etiam alicubi dirutum ſpeciem exhibebat religioſi loci. Id columellis frequentibus geminatis, & minimis arcubus extabat ad priſcam Germanorum architecturæ rationem, quæ Veronæ, Mediolani, & alibi cernitur. Huic ad Auſtrum cohærebant ædes Monachorum, quas dormitorium vocamus, ex quatuor tantum cellulis, ad quas liber adeo acceſſus erat, ut etiam mulieres per oſtium, quod Choro adjacebat, Cœnobium ingreſſæ in dormitorium venirent, atque ſæpius (pudet dicere) ipſis Monachorum latrinis uterentur. Præterea ubi nunc valetudinarium eſt, cubiculum erat cum lignea porticu ad deambulandum, aliàs Abbatum ſedes. Pone oratorium Sancti Martini, ubi hoſpites excipimus, OEconomus mercenarius ædiculam habebat exoletam. Ab ea ad templi muros aula perampla extendebatur, ſed ruinoſa, ac nullius uſus. Nihil reliquum erat murorum, quibus Jacobus Abbas Cœnobium cinxerat, ſed obvia apertaque omnia quodcumque facinus admittebant. Denique ea erat loci facies, ut potius latronum ſpecum, quam Monachorum familiam indicaret. Igitur adoleſcentes, qui religionis tirocinium ini-

turi

turi advenerant, ex fœdo Cœnobii aſpectu inhorruere. Poſt aliquot dies cauſſati id loci penitus religioni ineptum eſſe, Abbatem rogant, ut ſeſe à promiſſis abſolvat, ac dimittat. Ille cùm adoleſcentes fluxæ fidei, ac minimi erga Deum fervoris reprehendiſſet, perſiſtentes in ſententia abire juſſit. Deinde pro viribus & opportunitate monaſterium clauſit, officinas juxta regulæ præſcriptum diſpoſuit, Synaxim in Eccleſia die noctuque inſtituit, ac perſolvit. Monachi tres, qui olim ſub Commendatariis meruerant, Ludovici exemplo quicquid habebant relato in commune penu acrius regulari diſciplinæ incumbebant. Duo ex his Antonius & Rolandus Caſales, clari habentur, tertii nomen excidit. Antonius poſt annos aliquot ab Eugenio IV. Pontifice delectus eſt Abbas Prataleæ. Rolandus pro ineunda Congregatione cum Ludovico laborans diu convixit, & ſancto fine deceſſit. His adjecti ſunt duo Camaldulenſes, quos Abbas Sancti Michaelis rogatus conceſſit. Duos Idem Barbus in ſubſidium divini operis Canonicos Sancti Georgii ſecum duxerat. Tres ego Sacellanos lego affuiſſe, quos olim Commendatarii induxerant, ne templum deſtitueretur, poſtquam Cœnobium peſſum ierat. Cum his Ludovicus Monachalem obſervantiam obibat; & quamvis veſte ac moribus diſſentirent, tamen in Eccleſiaſticum munus, & optimum vitæ exemplum coibant. Glutten accedebat prudentia Ludovici, qui adventantes Monachos & Eremitas (tum vagari contingebat) hilari vultu recipiebat, experiebaturque divinis officiis decus, & Cœnobio colonos adjicere. Jam annus exceſſerat, & medius alter agebatur,
MCCCCX. *nec divinarum pollicitationum quicquam vel ſignum. Torquebatur Abbas, & jam vetus inſtitutum repetere cogitabat, cùm alterum conſilium in mentem venit, retinendi quidem Abbatis dignitatem, ſed Eccleſiam Sacellanis committendi, & ſolitarium quempiam locum extra urbem deligendi, ubi cum Monachis aliquot ad normam Sancti Benedicti degeret. Inter colles Euganeos luſtravit quæcumque ſolitariæ vitæ apta erant, ſed cùm apud eo-*

rum

Digitized by Google

rum dominos agere cœpit, quamvis ingens precium exhiberet, nullum tamen valuit emere, vel conducere. Agebantur hæc Dei nutu, ut increpitus modo incredulitatis, rurſus edoceretur etiam in maxima rerum deſperatione non deſperare, atque divinarum promiſſionum opportunitatem è cælo pendere. Mæſtus ob rem male tentatam in urbem rediit, ubi præter ſpem Congregationis initium fuit ex converſione adoleſcentis, qui erudiendus in florenti Academia Patavium venerat. Agebatur ſacra hebdomada, qua redemptionis humanæ myſteria celebrantur, & inter frequentiores ſpectabatur in templo D. Juſtinæ Paulus Strata Papienſis, ut non ab re æſtimaretur ſecretiora ſtudia pietatis animo evolvere. Is inter ſacra myſteria tactus religione, Abbatem adit, ac multis lachrimis precatur, ut ſe Monachum velit. Ille quamvis id maxime cuperet, & ex repentina adoleſcentis converſione quippiam divini operis, vel pollicitæ Congregationis umbram aliquam auguraretur, tamen fluxam adoleſcentum voluntatem ſuſpectans, Paulo non ſemel aſperum vitæ genus, ac ſenticoſum iter religionis inculcat. Hic poſtulatis ſancte adeo inſiſtere, ut in ſolemnitate Paſchali etiam Monachales veſtes attonſus acciperet. Alter Papienſis ex nobili familia Fulpertorum in Patavino Gymnaſio item erudiebatur, cujus pater apud Mediolanenſem Ducem egregium ſtipendium faciebat, juſſeratque filium famulitio, ædibus, & apparatu omnium rerum inter cæteros familiæ ſplendorem tueri. Is moleſte admodum ferens Pauli converſionem, ut illum à ſancto religionis propoſito averteret, colloquium poſtulavit. Barbus, qui obfirmatam Pauli mentem noverat, colloquendi copiam fecit. Salimbenius (id juvenis nomen) quicquid adoleſcentem poterat ab incœptis removere, ſtudioſe intulit; Paulus quicquid hominem ad religionem pelliceret, ſummis rationibus, & exemplo propriæ quietis adduxit. Interim acceſſit hora Completorii, quæ alterum inter pſallentes traxit, alterum admonuit divinæ rei intereſſe. Synaxis moroſe adeo agebatur, ut nullum ex ſacris verbis

Digitized by Google

bis Salimbenium præteriret. Oblectabatur his animus, ac tenuis quidam calor pietatis paulatim ſerpebat, maxime tamen ex Oratione, quæ de more noſtro recitata eſt, nempe: Deus qui illuminas noctem, & lucem poſt tenebras facis, concede nobis, ut hanc noctem ſine impedimento Satanæ tranſeamus, atque matutinis horis ad altare tuum recurrentes ibi Deo gratias referamus. *Ea mentem inſueta quadam jucunditate perfudit, qua deinceps in meditationem illectus divinarum rerum, qui Paulum averſurus venerat, jam remanendi deſiderio æſtuabat. Cœpit deinde frequentior templum inviſere, atque hominem cupere, cui tuto poſſet mentis arcanum aperire. Affuit occaſio. Barbus in ſubſidium regularis diſciplinæ ex alio quodam Cœnobio accerſierat D. Jachimum Papienſem provectæ ætatis & optimi exempli virum. Ad eum Salimbenius ſibi viam fecit ob communem patriam, & deſiderium propriæ ſalutis, quam religioſus & concivis omnino curare tenebatur. Preces & lachrimas adjecit, ut ſibi apud Ludovicum faveret, quem ſæpius poſtulatum ſemper adverſarium ſancti conſilii expertus fuerat. Pluribus Abbas deterrebatur, ne Salimbenium inter Monachos cooptaret. Is patri unicus erat, cujus multæ etiam opes, & plurima apud Mediolanenſem Ducem auctoritas. Eidem in ſpem majoris opulentiæ, matrimonio junxerat pater puellam nobilem, & ſponſalia præceſſerant, quamvis ætas immatura copulam diſtuliſſet. Ætas eadem acerba adhuc, & inſtabilis æſtimabatur, quia puer vix annum quintumdecimum attigerat. Sed quod Abbas negabat, ille acrius expetebat. Denique res eò proceſſit, ut aliquando Salimbenius ſolum Abbatem nactus, deterſis lachrimis, & aſſumpta virili audacia diceret, ſe diu religionem optaſſe, ex crebris repulſis ac iteratis precibus obfirmatam ſatis mentem oſtendiſſe. Quid jam amplius de tanta fide, quid de voluntate firmiſſima periclitandum? Timere ſe, ne divina ultio exigat ab eo pœnas negatæ ſibi ſalutis, cui ex munere paſtorali incumberet errantes*

rantes

rantes oves inter montes ac deſerta conquiſitas, propriis humeris ad gregem referre. Quale hoc ſcelus, accedentem & balantem oviculam à grege arcere, lupis objicere? Debuiſſe illum, qui navim tuto collocaſſet, dimiſſis toto æquore ſcaphis, naufragos eripere, non inter ſæculi procellas pene ſubmerſum & manus tendentem reſpuere. Meminiſſet ſuſceptum munus Apoſtolorum, quibus hominum piſcationem maximo etiam vitæ diſcrimine Chriſtus mandaverit. Meminiſſet, illos crucem, gladium, ignes, venena, atque his majora ſupplicia ſuſtinuiſſe, ut aliis ſalutem impertirentur. Reſpiceret eorum ad extremas uſque orbis provincias peregrinationes ex charitate, qua humani generis felicitatem cupiere. Se infeliciſſimum, cujus anima minoris æſtimetur, quam olim Gentilium, cùm tamen idem precium pro univerſis in cruce ſolutum ſit. Quis parentis timor, domeſticarum opum ratio, vel data puellæ fides, me ab Angelorum conſortio & à cæleſtibus divitiis arcet? Num parentis auctoritas, opes, conjugium Deo ac ſaluti præferenda ſunt? Refragatur divinis præceptis quiſquis audeat me edocere, ut patrem Deo, æternas pœnas cæleſtibus gaudiis, ærumnas ſæculi tranquillitati religionis præponam. Clamat Regum Rex: Qui amat patrem & matrem pluſquam me, non eſt me dignus. Clauſum pene divitibus regnum cælorum docet exemplo cameli, cui per foramen acus iter ſit. His, qui uxorem pro eo reliquerint, centuplum, ac vitam æternam pollicetur. Deſineret ergo tantæ ſaluti obicem ponere, pateretur que naufragum adoleſcentem in portum evadere, & ibi Deo totius tranquillitatis inſervire. Paratum ſe ridere parentis minas, ſpernere lachrimas, violentas manus ſuſtinere, atque necem, ſi intentari contingat, forti animo tolerare. Abbas ex his divinum afflatum, vel magis in eo loquentem Deum arbitratus, ne diutius videretur reſiſtere Spiritui Sancto, Salimbenium Monachum dicat. Ex antiquo ritu placuit nomen aſſumere Mauri ſanctiſſimi viri, qui primus diſcipulorum Sancti Patriarchæ Benedicti ipſius inſtitutum in Gal-

lias

lias invexit. Salimbenii converſio eo magis claruit, quo antea inter Academicos pompis, & familia ſplenduerat. Itaque ex ſodalibus, ut eum abigerent, quidam crebrius ad Cœnobium ventitare, quidam parentem ipſius de re tota admonere. Militaris homo, & nihil præter charitatem filii, & poſteritatem familiæ proſpiciens, ad nuncium initæ ab eo religionis concidit, mox in furorem actus, minari cœpit quæcumque in Abbatis vel monaſterii perniciem forent. Circumventum verbis filium, & blanditiis illectum, non ſpiritu Dei, non religionis deſiderio ductum. Patere Abbatis vafriciem, qui præda nobilium adoleſcentum velit Cœnobii miſerias reparare; ſed innixum ſe favore Mediolanenſis Principis, actutum Venetiis apud æquiſſimum Senatum repoſciturum ereptum filium. Neque minora his effecit; nam impetratis ad Venetorum Ducem litteris eo mærore ac lachrimis in Senatu cauſſam egit, ut Patres decreverint, Maurum è monaſterio deductum apud Epiſcopum aliquandiu eſſe, quo procul à Monachorum blanditiis, proprio jure uteretur, atque edoceret, num divino afflatu, an Ludovici monitu religionem petiviſſet. Apud Epiſcopum, ubi præcipuæ nobilitatis viri togati ac militares conſederant, Maurus religionis poſtulatus, reſpondit eam ſibi voluntariam fuiſſe, Deo propterea maximas gratias habere, atque plurimum debere Ludovico, qui conatus iteratis repulſis frangere ipſius animum vel tandem ſuſcepiſſet deprecantem. Nihil præter hæc. Viſum etiam Epiſcopo eſt illum triduo apud ſe retinere, ut pater prece, lachrimis, minis, cognati blanditiis, promiſſiſque Monaſticum ex animo rigorem depellerent. Nihil tamen effectum. Extrema judicii appetebant, & publice placuit rurſus Maurum de conſilio aſſumptæ religionis interrogare; qui arbitratus jam ſatis ſuam mentem aperuiſſe, juxta Prophetæ monitum in ſpe & ſilentio fortitudinem ſuam poſuit, & demiſſis in terram oculis, licet frequentius interrogaretur, perpetuo ſiluit. Inde pater dementem illum ſuſpicatus, ira in contemptum converſa

affir-

Digitized by Google

affirmavit, ſe neque exoratum ab eo filium aliquando recepturum. Is judicii ac triduani experimenti finis extitit. Sed quia de Patavino Antiſtite mentio eſt, ſuademur intermiſſam ſeriem ſucceſſorum ex inſtituto repetere. Stephano Carrarienſi elapſo, ac brevi vita functo, Albanus Michael quadriennium ſedit. Hujus ſucceſſor Petrus Marcellus Ludovicum Abbatem dilexit, & Monachorum rebus favit, cui etiam de Mauri monachatu quæſtio decreta eſt. Ipſius Mauri exemplo plures emoti ad religionis tirocinium ſe contulere, ut jam tironibus Cœnobium anguſtum eſſet. Placuit Ludovico extra urbem locum quærere, ubi apte hi educarentur. Aptiſſimum viſum eſt Cœnobiolum Sanctis martyribus Hermagoræ & Fortunato dicatum prope Baſſanum in tumulo quodam ad lævam Medoaci fluminis olim ſacris Virginibus, nuper Veneto cuidam presbytero commendatum. Pauperem cenſu locum, & jactura ædificiorum miſerrimum, Barbus haud improbabat; ſed cum presbytero agens, quamvis precium longe majus polliceretur, numquam tamen obtinuit. Rem totam Abbas Deo commiſit, nec fruſtra. Vix Patavium redierat, cùm dira febris presbyterum invaſit, ac tuber peſtilens alteram manum corripuit. Ipſe morbi cauſſam expendens, cùm nulla eſſet in provincia peſtilentiæ opinio, nec ſibi perſuaderetur id malum ex intemperantia accidiſſe, veritus forſan ſibi à Deo immiſſum, quia Ludovici preces contempſiſſet, vovit, ſi priſtinæ incolumitati redderetur, Monachis locum dedere. Deus voto favit, & reſtincta febri extemplo tuber evanuit. Presbyter voti reus, Abbati Cœnobiolum ceſſit, nihil in precium recipiens præter quam quod colonis in agrorum cultum erogaverat. Ibi Ludovicus tirones ſub præfecto educari ſtatuit. Interea fama reſtituti paulatim ordinis Sancti Benedicti in proximas urbes delata, movit Veronenſes cives, ut Ludovico ſuburbanum templum offerrent, quod à vicinis ædificiorum ruinis Carupta appellabatur. Alterum etiam poſt aliquot menſes oblatum eſt, quò etiam colonia Monachorum ex Carupta deduci-

O tur.

tur. Situm id erat in colle prope viam, qua Vicentiam venitur, ubi etiam maximum templum inchoatum Sanctis Jacobo & Philippo conſpicitur. Cuncta peſſum ierant, non Monachis ædes erant, non collis excultus, ſed tantum pulcherrimus proſpectus, & publicæ viæ frequentia. His Ludovicus delectatus, deſertum collem ædificiis, & arboribus excoluit, ſed poſtea dimiſit. Ulterius contigit inferri nomen Congregationis Sanctæ Juſtinæ, operante id quam maxime Joachimo Papienſe, qui nuper Genuam acceſſerat, acceptis à Ludovico Monachis aliquot. Ibi dum multa ſanctitatis fama efflorerent, ab Illuſtri Grimaldorum familia obſecrantur Sacellum accipere, quod vetus Oratorium ipſius erat, quinto fere ab urbe milliario, ibique Cœnobium extruere. Adjacebat Sacello parva domus, quam Joachimus cum diſcipulis tenuit, donec ad eorum famam ingentes eleemoſynæ confluxerunt, quibus commodum ſatis monaſterium excitatum eſt. Ubi id Monachorum numero cenſuit obfirmatum, Ticinum venit, ubi Cœnobium Sancti Spiritus accepit, quod temporum injuria, & Prælatorum negligentia, perditum ierat. Ibi poſtquam duram cum diſcipulis vitam egit, quia concivis erat, Ticinenſes aliquot præſertim ſcholares ad religionem traxit. Initio eleemoſynis victitatum, deinde ædificiis conſultum. Eodem tempore Mediolanenſes Abbatiam Sancti Dionyſii deſtitutam, prorſus nova colonia honeſtare cupientes, Monachos ab Ludovico petebant. Miſſi aliquot præſtantes viri, gnaviter effecerunt quanta ſibi Mediolanenſes pollicebantur. Inter eos D. Baptiſta Mantuanus eruditiſſimus concionator, novo orationis genere Italiam univerſam in ſui admirationem traxit; & quia tot auditoribus Eccleſiæ etiam ampliſſimæ tum anguſtæ eſſent, interdum plateæ & patentes agri ad conciones aptabantur. Ex his fructus multiplex, & malorum hominum in Baptiſtam ingens odium, quo ſæpe verbera & carceres perpeſſus eſt, & intentatam necem ſolo Dei præſidio evaſit. Exemplum Mediolanenſium ſecuti plerique Abbates & Commendatarii, cœperunt

Juſti-

Digitized by Google

Juſtinianos Monachos advocare, & his commendatas Eccleſias tradere aſſignata penſione, quæ veſtes & cibaria miniſtraret. Tirones ubicumque ſuſciperentur juſſi ſunt ſacram profeſſionem edere ſub obedientia Abbatis Sanctæ Juſtinæ; cæterum Abbatibus locorum, & Præfectis coloniarum parere. Ita feliciter adeo res geſta eſt domi foriſque, ut in Congregatione ducenti Monachi enumerarentur. Attamen quia ex nutu Ludovici tota ea moles pendebat, animum ſubibat cogitatio qualis futura eſſet Congregatio, ſi contingeret illum ex humanis decedere. Monachis, qui Commendatariis merebant, tenuis victus & incerta ſedes erat, & his liberum jus eos dimittendi. Monaſterium Sanctæ Juſtinæ his enutriendis minimum videbatur, extra nulla prædia, vel opes. Sed res accidit, quæ ad firmandam Congregationem profuit. Florentiæ vetus ac nobilis Abbatia eſt, ab Ugone quodam ex Marchionibus Brandeburgenſibus extructa, qui prope annum ſalutis milleſimum Florentinæ urbis cælo ac venuſtate delectatus, eam ſibi patriam & ſepulchrum voluit. Ingentes opes, quas è Germania ſecum tulerat, in multa pietatis ac magnificentiæ opera inſumpſit. Celeberrima horum memoria eſt ſeptem Abbatiarum, quas vovit ex horrore oblati ſpectri infernalium tormentorum, & in multam ſpem divinæ miſericordiæ. His tamen multo magis excelluit Florentina, quæ etiam defuncti Ugonis corpus accepit. Extat adhuc monumentum, & conſuetudo, qua ipſius conditoris memoria in eo templo quotannis publica oratione honeſtatur. Abbatia poſt multa ſæcula, & depravatos mores, tum devenerat in Nicolaum Vaſconem Florentinum, qui patritio genere natus, & ad militiam propenſior, ſolo titulo & fructuum receptu Abbatis partes obibat. Res ab eo geſtæ nihil religionis habebant, nam mens in armis, opes ad luxum, familia tota militaris erat. In Concilio Conſtantienſi dum pro tollendo Schiſmate trium Pontificum cauſſa cognoſceretur, fama eſt, Nicolaum ſecutum partes unius ex his, actitaſſe cum ſicariis occulta conſilia de nece adverſariorum; ſed

Jo. Vill. lib. iiii. c. ii.

O 2 cum

cùm ea paſſim evulgarentur, pœnas veritum è Concilio aufugiſſe. Exiſtimationis jacturam ſecuta eſt adverſa valetudo, qua diu fatigatus, vel ſero cœpit flagitioſe ductam hactenus vitam deteſtari, ac dolere Abbatis dignitatem, quam tot ſceleribus fœdaverat. Inde cœpit Monachis Sanctæ Juſtinæ ſe atque Cœnobium tradere. Affuit occaſio ex itinere Ludovici, qui tum Roma Genuam petebat. Delectus eſt qui coloniam XVI. *Monachorum eò deduceret D. Gometius Luſitanus vir præcipuæ nobilitatis, ſanctitatis, ac eruditionis, cujus conſuetudine Nicolaus delectatus, etiam Monachale inſtitutum amplectitur, & poſt annos aliquot annuente Summo Pontifice, Abbatiam Congregationi Sanctæ Juſtinæ adjecit. Idem poſtea hic Patavii privatam vitam duxit, & pie admodum clauſit. Ea tempeſtate ſedato Schiſmate Conſtantiæ Martinus V. Pontifex Maximus renunciatur, qui Romam veniens, à Philippo Mediolanenſium Duce excipitur, inde Mantuam in hiberna profectus eſt. Eò Ludovicus contendit, ut Pontificis auctoritate incertam hactenus rationem adminiſtrandæ Congregationis obfirmaret. Contigerat olim Conſtantiæ Martinum ſæpius adire, neque minimum gratiæ apud eundem iniverat, cùm Gregorii XII. Pontificis res in Concilio tractaret. Pontifex Ludovicum benigne admodum accepit, voluitque ſibi totam Congregationis originem & incrementa aperiri. Cùm inter loquendum obrepſiſſet mentio Nicolai Vaſconis Abbatis Florentini, & illum Pontifex audiviſſet ab armis & flagitiis deſciviſſe ad tirocinium religionis, & deſpectionem ſui ipſius, obſtupuit, nec ſemel converſionem ipſius repetere Ludovicum juſſit. Exemplo hujus arbitratus Martinus, plures Abbates vitam & familiam multo ſanctius curare poſſe, vel ſimiles à Congregatione prædicta fructus ſperari, conceſſit Ludovico abunde quod in fundamentum tantæ molis poſtulaverat. Extat ampliſſimum Diploma datum Mantuæ Calendis Januarii, initi ab eo Pontificatus ſecundo. Martino item connivente adjicitur Congregationi Sanctæ Juſtinæ am-*

Digitized by Google

ampliſſimum Cœnobium Sancti Benedicti, quod in agro Mantuano ad Padum fluvium olim excitavit Thedaldus Comes, ac impenſe ditarunt Bonifacius filius, & Mathildis neptis. Id ſemper penes Cluniacenſes Monachos fuerat, ſed collabente paſſim ea Congregatione, commendatum fuerat Guidoni Gonzaghæ illuſtri viro, qui cùm præſentes Monachos fruſtra ſæpius ad meliorem frugem hortatus eſſet, & ſpe excidiſſet, poſſe divinum cultum ab his inſtaurari, Patavium veniens, cum Ludovico conſilia contulerat, atque ex nova Congregatione coloniam duxerat, cui veteres coloni immiſti parerent. Sed ne videretur eos in mercenarium opus duxiſſe, curavit apud Martinum Pontificem, ut Cœnobium Congregationi Sanctæ Juſtinæ adjiceretur, ſibi vero liceret prædia quædam (Præpoſituram quidam opinantur) unde neceſſaria ſuppeterent, retinere. Pontifex annuit poſtulatis, & ipſum Cœnobium inde cultu, decore, & familia excrevit. Aucta tanto Cœnobio Congregatio, etiam altero non impari honeſtatur. Romæ inter inſignes Baſilicas ea enumeratur, quam via Hoſtienſi Conſtantinus Magnus dicavit Paulo Apoſtolo. Hanc olim Monachi Benedictini Cluniacenſes acceperant, ſed ſublata eorum ubique diſciplina, mox diuturna Pontificum apud Avenionem abſentia, templum male curatum peſſum iverat. Tectum corruerat, imbres lacunam fecerant, & ruderum acervi ex propinquis ruinis pro ripis ſtabant. Ipſum immenſæ molis templum minimam ſui partem ſacrificiorum & orationum uſui præſtabat, cætera in coquinas peregrinorum, & in ſtabula armentorum diverterant. Aliquando cùm ibi ſacra res ageretur, peregrinus quidam vili centunculo ac prolixa barba templum ſubiit, & diu contemplatus ligneum ſimulacrum Pauli Apoſtoli ſuſtinentis exertum gladium, exclamavit: O Paule, ò ſtulte barbate, cur enſem ſuſtines? en quale tuum templum, qualis de eo cura. Infer plagas, ſume pœnas de his qui te ac tua negligunt. His dictis templo egreditur, nec uſquam repertus eſt. Inter eos, qui ſacris intererant, Angelottus

Fuſcus Romanus Pontificis familiaris (poſtea etiam Cardinalis) adeo territus eſt peregrini verbis, ut extemplo equum inſcenderit, atque de univerſis Pontificem admonuerit. Ingentis ſpiritus & maxime vera ea verba ſibi dicta arbitratus Pontifex, ingemuit deſtitutum hactenus templum, atque id reparare quamprimum ſtatuit. Proximo conſiſtorio, poſtquam Cardinalibus peregrini zelum, & minas adjectas enarravit, templum etiam ac Cœnobium jacere non ſine dedecore Apoſtolicæ ſollicitudinis, & ipſorum Cardinalium exiſtimationis, doluit. Inter cæteros aptiſſimum cenſere ſe Gabrielem Condelmerium Cardinalem, & cupere id onus libenter ſubire. Gabriel utriuſque reparationem lubens ſuſcepit. Sed non ab re fuerit ſcribere, quæ idem Cardinalis referre ſolebat, poſtquam adeptus Pontificatum Eugenii IV. nomen aſſumpſit. Ajebat. Cùm adoleſcens Romam veniſſet, & urbis Eccleſias frequentaret, maximam ſibi mæſtitiam excitaſſe Baſilicam Sancti Pauli, neque enim alia erat magis deſerta, ac ruinis oppleta. Horrebat ex aſpectu Cœnobii, quod detractis laquearibus & fatiſcentibus muris, indignas calamitates referebat. Clauſtrum ſpeciem aliquam exhibebat religioſæ domus, cujus tamen cellæ etiam in uſum porcorum ceſſerant. Torquebatur animus pii adoleſcentis, & in ſpeciem quandam ſolatii ad demulcendam mentem imaginabatur, quomodo monaſterium diſponendum foret, ſi aliquando Monachis redderetur. Superius ambulacrum in cellulas XL. *partiebatur, inferius concipiebat officinas incolis neceſſarias, ne contingeret evagari, ac demum juvenili cura vaticinabatur opus ſenile. Neque longa temporis intercapedo, & varia tot annis Gabrielis fortuna, animo expunxerant, quæ adoleſcens conceperat. Primum arbitratus templi, & Cœnobii ſalutem pendere ab incolarum dignitate, Ludovicum Abbatem Sanctæ Juſtinæ rogat, ut eò quamprimum Monachos mittat. Veneti uterque, & ex eadem Congregatione Sancti Georgii prodierant, maxima etiam neceſſitudine conjuncti. Abbati viſum eſt*

& Car-

& Cardinali optime de ſe merito poſſe ſatisfacere, & Congregationi tum decus, tum auxilium Romæ adjicere. Monachos XVI. *præmiſit, & ipſe cum duobus ſecutus maxima omnium gratulatione, & ipſius Cardinalis lætitia exceptus eſt. Res ſub adventum ipſius reflorere, & Cardinalis in reparationem ædificiorum proprium æs profundere, ac precioſam etiam ſuppellectilem oppignerare. Quicquid adoleſcens cogitaverat, brevi conſtruxit, Eccleſiamque Sancti Pauli deducta Monachorum colonia priſtino decori reſtituit. Eodem anno feliciter ſatis adjectum eſt Congregationi Sanctæ Juſtinæ vetus Abbatia Sancti Sixti, quam Angilberga Auguſta, conjux olim Ludovici II. Cæſaris, Placentiæ conſtruxit. Altera Placentina amplior etiam ampliori ſtudio, ac difficultate ſuſcipitur. Venetiis templum eſt Sancto Georgio martyri dicatum in inſula, quæ objacet foro ampliſſimo Divi Marci. Huic Majoris cognomen inditum eſt, quo ab aliis eidem martyri ſtatutis Eccleſiis dignoſcatur. Neque antonomaſiæ repugnat, cùm monaſterium id ab antiquis Ducibus impenſe ditatum, etiam aliquorum ex his ſedes extiterit, qui abdicato Principatu monachale inſtitutum ſubiere. Sed exuto veteri ſplendore, & prolapſa Monachorum diſciplina, ad Commendatarios devenerat. Attamen ante annos aliquot Gabriel Condelmerius Cardinalis Commendatarius, à Ludovico Monachos impetraverat, & his diebus nitebatur apud Pontificem, ut id Congregationi Sanctæ Juſtinæ perpetuo conjungeretur. Dum Pontificis reſcriptum expectatur, quidam apud Venetum Principem traduxere Ludovicum, ac ſi oblitus charitatis qua patriæ ac Principi tenebatur, inhiaret juri patronatus, & protectioni, quam Duces habuerant ipſius Cœnobii, & id ſurreptitiis decretis ab ſuis civibus ad exteros traheret. Princeps facinus Ludovici perinde ac tale eſſet moleſte ferens, mandat Oratori apud Pontificem agenti, ut reſcripto intercedat. Hujus auctoritate res in multum tempus protrahebatur, nec quicquam de Cœnobio actum eſſet, ſi Cardinalis Senenſis Commenda-*

tarii ſtudium, etiam repugnante Oratore, promulgationem reſcripti non obtinuiſſet. Id Principis iram exacuit, qua etiam de Ludovici exilio rogationem tulit, niſi impetratis renuntiaret. Abbatis cauſſam multi Senatores tuebantur, qui illum apprime innocentem, ac Reipublicæ noverant ſtudioſiſſimum. Itaque Abbatis exilio interceſſum eſt. Excanduit magis Princeps; & quia Abbatem oportebat de his Collegium (ſecretior Senatus is eſt) rogare, avide ipſius adventum expectabat. Amicorum litteris admonebatur is, totam rem in opportunum magis tempus differre; vel ſi in animo haberet Venetias accedere, pacate accipere quæ in eum iratus Princeps diceret. Barbus patrios mores, ac Principis genium aliàs expertus, juxta ac ſolent milites ingentes globos tormentorum excipere lentis tomentis, eoſque innocuos reddere, ita ſupplici humilitate parat ingentem Principis iram ſedare. Igitur coram eo humillimam orationem habuit, qua etiam conſidentes præcipuos Reipublicæ Magiſtratus edocuit non ad evertenda Veneti Principis jura, ſed ad reparandum ubique miſerrimum ordinem Sancti Benedicti inſtitutam eſſe Congregationem Sanctæ Juſtinæ, cui ſi Abbatia Sancti Georgii accedat, non tamen eximi à jure patronatus, & patrocinio Venetorum Principum: immo veram ipſius fore protectionem, ſi Dux collapſum reſpiciat, ſi novos accolas decernat, ſi perpetuo alicujus Congregationis nixu obfirmet. Id nunc agi. Perperam tamen aliquos ſuſpicari, eam dignitatem è ſinu Venetorum civium ad exteros trahi; nam quæ uni nunc ſubeſt, deinceps pluribus parebit, qui ſucceſſive imperent. Maximum benevolentiæ pignus ſe habiturum, ſi Veneti nominis plures adoleſcentes ibi religionem profiteantur, è quorum numero non ſolum Abbates Sancti Georgii, ſed alibi per Abbatias Congregationis Prælati creandi ſint; itaque poſſe Venetis civibus non unicum Sancti Georgii Cœnobium, ſed quæcumque Congregationi adjiciantur Cœnobia, patere. Demum urbis decus aliquod & commodum eſſe, ſi id in numeroſam familiam veniat,

quæ

Digitized by Google

*quæ optimo exemplo ac precibus apud Deum cives juvet. Oratio-
nem clauſit prolato è ſinu Pontificis reſcripto, quod etiam Princi-
pis arbitrio commiſit. Ea humilitate emollitus Princeps, temporis
ſpatium ad deliberandum ſtatuit, quo elapſo integrum reſcriptum
reſtituit, atque ſpecialibus donis uberiorem gratiam effecit. Sed
jam aucta tot monaſteriis Congregatio, & multis deinceps augen-
da, nos reſtituat ad ſcribendum ea, quæ Ludovicus pro Patavino
Cœnobio ſtrenue geſſit. Auſpicabimur ab anno* MCCCCIX. *quo
Abbas ſacratus eſt. Neque is annus ſibi liber fuit, nam coacto
Piſis Concilio oportuit illum pro Gregorio Pontifice intereſſe.
Regreſſus Patavium, ubi tum Albanus Michael Epiſcopus obie-
rat, in delectu ſucceſſoris repetiit vetus ſuffragii jus. Penes Ca-* MCCCC-
nonicorum Collegium extitiſſe electionem Epiſcoporum diximus, X.
*cùm de Arderico ageremus. Poſtea abrogato ritu ſuffragiorum
Summus Pontifex Patavinis diu Epiſcopos dederat. Sed hac tem-
peſtate, qua tres Pontifices pernicioſum Schiſma intulerant, &
quiſque legitimum ſe Chriſti Vicarium profitebatur, Patavina
Eccleſia neſciens forſan, à quo Præſulem magis poſtulare debuiſſet,
vetus ſuffragium reſumpſit. Ludovicus idem ſcribit interfuiſ-
ſe, & delectum eſſe Patavinum Antiſtitem Franciſcum Zabarel-
lam Cathedralis Archipresbyterum, legum ac liberalium omnium
diſciplinarum doctrina inſignem. Attamen quicquid in cauſſa
fuerit, Franciſcus vitio creatus, non inivit Epiſcopatum, ſed ei-
dem ſuffectus eſt Petrus Marcellus. Neque tamen egregia Za-* MCCCC-
barellæ virtus caruit ampliori dignitate, nam ſequenti anno à XI.
*Joanne XXIII. Pontifice Archiepiſcopus Florentinus renuncia-
tus etiam inter Cardinales Sanctæ Romanæ Eccleſiæ cooptatur.
Abbas noſter nactus ocium ad honeſtandum Cœnobium, proxi-* MCCCC.
mas huic fœminas ſuſpectæ famæ depellit, & honeſtas familias XII.
*ſubſtituit. Quia ex profuſione Andreæ Carrarienſis Abbatis mul-
tum agri ac ſupellectilis direptum fuerat, conqueſtus apud Vene-
tum Senatum obtinuit, ut reciſa litium prolixitate, ſi quempiam*

de

Digitized by Google

de uſurpatis judicio poſtularet, judex brevi decerneret. Ea Principis liberalitate juſte ſatis multa recepta ſunt. Sed & alterum malum erat ex incuria deceſſorum, quod Ludovici vires excedebat. Hi nempe præſenti commodo delectati, nihil de ſucceſſorum incommodo ſolliciti, annuos reditus eraſerant, nec ad conſervanda prædia quicquam contulerant. Itaque latifundia Corigiolæ, Concadalberi, Villebuſchi, Deſmani, & Foſſæaltæ inundationibus obnoxia, prolapſis ubique aggeribus pene ſtagnabant. Loca ex his merſu difficiliora in nemora & ſalicta tranſierant. Abbas, cui res maximis auxiliis indigere videbatur, nunc apud Venetos Patricios, nunc apud proximos Patavinos, & urbis magiſtratus de ea agere. Marino Barbo fratri prædia Maſonis novennio locat, pecuniam in reparationem perditi agri transfert. Cum Raphaele Raimundo pecunioſo viro fœdus pepigit ea conditione, ut æs in reparationem agri conferret, atque novaliorum fructus æque partirentur. Ita poſt annos XII. *paluſtris ager triticeus evaſit. Sed nos in urbem revocat T. Livius Romanæ hiſtoriæ parens, & Patavinorum decus, cujus ſepulchrum in noſtro Cœnobio tum repertum eſt. Pone Abbatis ædes, ubi nunc valetudinarium eſt, ante annos quinquaginta effoſſus fuerat antiquus lapis cum Epitaphio.*

V. F.
T. LIVIUS . LIVIÆ . T. F.
QUARTÆ . L. HALIS.
CONCORDIALIS.PATAVI.
SIBI . ET . SUIS
OMNIBUS.

Hunc Patres in veſtibulum templi tranſtulerant, atque Livii imaginem appinxerant, quam ſitu exoletam Andreas Abbas nuper novaverat. Marinus Ludovici frater cùm ſæpe ad eum diverteret, & aliquod negotium inferret diſciplinæ Monachorum,

ſtatuit

Digitized by Google

ſtatuit pone Abbatis domicilium ſibi ædiculam extruere. Hic dum pro fundamentis altius effoditur, apparuit vetuſtiſſimum pavimentum ex quadratis lateribus affabre extructum. Eo diruto reperta eſt arca plumbea ſexpedalis, qua hominis oſſa continebantur. Accurrere ex Monachis aliquot, qui meminerant, vel acceperant à majoribus, effoſſum ibi veterem lapidem cum Livii Epitaphio. MCCCC-XIII. *Inde conſtans omnium opinio fuit, id eſſe Livii corpus. Rolandus Monachus de his actutum admonuit Xichonem Polentonum egregium & eruditum civem, qui cùm univerſa luſtráſſet, in Prætorium rediens, celebriorem apud cives de Livii corpore opinionem fecit, mox eò præſtantiores aliquot ſecum traxit. Quidam prævenerant, & ex oſſibus fragmenta diripiebant. Id quaſi ad æmulationem reliquiarum Sanctorum Dei impie factum, movit Vicarium Abbatis, ut de comburendis Livii oſſibus cogitaret. Cœperat jam malleo craneum diffringere, cùm negotiis quibuſdam gravioribus è Cœnobio evocatur. Vix abſceſſerat, cùm Rolandus rogatus à nobilium virorum turba, quæ confluxerat, arcam & oſſa Titi Livii patriæ dono dedit. Proceres ac ſi viventem Livium amplecterentur, plumbeum tumulum extulere. Libet illuſtres viros recenſere, qui humeros ſubmiſerunt. Alterum arcæ caput extulit Andreas Dandolus Patritius Venetus, alterum Polentonus; medium ſubiere Palamedes (Palaminus vulgo) Vitalianus, & Peraghinus Peragha aurati equites; Alexander de Doctoribus, Jo: Franciſcus Capiliſtius, & Nicolaus Porcellinus Juris conſulti. Sequebantur feralem pompam Zacharias Triviſanus Prætor, & Leonardus Mocenicus Præfectus, mox quicumque litterarum ſtudio, vel patriæ charitate tenebantur. Funus delatum eſt per frequentiora urbis loca in Prætoris regiam, donec publico decreto ſtatueretur, quì optimi civis memoriæ ſatis proſpici poſſet. Quorundam ſententia fuit, ut apud fanum Sancti Clementis, qua forum reſpicit, publico ære Cœnotaphium Titi Livii è marmore excitaretur. Quidam optimates privata pecunia*

Livio

Livio multo nobilius monumentum pollicebantur, ſi prope eorum ædes liceret ipſius Livii oſſa transferre. Duo potiſſimum ad eam rem contendebant, Ludovicus Buzzacarinus eruditus ac dives admodum, & Henricus Scrovinius eques. Attamen publicæ in Livium pietati decere amplius viſum eſt, ipſius oſſa in auguſtiſſimam aulam Prætorii referre, & antiquum lapidem cum Epitaphio adjicere. Viſitur ibi ad Occidentem cum tabellis æneis, inſcriptionibus, & vetuſtiſſima Livii imagine, quam poſt multos annos ab Alexandro Baſſiano antiquitatis ſtudioſo patria donum accepit. Ea tamen ornamenta adjecta ſunt longe poſtquam Patavini cives Livii brachium alterum dono dedere Alphonſo Aragonum Regi, qui per Legatos aliquod ex ipſius oſſibus poſtulaverat. Ludovicus aberat, nam viri Maſonis, à quibus interfectum olim Jacobum Abbatem docuimus, rebellantes etiam frugum decimas negabant. Illos etiam ſententia Petri Marcelli Epiſcopi damnatos, tamen audaciores faciebat favor Vicentinorum quorundam civium, & ſueta adverſus veteres dominos pertinacia. Neque ea fractus Abbas quicquam prætermiſit, quod Cœnobium juvaret; & ſi pertinaces non ejecit, coegit tamen aliquando fructus exſolvere. In urbe nactus ingentem materiam ex ruinis veteris templi jecit fundamenta triclinii, cujus ſupremum in cellulas XXX. *partitus eſt. Adlatus triclinii, in Occidentem Solem porticum duxit, nempe clauſtri partem, quod extat. Pecuniam mutuo accepit à Marino fratre mille aureos, qui Magdalenæ ſocrui ſolverentur, ſed teſtamento ejuſdem Magdalenæ dimiſſi ſunt. Antiqui illius templi, cujus mentio eſt apud Ungarellum, (nos Concordiæ opinamur) ante paucos annos veſtigia aſpeximus, cùm novi clauſtri fundamenta locarentur. Inter fodiendum viſæ ſunt abſides, & loculamenta lateritia politi operis, obeliſcorum fragmenta, tabulæ lapideæ decempedales, aliaque vetuſtatis monumenta, quæ effodere nobis in animo erat, ſed prohibiti ſumus periculo ædificiorum, quæ prope ſunt. Abbatem traxit à cura ædificandi*

candi

Digitized by Google

candì ad ornandum templum occaſio reliquiarum Sancti Apollinaris Epiſcopi Ravennatis, quas ab Abbate illius monaſterii dono accepit. His alterum vaſculum ex argento, alterum reliquiis MCCCC-
Sancti Andreæ Apoſtoli dicavit. Calicem argenteum cubitalem XVI.
multo ſtudio elaboratum, & Pontificalem lituum adjunxit. Sacras veſtes ex ſerico villoſo plures, & alia Eccleſiæ ornamenta fecit, quæ uſu conſumpta ad noſtra hæc tempora non pervenerunt. Attamen egregium ipſius monumentum aſſervamus hactenus ſacras veſtes ex ſerico purpureo villoſo & auro criſpante cum limbis Phrygii operis, quas Pluvialem, Dalmaticas, Planetam, & altaris frontale appellamus ipſius Barbi. Familiaris Ludovico labor quies erat, nam maxima cura totius Congregationis illum ſæpe longas peregrinationes inire faciebat. Demum is labor, ea peregrinatio, id opus extremum Abbatis fuit, ut in monaſterio Mantuano habita ſint primum Comitia, quæ generalia nuncupantur. Ibi Congregationis fundamentum, ac baſis cœpit, & ipſe Lu- MCCCC-
dovicus Præſes delectus, annuum magiſtratum geſſit, atque elapſo XXIV.
anno cæteris Præſidibus obediit. Jam triclinium & ſuperius ambulacrum Monachis inſerviebant, licet pauca quædam ornamenta deſiderarentur, quæ brevi confeciſſet, niſi profectus ad Concilium Baſileenſe juſſu Eugenii Pontificis longiores ibi moras traxiſſet. Martinus V. ut è clericali diſciplina quidam abuſus tollerentur ibi Concilium pie indixerat, ſed cùm ab ipſius inſtituto mentes quorumdam Præſulum paulatim deflexiſſent, auſæ ſunt etiam Eugenium ipſum Pontificem impetere, & ad Concilium vocare. Sed ille, ut auctoritatem Baſileenſis Synodi antiquaret, licet eandem paulo antea confirmaſſet, alteram Ferrariæ coegit, mox graſſante peſte Florentiam tranſtulit, in qua aſtante Joanne Paleologo Auguſto Græcorum Schiſma ſublatum eſt, atque recepta ab his Catholica fides, quam perpetuo retinuit Romana Eccleſia de proceſſione Sancti Spiritus à Patre & Filio æqualiter, de Purgatorio, de primatu Petri Apoſtoli, quem ipſius ſucceſſores Ro-

mani

mani Pontifices habent ſuper omnes fideles. Sed tantum abfuit auctoritate Eugenii Pontificis, vel Florentini Conſilii Baſileenſium furorem tepuiſſe, ut etiam audaciores effecti, etiam ipſi Pontifici Maximo diem dicerent, & (proh nefas) abſentem auſi ſint Pontificatu exauctorare; & Amedeum Sabaudiæ Ducem (Felicem V. appellabant) Eugenio ſufficere. Baſileæ & ubique Ludovicus pro Eugenio ſtetit, atque ſtrenue admodum pro Schiſmate extinguendo laboravit. Inſignis de ea re memoria extat in ipſius Epitaphio, quod ea tempeſtate editum veram etiam ac vulgatam rem fuiſſe ſatis demonſtrat. Cùm Patavium rediiſſet, intermiſſa diu Cœnobii & Congregationis negotia repetiturus, ab Eugenio Pontifice, nihil minus cogitans, renunciatur Epiſcopus Tarviſinus. Nova dignitas dire admodum vexavit hominem minime ambitioſum, qui etiam ut onus illud effugeret, ſupplici libello Pontificem adiit, ut alium Eccleſiæ Tarviſinæ præficeret, ſibi quietam vitam inter Monachos permitteret. Sed altero Eugenii reſcripto juſſus obedientiam Apoſtolicis mandatis exhibere, atque Epiſcopatum inire, mœrens inauguratus eſt. Appetebant

MCCCC-XXXVII. *Comitia generalia, quæ Patres Venetiis condixerant. Ibi Ludovicus Abbatiam Congregationi ceſſit, & maximo charitatis in eam atque beneficentiæ exemplo, donavit diplomate, quo ſibi Pontifex liberum faciebat, ut tertiam fere partem redituum Cœnobii retineret, eaque ſe ad Tarviſinam ſedem ornaret. Mox Patres hortatus, ut divinam rem, & maximo labore coactam Congregationem proveherent, magiſtratu abiit. Patres gratulati eidem Epiſcopalem dignitatem, commendata inſuper liberalitate, illum ubique totius Congregationis Patrem perpetuo appellari decernunt, & ſi Comitiis dignaretur intereſſe, inter ſupremos rerum Judices, quos Diffinitores nuncupamus, ſtatuunt principem locum ſemper habere. His Comitiis Barbo ſuffectus eſt D. Maurus Papienſis, quem diximus adoleſcentulum religionem appetiviſſe, eamque adverſus parentis ferociam retinuiſſe. Præfuit biennium*

nihil

Digitized by Google

nihil deflectens ab inſtituto Ludovici, cujus exemplo divinum cultum, & familiam Monachorum probe auxit. Eodem anno Petrus Marcellus Epiſcopus fatis conceſſit, cui ſuffectus eſt Petrus Donatus. Ille decennium, hic vicennium Patavinam Eccleſiam gubernavit. Sed operæ precium arbitror me facturum, ſi de moribus Monachorum illius ætatis agam, ne diutius intentus exteris ædificiis, ſpiritalem mentis fabricam videar prætermiſiſſe. Forſan hiſce ſtimulis Monachi horum temporum aliquantulum tepentes, ad veterem diſciplinam incaleſcent, atque incitabuntur, ut labantes paulatim mores vel emendent, vel inemendatos pudeat. Quod in primitiva Eccleſia legitur fuiſſe omnium cor unum, & anima una, de priſcis illis Patribus etiam refertur. Divina officia noctu diuque ab univerſis celebrabantur. Orationes, meditationes, jejunia tum regularia, tum ultronea agebantur frequentius. Silentium ſtatis horis inviolatum, ſermo cùm liceret de divinis rebus, quæ ineruditos docerent, & eruditos accenderent. Quicquid ultra ſumptus domeſticos erat, pauperibus dabatur. Peregrinis, ac infirmis inſervire totius Congregationis uſque ad æmulationem ſtudium fuit. Nulla præterea cum ſæcularibus converſatio, conſanguineorum pia oblivio. Veſtes ex panno liburnico craſſiore, interulæ ex eodem inſtar cilicii. Lectuli ad hominis menſuram, tomenta nulla præter ſaccos palea infartos, culcitra villoſa, quæ frigus arceret non delicias miniſtraret. Linteorum nullus uſus, quia ex præcepto Sancti Patris Benedicti omnes veſtiti cubabant. Privata exercitia ad normam veterum Eremitarum in codicibus ſcribendis, vel in hortuli alicujus cultura. Doctiores Patres vel in audiendis laicorum ſacris confeſſionibus, vel in exponendis ſanctis auctoribus laborabant. Quot codices, quales interpretationes manu ſcriptas vidimus? Utinam vel noſtra incuria, vel aliorum malitia non deperiiſſent. Apud cives ea erat de Cænobitis noſtris opinio, ut cùm quis per urbem incederet (raro id contingebat) illum obvius quiſque ac Sanctum vene-

MCCCC-XXXVIII.

vene-

veneraretur. Maurus Abbas expleto biennio ad aliud Cœno-
MCCCC-XXXVIII. *bium translatus eſt. Succeſſit D. Joannes Meſſanenſis Siculus Monachus noſter, cujus opera ac ſtudio publica via, quæ per hortos in proximam planiciem ferebat, ſublata fuit, & altera pone fluvium ſtrata. Favit id plurimum ſecuritati ac diſciplinæ Monachorum. Joannes etiam extulit inchoata olim à Ludovico ædificia adjutus liberalitate Illuſtris Catherinæ Gonzagbæ uxoris Franciſci Ordelafii Dynaſtæ Forilivii, quæ Patavii decedens Monachos noſtros hæredes dixit ex triente, & in templo Sanctæ Juſtinæ ſibi ſepulchrum juſſit. Anno ſequente Joannes juſſu Eugenii Pontificis Romam profectus, regendam à Patribus accepit Abbatiam Sancti Pauli, cui optime præfuit, donec ab eodem Pontifice Cardinalis titulo Sanctæ Sabinæ pronuntiatus eſt. Excellebat Siculus ſanctitate & eruditione; & quod magis admiramur, etiam negotiis Principum aptus. Triennium in ea dignitate vixit, clariſſimus exemplo continentis vitæ, ac retentæ Monachalis diſciplinæ. Neapoli defunctus in æde Sancti Severini ſepelitur.*
MCCCC-XXXIX. *Maurus Papienſis ſucceſſit ſecundo, quem inter ſirtes ac procellas litium & moleſtiarum non ſemel impulerunt viri Maſonis agreſte genus, & perpetuo contumax. Quamvis enim ab Epiſcopo Patavino jam tertium adverſam ſententiam tuliſſent, tamen decimarum exactores abigebant, & Monachis ipſis hoſtilia minabantur. Ea propter aſſentiente Summo Pontifice, placuit latifundium ibi, atque jura decumandi venire. Eorum precio plures agri comparati ſunt in pagis Lignarii & Maceratæ, atque aurei* DCCC. *triclinio exornando, & aliis domeſticis ædificiis inſumpti. Affuit etiam opportunitas, qua amœnus locus acquireretur. Joannes Pariſinus haud longe ab Eccleſia noſtra Sancti Georgii Robolonis, villulam, & ad radices montis in editiori tumulo amplas ædes habebat. Tumulus idem vitibus & arboribus excultiſſimus prominet in Occidentem, qua in ſubjectam planiciem nobilis eſt proſpectus. De his ſibi hæredem dixerat Novel-*

lum

lum Mediocomitem ea lege, ut ſi decederet ſine prole, univerſa divenderentur, & precium pauperibus erogaretur. Novellus nullis filiis auctus deceſſit, & Robolonis prædia ex præſcripto Pariſini ſub haſta venierunt. Collis & ædes emptæ ſunt ab Antonino Mediolanenſe OEconomo, & Cænobio adjecta. Ea poſtea ita culta & ornata ſunt, ut in agro Patavino pluribus ad rurales delicias ubique extructis ædibus non facile concedant. Maurus Abbas eo anno MCCCC-XLI
ſucceſſorem habuit D. Leonardum Malaſpinam Pontremulenſem, ex monaſterio Mantuano, clarum genere & eruditione. Triennium rexit nihilo minor præceſſoribus tum ſtudio ſanctitatis, tum in exornando Cænobio. Vergente jam tertio anno, Ludovicus Barbus Venetiis febri correptus, cùm ſibi ſentiret extrema imminere, ſeceſſit in monaſterium Sancti Georgii Majoris, ut ibi inter filiorum amplexus optimus Pater diem obiret. Ibi ſacroſanctis myſteriis ſuſceptis non abſque opinione ſanctitatis inter filiorum manus defecit anno initi Epiſcopatus ſexto. Corpus teſtamento Pa- MCCCC-XLIII.
tavium delatum, & maximo omnium Monachorum mærore acceptum celebri pompa in exedra, quam hi Capitulum vocant, ſepelitur. Marmoreum Cænotaphium, & Epitaphium, quod extat, poſt annos aliquot poſuit Maurus Abbas, qui eadem tempe-
ſtate jam tertio ſucceſſit Leonardo Pontremulenſi. Biennium MCCCC-XLIV.
præfuit, quo triclinium & cellulas Monachorum abſolvit. Præ foribus triclinii veſtibulum extruxit, ubi etiam fontem erexit ex marmore Græco Moyſis æreo ſimulacro, fiſtulis, & aliis ornamentis egregium. Corigiolam ad exſiccandas paludes maxima impenſa viros deduxit, quorum opera agri non minimum ad frugem rediit. Mauro ſuffectus eſt D. Ignatius Genuenſis ex Cænobio littoris Venetiarum, qui etiam ſæpius Congregationi præfuit. Nec annum explevit redeunte Mauro jam quartum. Tum Mauri ſtu- MCCCC-
dium erga ſacram ſupellectilem inſigne fuit. Quædam vaſa ex XLVII.
argento, ex ſerico albo aureis floribus intexto Sacerdotales ac Leviticas veſtes confecit, templum ubique ornavit. Ad hæc non

Digitized by Google

minimum adjutus eſt ab illuſtri fœmina Lulla ex familia Dynaſtarum Caſtrialti inter Pannonias ſpectatiſſima, quæ uxor olim Hengulphi Comitis Patavini Monachis Sanctæ Juſtinæ impenſe favit. Cùm enim Albertus filius perduellionis reus, inboneſto funere familiam afflixiſſet, eoque facultates in fiſcum redactæ eſſent, infelix mater nullum ſolatium, vel ad tolerandam præſentem inopiam ſubſidium habuit, præter quam à Cœnobitis Divæ Juſtinæ. Hi collata etiam pecunia afflictis ipſius rebus conſuluerunt, donec Senatus decreto agrorum partem ac dotem recepit. Eadem gratias rependit edito teſtamento, quo Cœnobitis legavit prædia quædam in pagis Vigrilongi, Cervareſii, & Robolonis. Sed hæc poſt Lullæ obitum exagitata, & in fiſcum reverſa, diu Monachos ſollicitarunt, donec cognita cauſſa, & ſumma Veneti Principis liberalitate Cœnobio pacata ſunt anno MDXXXIII. *Eodem tempore Parochialis Eccleſia Maçeratæ, dudum à quibuſdam inique uſurpata, Fantini Danduli Patavini Epiſcopi æqua liberalitate reſtituitur. Is Petro Donato ſuccedens, ſedit annos fere* XI. *Anno ſe-*

MCCCC-XLIX. *quente obiit D. Rolandus Caſalis, unus ex patribus, qui olim ſub Commendatariis meruerant, & pro ineunda Congregatione cum*

Lib. ii. el. vi. *Ludovico Barbo laboraverant. Illum non indigne Scardeonius recenſet inter Beatos, & inſigni elogio decorat, quippe qui in maxima licentia ſolus fere Monachalem honeſtatem retinuit, & Sanctorum Dei reliquias ac templum difficillimis temporibus apprime curavit. Deceſſit in Cœnobiolo Sancti Salvatoris apud Montem ſilicem, cui præerat, & Patavium delatus in veteri clauſtro reconditur. Maurus Abbas expleto quinquennio abiit. Qui Mau-*

MCCCC-LII. *ro ſucceſſit D. Lucas Galmarellus Patavinus ex Cœnobio Mantuano aſſumptus, pauca nobis ſcribenda affert, cùm vix annum præfuerit. Vir tamen litteris exscultus & ſanctitate non impar deceſſoribus, in culmine totius apud nos dignitatis Præſes Congregationis obiit altero anno Bononiæ apud Sanctum Proculum. Panutius etiam à Capriata Ligur, qui ex eodem monaſterio Mantuano*

tuano

tuano Lucæ Patavino in Abbatia Sanctæ Juſtinæ ſubrogatus eſt, paulo ultra annum vixit. Rediit quintum Maurus Papienſis fere quieturus, ubi ſollicitam hactenus vitam egerat, atque habiturus tumulum prope oſſa Sanctorum, quorum pius æmulator fuerat. Extremo vitæ ſuæ anno produxit clauſtrum antea inchoatum à Ludovico, delubrum Sancti Lucæ Euangeliſtæ vetuſtate fatiſcens, reparavit, aram multis ornamentis extulit, ac tabulam ejuſdem locavit Andreæ Mantegnæ optimo ejus ætatis pictori, cujus induſtria ea ars apud Italos peregrina viſa eſt paulatim ad priſtinum decus perfectionemque aſpirare. Advexerant eam Græci quidam, & receperant Florentini, quorum primus Cimabos, deinde Giottus averſati Græcum rigorem, aliquid ad perfectionem ipſius viſi ſunt contuliſſe. Sed Andreæ ingenium his multo elegantius, cœpit nudata corpora & proſpectus rationes ſcrutari, laxiores veſtes, & molliores aliquantulum inflexiones effingere, quibus omnibus cæteros pictores anteivit. Hæc de Andrea cive noſtro dicta ſint, quem Patavinum etiam à Jacobo Sannazario appellatum, dolemus aliquando Mantuanum ſcribi. Vixit apud Mantuanum Principem aliquot annos, cui etiam Julii Cæſaris triumphos depinxit, ac demum ibidem nobili ſepulchro honeſtatus eſt. Maurus Abbas multo ære conduxiſſe legitur ſcriptores, pictores, ſeu miniatores, qui ingentes codices in uſum divinæ Synaxis confecerunt. In his ſcribendis, vel pingendis multum æris inſumptum lego. Ditavit ſacrarium calice argenteo cubitali, acerra argentea decem pondo, ac ſacris veſtibus ex precioſo panno pluribus. Poſt Barbum alter ipſe Parens Congregationis optime meritus jam ſexagenario major pie defunctus eſt, & prope fores Oratorii Sancti Danielis in clauſtro veteri ſepultus. Subiit Mauri vices D. Celſus Cremenſis, ex Cœnobio Mantuano, qui exacto anno vel obiit, vel ad aliud Cœnobium abiit, nulla quippe de eo alia memoria extat. Vergente etiam anno Fantinus Epiſcopus vita functus, ſucceſſorem habuit Petrum Barbum Cardi-

Georg. Vaſ. in Cimab.

MCCCC-LVII.

nalem item Epiſcopum Vicentinum. Idem olim Canonicus Patavinus legitur apud nos in publicis tabulis Vicarius Ludovici Abbatis Cœnobium Sanctæ Juſtinæ curaviſſe, dum ille extra urbem inſerviret rebus Gregorii XII. Pontificis. Ex his Petrum Ludovici patruelem, vel nepotem facile opinamur. Patavinum Epiſcopatum retinuit paulo ultra annum, mox ſucceſſorem adſcivit Jacobum Zenum. Poſt quadriennium defuncto Pio II. Pontifice, Petri ſolium conſcendit, Paulus II. appellatus. Poſt Celſum
MCCCC-LVIII. *Cremenſem Abbas Sanctæ Juſtinæ decretus eſt D. Cyprianus Rinaldinus, ex Oppido Ateſte, qui Monachus olim Sancti Benedicti in agro Mantuano, ob ingenii præſtantiam ab Eugenio Pontifice Romam accitus, ibidem maximarum rerum curam geſſit. Sed cùm Romani cœli intemperie laboraret, & Medicorum conſilio ad Balnea Patavina profecturus eſſet, ne multo impendio Congregationem vexaret, haberetque unde neceſſaria abunde ſuppeditarentur, ab eodem Pontifice præfectus eſt Cœnobio Prataleæ, quod forte eo tempore vacabat. Ibi reparata valetudine, & Cœnobii rebus optime diſpoſitis, aſſentiente poſtea Nicolao V. Pontifice, nobilem Abbatiam Congregationi Sanctæ Juſtinæ conjunxit. Ipſe regularem diſciplinam ubique provexit, & Cœnobium noſtrum ex occaſione multum ornavit. Nobilis Maria Leonia conjux olim Jacobi Papiſavii, teſtamento edixerat, ut latifundium ipſius apud Leocium venderetur, ex cujus precio excitaretur in Cœnobio Sanctæ Juſtinæ Sacrarium, ubi eadem ſepeliretur. Obicius Jacob filius renuebat quicquam de materna dote Monachis dimittere, & de prædio legato tantum Monachis negotium intulerat, ut etiam Maurus Abbas ſponte hæreditati jam ceſſiſſet. Sed Mariæ fratres Georgius & Leonellus equites, Joannes & Franciſcus (Checum appellant tabulæ) Obicium nepotem precibus coegerunt piæ matris teſtamentum implere, ac prædii precium exſolvere. Eo Cyprianus Abbas Sacrarium extruxit, murorum, abſidum & fundamentorum firmitate tutiſſimum, quod*

utinam

utinam ad cæterorum ædificiorum libellam eſſet. Altera affuit occaſio exornandi vetus templum. Jacobus Zochus Ferrarienſis hic Legum interpres teſtamento juſſit novari proprio ære caput ipſius templi, & ad recitandas preces ſubſellia. Codices plures, argenteum calicem, ac ſemetipſum prope aram maximam ſepeliendum legavit. Pecunia accepta, Abbas vetera demoliri cœpit, adeoque in opus incumbere, ut univerſa triennio abſoluta ſint. Grati animi monumentum adjecit tumulo Jacobi Zochi Cœnotaphium marmoreum quod extat. Hæc tamen, quæ alieno ære effecta ſunt, non explebant vaſtum animum Cypriani, qui ut de ſuo aliquid in uſum Monachorum pararet, alterum clauſtrum à Ludovico inchoatum abſolvit columnis ab urbe Venetiarum advectis. Qua meridiem ſpectat in ſuperioribus valetudinarium fecit, quod tum raptim excitatum non redigitur in venuſtiorem formam, niſi poſt annos LXXX. *His rebus triennio confectis Cy-*
prianus abiit. De eo præclara mentio eſt apud Scardeonium, qui Lib. ii. cl.
boneſto elogio Cyprianum enumerat inter inſignes Prælatos Pa- vi.
tavinos. Suffectus eſt D. Bernardus Placentinus ex oppido Bur- MCCCC-
govallis Tari, Monachus Sancti Georgii Majoris, qui inter cele- LXI.
bres viros rerum uſu, ac ſanctitate eminebat. Oeconomum habuit D. Zachariam Caſtagnolam Patavinum acris ingenii virum, & in rebus agendis multæ fidei ac dexteritatis, cujus laus præcipua extitit in exſiccandis paludibus Corigiolanis, quas hortos pene fecit. Itaque ſi quæ Cœnobii opes ſunt, ex Monachorum laboribus, maxima impenſa, ac perpetuo ſtudio ibi paratæ ſunt. Garriunt plerique eas ex piorum legatis nullo Monachorum negotio deveniſſe; ſed velim libros legiſſent, quibus Patrum defunctorum memoriæ commendantur. Ibi quot qualeſque viros defunctos legimus inter Corigiolanas paludes peſtifero cœlo tactos, dum
his deſiccandis laborarent? Eundem Zachariam poſtea legimus Arn. in Cat.
Abbatem ſacri Cœnobii Caſinenſis, ſed multo clariorem apud Scar- Lib. ii. cl. vi.
deonium, qui optimum civem etiam elogio illuſtravit. Bernar-

Digitized by Google

dus Abbas triclinii veſtibulum auxit, cellam vinariam ampliſſimam fodit, Bibliothecam ſuper ipſius fornicem inſtituit, eamque codicibus, pluteis, aliiſque ornamentis honeſtavit. Sed res accidit, quæ ipſius animum ab ædificiis ad defenſionem ſanctarum reliquiarum, & in maximum periculum convertit. Corpus Sancti Lucæ Euangeliſtæ quod Bizantio advectum prope annos quingentos in Eccleſia Sanctæ Juſtinæ pie aſſervabatur, in dubium apud quoſdam verti cœpit, ex occaſione alterius cujuſdam corporis Venetias nuper delati. Hujus Hiſtoria eſt. Mahometes Turcarum Princeps duobus Chriſtianorum Imperiis Trapezuntio & Bizantino everſis, in Dacas ducens repulſus fuerat. Inde Miſiam aggreſſus Boſnæ regnum invaſit. Jaitzam metropolim ac Stephanum regem cepit, regnum in provinciam redegit. In ea urbe cuſtodiebatur corpus Beati cujuſdam viri; titulo Sancti Lucæ Euangeliſtæ. Id Franciſcani Patres felici auſu, dum urbs diriperetur, ſubtraxerant, & Venetias delatum donaverant Chriſtophoro Mauro piiſſimo Principi. Erga Sanctorum reliquias maximum ſemper fuit ſtudium Venetorum Patrum, cujus argumentum habeo Sanctorum corpora, quæ de remotioribus provinciis advecta, apud illos ſummo honore aſſervantur. Eodem ſtudio permotus Princeps Maurus, cupiebat allatum nuper corpus transferre è templo Sancti Nicolai, ubi de navi collocatum fuerat, ad Eccleſiam Sancti Job, quam idem impenſe exornaverat. Dum hæc in vulgus feruntur, ad Principem relatum eſt, quòd ante annos trecentos corpus Sancti Lucæ Euangeliſtæ Patavii eſſet, neque unius Euangeliſtæ bina corpora credi poſſent. Quandam etiam religionem proxime injecerat cælum ipſum, quod cùm pompa celebris inſtituta eſſet ad transferendum id corpus, ex ſereno non ſemel pluvium evaſerat; & imbrium fœditate translationem diſtulerat. Itaque Princeps, ne videretur quicquam adverſus religionem moliri, vel Patavinæ civitati adimere, Zachariam Triviſanum Prætorem, & Lucam Legium Præfectum jubet antiquum ſepulchrum Sancti

Lucæ

Lucæ Patavii aperire, & de re tota admonere. Hi ſtata die III. *Idus Auguſti, peritiſſimos Medicos, qui oſſa Sancti Evangeliſtæ dignoſcerent, deligunt ex toto Gymnaſio Paulum à Flumine, & Franciſcum Paſſerem cognomento Genuam. Affuere etiam urbis Decuriones & proceres plerique cum Joanne Dominico Spazzarino Cancellario, qui hæc in publicas tabulas referret. Sublato lapide ſuperiori intus viſa eſt arca plumbea ſenos pedes longa, duos lata, cujus operculum in piramidem aſſurgebat. Antiquum id opus etiam ex vetuſtate hiabat. Jacebat in ea corpus Sancti Lucæ Evangeliſtæ ſine capite, ſoluta tamen compagine oſſium. Hæc à Medicis revoluta apparuerunt hominis eſſe, & maximæ vetuſtatis, qualem à tempore obitus Sancti Lucæ metiri licet. Nullum tamen cranei, vel humani capitis fruſtulum fuit. Ex recluſione ſanctarum reliquiarum multa cives lætitia & pietas invaſit, quorum gratia oportuit eas biduo patere. Sed Princeps parum his emotus, & minus probans veteres Cœnobii tabulas ac monumenta, Bernardum Juſtinianum Venetæ Reipublicæ Oratorem jubet apud Pium II. Pontificem de corpore Sancti Lucæ judicium expetere. Pontifex Beſſarionem Nicænum Cardinalem, & apud Venetam Rempublicam Legatum ſuum judicem edixit. Nicæni vices agebat Venetiis Nicolaus Perottus Archiepiſcopus Sipontinus, eruditione clarus, qui Bernardo Abbati noſtro diem dixit. Affuit Abbas cum D. Luca Contareno Cœnobii Præpoſito, & Jacobo Leoniſſa Canonico Patavino, quem in tanta re ſibi patronum volebant. Is poſtquam in patria Pontificium jus interpretatus eſſet, Romam vocatus, maximum doctrinæ & experientiæ ſpecimen dederat Flaminiæ provinciæ Præfectus, deinde Pii Pontificis Nuntius ad Regem Romanorum. Plura de eo Scardeonius. Etiam Patavini cives æmulati Monachorum ſtudium, publico decreto Oratores ad Sereniſſimum Ducem, atque pro tuendis reliquiis Evangeliſtæ apud Sipontinum patronos urbis ſtatuere Franciſcum Porcellinum, Chechum Leonium, & Antonium*

MCCCC-LXIII.

Lib. ii. cl. vi.

Capiliſtium ex Collegio Juriſconſultorum. His etiam poſt aliquot menſes ſuffectos lego Laurum Palazzolum, Sulimanum Sulimanum, Franciſcum Pavinum, & Marcum Solem. Poſtquam junctis conſiliis res agi cœpta eſt, deterrebantur Oratores, quòd fere cum ipſo Principe ea futura eſſet, cui adverſari impium ac indecorum exiſtimabant, quamvis ratio ac voluntas retinendi ſacri corporis ſuaderet etiam mordicus rem tueri. Itaque ſupplices Ducem adeunt, poſtulantque num moleſte ferret, ſi publico nomine in controverſiam reliquiarum Sancti Lucæ deſcenderent. Reſpondit is, privatam induiſſe perſonam, nec Reipublicæ nomine, ſed proprio affectu & deſiderio exactæ cognitionis earum reliquiarum moveri: neque ullam ſibi injuriam factum iri, ſi Abbas & Oratores Patavini ſuam cauſſam agant. Stata die Jacobus Perleonius Ariminenſis Juriſconſultus, Sipontino libellum obtulit hæc Patavinis objectans: Corpus Sancti Lucæ è Bithinia delatum Conſtantinopolim, & ibi diu aſſervatum, poſtea in Boſnæ regnum perveniſſe, ibique ſub invocatione Sancti Lucæ plura edidiſſe miracula. Celebrem de eo fuiſſe ac eſſe opinionem in Myſia & propinquis regionibus, & à pleriſque urbibus & Principibus deſideratum eſſe. Id modo Venetias perlatum, eadem veneratione aſſervandum, ac retinendum. Teſtes exhibuit, qui hoc ipſum in Jaitza vidiſſe, & cultum meminerant, ſed quomodo è Conſtantinopoli in Boſnam, vel quando delatum fuiſſet, ignorabant. Unicus ex his aſſeverabat, hoc à quodam Imperatore dono datum Dynaſtis Ambraciæ. Attamen ea univerſorum vox erat, integram de re tota fidem haberi poſſe ex Græco chirographo, quod ab his olim Jaitzæ viſum, cum eo corpore Venetias translatum fuerat. Itaque juſſus Perleonius chirographum exhibere, illud à publico interprete Latine redditum obtulit, quod nos ex auctographo deſcribemus, ut appareant ex eo Græcorum impoſturæ, & explodantur commenta cùm ad Chronologiam, & rerum ordinem provocabimus.

Omnis

Digitized by Google

Omnis civitas duplicibus cincta mœnibus tutior profecto eſt, & omnis actio duplicium teſtimonio munita firmior eſt: illa enim hoſtium conatibus manet exempta, hæc tentantibus eam evertere redditur captu difficilis, quando præſertim priora videntur ferre præ ſe ad veritatem ſufficientia. Poſt hæc contigit nobis tabellionibus Euripi Sacerdoti Stephano Clerico Paleoſitari, & Manueli Anagnoſtæ Leptopodii, præſentibus pleriſque nobilibus; & frugi viris terræ noſtræ, præſens edere ſcriptum teſtimoniale ad indubitatam veritatis demonſtrationem venerandi corporis glorioſi Sancti & Euangeliſtæ Lucæ, quod eſt Thebis Bœotiæ, quæ quidem res omnibus eſt manifeſta, atque percelebris. Hinc redeundum eſt ad rem. Tres quidam homines profecti ad nos, quorum cognomenta & nomina ſunt Nicolaus Catoflorus, Joannes Marconiſa, & Canatius Xantus; aderant quoque cum his quinque alii negociatores Græci atque Latini frugi & fide idonei viri; Seraphinus Triviſanus Venetus, Georgius nepos Margariti Admirati Cæſaris Gaballi, Thomas Longibardus de Terra Barri, Joannes Lambites, & Joannes Raudas, qui dixerunt nobis. Quod nobis præſentibus præterito menſe Maji Indictione III. in civitate Syriæ nuncupata Accon, quando Agarenorum multitudo impia egreſſa depopulata eſt Palæſtinum agrum, pleriſque Chriſtianis interemptis, etiam ſanctiſſimo illo Patriarcha Hieroſolymitano, quemadmodum accepimus. Ibi duo Monachi de eadem civitate Hieroſolyma venerant in illam civitatem Accon, ubi diverſabamur; & incidenter fuerunt nobis obviam. Geſtabant in ſacculis ſuis venerabile corpus Sancti Lucæ Apoſtoli, & Euangeliſtæ: & cùm cognoviſſent nos eſſe Chri-

Chriſtianos, & negotiandi cauſſa illuc acceſſiſſe, & tenere duas magnas domus templi & hoſpitalis; & ne illi, qui ibidem habitabant, hoc intelligerent, & ejuſmodi corpus ab eis auferrent, idcirco ſecreto revelaverunt nobis hanc rem. Nos ut in illos conjecimus oculos, credulitate incredulitateque animis diſtrahebamur, deſiderabamuſque veritatem certo cognoſcere. Convenimus autem duos quoſdam Monachos regionis ejuſdem profugos etiam ipſos de partibus Hieroſolymorum, propter illam incurſionem impiorum Agarenorum, viros pietate nobiles, & omni virtute probitateque claros, quorum vel nomen ipſum venerandum omnibus erat, Abbatem ſcilicet monaſterii Sancti Joannis Baptiſtæ Præcurſoris ſiti juxta Jordanem, & Præſidem monaſterii Sanctæ Marinæ martyris ſiti in monte Carmelo Dominum Theodolum. Interrogavimus ipſos de hujuſmodi Sancti corpore, ſi quid forte ſcirent, nobis dicerent verum. Illi jurejurando dixerunt nobis, quia coram Deo & Sanctis Angelis ejus teſtificamur hoc ipſum eſſe venerabile corpus Divini Apoſtoli, & Euangeliſtæ Lucæ, quod emerat ſanctiſſimus Patriarcha noſter Dominus Athanaſius de Conſtantinopoli. Et quando delatum fuit Hieroſolymis, aderamus & nos quoque cum Patriarcha, & divinam atque ſacram celebravimus miſſam cum eo eodem die in memoriam hujus Apoſtolici corporis; quinimmo continuo ſpeculabamur, & oblectabamur condito in venerabili Sacello Hieroſolymitanæ Eccleſiæ, in quo Manſionarii ſunt qui hoc detulerunt Monachi. Nos certiores facti per venerabiles illos Monachos, tres illi ſocii Nicolaus Catoflorus, Joannes Marconiſa, & Canacius Xanthus ſuperius declarati, coram nobis aſtantes decreverunt

pro-

Digitized by Google

propriis ſumptibus illud emere, & una nobiſcum profecti ad illos Monachos, qui illud tenebant, præſentibus etiam illis religioſiſſimis Abbatibus, quos ſuperius enumeravimus, emerunt illud precio ſexcentorum Bizantinorum Sarracenicorum, qui ſunt in uſu illius provinciæ; & ſoluto precio venerabiles has reliquias ab illis acceperunt, deficiente dumtaxat dextera manu ac pede, repoſueruntque in quadam parte navis, & detulerunt huc, quemadmodum vos propriis oculis nunc cernitis & amplexamini. Adjuramus igitur vos coram Deo judice omnium, & coram vobis propoſitis divinis Euangeliis, ea quæ à nobis dicta ſunt vera eſſe non falſa. Ita res acta eſt, ita factum quemadmodum à nobis nunc audiſtis. Verum quia ab invicem ſeparabimur, diſceſſurus quiſque quò voluerit negotii ſui gratia, rogamus charitatem veſtram, ut ſcriptis hæc mandetis, & ſubſcriptionibus veſtris ac ſignis hanc exactam & indubitatam veritatem teſtimonio ſcripturæ muniatis, ut habeat apud quoſque, quibus fuerit præſentata, robur firmitatemque irrumpibilem. Hæc omnia teſtificati ſunt apud nos ſupradicti quinque negotiatores, tabellarium inquam Euripi, & eos qui nobiſcum erant nobiles frugique viros in veritate & timore Dei, à quibus rogati præſens teſtimoniale ſcriptum expoſuimus, & nos in eo ſubſcripſimus cum ſubſcriptione prædictorum quinque teſtium, in manifeſtationem veritatis. Scriptum Manuelis Anagnoſtæ Euripi Leptopodii, præſente me Sacerdote & Clerico, & Tabellione Euripi Paleoſitari, & reliquis teſtibus, menſe Martii Indictione III. anno VIDCCLIII. Signum teſtis Georgii nepotis Margariti Admirati Cæſaris. Signum teſtis Joannis Gavallæ. Signum teſtis Olambitis Jo: Rauda.

Ego

Ego Seraphinus Triviſanus teſtis, ſcripſi. Ego Thomas Longibardus de Terra Barri. Tomus Sebaſtus Tricatis omnia ſupradicta audivi ex ore ſupradictorum teſtium præſentium, & juſſus ſubſcripſi. Conſtantinus Chalauci, ut ſupra. Joan. Piſtophilus, ut ſup. Joannes Lechmachus, ut ſupra. Joannes Allates, ut ſup. Tomus Chiriacus, ut ſupra. Tomus Baſilius, ut ſupra. *Sed antequam objiciatur huic impoſturæ ratio temporis, ac ordo rerum geſtarum, aperiendum eſt vetus ſacrilegium Græcorum Monachorum, qui paſſim oſſa defunctorum colligere, ac pro martyrum reliquiis venditare conſueverunt. De his Sanctus Auguſtinus.* Tam multos hypocritas ſub habitu Monachorum uſquequaque (Diabolus nempe) diſperſit circumeuntes provincias, nuſquam miſſos, nuſquam fixos, nuſquam ſtantes, nuſquam ſedentes. Alii membra martyrum, ſi tamen martyrum, venditant. Alii fimbrias & philacteria ſua magnificant, &c. *Verum de eadem reliquiarum impoſtura ac mercimonio clariorem habemus Græcorum fraudem ex Epiſtola Sancti Gregorii Papæ ad Conſtantiam Auguſtam: ibi hæc.* Pro qua re de Græcorum conſuetudine, qui oſſa Sanctorum levare ſe aſſerunt, vehementer miramur & vix credimus. Nam quidam Monachi Græci huc ante biennium venientes nocturno ſilentio juxta Eccleſiam Sancti Pauli corpora mortuorum in campo jacentia effodiebant, atque eorum oſſa recondebant ſervantes ſibi dum recederent. Qui cùm tenti, & cur hoc facerent fuiſſent diligenter diſcuſſi, confeſſi ſunt, quòd illa oſſa ad Græciam eſſent tamquam Sanctorum reliquias aſportaturi. Ex quorum exemplo ſicut prædictum eſt, major nobis dubietas nata eſt, utrum verum ſit quòd levare veraciter oſſa Sanctorum dicuntur. *Hactenus Gregorius. In chirographo relato ſuperius plura*

De opt. Monach. to. iii.

Lib. iii. Epiſt. xxx.

ra

ra ſunt quæ rectum ſenſum verborum & orationem diſtrahant; quod ſcriptoris an interpretis vitio acciderit, ambigimus. Ritum conſignandi apud Græcos eorum temporum publicas tabulas, neque formam ſcribendi diſquiremus, annum quæremus. Affertur in tabulis annus ſex milleſimus ſeptingenteſimus quinquageſimus tertius, nempe ab orbe condito. Ratio enumerandi annos mundi apud Græcos duplex eſt. Altera ex Chronico Euſebii ſeptuaginta Interpretum nuncupata, qua natalis Jeſu Chriſti Domini noſtri notatur anno mundi quinquies milleſimo centeſimo nonageſimo nono, quemadmodum in Martyrologio etiam profitetur ſancta Romana Eccleſia. Eandem innumeri ſecuti ſunt antiqui Patres, licet ex diverſitate exemplarium aliquantulum differant, ut in apparatu ad Annales notat eruditiſſimus Baronius. Altera ſupputandi ratio eſt recentium Græcorum, quam noſter Genebrardus vulgarem appellat, cujus ſequaces produntur duo Nicephori, Calixtus, & Gregoras, qui Chriſti natalem referunt in annum mundi quinquies milleſimum quingenteſimum quintum, ut apud Gregoram legere eſt, quem maxime obſervamus ſcribentem eo tempore, quo chirographum à nobis relatum ſuperius effingitur. Scribit is obitum Andronici junioris contigiſſe anno ſex milleſimo octingenteſimo quadrageſimo nono, cui ſi detraxeris annos nonaginta ſex, habebis annum quo chirographum hoc conſignatur, nempe VIDCCLIII. *Ad mentem Onuphrii Panvinii is eſt annus Chriſti.* MCCXLVIII. *Aſtipulatur huic ſupputationi memoria Agarenorum, quorum ibi mentio eſt. Platina irrupiſſe eos in Palæſtinam prodit tempore Concilii Lugdunenſis ſub Innocentio IV.* MCCXLIV. *Favent Paulus Æmilius, Genebrardus, & alii poſteriores, qui eoſdem appellant Groſſones excitos à Sultano Memphitico adverſus Chriſtianos, qui proximam Palæſtinam incolebant. Tum exutam mœnibus Hieroſolymam facile ab his captam, Chriſti ſepulchrum quovis facinorum genere fœdatum, & multa millia Chriſtianorum cæſa auctores conſentiunt. Itaque*

In Chron.

In Chron.

In Innoc.

Lib. vii.

In Chron.

tempus

tempus & Agarenorum memoria videntur attollere Græcas tabulas. Sed concidit penitus earum fides, cùm Monachi Hieroſolymitani ad augendam illius corporis opinionem, & aſtruendam mercimonio fidem, aſſerunt id emptum olim ab Athanaſio Patriarcha Conſtantinopolitano Hieroſolymis, & in baſilica Hieroſolymitana quieviſſe. Commenta ſunt hæc ab omni veritate aliena. Primum hic Athanaſius unicus hujus nominis inter Patriarchas Bizantinos ex monaſterio Xerolophi aſſumptus, eam dignitatem inivit anno Andronici ſenioris VIII. *qui eſt partæ ſalutis* MCCXC. *ſed in reſtituenda Eccleſiaſtica diſciplina rigidior habitus, & à clero maledictis & inſidiis appetitus, ſponte Patriarchatu abiit anno quarto. Idem poſt ſexennium abdicante Joanne Soxopolita reſtitutus ſedit annos* VIII. *& novis injuriis laceſſitus, iterum Patriarchalem dignitatem exuit. Itaque apparet ex recta ſupputatione, Græcas tabulas editas eſſe annis* XLII. *ante primam electionem Athanaſii. Quis neget impoſturam? ſed etiam totidem annos præceſſit Agarenorum incurſus in Palæſtinam. Oportuit igitur Græcos impoſtores non de præteritis locutos eſſe, ſed longe de futuris vaticinatos. Verum ſi quis affirmaret, interpretem hic oſcitatum eſſe, & ſenſum verborum inverteret, ut intelligendum eſſet Athanaſium extitiſſe Hieroſolymorum Patriarcham, & de Conſtantinopoli illud corpus emiſſe, atque in Sacello Hieroſolymitano condidiſſe, fœda etiam fuga eſt, & longius à veritate digreditur: nullum enim ad ea tempora legimus Athanaſium Patriarcham Hieroſolymitanum; ſed & recentiorem Patriarcham interfectum ab Agarenis iidem commentiuntur. Quid autem corpus Sancti Lucæ Evangeliſtæ ea tempeſtate Hieroſolymis? Conſtantinus Magnus ad præſidium novæ urbis, & Romani Imperii, cupierat olim Bizantium referre reliquias omnium Apoſtolorum, quibus etiam maximum templum ſtatuerat. Eò relata corpora Sanctorum Andreæ Apoſtoli, Lucæ Evangeliſtæ, ac Timothei diſcipuli Pauli Apoſtoli, omnes auctores affirmant. Quieverunt hæc*

Procop. de ædif. Juſt. lib.

in

in templo Apoſtolorum uſque ad Juſtiniani Cæſaris tempora, quibus cùm in reparationem illius templi jam pene ruinoſi vetera fundamenta eruerentur, reperta ſunt ſacra corpora, & celebriori loco recondita. Ex his poſt annos prope XLV. *Tiberius Cæſar inſignes reliquias dono dedit Beato Gregorio, qui tum Pelagii Summi Pontificis Apocriſarius apud Cæſarem degebat. Extat de his præclara mentio apud Baronium, qui maximo ſtudio ſcripta Sanctorum, & Romæ quotquot habentur pietatis vel magnificentiæ monumenta ſpeculatus, optima fide, & expolito dicendi genere expoſuit. Inquit:* Gregorius igitur tempore Tiberii eo bene functus munere, illo defuncto Romam reverſus eſt, & quidem magnis donatus muneribus, nempe ſacroſanctis reliquiis Andreæ Apoſtoli & Lucæ Euangeliſtæ, quas nuper tempore Juſtiniani refoſſas, & honorificentiori loco reconditas vidimus. Quod enim (ut dictum eſt) erexiſſet in urbe in Cœlii montis regione ad clivum Scauri monaſterium Gregorius ſub titulo Sancti Andreæ, ejuſdem Sancti reliquias ſibi dari petiit ab Imperatore, quas & accepit, inſignes quidem, nempe brachium Sancti Andreæ cum capite Sancti Lucæ. Eſt de his in Vaticanis monumentis vetus aſſertio in priori pagina codicis ſignati numero CLIII. Exſtat adhuc in eodem monaſterio Sancti Andreæ ipſum ejuſdem Apoſtoli brachium argentea theca ornatum, quod certis diebus ſuper altare primarium populo viſendum, & venerandum proponitur: caput vero Sancti Lucæ in Baſilica Vaticana reconditum ibi hactenus honorifice aſſervatur. *Hactenus Baronius. Ex teſtimonio ampliſſimi viri, & multis aliis rebus, quas afferemus, convincitur Græcorum impoſtura, qui corpus integrum vendunt præter manum ac pedem, & pro Sancti Lucæ corpore haberi volunt, cujus tamen caput ante annos ſexcentos Romæ aſſervabatur.*

Ann. Tom. vii.

Sordet

Sordet jam commentum. Sed quis illud Bizantio Hieroſolymam tranſtulit? nullus in tabulis eſt. Quæ occaſio? Ne forſan ab Hæreticis Imperatoribus cremaretur? probe, ſi ad tutas provincias, & non iiſdem Cæſaribus ſubjectas tranſtuliſſet. Quæ autem Hieroſolymis ſecuritas eſſe poterat, quas frequenter legimus Perſarum, Arabum, & aliarum gentium incurſionibus direptas? Verum etiam Hæreticis Auguſtis parebat Palæſtina, neque minus eò perveniſſet illorum impietas. Itaque ad Catholicas, & diſſitas regiones Sanctorum corpora referenda erant, quemadmodum Urius Presbyter docuit, qui imperante olim Conſtantino Copronymo Hæretico Iconoclaſta, verum corpus Sancti Lucæ Euangeliſtæ Patavium attulit. Demum in chirographo relato ſemper mercimonium, numquam pietatem, vel zelum ſanctarum reliquiarum legimus. Ita eas coemptas ab Athanaſio, ita à mercatoribus. Sed fucatum teſtimonium; & affectatam mercimonio opinionem intueamur ex perſonatis teſtibus Hieroſolymitanis, qui accedunt dubias mercatorum mentes obfirmaturi. Quibus præconiis, quibus titulis, quam magnifice ſeſe inferunt? Alter Abbas Sancti Joannis ad Jordanem, alter Sanctæ Marinæ in Carmelo, uterque præſens, cùm Patriarcha Athanaſius emit illud corpus, uterque oblectatus aſpectu ejuſdem poſiti in Sacello Eccleſiæ Hieroſolymitanæ, (en ſcopum tanti apparatus) cujus hi Monachi reliquiarum inſtitores Manſionarii ſunt. Lepide. Sed cur piiſſimi viri non magis perſuadent Monachis illud corpus gratis committere mercatoribus ad tutiores regiones tranſvehendum? Sed eadem omnium mens ad aurum fuit. Sexcentis Bizantiis corpus venit. Verum tantæ pecuniæ quæ apud mercatores ratio fuit? nulla fere. Mira eſt eorum oſcitantia, quòd in Eubœam profecti, inde diverſo ab invicem diſceſſuri, poſtulant de his edi publicas tabulas, nihil magis de empto corpore deliberant; tabellio de corpore agit quod eſt Thebis in Bœotia ac ſi in ea navi appuliſſet, ac præſens eſſet. Cui donetur, ubi aſſervandum ſit, cur Thebas dimittatur, nullus memi-

meminit. Quæ mercatorum liberalitas, (novimus avidum pecuniæ genus) ut corpus emptum Bizantiis ſexcentis ignotæ urbi committant? Forſan alicujus eorum patria eſſet? Græcum chirographum vel ſomnium, vel Horatii poeticum monſtrum eſt, cujus membra undique collata ab humano capite in piſcem deſinant. De eo ſatis. Poſtquam id corpus Venetias allatum eſt, de eo altera hiſtoria emerſit. Andreas Venerius pro Sereniſſima Republica Venetorum Comes Spalatenſis, juſſus de eo apud Magdalenam Stephani olim Boſnæ Regis uxorem quærere, ab ea, & ipſius familiaribus intellexit, id eſſe corpus Sancti Lucæ Euangeliſtæ translatum Bizantio Rugos Ambraciæ urbem, & ibi aſſervatum, donec Ambracia in poteſtatem Turcarum devenit; quo tempore à Georgio quodam Deſpota redemptum aureis XXX. *Senderoviam delatum ſit, mox ab Rege Thoma in Telzach, inde Jaitzam deportatum. His omnibus aſtipulabantur teſtes in cauſſam recepti. Sed cui fides? chirographo, an teſtibus? Id Hieroſolymis delatum Ptolemaidam, & ibi à Monachis venditum refert. Hi ab urbe Conſtantinopolitana habitum. Ubique figmenta, ubique mendacia. Quæ tamen à nobis dicta ſunt adverſus Græcorum impoſturas, nolumus male accipi, quaſi detrahere velimus ſacro corpori, quod titulo Sancti Lucæ religioſe cuſtoditur Venetiis in ſacrario Beati Job apud Patres Franciſcanos. Quamvis enim unius Lucæ Euangeliſtæ unicum corpus ſit, quod Patavii apud nos eſſe veriſſime profitemur, quod tamen Venetiis eſt, fatemur Sancti alicujus viri eſſe, & miraculis etiam claruiſſe. Plures nomine Lucæ Sancti viri habentur, quorum alter Diaconus & martyr, alter etiam martyr legitur in Martyrologio. Verum nos maxime in ſuam ſententiam trahit Iſaias Nicoſienſis Cyprius Monachus Sancti Baſilii teſtis in cauſſam receptus, qui aſſeruit illud corpus eſſe unius Beati Lucæ Stypotæ Sacerdotis, & hanc opinionem accepiſſe à multis antiquorum Patrum, atque Bizantii ac Theſſalonicæ eam vulgatiſſimam haberi. Sipontinus*

Q *judex*

Digitized by Google

judex nullis rationibus emotus, vel quòd hiſtoriarum ſtudia ea tempeſtate minus vigebant, vel quia Mauro Principi magis volebat, adhibitis in rem Prælatis pluribus hanc Nicæni Cardinalis ſententia evulgat. Oſſa in Eccleſia Sanctæ Juſtinæ de Padua exiſtentia, quæ hactenus pro oſſibus Sancti Lucæ tenta, habita, & venerata fuerunt, non fuiſſe nec eſſe oſſa ejuſdem Sancti Lucæ Euangeliſtæ, nec pro talibus habenda, tenenda, & veneranda. Corpus vero nuper è Regno Boſnæ delatum, & nunc in Eccleſia Sancti Nicolai de Littore exiſtens, & hactenus pro corpore dicti Sancti Lucæ Euangeliſtæ tentum, habitum, & veneratum, pro tali & ut tale habendum, *&c. Nihil minus hac ſententia Patavini Oratores ac Monachi Sanctæ Juſtinæ expectabant, de qua coram Sipontino queſti, acerrime etiam ad Pontificem Maximum provocavere. Urbis Orator decretus eſt Georgius Buzzacarinus Canonicus, & pro Congregatione Sanctæ Juſtinæ Abbas Sancti Pauli, & D. Nicolaus Albicius Florentinus multæ eruditionis, ac experientiæ viri. Ab his Romæ res geri cœpta eſt. Attamen Nicæni Cardinalis integerrimi ac eruditiſſimi ea erat auctoritas, ut videretur tractura in ſuam ſententiam quoſcumque Summus Pontifex provocationi & appellationi Patavinorum præfeciſſet. Dum hæc Romæ geruntur, Pius II. Pontifex adverſus Turcas indicto bello, & maximo ad Anconam coacto exercitu, ibidem lenta febre deceſſit. Suffectus eſt Pio Paulus II. quem Patavinum jam Epiſcopum diximus. Sub eo multis de cauſſis ab ea expeditione alieno Patavinorum provocationi locus fuit. Subierat Romæ vices Georgii Buzzacarini Patavinorum Legati Antonius Capiliſtius Clericus Apoſtolicus, qui multo ſtudio appellationem provexit. Supplici libello urbis Patavii, & Monachorum nomine poſtulatum eſt, ut provocatio à ſententia Nicæni Cardinalis antea ad Pium Pontificem lata, cognoſceretur; neque ea facilitate pateretur Pontifex religioſam urbem exui antiquo*

tiquo

tiquo theſauro ſacrarum reliquiarum, ſed liceret maximam rem abſque livore agi coram ipſo ſummo arbitro ſacrarum rerum. Pontifex annuit poſtulatis, ac recepta coram Sacro Senatu Cardinalium appellatione, duos ex eo cognitores edixit Joannem Carvajalum Hiſpanum titulo Sancti Angeli, & Bernardum Herulum Narnienſem titulo Sanctæ Sabinæ. Apud hos ſæpe ab Oratoribus actum eſt, & veteres tabulæ, ac rationes diſcuſſæ. Tamen ex conjecturis ſuſpicio inoleverat, difficillime divelli poſſe cognitores à ſententia Nicæni. Sed res accidit, quæ agente divino numine humanum opus demolita eſt, atque rejecta prorſus Nicæni ſententia, Cardinales coegit in apertam veritatem reliquiarum Sancti Lucæ, quam Patavini profitebantur, deſcendere. Dum res nutarent, Monachi Sancti Pauli eas Deo precibus ac jejuniis commendabant. Ex his plerique cùm ſeptem urbis Eccleſias crebro adirent, poſtulati aliquando ab honeſtiſſimo quodam Æditus Baſilicæ Vaticanæ, quæ frequentis eò acceſſus, & lachrimarum cauſſa eſſet, Nicæni ſententiam, & de ea ad Pontificem appellationem expoſuere. Reſpondit is optimo animo eſſe oportere, quia non Patavinæ urbis, & Monachorum tantum ea cauſſa foret, ſed etiam ipſius Baſilicæ Vaticanæ, quæ ab ævo immemorabili aſſervabat caput Sancti Lucæ Evangeliſtæ à Beato Gregorio I. Pontifice advectum Bizantio, & in argentea theca vetuſtiſſima retinebat. Itaque ſi corpus Venetias nuper delatum integrum cum capite eſſet, occaſuram profecto ſententiam Nicæni. Hæc ingentibus animis accepta, altero etiam argumento augentur, quòd Patavii corpus idem Sancti Lucæ ante annos CCC. repertum fuerat ſine capite, & alterum recens Venetias delatum, integrum cum capite eſſet, atque ex Phyſicorum opinione videretur id viri junioris, & paulo ante ducentos annos defuncti. Lucam vero Evangeliſtam quis neſciret octogenarium occubuiſſe ante annos mille quadringentos? Hæc ipſa in Curiam delata, & palam ex aſpectu ſacri capitis, & monumentorum Vaticanæ Baſilicæ obfirmata,

Digitized by Google

moverunt Cardinales, ut juberent ſolemni ritu Venetiis inſpici corpus ex Boſna advectum, & de ipſius capite, & conditionibus admoneri. Juſſu Principis Mauri Petrus Draganus Venetus Reipublicæ à ſecretis, & Patavinorum Legatus Gabriel Capiliſtius eques delecti ſunt, qui corpus inſpicerent, & de quæſitis ac repertis publicas tabulas ederent. Poſtquam Nicænus ſententiam tulerat, illud corpus ex templo Sancti Nicolai translatum fuerat in Eccleſiam Sancti Job, ubi etiam inſpectum eſt à Dragano, & Capiliſtio. Integrum cum capite & cohærente oſſium compagine repertum eſt, quemadmodum hac noſtra tempeſtate cernitur. De his Romam publice reſcriptum. Sed libet de capite Sancti Euangeliſtæ publicam fidem Vicarii, & Collegii Canonicorum Sancti Petri hic attexere. Univerſis & ſingulis Chriſti fidelibus præſentes noſtras litteras inſpecturis, lecturis, vel legi audituris, Franciſcus de Tholomæis de Aquila, Decretorum Doctor, ac Baſilicæ Principis Apoſtolorum de urbe Vicarius generalis à Sanctiſſimo in Chriſto Patre & D. N. Domino Pio divina providentia Papa II. ſpetialiter deputatus, ſalutem in domino, & præſentibus fidem indubiam adhibere. Summa fidelium devotio, ac pietatis & charitatis ardor erga Sanctorum reliquias prædictæ inſignis Baſilicæ nobis auctoritate Apoſtolica commiſſæ, pariter à nobis expoſcunt, ut ſacras, & obſervabiles venerandorum Sanctorum reliquias in eadem Baſilica exiſtentes, indubitata fide pandamus, ne quis forte alias fore, ſeu alibi conſiſtere aliquando exiſtimantes, vana credulitate, ac falſa opinione ſeducti decipiantur, ac pias fidelium mentes variis erroribus involvant. Ea propter per venerabiles & Religioſos viros D. Antonium de Capiteliſtæ Decretorum Doctorem, Canonicum Paduanum, Cameræ Apoſtolicæ Clericum, & D. Donatum Monachum Sancti Pau-

li

li de urbe, Sanctiſſimi D. N. Capellanum ac familiarem, coram nobis, & Reverendis Patribus ejuſdem Baſilicæ Canonicis in loco Capitulari ſolemniter congregatis, comparentes, debita cum inſtantia requiſiti, quatenus venerandam reliquiam, videlicet caput glorioſi Sancti Lucæ Euangeliſtæ in dicta Baſilica conſiſtere, & illud verum & indubitatum ejuſdem Sancti caput pro tali ab omnibus ſemper tentum & obſervatum fuiſſe, & eſſe, indubitanter dignaremur atteſtari. Nos animadvertentes præmiſſa manifeſta veritate fulciri, & hujuſmodi honeſtis poſtulationibus non immerito annuendum fore, de dictorum Reverendorum Patrum Dominorum Canonicorum unanimi voluntate & aſſenſu, cum quibus fidelem deſuper collocutionem habuimus ſufficienter, harum ſerie indubiam fidem facimus & atteſtamur, Caput glorioſi Lucæ Euangeliſtæ auro & argento communitum, & antiquis litteris majuſculis hujuſmodi conſcriptum, videlicet: CAPUT BEATI LUCÆ EUANGELISTÆ EX CONSTANTINOPOLI AD URBEM TRANSLATUM PER BEATUM GREGORIUM DOCTOREM PAPAM PRIMUM. Longiſſimis antea temporibus, de quorum initio nulla hominum memoria exiſtit, in Baſilica antedicta fuiſſe, & de præſenti eſſe; illudque pro vero capite Beati Lucæ Euangeliſtæ ex temporibus ſupradictis continue ab omnibus Chriſti fidelibus, ac variis & diverſis pluribus Romanis Pontificibus in eadem Baſilica exiſtentibus, & ſæpius in altari prædicto celebrantibus, ac coram ſe celebrari facientibus, venerandum caput hujuſmodi una cum capite glorioſi Martyris Sebaſtiani, ac pluribus aliorum Sanctorum reliquiis publice exhiberi, & apponi conſuevit, prout de his ſincera fides, vera & in-

Digitized by Google

dubitata credulitas, & vulgaris opinio apud omnes præſertim incolas & habitatores urbis ſemper habita fuit, ac habetur inconcuſſa de præſenti. Cùm igitur juri ac honeſtati conveniat, veritati teſtimonium perhibere, hæc omnia & ſingula, omnibus vobis & ſingulis ſupradictis tamquam vera & indubitata ſignificamus, ac ad veſtram notitiam deducimus, & deduci volumus per præſentes. In quorum fidem, *&c. Tempus harum tabularum ſatis demonſtrat, eas paulo ante obitum Pii Pontificis editas, & poſtea Paulo ſucceſſori exhibitas. Itaque Cardinales cognitores maximo eo argumento ſacri capitis, & memoriarum Baſilicæ Vaticanæ permoti, rejecta in angulum ſententia Nicæni, Minoritas, qui templum Sancti Job Venetiis curabant, Romam evocant; & veteres quaſcumque tabulas, & argumenta advecti nuper corporis proferre jubent. Interea nihil circa venerationem illius corporis novari, vel ipſas reliquias pro reliquiis haberi Sancti Lucæ mandant ſub pæna excommunicationis, & inobedientiæ, donec ipſi Romæ de earum veritate ſententiam ferrent. Franciſcani vel adverſis argumentis, vel alia occaſione diffiſi, nihil amplius de ea re leguntur Romæ effeciſſe. Itaque reſtituta Patavinis antiquiſſima veneratione ſacrarum reliquiarum, atque Minoritis interdicto cultu recentis corporis, Cardinales, forſan ut Nicæni collegæ auctoritati parceretur, rem totam ſilentio involvunt, & à ſententia, quæ adverſa eidem ferenda erat, conſulto abſtinent. Nec poſtea accepimus quicquam de his ſtatutum Romæ eſſe, quamvis defuncto Nicæno, Monachi noſtri extremam de controverſia ſententiam quæſiverint, donec ſuperioribus annis Gregorius XIII. Pontifex Maximus de veteri litigio edoctus, cùm reſtitueret emendatius Martyrologium Romanum, ac ſi poſtremam ſententiam ferret, in eodem Martyrologio ad diem* XV. Calend. *Novembris, qui Lucæ Evangeliſtæ ſacer eſt, juſſit fieri mentionem translationis ſacri ejus corporis ad urbem noſtram, ſub his verbis.*

Nata-

Natalis Beati Lucæ Euangeliſtæ, qui multa paſſus pro Chriſti nomine, Spiritu ſancto plenus obiit in Bithinia, cujus oſſa Conſtantinopolim translata ſunt, ET INDE PATAVIUM DELATA. *Itaque nequimus ſatis mirari, quòd Franciſcani Patres adhuc typis excuſſam ſententiam Nicæni paſſim evulgent, neque excommunicationis pæna à Cardinalibus inflicta, vel Romani Martyrologii, vel potius Summi Pontificis auctoritate deterreantur. Sed quia Hiſtorici partes ſunt, non ſolum res geſtas ſcribere, verum etiam rationem reddere, ſi qua clara minus inſerantur, quibus lectoris mens non facile acquieſcat, cogimur nos ad exactiorem doctrinam corporis Sancti Lucæ in compendium redigere quæcumque apud claſſicos ſcriptores, & veteres tabulas noſtri Cænobii de eo extant, licet alibi repetita ſint. Lucas Euangeliſta auditor Apoſtolorum, & Pauli comes, deceſſit in Bithinia octogenario major. Martyrem quidam ſcribunt, quidam ſilent. Dormitionis locum Thebas habet Nicephorus Calixtus. Patras Achaiæ urbem affert Gaudentius Epiſcopus Brixienſis. Corpus ipſius teſte Hieronymo translatum eſt ex Achaia Conſtantinopolim anno* XX. *Conſtantii Cæſaris, curante Artemio viro clariſſimo, cui id negotium olim à Conſtantino Pio Auguſto creditum fuerat. Reconditum eſt in templo Sanctorum Apoſtolorum, ubi mens ipſius Auguſti fuerat collocare quot licuiſſet Apoſtolorum reliquias. Perſeveravit in eodem uſque ad annum nonum Juſtiniani, quo refoſſum eſt, atque honorificentiori loco reconditum. Ex eo Sanctus Gregorius tum Apocriſarius Pelagii Papæ Romam rediturus ab Imperatore Tiberio accepit ſanctum caput, & brachium Sancti Andreæ. Hoc ipſius Apoſtoli Eccleſiæ Romæ ad clivium Scauri Gregorius donavit; illud in Vaticano templo repoſuit, ubi hactenus perſeverat. Corpus ablato capite remanſit in eodem templo Apoſtolorum uſque ad imperium Conſtantini Sexti impiiſſimi Cæſaris, cui ab deturpato ſacro fonte dum baptizaretur Copronymi cognomentum fuit. Eo adver-*

Digitized by Google

ſus Sanctorum reliquias & imagines ſæviente, Urius Presbyter cuſtos Eccleſiæ Sanctorum Apoſtolorum ſubtraxit corpus Sancti Lucæ, & partem reliquiarum Sancti Matthiæ in navim, quæ in Occidentem ſolvebat. Sed ea res non latuit Graſillum Urii ſocium, qui noctu diſcedentem conſpicatus, voluit rem totam edoceri, ac ſibi donari caput Sancti Matthiæ, quod poſtea Romam delatum intelleximus. Urius proſpera navigatione Patavium veniens, Sanctorum reliquias collocavit in templo Sanctæ Juſtinæ, quod tum forſan celeberrimum eſſet, & minora à Longobardis, uti jam diximus, pertuliſſet. Attulit etiam in tabula Imaginem Sanctiſſimæ Virginis Mariæ, & infantis Jeſu, quam ex incendio virtus divina retraxerat. Produnt veteres memoriæ hujus Cœnobii, cùm ab Iconoclaſtis acervus ſacrarum imaginum Bizantii combureretur, hanc è flammis evolaſſe, ſuper aquas conſtitiſſe, mox in ſinum Catholicæ cujuſdam mulieris ſe recepiſſe. Conſpiciuntur adhuc veſtigia exuſtionis non minima in utroque latere ipſius tabulæ, quam perpetua veneratione cultam, hactenus conſuevimus ſolemni pompa circumferre, ſi quando cœli intemperies, vel publicum malum urbem afflixerit. Urius qui templum noſtrum inſigni theſauro ditaverat, hic Patavii ſanctiſſime vita functus, in eodem templo ſepultus eſt, & in novam Eccleſiam relatum etiam miraculis claret. Verum reliquiæ Sancti Euangeliſtæ cùm Hunni Italiam devaſtarent, & ab his exitium Patavinæ urbi immineret, imperante Othone primo Auguſto altius defoſſæ abſconduntur. Everſo ab Hunnis Cœnobio, interfectiſque vel dilapſis Monachis, memoria Sanctorum corporum intercidit, eaque Patavinis incognita prorſus latuerunt uſque ad tempora Friderici Ænobarbi, cujus imperii anno XXV. *à Gerardo Epiſcopo reperta ſunt. Corpus Sancti Lucæ ab eodem Epiſcopo in arca ferrea concluſum ſtetit in veteri templo ad annum* MCCCXVI. *quo Gualpertinus Muſſatus Abbas Sanctæ Juſtinæ proprium Sacellum eidem extruxit, & ſacras reliquias ex arca ferrea tranſ-*

Digitized by Google

tulit in urnam honeſtiſſimam ex alabaſtrite, quæ hactenus exſtat. Eadem mox anno MDLXII. *cum reliquiis ipſis tranſlata eſt in novum templum, & ad Septentrionem ſuper aram collocata. Scimus olim Illuſtriſſimum Nicænum cùm evolveret tabulas Cœnobii noſtri riſiſſe nomina Urii & Gruſilli, quaſi apud Græcos inſueta, & inaudita, ſed ipſius opinio nobis apprime favet, ut rectius ſuſpicemur à Latinis viris ea corpora etiam ad Latinas regiones delata. Si animum torqueat cuſtodia templi Sanctorum Apoſtolorum credita Latinis viris, fatemur eandem nos torſiſſe; ſed abunde didiciſſe ex eodem Nicæno etiam Græcis viris majores curas, ac dignitates Latinæ Eccleſiæ commiſſas, & ex occaſione advenas interdum inquilinis præferri. Meminimus etiam apud Monachos noſtros, & quoſdam cives opinionem extitiſſe, quòd Urius presbyter reliquias Sanctorum attulerit tempore Juliani Apoſtatæ, quod à veritate longe abeſt. Attamen videtur erroris occaſio fluxiſſe ex communi impietate, qua Apoſtata & Copronymus, licet diverſo tempore, tamen eadem rabie, adverſus Sanctorum imagines & reliquias exarſerunt. Sed de Lucæ Euangeliſtæ oſſibus ſatis dictum. Bernardus Abbas anno initi magi-* MCCCC-LXVII. *ſtratus ſexto ſucceſſorem habuit D. Antonium Placentinum aſſumptum e Cœnobio Sancti Sixti; mox D. Juſtinum Feltrienſem Monachum noſtrum: ſed horum memoria apud nos obſcura eſt ex temporis brevitate, qua ſinguli annum tantum præfuere. Juſtino ſubrogatus eſt D. Severinus Bituntinus Appulus ex Cœnobio Placentino, cujus ſtudio reſtitutum nobis eſt Oratorium Sancti Antonii in monte Robolonis, quod Abbatum incuria olim à ditione Monachorum exemptum fuerat. Floruit eo tempore D. Placidus Pavanellus Patavinus Monachus noſter, olim familiaris Eugenii IV. Pontificis, mox Abbas generalis Vallis Umbroſæ, deinde Epiſcopus Torcellanus. Plura de ipſius integritate & eruditione legas apud Scardeonium. Bibliothecæ, quam ſibi ſtudioſe confecerat, hæredes dixit Cœnobitas noſtros. Bituntinus adje-* Lib. iicl. v.

cit

cit extremam manum valetudinario, quod Cyprianus inchoaverat ad lævam triclinii. Huic ſucceſſor decretus eſt D. Eugenius Leodienſis Eburo Monachus noſter, qui ægre vitam ac magiſtratum ad annum produxit. Succeſſit Bernardus II. cujus tempeſtate conſtructæ ſunt ad Auſtrum longæ ædes, quas dormitorium vocamus. D. Antonius Sulimanus Patavinus in has patrimonium inſumpſit. Ejuſdem ære lavacrum, tonſtrina, & xiſtus opertus conduntur, mox exedra in auguſtiorem formam redacta, etiam ſubſelliis ornatur. Bernardi etiam opera inſtituuntur ſedes ex opere teſſellato egregiæ, in quibus Monachi reſident, cùm Synaxis agitur. Earum artifices leguntur Dominicus Placentinus, & Franciſcus Parmenſis. Extant adhuc ad uſum vigiliarum
MCCCC-LXXVII. *opportunæ. Abeunte Bernardo Abbate, advenit D. Ludovicus Pedemontanus ex Cœnobio Mantuano, cujus præter ſucceſſionem om-*
MCCCC-LXXIX. *nis memoria deſiit. Bernardus tertio rediit, & in uſum ſacerdotalem confecit veſtes ex ſerico albo & auro criſpante egregii operis ac precii. Poſt biennium ſufficitur Bernardo D. Gaſpar Papienſis, è monaſterio Sancti Spiritus, vir quidem eximiæ ſanctitatis & doctrinæ, cujus argumentum aſſervamus libellum de*
MCCCC-LXXXI. *educatione novitiorum. Eodem anno cùm Jacobus Zenus obiiſſet, renunciatur Epiſcopus Patavinus Petrus Foſcarus, quem Paulus II. olim Cardinalem deſignatum, repentina morte ſublatus evulgare nequiverat, poſtea evulgavit Sixtus IV. Eidem poſt annos quinque Romæ defuncto, ſubrogatus eſt Joannes Michael Cardinalis item Epiſcopus Veronenſis. Is aſſentiente Innocentio Pontifice, Patavinam Eccleſiam poſt biennium ceſſit Petro Barocio ſancto, & erudito viro, de quo plura Scardeonius. Quæ Gaſpar Abbas triennio geſſerit, ad noſtram notitiam haud pervenerunt. Succeſſorem habuit D. Antonium Maurum, patritium Venetum Monachum noſtrum, qui eodem anno defunctus eſt, nobis*
MCCCC-LXXXII. *clarus ſola ſucceſſione & generis nobilitate. Rediit ſecundo Gaſpar Papienſis, & quinquennium rexit, quo etiam abſolvit clau-*

ſtrum

ſtrum majus, & Abbatum domicilium extruxit, quod noſtra æta-
te occaſione vaſti incendii dejectum eſt. Idem clauſtri partem, quæ
Meridiem ſpectat, pingendam curavit à Bernardo Parentino pi-
ctore diligentiſſimo, qui ſuper recenti cæmento res geſtas à Patriar-
cha noſtro Benedicto pictura referret. Is dictante Abbate hiſto-
rias veteris ac novi Teſtamenti, Hieroglyphica, ſymbola, & mo-
ralitates ex fabulis etiam veterum mira diligentia concinnavit.
Decem intercolumnia tantum pinxit Parentinus, quorum poſtre- MCCCC-
mum habet exequias Sancti Patriarchæ, & ad latus inſcriptio- XC.
nem OPUS PARENTINI. Reliquum ab eo quod expectabatur
elaboratius morte deſiit. Abbas cæteris Eccleſiæ ornamentis
etiam muſica organa adjecit, quæ ab Ludovico Saltesburgenſi ela-
borata, hactenus novo templo inſerviunt. Exacto quinquennio
Gaſpar ſucceſſorem accepit D. Theophilum Cremonenſem Mona- MCCCC-XCI.
chum Padolironi, etiam eo anno Congregationis Præſidem ſaluta-
tum. Huic poſt annum ſucceſſit D. Simon Papienſis Monachus MCCCC-XCII.
Cænobii Placentini, ſolers admodum, & in provehendis rebus
acris ingenii. Ipſe minus clauſtrum, quod oſtio objacet, perfecit.
Ambulacra & hoſpitum diverſorium ſuperius conſtruxit. Infe-
riores porticus pingendas dedit Franciſco Calcettæ Andreæ Man-
tegnæ diſcipulo. Antiquum aliud clauſtrum barbari & obſoleti
operis, cujus antea meminimus, cupiit ad rationem renaſcentis Ar-
chitecturæ inſtaurare. Itaque ſublato ordine columellarum ingen-
tes columnas ex Iſtro lapide erexit, & ampliores arcus duxit. Ar-
chetypum condidit Petrus Lombardus ſculptor, & architectus
multi nominis, cujus opera viſuntur in celebri Sacello Sancti An-
tonii Confeſſoris. Sed eo ordine tantum quarta clauſtri pars abſo-
luta eſt, reliquæ diſcedente Simone ad noſtra uſque tempora im-
perfectæ manſerunt. Etiam ut ægrotantium pietati conſuleret,
in ipſo valetudinario Sacellum, & Aram dicavit Sancto Lucæ
Euangeliſtæ. Idem triclinium, mox aromatum apothecam refer-
tiſſimam adjecit. Simon ſeptennium præfuit, mox ſucceſſorem
habuit

Digitized by Google

MCCCC-XCIX. *habuit D. Placidum Veronenſem Sancti Nazarii Monachum, & Congregationis Præſidem, qui exacto anno defunctus eſt. Tum legimus urbem Patavium ex aeris intemperie peſte laboraviſſe, cœlum enim perpetuo imbribus grave fuit, & ventorum impulſu plenum quorundam animalium, quæ putri exitu aerem infecerunt.*

M D. *Sed cùm perventum ſit ad annum* MD. *neque ulterius librum producere velimus, adjicimus parergos elogium ſanctiſſimi viri Nicolai Pruteni Cœnobitæ noſtri, qui in profunda humilitate exſtruens omnium virtutum ſpeculam, ex ea, quamvis ſibi latere cuperet, ſpectatiſſimus ſanctitate & miraculis fuit. Diſtulimus memoriam Beati viri ad calcem hujus libri, ne Prælatorum ſucceſſiones, & domeſticæ res, lectoris animum diſtraherent ab admiratione tantorum miraculorum. Nicolai patriam, urbem nulla monumenta produnt; Provinciam tantum ipſius habemus Pruſſiam, quæ ad mare Balticum late patet. Adoleſcentem traxit in Italiam religio ſanctorum locorum, & celebris apud auctores memoria rerum geſtarum, & urbium, quarum antiquitates præſentes opes, & elegantiæ in remotam adeo provinciam majores nunciabantur. Ipſe quamvis honeſta ſatis ac divite familia natus eſſet, tamen pedes Romam venit, ubi Sanctorum Apoſtolorum veſtigia, martyrum trophæa, & ruinas etiam Romanæ magnitudinis luſtravit. Inde Piſas adivit, ut Martinum V. Pontificem Maximum eò paulo ante profectum, veneraretur. Primum in animo fuerat alicui ex Prælatis adhærere, ſed cùm ibi accepiſſet reflorere tum Patavii inſtitutum Sancti Benedicti, eò animum intendit. Maxima quippe ſanctorum Patrum fama erat, & apprime commendabatur Ludovici Barbi ſtudium, quo collapſam Monachorum apud Italos diſciplinam reſtituebat. Patavium veniens à Ludovico exceptus eſt, ubi dum inter hoſpites aleretur, magnum integritatis ac voluntatis ſuæ pignus dedit, maximum ipſe exemplum accepit humilitatis ac devotionis. Attonſus inter tirones, quos novitios appellamus, ſub Theophilo Michaele curatore*

tore

tore omni virtutum genere excelluit. Nihil quod divinis obſequiis deberetur, vel minimum neglexit, nihil quod obedientiæ congrueret, prætermiſit, ſuetus etiam in obeundis viliſſimis officiis cum mancipiis decertare. Hoc ſtudio divinarum rerum, & profunda humilitate, etiam apud Deum ipſum plurimum gratiæ inivit, qua non ſemel legitur cæleſtes viſiones, & Sanctorum colloquia meruiſſe. Poſtquam ſolemni voto profeſſus eſt religionem; inter minores æditvos, quos lampadarios vocamus, juſſus aram maximam curare, cùm aliquando ad eam operiendam acceſſiſſet; conſpexit Humani generis Redemptorem innuentem, ut ſe poſt aram ſequeretur. Secutus Nicolaus inter divina ſecreta raptus eſt, quæ nefas eſſet homini loqui. Obſervaverant illum Patres abeuntem, & mirabantur, quòd abſoluta jam Synaxi ibi moras traheret. Itaque Præpoſitus eò accedens, reperit Nicolaum expanſis manibus, & oculis in cælum ſublatis in extaſi nihil ſentientem. Ab eo tamen contrectatus, ſurrexit, atque rem totam humili deprecatione ſilendam rogavit. Contigit eidem ſæpius, dum ſacrificio intereſſet, poſtquam ſacerdos ſacroſancta verba conſecrationis protulerat, remotis Sanctæ Euchariſtiæ viſibilibus accidentibus Chriſtum ſub infantis ſpecie cernere. Poſt aliquot annos miſſus ad Monaſterium Mantuanum, ut innocentis vitæ exemplo Monachos nuper in Congregationem receptos edoceret, quadriennium ibidem manſit. Inde Genuam mittitur in monaſterio Buſcheti tirones educaturus. Id onus Nicolaus multos annos geſſit, ac multis miraculis honeſtavit. Unicum afferemus, quod perditiſſimos etiam, ac deſperatos homines doceat Deo ſemper conciliari poſſe, & miſerationes ejus eſſe ſuper omnia opera ejus. Genuæ adoleſcens quidam in arctiſſimo carcere conſtitutus de immani ſcelere capitalem ſententiam acceperat. Dies ſupplicii opportunus expectabatur. Ipſe Dæmonem invocat, & eidem præſenti ejurata Chriſti fide, & rejecto ſacramentorum præſidio, ſe ipſum devovit, ſi ope ipſius e carcere liber exeat, & ſupplicium effugiat. Annuit pa-

ctis

ctis Dæmon, & Deo permittente juvenem ergaſtulo eduxit. Exactis aliquot diebus, nefandum ſcelus cogitans adoleſcens, & Dæmonis mancipium effectum ſe nullam cum Chriſti fidelibus hic communionem, neque poſt obitum ſpem aliquam de æterna felicitate habere poſſe, miſerrime diſcruciabatur. Sed cùm Nicolai fama celebris eſſet, ad eum tantæ ruinæ conſulturus acceſſit. Recruduit dolor, cùm Beatus Nicolaus de immani ſacrilegio, de indigna ſervitute, ac de horribili utriuſque pœna diſſeruit. Attamen ne miſerum jam deſperantem in deteriora conſilia impelleret, ſubjecit poſt fœdum naufragium tabulam ſupereſſe ſacræ pœnitentiæ, qua Deo reconcilietur. Poſſe fœdus ictum cum Dæmone dirumpere, ſi facti pœpiteat, & alteram Deo ſervitutem voveat ultroneam perpetuamque. Ex mærore patrati criminis nihil arduum horrebat adoleſcens, jamque Eremum, ac diſciplinam Monachorum cogitabat. Igitur reſpondet ſe Monachum agere velle, ſi Nicolaum auxiliarem habeat. Receptus inter tirones, à Dæmone infenſiſſimo non occultis ſuggeſtionibus, ſed viſibili inſectatione afflictus eſt. Aliquando ex more, dum panem cum Monachis conficeret, Dæmon arreptum illum in ardentem proxime clibanum importabat, ſed cùm ad vocem clamantis juvenis Nicolaus ſignum crucis edidiſſet, cogitur hoſtis arreptum juvenem dimittere. Verum tantum abeſt hoſtem humani generis minus illum appetiviſſe, ut etiam Nicolaum acrius vexaret, nocturnam quietem rumperet, cellulam commoveret, clamaretque contra fas retineri ab eo juvenem ſponte ſibi deditum. Sibi deberi quòd meritum ſupplicium effugerit, quòd hactenus viveret. Nicolaus etiam humano judicio everſurus jura, quæ hoſtis ob reſtitutam adoleſcenti libertatem repetebat, Genuenſem Prætorem adit, atque de facinore elapſi è carceribus adoleſcentis judicium reſtitui poſtulavit, quale fuerat antequam fœdus cum Dæmone iceret. Juſſit etiam Dæmoni ipſi diem dici, ſi qua adverſus tironem vellet. Dicta die Beatus Nicolaus adoleſcentem catenis vinctum ad carcerem reducit,

Digitized by Google

ducit, & coram judice ac teſtibus vetus crimen, deinde negatam Chriſti fidem, & pactam Dæmoni ſervitutem fateri juſſit, eamque irritare, libertatem reſpuere, ac utriuſque ſceleris pœnas dare voluit. Prætor adoleſcentem capite damnavit; ſed Senatus ratam quidem ſententiam Prætoris juſſit, verum ſupplicio interceſſit, & pro nece, eundem perpetuo Religionis mancipium decrevit. Ita rejecta libertate quam Dæmonis ope receperat, etiam Dæmonis infeſtatio ceſſavit. Inde Nicolaus à multis etiam arreptitiis rogatus, fuſa ad Deum prece Dæmones abegit. Inde majus hoſtis odium efferbuit. Dum Pater lectioni intereſſet, quam ex præſcripto Sancti Benedicti ante Completorium recitamus, ſenſit violento raptu ſe extra exedram trahi, mox per aera ad ſublimem feneſtram duci præcipitandum. Opinatus eam hoſtis violentiam eſſe, & ad orationem converſus, Angelos habuit, qui fugato Dæmone ſe incolumem ſervavere. Prophetiæ dono claruit, quamvis id ſtudioſe occultaret. Tandem ſanctitate ipſius moti Patres Congregationis, illum ex tironum magiſtro Præpoſitum deſignant, quam dignitatem etſi moleſte admodum ferret, tamen ex inſita humilitate & obedientia probe explebat. Poſt aliquot annos privatam olim vitam ſuſpirans, honeſtam miſſionem poſtulavit. Patres eundem ampliori dignitate honeſtaturi miſſionem negabant, ipſe ad orationis præſidium recurrit. Comitia agebantur, & recitatis Nicolai libellis de abdicatione ipſius relatum eſt. Patres diſſenſere. Sed quia mos eſt poſtulata ſuffragio committere, de abrogatione Nicolai ſuffragium initur. Singuli calculos albos (hi favent) in vaſculum conjecerunt, quòd mox apertum calculos atros (hi adverſantur) reddidit. Viſi Patres erraſſe, rurſus in ſuffragium deſcendunt. Sed vaſculum adverſa omnium vota refudit. Major inde admiratio fuit, quòd ſinguli attentius calculos inſpexerant, & albos ſciebant in vaſculum miſiſſe. Placuit tertio de ea re periclitari, ſed rurſus atri calculi Nicolaum à dignitate Præpoſiti exemerunt. Itaque divinum id opus, & Beati Nicolai pre-

cibus

Digitized by Google

cibus accidere arbitrati, illum privatæ vitæ reſtituunt. Liber ipſe, arctiorem vitam duxit, frequenter in conſortium Sanctorum receptus, & perpetua erga Monachos, & Chriſti pauperes charitate anxius. Diem obitus ſui Monachis prænunciavit, ac triduo afflictus dolore laterum, & ſacris myſteriis Chriſtianæ fidei præmunitus, ſanctiſſime deceſſit. Sanctum corpus ipſius juſſu inter Monachorum oſſa communi ſepulchro conditum, multis tamen miraculis inſigne, effoſſum eſt, atque Genuenſium Patritiorum opera in marmoreum tumulum translatum. Plura extant miracula B. Nicolai apud auctorem, qui ſumma fide res ab eo geſtas conſcripſit. Horrent adhuc Dæmones Nicolai nomen, & ad ſepulchrum ejus ex obſeſſis corporibus depelluntur. Deceſſit Beatus Nicolaus anno partæ ſalutis MCCCCLVI. *Callixti III. Pontificis Maximi II.*

LIBRI QUINTI FINIS.

H I-

Digitized by Google

HISTORIARUM COENOBII D. JUSTINÆ PATAVINÆ, LIBER SEXTUS.

PLACIDO *Veronenſi vita functo, Patres Congregationis Præſidem, & Abbatem Sanctæ Juſtinæ deſignant D. Euſebium Fontanam Mutinenſem, è Cœnobio Sancti Nicolai Venetiarum, qui ſplendorem egregii generis mira eruditione, ac opinione ſanctitatis ſuſtentabat. Aliàs Præpoſiti, quem Priorem clauſtralem appellamus, hic officium geſſerat, & natus ad maximas res agendas, plura olim mente concepta poſtea dignitate auctus confecit. Ante aliquot annos cupierant Monachi templum extruere, quod dignitati Sanctorum apud eos quieſcentium, & Congregationis magnificentiæ reſponderet: atque delecti fuerant publico decreto ſex viri, qui de loco, forma, & impenſa coram deliberarent. Sed domeſtica impedimenta, & Prælatorum mors optimis conſiliis interceſſerant. Euſebius illico torpentes animos in vetus deſiderium traxit. Archetypum templi conſtruxit Hieronymus Brixienſis Monachus noſter, qui formam octogenam reſpiciebat. Aram maximam ad Orientem, Januam ad Occidentem ſtatuit. Tractus tranſverſus recto æqualis* M D I.

 Sacella

Sacella duo ampliora efficiebat. Qua tractus uterque jungebatur, ſublatis angulis duo minora Sacella deſignabat, & his templi centrum plane rotundum volebat. Forma hæc pluribus fucata ornamentis, Hieronymi auctoritate, ac inventione pulchra ſatis, facile animos eorum demulſit, qui architecturæ rationes minus callebant. Sed eventus docuit, haud tantum fidendum eſſe effictis ſimulacris, vel pictis tabellis. Quia fundamenta novi templi vetus medium impetebant, viſa eſt ea pars diruenda. Itaque primus initi magiſtratus annus in demolitione veteris templi, & comportanda materie fuit. Ad convehendos ex Hiſtria ingentes lapides Myoparonem ornatum lego. Apud Montem ſilicis emptæ ſunt lapicidinæ, calcariæ fornaces ubique extructæ, & advecti montes laterum. Juniores, qui tum paratam materiem viderunt, nos jam decrepitos audivimus referre, quòd lapidum, calcis, & laterum acervi collibus pares pratum Vallis obtexerant, ut non ad extruendam Eccleſiam, ſed ad condendum oppidum ſa-
MDII. *tis exiſtimarentur. Sequentem annum celebrem fecit translatio Sanctorum corporum è veteri templo in aram maximam, donec in novum referrentur. De ea viſum eſt Abbati cum Petro Barocio Epiſcopo communicare. Ipſe commendato Abbatis conſilio, ſuaſit ſecum prius de Sanctorum reliquiis inquirere; quid enim ſi ſublatis aliquando reliquiis, ne in Barbarorum manus devenirent, Juſtinæ urnam vacuam reperiſſent? Sanctorum corporibus commune eſſe, ut in aliquo templo jaceant, ſed ſingularis locus ignoretur. Ita accidiſſe Ticini Auguſtino, Ambroſio Mediolani, Hieronymo Romæ, ut in Eccleſia certo ſciantur quieſcere; locus neſciatur. Epiſcopus unico tantum comite Gratiadeo Bonafino Canonico Cœnobium ingreſſus, nocte intempeſta, cum Euſebio, Hieronymo Gil Valentino Abbate Sanctæ Euphemiæ urbis Brixienſis, Andrea Mutinenſe Præpoſito, & Hieronymo Bollano Veneto OEconomo in vetus Martyrium deſcendit. Præmiſſa ad Deum prece, duos laicos fratres, quos Commiſſos vocamus, ad opus*

Hie-

Digitized by Google

Hieronymus adſcivit. Baſis ſepulchri è rudi ſilice viſa eſt non tentanda, ſed ſummum ipſius qua conjungebatur ſuperiori ambulacro aperiri, quantum deſcendentem hominem capere poſſet. Per anguſtias effracti fornicis ingreſſus alter ex Commiſſis, reperit in tumulo arcam lapideam, qua altera plumbea claudebatur. Litteras etiam quaſdam advertit, quas cùm ignoraret, oportuit eò Gil Hiſpanum exilem admodum deſcendere. In arca plumbea ſcriptum erat: HIC . CORPUS . BEATÆ . JUSTINÆ . VIRGINIS . ET . MARTYRIS . REQUIESCIT. *Comperto eo de quo amplius trepidabatur, & reſtaurato fornice diſceſſum eſt. De his Abbas cum Decurionibus urbis (Deputatos vocant) collocutus, cupivit publica auctoritate agi. Itaque ſtata die cum Petro Epiſcopo affuit D. Joannes Cornelius Venetus, Abbas Cœnobii Mantuani ac Præſes Congregationis, & ſeptem alii Abbates è proximis Cœnobiis ab Euſebio adſciti. Convenere urbis Decuriones Hieronymus Obicius eques, Gabriel Horologius, Jacobus Leonius Juris conſulti, & Albertus Trapolinus. Sacrarum rerum curatores duo, Franciſcus Lignamineus, & Hieronymus à Ponte. Pone Sacellum Sancti Lucæ dirupta eſt vetus ara, & in ea reperta ingens arca marmorea, qua binæ plumbeæ impares continebantur. Major tria corpora habuit, Maximi Epiſcopi, Juliani Confeſſoris, & Felicitatis Virginis. Minor oſſa plurima Sanctorum Innocentum. Tumulus Sanctæ Juſtinæ arcas habuit, quas diximus. Proximum huic altare duas arcas exhibuit lapideas, quarum altera corpus Sancti Urii, altera unius Innocentum aſſervabatur. In ſpeciali Sacello prope fores Eccleſiæ intra urnam marmoream reperta eſt arca cypreſſina, in qua jacebant oſſa Sancti Arnaldi Abbatis lineo velo recentiſſimi candoris circumvoluta. Corpus Sancti Lucæ, & reliquiæ Sancti Matthiæ, quia fundamenta novi templi ad eorum Sacella non pertingerent, ibidem dimiſſæ ſunt. Arcæ triplici ſigillo Epiſcopi, Abbatis, & Decurionum obſignatæ, poſtquam idem Epiſcopus litavit, celebri pompa per pratum*

Vallis circumlatæ ſub aram maximam reconduntur, donec in novo templo decentius collocarentur. Jam tantæ molis fundamento univerſa favebant præter quandam publicam viam, & prati angulum, quæ impedimentum inferebant. Ea infrequens erat, & pratum quaquaverſus nec viginti paſſus extenſum. Utrumque ſupplici libello poſtulatum, Monachis dono datum eſt. Sublatis impedimentis adverſus loci naturam pugnandum etiam fuit. Cùm fodi inceptum eſt, ex paluſtri ſolo vaſtæ uligines, voragines, & frequentes adeo ſcaturigines aquarum eruperunt, ut mediis fere paludibus res agi videretur. Sed naturam ipſius poterant edoceri ab ipſo prato, quod à Valle dicitur. His difficultatibus audacter obviam itum eſt, ingeſta ubique multa vi ſarmentorum, & adjecta tellure, alibi defixis ſudibus quernis, alibi cratibus, lana, carbonibus, quemadmodum Epheſios legimus feciſſe in condendo Dianæ templo. Ad Septentrionem extra Sacellum Sancti Lucæ, tabella marmorea extat, ubi profundiſſima omnium vorago materiem abſorbuit, quingentis plauſtris advectam. Quicquid interdiu ingeſtum eſt, noctu exhauſtum. Vicit tamen loci improbitatem Monachorum induſtria, quamvis inſumptum ſit fundamentis quicquid ad extruendum totum templum paraverant. Interea Euſebius ſecundùm Præſes Congregationis ſalutatus ad monaſterium Peruſinum transfertur. **M D IV.** *Eodem anno Congregatio eadem hactenus appellata Sanctæ Juſtinæ, aucta ampliſſimo Cœnobio Caſinenſi, ita jubente Julio II. Pontifice, nuncupari cœpit Congregatio Caſinenſis, aliàs Sanctæ Juſtinæ de Padua. Euſebio ſuffectus eſt D. Jacobus Genuenſis e Cœnobio Buſcheti. Tum ex fundamentis cœperunt peritiores Architecti æſtimare novum templum nullius uſus, vel maxime incommodum Monachis futurum, ſi ad Archetypum extrueretur: nam tractus Orientalis non adeo patebat, ut aram maximam, Sanctuarium, & Monachorum ſedes complecteretur. Sed Abbatis mentem ab ea cura magis etiam retraxerant lites & controverſiæ, quibus antiqua prædia*

inter

inter Atheſim & Bachilionem ex dono Juditha Comitiſſæ Monachis attributa, gravi quæſtione Venetiis exagitabantur. Luctuoſus apprime earum finis extitit, quo Jacobus afflictus, ac ſenio gravis diem obiit. Patres ut nutantes Cœnobii res obfirmarent, Abbatem Sanctæ Juſtinæ decernunt D. Joannem Cornelium Venetum ex Cœnobio Prataleæ, qui multa rerum experientia, generis ſplendore, & Venetorum Patriciorum vel cognatione vel benevolentia, in urbe poterat. Neque eximia de tanto viro opinio Patres fefellit; nam agente eo apud Venetum Senatum de publicato agro recipiendo affulſit aliqua ſpes. Sed lites, ædificia, & id genus alia, quæ fructus pacis dici poſſunt, repente interciderunt ex bello maximo, quod univerſi pene Chriſtiani Principes adverſus Venetos in Conventu Cameracenſi condixerunt. Tum ingenti exercitu coacto Veneti, cùm apud Glaream Abduæ aduerſus Ludovicum Gallorum Regem, & Fœderatos male pugnaſſent, proximis urbibus præter unum Tarviſium exuuntur. Patavium lege fæderum ceſſit Maximiliano Cæſari. Petrus Barocius Epiſcopus ante cladem pie defunctus, ſucceſſorem habuit Sixtum à Ruvere Lucenſem, Julii Pontificis Maximi ex ſorore nepotem, titulo Sancti Petri ad vincula Cardinalem, mox Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Vicecancellarium. Vergente anno, Andreas Grittus bellicis rebus præfectus, reſpirante paulatim Venetorum fortuna, egregio ſtratagemate Patavium recepit. Mirum qua oſcitantia Cæſar vaſtam urbem, & Venetis proximam retineret, quam parvo præſidio tueretur. Idem poſtea neque meliori exitu eandem obſedit, quamvis exercitum duxerit tormentis ac milite ornatiſſimum. In eo ex pugnaciſſimis totius Europæ provinciis legitur miles meruiſſe, Germanus, Gallus, Hiſpanus, ac Italus quiſquis Veneto infenſus erat. Attamen urbem egregia felicitate partam, etiam maxima virtute Venetus retinuit. Interim hoſtis fertiliſſimum agrum miſere devaſtabat, nihil inter ſacras, vel profanas res contemplatus. Monachi licet bello ineunte fruges ex agro Co-

MDVII.

MDIX.

MDX.

rigiolano Venetias tranſmiſiſſent, & ex proximis latifundiis item annonam Patavium intuliſſent, tamen ab hoſte incendia, direptiones, & fugas colonorum pertulere. Ad urbem pugnabatur, ſed adverſa Cæſaris fortuna; quamvis enim oppugnationem non ſemel inſtauraſſet, & ad aliam urbis regionem tormenta diverti ſſet, mœniaque aggreſſus eſſet, eandem tamen hoſtis virtutem ubique expertus eſt. Oppugnatio Patavinæ urbis in proſpectu totius Italiæ omnium oculos converterat, ex qua Venetorum rebus accederet magnitudo, vel depreſſio. Spectabatur Cæſar idem exercitus Imperator, qui octoginta virum millia in caſtris habebat. Maximus Venetorum apparatus erat militum, operum, tormentorum, & ſpectata Venetæ Juventutis laus, quam Patriæ pietas ad tuendum Patavium armaverat. Urbs quadraginta millibus virorum defenſa eſt. Cæſar inglorius abiit. Ingens poſtea Venetis ſtudium fuit mœnibus & propugnaculis Patavium communire. Quorundam opinio erat vicos detruncare, & minorem tutioremque urbem facere, quales arces videmus. Senſerunt alii vicos intra urbem recipiendos, ſed dirui oportere ædificia quæcumque citra milliare extra muros erant. Vicit hæc opinio; & Cœnobium noſtrum ruinæ obnoxium periculo eximitur, atque civitas quaquaverſus augetur. Joannes Abbas belli tempore multa adverſa perpeſſus, ſecuta pace inter Julium Pontificem ac Venetos, lætiora etiam habuit. Matthæus Langus Cardinalis in expeditionem Mediolanenſem Julii Pontificis Legatus, ab eodem hoſpitio exceptus, adjecit Cœnobio Eccleſiam Sancti Ægidii prope valles Deſmani, & ſacras indulgentias his, qui ſtatis diebus in templo noſtro Sanctorum corpora venerarentur. Eadem tempeſtate nocturno incendio ſtabula conflagrarunt. Præſidiarii milites prohibuere, ne totum Cœnobium incenderetur. Sunt qui tantæ rei laudem referant ad Bartholomæum Urſinum Liviani dominum, ſed perperam. Is namque captus eo prælio, quod in Glarea Abduæ geſtum eſt, & in Gallias ductus, non dimittitur

MDXII.

ante

Digitized by Google

ante annum hujus ſæculi XIII. *quo inter Gallorum Regem & Venetos fœdus ſancitur. Fatemur Urſinum rebus noſtris perpetuo ſtuduiſſe, nec pigebit referre collata in nos beneficia, ſed abſtinemus temporum ſeriem invertere. Joannes Abbas rebus ubique* MDXIV.
egregie adminiſtratis ſucceſſorem accepit D. Baſilium Mantuanum ex Cænobio Sancti Benedicti, cui vel repetita duodecies Præfectura Congregationis, vel æquivocum nomen alterius Baſilii Mantuani, Magni cognomentum indidit. Hujus tempore Patavinus ager vexatus eſt incendiis ac populationibus. Urbs dies aliquot obſeſſa eſt ab exercitu Maximiliani Cæſaris & Ferdinandi Regis duce Raimundo Cardona, qui cùm munitiſſimam urbem expugnare difficillimum arbitraretur, & male ſolutis ſtipendiis miles egeret, eidem agrum late diripiendum dedit. Senſit ea ætas homines jam non militarem gloriam, ſed Barbarorum feritatem affictare, cùm Venetorum delicias pulcherrimas ædes exurerent, quibus ager uſque ad æſtuaria abundat. Parum fuerat ſupellectilem, ac precioſa quæcumque ornamenta rapuiſſe, armenta abegiſſe, colonos necaſſe, ſi non adverſus parietes etiam ſæviiſſent. Malum, quod civibus commune fuit, etiam Monachorum loca deuſſit. Sequente anno Baſilio Abbati ſubrogatus legitur D. Ignatius Florentinus ex familia Squarcialuporum, Monachus Abbatiæ MDXV.
Florentinæ, qui biennium præfuit. Hujus laus eſt, ſibi multo obſequio devinxiſſe Bartholomæum Urſinum reducem ex Gallia, & Venetorum copiis præfectum, ut non minimum admirarentur milites Ducem ferocis ingenii adeo converſatione ipſius ac Monachorum oblectari. Proximas ædes incolebat, quæ poſtea in Collegium Amulium conceſſerunt; unde cùm immenſa fundamenta, & intermiſſam extructionem novi templi D. Juſtinæ quotidie cerneret, ut Architecturæ peritiſſimus erat, Abbatem ſuaſit aliquam de his rationem habere, neque egregium opus inchoatum, & profuſum tantum æs oblíviſci. Aſſerebat adhuc errores tolli poſſe, neque interiturum opus, ſi tractus anterior dilataretur, & ex

Digitized by Google

duobus Sacellis lateralibus unicum fieret. Aderat Liviano (oppidum cognomen Urſino fecerat) Sebaſtianus Luganenſis Architectus multi nominis, qui ſuper jacta fundamenta alterius templi Graphicem probe concinnavit. Opportune viſum eſt Ignatio patrocinium Liviani intermiſſis rebus acceſſiſſe, eaſque tanti viri conſilio & auctoritate provehendas. Itaque coram Liviano res geri cœpit, quem etiam funiculos tetendiſſe, & ſæpius Architecti officio functum fuiſſe accepimus ex majoribus noſtris, qui tum affuere. Sed refriguerunt univerſa, poſtquam idem in auxilium Franciſci Gallorum Regis adverſus Helvetios abiit, & inſigni
MDXVI. *victoria de his apud Melignanum relata, in agro Brixienſi ventris profluvio extinctus eſt. Nobis egregia ipſius memoria eſt ex inſigni beneficio, quo adhuc amœnos hortos retinemus. Militares Architecti nova urbis propugnacula metientes, totum fere nobis viridarium abſtulerant. De eo Patres apud Livianum queſti ſunt: ipſe æquus exiſtimator, quippe qui noverat in privato etiam agro ipſorum mœnia excitari, jubet menſorem hortorum terminos latiores deſignare. Abbas nec auſus petere quantum neceſſitas Monachorum exigebat, etiam brevioribus terminis contentus abibat. Sed Livianus ex Abbatis ſilentio conjiciens minus id beneficium eſſe, jubet menſorem arrepta haſta latiſſimos terminos figere; quibus hactenus continemur. Ridebit hæc aliquis inter hiſtorias relata, quæ familiaria ſint: ſed nos gratitudo traxit, & res ipſa opinione longe major. Etenim quiſquis ædes attendet Monachorum, quibus evagari minus licet, arbitrabitur etiam ſublatas hortorum anguſtias maximum beneficium. Prata, rivus, fructiferæ arbores, tellus olerum feraciſſima, deambulationibus ſtrati calles Monachos arcent ab urbe. Hic topiarium opus ex vitibus longiſſimi tractus meminimus Principes quoque admiratos eſſe. Defuncto Liviano apparebat illius mens in reſtituendo novo templo Urſinum magis ſplendorem, quam Monachorum vires reſpexiſſe; regiamque ipſius opulentiam eſſe oportere, qui*

Seba-

Digitized by Google

Sebaſtiani Graphicem ſequi vellet. Ignatius quamvis ex nuperrima impenſa alterius fundamenti pecunia laboraret, tamen ut extremam his aliquando manum injiceret, ab Andrea Criſpo inſigni Statuario & Architecto curat tertium Eccleſiæ ſimulachrum condi, cui jacta bis fundamenta inſervirent. Criſpus eſt qui æreum candelabrum fecit in templo Sancti Antonii ad aram maximam cum operibus antiquorum conferendum. Extat ipſius elogium apud Scardeonium, & ſepulchrum ad Sancti Joannis in Viridario. Archetypum templi ligneum conſtruxit inventione, diſpoſitione, ac minutis quibuſque ornamentis ſuſpiciendum, ad cujus rationem templum quoque extructum eſt, licet alicubi immutatum. Is multo ſtudio aſſervatus ante decem annos cùm ex occaſione incendii transferendus eſſet, cujuſdam imprudentis hominis incuria, vel malignitate disjectus eſt. Tum Sixto Ruvereio Cardinale Romæ vita functo, Leo Decimus Pontifex Patavinum Epiſcopatum commiſerat Marco Cornelio Cardinali, qui etiam Veronenſe Eccleſiam adminiſtrabat. Interim Abbas Eccleſiam Corigiolæ exoletam, & loco inſalubri extructam, demolitus, alteram MDXVII *prope excitavit amplam, ornatamque. Anno initæ dignitatis quinto cùm provincialia Comitia appeterent, quæ Dietam vocamus, ea in Cœnobio noſtro haberi enixe poſtulavit, ut ſumma ordinum auctoritate tandem ædificationi hujus templi conſuleretur, neque omnium capitum omniumque opinionum ea eſſet, ſed ad Archetypum ſtatueretur, à quo diſcedere non liceret. Poſtquam cæteris Congregationis rebus proſpectum eſt, D. Theophilus Mediolanenſis Præſes, his verbis de novo templo diſſeruit. Pudere jam ſe exemplo Davidis Prophetæ, quòd Monachi habitent in domo cedrina, Arca vero Dei poſita ſit in medio pellium. Indecorum eſſe dignitati Sanctorum, qui hic requieſcunt, & Monachorum exiſtimationi adverſum, præcoci manu vetus diruiſſe, reliquias Sanctorum exportaſſe, hactenus nullum hic templum extruxiſſe. Audaces nimium Patres fuiſſe, qui immenſam molem*

funda-

fundaverant, pavidos nimium qui ab ea manus retraxerant, viles prorſus qui projectum æs, fundamenta, exiſtimationem nunc velint. Repetendam eſſe ædificationem, ſed non ut olim inconſulto pugnandum adverſus iniquam loci naturam, vel intolerabilem impenſam ſubeundam, ſed ſumptus cenſui æquari oportere. Fundamentorum, ſi qua novum templum juvant, ratio habeatur, ſi noceant, nulla ſit. Præſenti Ichnographiæ ſtandum, cui nihil detrahere, nihil adjicere liceat. Quale de noſtra vel levitate vel imperitia judicium fecit templum male incboatum, pejus repetitum? Si qua ſunt domeſtica negotia, ex quibus hominum prudentia cognoſcatur, ædificia ſunt; neque mentiar, ſi ea mentis noſtræ ſimulacrum dixero. Hæc ſi excedunt hominis vires, ſuperbiæ ipſum arguunt, ſi minus apta ſunt, imperitum oſtendunt, abjecti animi, ſi ſordida & indecora. Quòd ſi ad uſus hominum hæc maximis ſtudiis expendere opus eſt, qualem curam nos ſubire oportet de templo Dei Optimi Maximi, nos qui ad ipſius famulatum ſecreti ex ipſius etiam patrimonio egregiam opulentiæ, ac liberalitatis famam habemus? Sed neque Monachorum Sanctæ Juſtinæ, ſed totius Congregationis eam rem eſſe, quæ jam publica auctoritate agatur. Patres in eandem ſententiam ierunt; placuitque reſcripto maximas pœnas indicere his, qui inconſultis Comitiis auderent quicquam in Archetypo mutare. Subſcripſere Theophilus Abbas Caſinenſis & Præſes. Vincentius Neapolitanus Cœnobii Mantuani, Benedictus Novarienſis Sanctæ Euphemiæ Abbates ac Viſitatores. Ignatius Sanctæ Juſtinæ, Placidus Returbienſis Sancti Salvatoris, Thomas Placentinus Sancti Nazarii, Paulus Mediolanenſis Prataleæ, Stephanus Genuenſis Sancti Felicis, Benedictus Venetus Sancti Georgii, Leonardus Pontremulenſis Sancti Sixti, Ambroſius Caravagienſis Sancti Benedicti Ferrariæ, Jo: Maria Cremenſis Sancti Nicolai, Ambroſius Mediolanenſis Sancti Proculi, Marcus Pontremulenſis Sancti Petri Mutinæ Abbates. Conſignatur reſcriptum XII. *Kal. Ja-*

Januarii MDXX. *Placuit Abbatum ſeriem ſcribere, quia hacte-nus in Congregatione noſtra non accidit Comitiis provincialibus tot Prælatos de tanta re conſultare. Ineunte Majo menſe, Ignatius Præſes quartum ſalutatus ad Cœnobium Caſinenſe rediit, cui ſuffectus eſt D. Vincentius Neapolitanus è Cœnobitis Sancti Severini. Ignatius paulo antea juſſerat Bartholomæo Spanno Regienſi Statuario inſigni, ut ſimulacrum Sanctæ Juſtinæ argenteum conflaret pondo* XXXV. *id abſolutiſſimum allatum eſt, in quo nihil reprehendas, ſed potius admirere tabellas levis cælaturæ, quæ Virginis hiſtoriam referunt multo nitore, ac diligentia. Spanni item opera ſunt fibulæ argenteæ minimis quibuſdam hiſtoriis ſculptæ, ac cætera ornamenta ſacrorum librorum. Auxit Vincentius ſplendorem ſacri cultus Sacerdotalibus ac Leviticis indumentis ex ſerico & argento criſpante. Anno ſequente in fundamentum novi templi pridie Calendas Februarii demiſſus eſt primus lapis multis precationibus & ceremoniis ſacer. Multo ſtipendio adſcitus eſt Venetiis Alexander Leopardus Architectus, ſed brevi tanto oneri ceſſit. Neque diutius præfuit Vincentius Abbas accepto ſucceſſore D. Jo: Maria Cremenſe Monacho noſtro. Provexit is tanto ſtudio fundatum templum, ut altero anno, quo etiam magiſtratu abiit, ſolo tenus parietes viderentur. Venetiis Marcus Cornelius Cardinalis pie defunctus ac in templo Sancti Georgii Majoris tumulatus, in Epiſcopatu Patavino ſucceſſorem habuit Franciſcum Piſanum Cardinalem longe antea deſignatum Epiſcopum Patavinum. Is poſt quadriennium ſibi adſcivit, connivente Clemente VII. Pontifice, Coepiſcopum Aloyſium Piſanum nepotem, quem mox Pius IV. Pont. Cardinalem dixit. Succeſſit Jo: Mariæ Abbati D. Andreas Venetus è Cœnobio Sancti Georgii, cujus magiſtratus biennalis tantum memoriam habent codices, quos in uſum ſacrificii conſcripſit D. Laurentius Gazius Cremonenſis, & adpictis hiſtoriis Sanctorum egregie ornavit Benedictus Bordonus Juris conſultus, & Coſmogra-*

MDXX.

MDXXI.

MDXXII.

gra-

graphus inſignis. Commendantur apud pictores maximæ diligentiæ opera Julii Clovii, quorum multa à nobis hactenus inſpecta ſunt, neque tamen præſtantiora operibus Bordoni. Andreas etiam templum evexit, quod metiri nunc placet. Ab ara maxima, quæ Orientem ſpectat, enumerantur ad oſtium pedes CCCXXXII. *Tractus medius, qui crucis figuram exhibet, ab Auſtro in Septentrionem excurrit pedes* CCXXVIII. *latitudo ubi maxima eſt habet pedes* LXXII. *ubi minima* XL. *Ipſa latitudo variat ubi mediæ navi laterales junguntur. Singulos ad Orientem angulos ornant duo Sacella, ad Occidentem unicum: hæc univerſa in abſidem flexa: reliquum templi recta in Occidentem ſena Sacella habet ad Meridiem, ſena ad Aquilonem. Ingentes columnæ quadrangulares lateritiæ, quæ fornicem ſuſtinent, ex marmore Iſtro habent capita & baſes. Coronix ex eodem marmore totum templum excurrit lata pedes* IX. *projecta* III. *Architecturæ ratio mixta eſt, ſed magis in Corinthiam deflectens. Columnarum capita habent florem, abacum, volutam, & cimatium, licet non habeat folia. Baſibus adſunt ſtereobatæ, qui ſuppedaneum præbent, ac ſtilobatæ, qui ſedes faciunt his, qui divinæ rei interſunt. Martyrium ſubeſt aræ maximæ, quod fornice obtegitur ſumme artificioſo. Neque enim fulcitur vectibus vel catenis, ſed fere planus ſub vaſtiſſimo pondere longius excurrit. Hæc templi dimenſio eſt; ornamenta vero quæ non facile deſcribantur. De Andrea Abbate, vel de Joanne Maria qui denuo Monachis Sanctæ Juſtinæ præfuit, pauca extant: nam vix triennium ſucceſſive im-*
MDXXVII. *perarunt, & ſenio graves defuncti ſunt. De D. Leonardo Pontremulenſe, qui Joanni Mariæ ſucceſſit, multa habentur. Illum ex familia Bevilacqua Pontremuli ſatis clara, prognatum ſcribit Arnoldus Belga in Catalogo Præſidum Caſinenſium. Senes, qui Leonardo æquales convixerunt, ſæpius nobis dixere, Cœnobium noſtrum paucos Leonardo ſimiles educaviſſe. Corpore puſillus, ingenti animo fuit, morum integritatis, & in divinis rebus ſolertiæ com-*

commendatus. OEconomiam difficili admodum tempore geſſit, mox Prior clauſtralis deſignatus, etiam in tuendo Monachalis diſciplinæ rigore Monachorum benevolentiam retinuit. Abbas illico ad exſiccandas Corigiolæ paludes, quæ alluvione fluminum ex agris fertiliſſimis lacunæ evaſerant, aggeres excitavit, & plures aquæductus reſtituit. Inde annona uberior fuit, qua multum pecuniæ in exhauſtum ærarium congeſſit. Ea templum provexit non minimum. Rebus itaque quinquennium egregie adminiſtratis, ad proximum Prataleæ Cœnobium miſſus eſt, cui multum profuit. Hic ipſius vices ſubiit D. Theophilus Mediolanenſis ex MDXXXI.
Placentinorum familia Monachus Cœnobii Mantuani, qui Præſes olim, rogationem tulerat de templo extruendo, quod poſtea Abbas Sanctæ Juſtinæ deſignatus proſequi acrius cœperat. Sed majora diſtulit mors, quæ tantum virum ſequenti anno confecit.
Hujus ſucceſſor D. Auguſtinus Bonfius Patavinus ac Monachus MDXXXII.
noſter inter Prælatos nedum Congregationis, ſed totius etiam provinciæ ea tempeſtate excelluit; familiæ nobilitatem eruditione, & vitæ honeſtate viſus eſt provexiſſe. Adoleſcens Philoſophiæ ac Theologiæ ſtudiis delectatus, Abbas ad ea juniores traxit: antea enim parum his incumbebatur; nam tirones optimas litteras eruditi ſuſcipiebantur, & adipiſcendæ humilitati, ac pietati impenſius ſtudebant. Auguſtinus multæ in rebus agendis experientiæ & eloquentiæ, nactus eſt ea tempora, quibus utraque agi neceſſe fuit. Ex vetuſtis litigiis novæ lites emerſerunt, quarum finis etiam rebus noſtris exitium tulit. Abbas nihil ſibi pepercit. Sæpe idem Venetias acceſſit, cauſſam egit, noctu diuque ad contentioſa loca perrexit, inde Patavium, mox Venetias recurrit. Et cùm bonorum jacturam ſenſit imminere, inter majores moleſtias minorem conſulto ſuſcepit. Ex publicatis prædiis quædam publico decreto nobis adjudicata ſunt, quædam precio recepta. Cætera ſub haſta venierunt. A foro ad curam templi converſus, Andream Moronum Bergomenſem Architectum multi nominis conduxit,

duxit, cujus etiam ſtudio ſatis provectum eſt. A domeſticis rebus ad publica negotia evocatus, cùm Congregationis Viſitator munus injunctum proſequitur, febrim, & dyſenteriam contraxit. Et quamvis maligna febri premeretur, tamen Deo extremum ſacrificium offerre voluit, mox lectulum conſcendit. Poſt dies aliquot viribus deſtitutus ſeſe ad mortem muniit ſacroſanctis myſteriis, & ad aſtantes Monachos de ſæculi hujus procella, & de tranquillitate futuræ vitæ elocutus, integer ſenſibus, & memoria, uſque ad extremum ſpiritum incorrupta, defunctus
MDXXXVI. *eſt. Brixiæ in Cœnobio Sanctorum Fauſtini & Jovitæ quieſcen-*
Lib.ii.cl.vi. *tem illum Scardeonius abſens multis lachrimis proſecutus etiam inſigni elogio honeſtavit. Neque poſt obitum Auguſtini res pacatiores fuere. Quia Bachilionis & Medoaci interdum fluenta limoſa erant, ideoque Clodiæ æſtuariis & portui Bronduli officiebant, ambo publico decreto diverſi ſunt. Ea diverſione potiores aquæductus Corigiolæ alter Trexiarum, alter Taurus appellatus, detruncantur: & quia ſuperioribus rivis & canalibus, quibus regio abundat, ad lacunas iter non erat, inter Cœnobii latifundia ſtagnabant. Biennium fame laboratum eſt, neque tanto exitio remedium adhiberi potuit, quamvis aliæ foſſæ & aggeres maxima impenſa ducti ſint: nam aquæ ſuperius ex univerſa fere provincia quaſi in crateram delapſæ ibidem immoriuntur, vel multo tempore egent ut paulatim effluant. Inter fertiles agros paſſim paludes, & uligines conſpiciuntur, & ſi quis ex agro fructus percipitur, is tamen incertus, & multo periculo colonos ſollicitat. Regio inter Atheſim, Medoacum, & Bachilionem ſita eſt, quos ſi æſtuaria Auſtro tumentia prohibeant aquas exonerare (quod frequenter accidit) ea facile mergitur. Dum hæc ruri aguntur, D. Michael Juſtinopolitanus Cœnobii Prior, nactus liberas habenas hortos tum rivo ac ſepi munitos etiam muro concluſit, qui ad dimidium milliarii excurrit altus pedes* XX. *medium provexerat, cùm Leonardus Pontremulenſis ſecundo Abbas renunciatus advenit.*

Digitized by Google

venit. Res afflictæ erant, & ipſius mens ab ædificando tunc prorſus aliena: tamen ubi Michaelis opus aſpexit, & provectum adeo parietem, ut ſine publico dedecore intermitti non poſſet, vel invitus perfecit. Inde apud Venetos magiſtratus, & inter Patavinos cives plurimum laboravit, quo agri Conſilvianii latifundia aquis obnoxia periculo eximerentur. Horum pluribus ſatis proſpectum eſt, & novi aquæductus & aggeres inſtituti. Idem accenſus æmulatione deceſſorum præ his templum extulit. Sacrarium ultra coronicem erexit, Sacella Sanctorum Maximi & Juliani concameravit, nobiliſſimo ambulacro veterem Eccleſiam novo templo conjunxit. Eadem tempeſtate inter eruditos claruere duo Cremonenſes: D. Marcus Theologus inſignis, quem Pauli Epiſtolas interpretantem quotidie ex urbe auditorum turmæ frequentabant; & D. Laurentius Gazius inſignis Philoſophus, Mathematicus, Muſicus, ac ſcriptor librarius, cujus epitaphium exſtat apud Scardeonium. Aſſervamus laborum ipſius pignus in- Pag. 389. *gentes codices, quibus ad nocturnam ac diurnam Synaxim utimur, & minores aliquos, quorum in ſolemni ſacrificio uſus eſt, omnes maxima diligentia, & characteris nitore conſcriptos. Leonardus Abbas cùm quadriennium præfuiſſet, ſucceſſorem habuit D. Ignatium Genuenſem Cœnobitam noſtrum, ſummæ integritatis ac prudentiæ virum, cujus auſpiciis depreſſa hactenus Cœno-* MDXLI. *bii fortuna paulatim attolli cœpit. Aquæ ſtagnantes in canales recipiuntur, quos multo ære effodi, & aggeribus communiri oportuit. Inde uberior annona fuit, qua licuit in urbe templum provehere. Sub Ignatio Sanctuarium fornice ac teſtudine (Catinum vocant) obtectum eſt, atque primum conſpecta coronix marmorea ingentis operis, quæ Eccleſiam interius totam decurrit. Altero anno Sacella Sanctorum Innocentum & Arnaldi abſolvuntur, majora duo Sanctorum Matthiæ & Lucæ inchoantur. Sed paulo poſt turbavit publicum incommodum privatam felicitatem. Ignatius Florentinus, quem olim Abbatem noſtrum diximus, ag-*

greſſus

greſſus eſt inviolatam Congregationis libertatem evertere. Quartùm præſidis dignitatem obierat, eamque perpetuam volebat; quia annuo tantum magiſtratu nullus integram rerum omnium notitiam parare poſſe, & frequens delectus diverſorum ad eam dignitatem inverteret alterius facta, atque novum eſſe inciperet quod vetuſtum. Quòd ſi quis Præſes perpetuo deſignetur, fore, ut is majori uſu rerum prudentior, etiam certam magis benevolentiam apud Principes nactus diutius publicas res ſuſtentet. Ita Squarcialupus privatam ambitionem publica utilitate inumbrabat. Eaſdem rationes apud Clementem VII. Pontificem refricans, reſcriptum habuit, ut proximis Comitiis Præſes perpetuo crearetur. Sed pravæ ipſius ambitioni opportune intercesſit aſtus D. Georgii Alvaroti Patavini tunc Abbatis Sancti Laurentii urbis Averſanæ, olim apud Summum Pontificem Oratoris, qui Romæ Ignatii mentem, ac reſcriptum ſecreto edoctus fuerat. Prataleæ Comitia indicta erant, quò plures è Prælatis etiam convenerant. Itaque Georgius Patavium feſtinus accedens, de his quoſdam publicæ libertatis ſtudioſiores admonuit. Hi quamvis Ignatii mentem deteſtarentur, tamen etiam Georgii conſilium improbabant, quod non leviter Pontificis majeſtatem læderet. Ipſe ſibi totius negotii molem aſſumpſit. Quo die Præſes ac Viſitatores abdicata dignitate, de ſucceſſoribus ſuffragium inire cœperant; Ignatius ſe decreto Summi Pontificis perpetuo Præſidem appellavit, atque de ſinu reſcriptum deprompſit. Conſedebat Georgius; & ac ſi dedeceret Ignatium Præſidem auctoritate Summi Pontificis deſignatum diploma recitare, id publice legendum ab eo depoſcit. Ceſſit Ignatius diploma, quod illico Georgius diſcerpſit, inclamans, ſe quidem Pontificis majeſtatem revereri, ſed id Pontificis reſcriptum non eſſe, fictitium eſſe ipſius commentum, quo publicam libertatem, ac præcipuam omnium dignitatem invadat. Conjectis in ſinum reſcripti fragmentis, quia prope fores equos inſtructos, & ad arcendam vim quoſdam viros habebat, extemplo

Comi-

Digitized by Google

Comitiis abiit. Utrumque facinus Patres concuſſit, ſed hoc Alvaroti magis, quaſi repreſſiſſet ambitionem Ignatii publico malo. Itaque nec aliquid decernere contra morem volebant, neque adverſus Pontificis voluntatem deliberare. Quia nemo reſcriptum legerat, nec exemplum extabat, omnium conſenſus fuit de Pontificis voluntate ſciſcitari. Ignatius, cujus fides ſuſpecta habebatur, vel hoc ipſum depoſcebat. Illico privatæ ac publicæ litteræ per celeres nuncios Romam mittuntur. Georgius, qui apud affines in proxima villula latebat, ſtatim ac percepit celeres nuncios Romam petere, qua tranſituri erant, amicos & domeſticos præmiſit, qui litteras auferrent. Ita litteræ in poteſtatem ipſius devenerunt: & quidam nuntius dicitur totum menſem in turrim columbariam conjectus delituiſſe. Poſtquam ab Urbe nihil litterarum fuit, neque ad ſtatam diem nuncii redierunt, Patres Ignatium alloquuntur: jam ſatis ab Urbe expectatum eſſe, & hanc dilationem Comitiorum plurimum nocere publicis rebus; pateretur itaque ſuffragium iniri, ac deſignari magiſtratus. Ignatius vel invitus coactus eſt aſſentire. Sed ubi queſtus eſt apud Pontificem de litterarum diſcerptione, adeo ipſius vindictam in Georgium exacuit, ut diris devotum, etiam propoſito præmio undecumque captivum depoſceret. Ipſe dum Clemens rerum potitus eſt, crebra migratione, ac ſolitudine emiſſarios effugit, mox apud Paulum ſucceſſorem adjutus quorundam Principum officiis ab anathemate expiatus eſt. Severiores expertus animos Patrum Caſinenſium, qui recipere eum rogati, reſponderant non niſi in ordinem redactum ſuſcepturos eſſe, ad Pontificis benignitatem reverſus, obtinuit, ut intra domeſticos lares religioſam vitam degeret, quam etiam honeſto fine clauſit. Plura de eo Scardeonius. Lib.ii.cl.vi. *Annus idem memorabilis habetur quantitate locuſtarum, quæ ventorum impulſu ex* MDXLII. *Africa in Italiam delatæ, maximam frugum jacturam fecere. Viſebantur examina earum inſtar nubium circumquaque diſpergi, & nihil virens dimittere ſi in agrum deſcenderent. Eodem*

tempore Abbas noſter pingendum contulit majus clauſtrum Hieronymo Patavino egregio pictori: id olim à Parentino inchoatum ultra quinquaginta annos ab ipſius obitu imperfectum remanſerat. Delecti ſunt ex doctioribus hujus Congregationis IIII. *viri, qui, ut olim Gaſpar Papienſis cœperat, totum opus exornarent varia doctrina, nempe Hiſtoriis, Symbolis, Hieroglipbicis, inſcriptionibus, & id genus aliis. Horum nomina ab injuria temporum vindicavit D. Hieronymus Pontentinus Abbas, qui ante nos in colligendis hujus Cœnobii antiquitatibus egregie laboravit. Fuerunt hi D. Hieronymus Cathaneus ſeu Lippus, cujus meminit Scardeonius, & D. Proſper Tarviſinus Juſtiniani, D. Angelus Moſſiolus Brixienſis è Cœnobio Sanctæ Euphemiæ, & D. Gulielmus Pontremulenſis è Cœnobio Parmenſe. Ignatius Abbas noſter ex monumentis proditur ultra quinquennium præfuiſſe, vel ſi temporaneum aliquem ſucceſſorem habuit, illum oportet quam cito occubuiſſe. Cæterum ea tempora nonnihil obſcura ſunt.*
MDXLIX. *Recedente Ignatio rediit Leonardus Pontremulenſis, nec annum explevit. Pridie ante Epiphaniam cùm in triclinium deſcenderet, pede lapſus, & præ ſenio corpus male ſuſtentans, dextrum ſupercilium gradu marmoreo contudit. Gravem ictum febris, & eryſipelas ſecutæ ſunt, quibus ille annum agens* LXXVIII. *fatigatus deceſſit maximo patientiæ, & ſanctitatis exemplo. Quater Congregationi præfuit, & ulterius præfuiſſet, niſi ſtudio pro-*
MDL. *priæ quietis officio Diffinitoris ſponte abdicaſſet. Ignatio, qui poſt Leonardum rediit, curæ fuit, ut clauſtrum ab Hieronymo pictore abſolveretur, quod ipſius diligentia, & quatuor virum eruditione expletum, hactenus doctis & indoctis jucundum ſpectaculum præbet. Abbas inde ad templum converſus, Sacella Matthiæ ac Lucæ ducto fornice, ac interpoſitis teſtudinibus obtexit, mox commodo Monachorum ſtuduit. Sancti Patriarchæ Benedicti præceptum eſt, ut in triclinio perpetuo ſileatur, & dum cibus capitur, aliquis ſacros codices ad ædificandos auditores legat. Attamen indul-*

indulgentia recentiorum Patrum, & uſus horum temporum intulit, ut alternis hebdomadis dies unicus recreandis animis & exercendis corporibus concedatur, quo extra triclinium etiam cœnare licet, atque inter cibos utiles aliquos ſermones miſcere, præmiſſa tamen, & prope finem cœnæ repetita lectione. Sed extra vetus triclinium locus cœnæ aptus nullus erat. Ignatius diruto quodam penu lignario prope ablutorium ſatis amplum triclinium extruxit, ſedibus & icone ornavit, quæ hiſtoriam Redemptoris apud Phariſæum cœnantis exprimit, opus Dominici Campagnolæ laudati pictoris. Sequenti anno Ignatius ſeptuagenarius fatis conceſſit. Subrogarunt Patres D. Stephanum Novarienſem Monachum Sancti Georgii, cujus auſpiciis publico ornamento, & Monachorum commodo plura conficiuntur. Quippe nactus OEconomum D. Placidum Contarenum, facile tanti Cœnobii pondus ſuſtinuit. Quod mors Ignatii diſtulerat, ipſe templi faſtigium abſolvit, & duodecim Sacella fundavit, quæ latera exornant. Ad excipiendos Principes, vel majores noſtræ Congregationis Prælatos, aulam conſtruxit pone Sacellum valetudinarii laquearibus, fonte marmoreo, & aliis ornamentis ſuſpiciendam. Placidus idem multis veſtibus ex holoſerico damaſceno ſacrarium ditavit, Cœnobiolum Baſſani fere exoletum, inſtauravit, ruentes Lignarii ædes reſtituit. Idem poſtea apud Pontificem Romæ Orator, præclarum fidei & eloquentiæ ſpecimen dedit, Veronæ Abbas obiit. Stephano poſt biennium abeunti ſucceſſit D. Hieronymus Placentinus cognomento Scrocchettus Monachus Abbatiæ Vicentinæ, multæ inter Patres noſtros auctoritatis. Anno ſecundo ab inito magiſtratu Patavium peſte laboravit, quæ etiam Cœnobium invaſit. Sed quia morbus creverat ex rebus peſtilentia infectis ac ſtudioſe diſſeminatis, poſtquam auctores tanti facinoris deprehenſi laqueo interierunt, viſa eſt cum his etiam peſtis interiiſſe. Liber ab eo terrore Hieronymus, ad inſtaurandum Cœnobium curam intendit. Dormitorium olim à Sancto Arnaldo extructum,

MDLII.

MDLV.

nimia veſtutate cæteris ædificiis injurioſum diruit, & ibidem amplisſimam aulam excitavit, in qua poſt matutinam Synaxim poſſent Monachi ad ignem conſedere. Ad templum converſus, abſolvit Sacella Sanctorum Urii & Felicitatis, atque ducto pariete, medium templum, quod abſolutum erat, ſecluſit ab reliquo proxime à Stephano incohato. Tædebat Hieronymum perſolvi divina officia in templo veteri præanguſto, cùm jam novum alterum his apriſſimum extaret; itaque conſtructis raptim ſubſelliis, deportatiſque muſicis organis, eò Monachos juſſit divinis rebus adeſſe. Poſtea de conſtruenda ara maxima, cujus ornamenta magnificentiæ ipſius templi reſponderent, & de ſedibus Monachorum agere cœpit. Adhibiti cælatores plures ac multi nominis, plures etiam exhibuere typos ſedium. Sed præ cæteris allexit animos Patrum typus operis Corinthii, quem exhibebat Ricardus quidam Gallus. Is peregre Vicentiam venerat, ubi apud cælatores maximæ inventionis & diligentiæ crèditus, cælatoris item filiam uxorem duxerat. Vir tamen inſtabilis ac ferocis ingenii erat, ut vix ſoceri precibus potuerit Patavium duci, & opus Monachis polliceri, quod ægre ferret cum aliis cælatoribus in arenam deſcendere. Abbas viri ingenium edoctus, ſocerum ipſius vadimonium eſſe juſſit. Dominicus Campagnola pictor delectus erat, qui res geſtas à Salvatore Jeſu Chriſto plaſtice fingeret, ad quarum exemplum Ricardus tabulas cælaret. Initio cuncta fuerunt quieta, mox Ricardi ingenium patuit atrox, nec ſibi conſtans, & vix tolerandum. Videbatur ipſi ſupervacanea Dominici diligentia, nec idem poſſe duobus menſibus fingere è plaſtice tot tabulas, quot ipſe unica hebdomade celte expleret. Videbatur etiam detrahi exiſtimationi ipſius, quòd à pictore exemplar cogeretur deſumere, quod ipſe aliis cælatoribus dare auderet. Itaque Abbatem his verbis adit, ſe pactis defuturum, vel unum ſe picturæ ac cælaturæ totum opus præſtiturum. Sibi apprime incommodam eſſe Campagnolæ tarditatem, ac tempus fruſtra terere, neque ingenii ſui felicitatem exercere poſſe.

Per-

Digitized by Google

Percontatus Abbas, an Campagnolæ veſtigiis inſiſteret, reſpondit Gallus ſe quamprimum ab his diſceſſurum, ac maiora præbiturum exempla ſuæ virtutis. Oportuit ipſius arbitrio totum opus credere, atque blanditiis agi, quia Monachi jam excellentiam noverant ipſius, neque de eo quicquam minus conjiciebant, quam pollicebatur. Hiſtorias è veteri ac novo teſtamento cælandas diſtribuit D. Euticius Belga Theologus, adjecitque myſtici ſenſus plura in ſubſelliis. Ricardus brevi expoſuit octo tabulas miræ inventionis ac diligentiæ, quibus de tota re judicium ſumptum eſt. Attamen affligebat Monachos ſemper ſuſpicio de ejus fuga, quam frequenter minitabatur; ſed res accidit, quæ eundem in officio probe continuit. Iratus aliquando famulis arrepta ſecuri, quæ prima ad manus devenit, pueri caput uſque adeo contudit, ut diffracto craneo cerebrum diffflueret, ille exanimis jaceret. Bartholomæi Montagnanæ virtus puero fere extincto ſubſidio fuit, qui extractum cerebrum vino lavit, deterſis loculis reſtituit, & craneum aptatis cucurbitæ fruſtulis revinxit. Proinde magiſtratus cùm de inflicto vulnere quæſtionem adverſus Gallum habere cæpiſſet, & is ad carceres quæreretur, numquam monaſterio exceſſit, ſed abditiſſimis in locis operi ſtudioſius vacauit. Judex etiam ubi puer renuntiatus eſt extra mortis periculum, indulſit Monachorum precibus, ut Gallus majori ſupplicio dignus tantum aliquot annos in Cænobio noſtro exularet. Sed ne de eo amplius ſcribendum ſit, quamvis poſt multos annos opus abſolverit, hæc de ipſo extrema ſint. Sedes quinquaginta, ſubſellia trigintaocto confecit, quibus id genus nihil habeat noſtra Italia conferendum. Ex opere teſſellato ſpectatiſſimæ aliæ viſuntur Bononiæ apud Dominicanos Patres, quæ propriam laudem habent ex compactis mira elegantia lignorum fruſtulis. Noſtræ hæ rotundæ ut ajunt fere cælaturæ cæteris eminent. Ricardus idem in Cathedrali Mediolanenſi alias ſedes fecit, quibus frigente ætate, vel nominis cupiditate, viſus eſt veteri famæ detraxiſſe. Interea grave quippiam res Cænobii

S 3 *affli-*

Digitized by Google

MDLIX. *afflixit. Quidam Patritii Veneti ac Patavini cupierant olim immenſas valles agri Ateſtini, Montis ſilicani, ac Veronenſis ad meliorem frugem deducere ducta foſſa, quæ aquas longo curſu non longe tamen ab Atheſi in æſtuaria importaret. Reſtiterant his diu coloni inferioris agri, quibus maximum imminebat periculum ex novo flumine; nam perpetuo timentes ab Atheſi quicquam mali, maximus inde metus ſubibat, quòd ſi fluvius alter accederet, exundantis alterius vires augeret. Et rationi conſentaneum videbatur, unicum hoſtem, quam duos malle. Res tamen eorum cupiditati reſpondit, & alveus latiſſimus effoſſus eſt, quem Gorzonem appellamus. Sed alibi noſtras ex eo calamitates deſcribemus. Hieronymo Placentino ſucceſſit D. Peregrinus Mutinenſis egregiæ ibidem familiæ ab R, & Monachus Sancti Petri. Is poſt biennium, quod rebus Cœnobii diſponendis inſumpſit, ad transferenda de veteri templo corpora Sanctorum animum appulit. Aras itaque unicuique in nova Eccleſia extruxit, & ingentes arcas ex vario marmore decrevit, quæ ſingulis imponerentur. Has Franciſcus Surdus Patavinus ſculpſit. Agebatur annus ſexageſimus ſecundus poſt ſeſquimilleſimum, agente hic vices Franciſci Piſani Car-*
MDLXII. *dinalis Epiſcopi Gerardo Buſdrago Epiſcopo Argolicenſe, Prætore urbis Aloyſio Mocenico, & Hieronymo Ciconia Præfecto. Apud hos primum, deinde apud urbis Decuriones Bonifacium Papifavium, & Franciſcum Capivacceum equites, Hieronymum Policaſtrium & Antonium Ruſticam, Abbas de Sanctorum tranſlatione agens, ſenſit eadem alacritate negotium accipi, qua inferebatur. De eadem apud ſexdecim viros urbis elocutus reſponſum tulit, quòd Patavina urbs Sanctorum ſtudioſiſſima ipſi multas gratias habitura eſſet, & translationis pompam non ſolum frequentia, ſed etiam ære publico juvatura. Abbas ſibi impenſam aſſumpſit, frequentiam iterum poſtulavit. Quarto Nonas Martii cum Argolicenſi convenere urbis magiſtratus, ut ex altari arcas Sanctorum educerent. Abbas inter litandum Sanctos Dei oravit,*

vit, ut quamvis eorum corpora peccatorum manibus educerentur, & pollutis oculis aſpicerentur, tamen piam arrogantiam bene verterent, ſupplicem urbem expiarent, atque incolumem perpetuo vellent. Conſilium fuerat illico poſt ſacrificium aram diruere, ſed populi multitudo, quæ confluxerat, etiam clauſis foribus injurioſa, impedimento erat. Suffocabantur pene homines ſtipati anguſto loco. Verum ad ſubmovendum populum quidam Decurionum in vulgus diſſeminant, non eo die, ſed ſequenti extrahenda eſſe corpora Sanctorum. Ea ſpe tandem plebs dilabitur. Poſt veſperas Abbas reſumptis ſacris veſtibus, cum miniſtris, qui Sanctorum laudes concinerent, ad aram acceſſit. Dies erat æſtivo ſimillimus cælo ſereno, nulla ventorum, vel nubium injuria, ſeu eorum ſuſpicione. Sed cùm altare dirui cœpit, repente conglobatæ nubes, ac turbines ex ventorum repugnantia fœda tempeſtate diem inverterunt. Videbatur ea aerearum poteſtatum, & hoſtium humani generis ira, adverſus venerationem Sanctorum maxime excitata, nam proximæ feneſtræ cæteris magis grandine & caligine infeſtabantur, & eo acrius venti adſibilabant. Hoſtium furorem clarius agnoverunt aſtantes, cùm diruto altari ſtatim ac reliquiæ Sanctorum patuere, venti ſiluerunt, & diſpalatæ actutum nubes priſtinam ſerenitatem reddiderunt. His non minimum aucta eſt pietas ac devotio circumſtantium. Arcæ poſt annos LX. adhuc retinebant incorrupta ſigilla Petri Barocii Epiſcopi, Euſebii Abbatis, & Decurionum urbis. Eædem apertæ perfuderunt præſentes & lachrimantes odore ſuaviſſimo, & humanis ſenſibus inſueto. Ex propriis altaribus item extractæ ſunt arcæ Sanctorum Matthiæ & Lucæ, & cum cæteris delatæ in novum templum, ut in ſublimi ornatiſſimoque tabulato conſpici à fidelibus poſſent. Quatuordecim ibi dies manſerunt, quibus è tota provincia promiſcua fidelium multitudo advenit, ut ipſum etiam templum late patens bis anguſtum eſſet. Cuſtodiæ Sanctorum corporum interdiu præerant unus ex Decurionibus, ac bini Cænobitæ ſacris indui. Noctu devotionis er-

go multi Monachorum ac civium advigilabant. Miracula ac ſigna plurima acciderunt, quibus Deus Sanctorum ſuorum merita ac preces quanti eſſent oſtendit. Eadem decreto publico in tabulas relata ſunt, ex quibus nonnulla deſcribemus. Camilla Papiſavia ſacra virgo in monaſterio Sanctæ Annæ, ex longa valetudine cæca, muta, & membris contracta, in templum noſtrum carpento ducta eſt, ubi diu orans, oculorum, linguæ, ac membrorum omnium uſum recepit. Barbara Leonia, item ſacra virgo in monaſterio Beatorum Peregrini & Antonii, vitiatis inſtrumentis, quibus vox edi ſolet, ita quadriennio ſiluerat, ut neque peccatorum confeſſionem præterquam nutu exprimeret. Igitur ad Sanctorum reliquias accedens, diuque orans, innuit Sacerdotibus, qui aderant linteati, ut fruſtulo accepto cranei B. Juſtinæ ſibi guttur in modum crucis obſignarent. Eo obſignato, ſenſit illico oneroſam materiam inſtar fili in glomum coacti è faucibus in ſtomachum deſcendere, mox clara voce & multis lachrimis gratias Sanctis Dei perſolvit. Harum virginum ægritudines licet civibus apprime claras, tamen ſpecialius teſtati ſunt Aloyſius Bellacatus & Marcus Oddas Phyſici inſignes, qui diu his medicum opus præſtiterant. Ex pago Maceratæ claudus quidam ſeptennium fulcris inceſſerat, tunc Sanctorum ope implorata valens abſceſſit. Adoleſcens quidam Saccenſis oppidi, contractam manum diu inutilem geſſerat, quam exorans Sanctos Dei liberam recepit. Adoleſcentula ſeptennis cæca à nativitate, orante fuſius matre, tenebras exuit. Altera, cujus genu affectum ulcere incurabili Medici deſperaverant, ad Sanctorum loculos deportata, incolumis abiit nulla tanti ulceris ſuperſtite cicatrice vel ſigno. Quædam ætate ac valetudine gravis, numquam lectulo exurgens, cognatos rogavit, ut votum à ſe nuncupatum præſentes ipſi ad Sanctorum arcas curarent. Hi Sanctos pro muliere deprecati, cùm domum rediiſſent, vetulam incolumem repeꝛiunt etiam redeuntibus cœnam paraviſſe. Interula, quæ ſacras reliquias attigerat, leproſum illico emundavit. Ad aſpectum ſancta-

rum

rum reliquiarum ſtrepebant Dæmones, & ex obſeſſis corporibus exire compellebantur. Arreptitii plurimi ex remotis etiam regionibus advecti, ab eorum infeſtatione liberati ſunt. Pridie Idus Martii maximo omnium rerum apparatu, pietate, ac populi frequentia ſupplicatio inſignis fuit. Quot in urbe ſunt artificum collegia ſub ſignis præceſſerunt. Religioſi viri ſinguli cereos habentes ſubſecuti ſunt. Monachi noſtri ex proximis Cœnobiis evocati affuere trecenti. Ex his quidam ſacris amicti thenſas Sanctorum extulerunt; quidam Sanctorum laudes decantarunt, alii funalia detulerunt. Delecti erant ex Collegio Juriſperitorum, qui ſuper arcas umbellas geſtarent, quas Patavini nobiles cum cereis ambiebant. Singulas muſicorum chorus ſequebatur, quorum partim ex ipſis Monachis, partim ex delectis undique clericis extabant. Arca Sancti Lucæ Euangeliſtæ commiſſa eſt Collegio Medicorum, quorum patronus idem habetur. Arcam Sanctæ Juſtinæ Decuriones urbis quovis pietatis officio venerati ſunt. Sequebantur Abbates duodecim ſacris amicti, quibus Levitæ viginti quatuor Thiaras, & Pontificales baculos præferebant. Extremus eorum inceſſit Peregrinus Abbas Congregationis Præſes, cui officii gratia Patavini proceres è prima nobilitate adambulabant. Claudebat ordinem Clerus totius urbis cum inſigni Collegio Canonicorum, mox Sacroſanctum Euchariſtiæ Sacramentum, quod Sacerdotum humeris efferebatur. Octo ex manſionariis & cuſtodibus delecti, aureis etiam veſtibus ampliſſimo miniſterio inſerviebant. Umbellæ haſtas geſtarunt ſex Juriſconſulti cæteris antiquiores, & cereos circumtulere totidem nobiles Patavini ex XVI. *viris. Succedebat his Epiſcopus Argolicenſis, Prætor ac Præfectus urbis, Gymnaſiarchæ, ac miſta civium & advenarum multitudo innumerabilis. Eorum, qui viæ circumſiſtebant, vel de tectis ac feneſtris ſpectabant,* XL. *cenſa nonnulli ſcribunt, & multi hactenus referunt. Circa Pratum Vallis ſupplicatio fuit rerum omnium ordine, concentu, ac devotione ſpectanda. Ea dies apud Caſinenſes Patres perpetuo*

celebris

Digitized by Google

celebris remanſit; Nos autem Dominicam Quadrageſimæ Salvatoris paſſioni dicatam, qua Sanctorum tranſlatio contigit, celebriorem habemus; & poſt veſpertinam Synaxim cum Sanctorum reliquiis ſupplicantes quotannis templum circumimus. Charitatis & humilitatis exemplum nobis eſt ex ordine, quo tunc Sancta corpora tranſlata ſunt; nam in ſupplicatione leguntur Medici inceſſiſſe medii inter Juriſconſultos, ut Lucæ Euangeliſtæ proprio patrono obſequium præſtarent. Eadem humilitas elucet ex Decurionibus, quibus publica dignitas extremum locum, ſive conopeum dabat ſuper Euchariſtiam deferendum. Hi tamen ſenioribus Juriſperitis ceſſere, ut Juſtinam urbis patronam comitarentur. Abbates etiam Caſinenſes, & ipſe Congregationis Præſes, quorum peculiaris res agebatur, quamvis Pontificali dignitate eminentes, & Pontificalibus inſignibus ornati incederent, ultro digniori loco, qui rite ſibi debebatur, ceſſerunt, ut Juſtinam Congregationis patronam ſubſequerentur. Itaque charitas, quæ neſcit æmulari, vel inflari, inanes horum temporum æmulationes deridet, quibus etiam laici, & infimæ ſortis homines, adverſus clericos & cucullatos audent de loco digniori contendere. Reliquiæ Sanctorum arcis marmoreis clauſæ ſunt, & his adjectæ plumbeæ tabulæ, quæ ſingulorum memorias docent. Anno ſequente Gu-
MDLXII. *lielmus Caſſador Epiſcopus Barchinonenſis, digreſſus à Tridentina Synodo, ut apud nos valetudinem curaret, novi templi aras ſacravit, dicavitque. Munus adjecit patellam argenteam bilibrem cum inſignibus ſuæ familiæ. Cæterum tranſlatio Sanctarum reliquiarum opportune favit Catholicæ pietati, dum peſſimæ Hæreticorum opiniones per Germaniam, Angliam, Galliaſque paſſim evagarentur. Cœpere primum hi detrahere auctoritati Summi Pontificis, mox cultum Sanctarum reliquiarum ac imaginum deteſtari, demum ſacroſancta fidei myſteria convellere. Nihili apud hos jejunium, nihili ſuffragia impenſa defunctis, inanis clericorum cælibatus, inanis religionum inſtitutio. Horum anteſi-*

Digitized by Google

anteſignanus Lutherus aſſeclas habuit, qui etiam auctores aliarum opinionum invicem digladiantes, multas diverſaſque hæreſes pepererunt. Maximum id veritatis opus eſt, quod cum una ſit, eam tamen diverſi ac repugnantes ſinguli ſeſe retinere profiteantur. Conſequitur miſeros divina ultio, poſtquam à Catholica veritate diſceſſerunt, ut per varios anfractus opinionum ducti, neſciant quid vere credendum ſit, atque in Atheiſmum præcipites ruant. Dum Germania inſtar Aphricæ nova hæc monſtra gigneret, Paulus III. Pontifex exemplo veterum, qui coactis Conciliis hæreſes profligarunt, OEcumenicam Synodum Tridenti indixerat; ſed qui Lutheri venenum hauſerant in opinione ſtaturi, ſacroſanctam Concilii auctoritatem horruere, neque eò accedere in animo fuit. Ea Synodus ex occaſione peſtilentiæ Bononiam tranſlata, & à Julio III. Pontifice Tridento reſtituta, demum ibidem à Pio IV. clauſa eſt maximo totius Eccleſiaſticæ diſciplinæ beneficio. Ex ea nobis etiam decus acceſſit. Juſſi Patres noſtræ Congregationis Theologos aliquot Tridentum mittere, duos è Cœnobio noſtro delegerunt, D. Euticium Cordem Belgam, & D. Auguſtinum Luſcum Hiſpanum, qui cum aliis ex tota Congregatione delectis intereſſent. Belga Sanctorum Patrum aſſidua lectione præſtantiſſimus, plura nobis ſui ingenii monumenta reliquit, ſed quibus nec extremas lineas duxit morte ſublatus. Hiſpani ſupereſt oratio, quam habuit frequenti Concilio plurima eruditione, & eloquentia. Eadem tempeſtate Gorzonus rivus, de quo dictum eſt, nullis adhuc aggeribus ſeptus, contra jus fœderum præcoci quorundam nobilium ac potentum cupiditate, aperitur, qui ſicut ingentes aquas contraxerat, ita majori impetu in ſubjectos agros effudit. Conſilviana regio fere tota exundavit, quam etiam afflixerunt diutius aquæ priorem decurſum ſecutæ. Deſinente anno, cupierunt Patavini cives transferre ex vetuſtiſſimo Sacello corpus Sancti Proſdocimi Epiſcopi in Martyrium novi templi. Ex concilio XVI. *virum ad Peregrinum Abbatem legati*

Digitized by Google

gati ſunt Lucilius Beraldus, Joannes Sancta-Juliana, Jacobus Leonius, & Paganus Ridius, qui de ea re ſententiam ipſius ſciſcitarentur. Reſpondit Abbas, multo ante ſibi eam in votis fuiſſe, neque auſum de translatione loqui, quia ſi inde corpus Sancti Epiſcopi efferretur, locus hactenus maxima populi devotione cultus, deinceps incelebris foret; & in nova Eccleſia nullus ſibi videretur locus Proſdocimo dignus. Attamen ſe non refragari, ſi ea totius urbis voluntas ſit. Sequenti anno tertio Calendas Martii convenere Joannes Bariſonus & Franciſcus Caponacius eques Decuriones. Ludovicus Leonius Juriſconſultus & eques Sacrorum curator, Lucilius Beraldus XVI. *vir, & Jo: Jacobus Terentius urbis Cancellarius. Hora* XXIII. *præmiſſis ad Deum precibus, cœperunt foſſores marmoreas columellas vetuſtiſſimi operis inter aram Sanctæ Mariæ Virginis, & proximum arcum removere, mox pavimentum marmoreum diſrumpere. Altare ipſum lapideum ſpeciem referebat ſepulchri, ubi Sancti Epiſcopi oſſa jacere putabantur: id vacuum fuit; ſed infra viſa eſt arca marmorea profundius inter viſcera Sacelli recondi. Vetuſtiſſimum ſepulchrum ex ſilice id erat, & in latere marmorea tabella conſpiciebatur, in qua humanum caput, & inſcriptio.* SANCTUS . PROSDOCIMUS . EPISCOPUS . ET . CONFESSOR. *Sublato ingenti lapide, qui ferreis ubique anſis nexus arcæ incubabat, viſa ſunt in ea hominis oſſa penitus disjuncta, & craneum ipſum in fruſta reſolutum, quod Phyſici opinati ſunt ex nimia vetuſtate accidiſſe. Ea in duriſſimo & candidiſſimo cœmento ſeu gipſo jacebant, nec ſine ſcalpris educi potuerunt. Recepta ſunt ea omnium lætitia ac pietate, qua idem ſuſciperetur urbis Apoſtolus, & patronus. Aderat arca cypreſſina, qua reliquiæ clauderentur, donec ſolemni ritu in Martyrio novi templi, vel alibi collocarentur. Clavium altera apud Abbatem, altera apud Bariſonem manſit. Terentius ne quid publicæ fidei tantæ rei deeſſet, jubetur inventionem Sancti corporis præſentium teſtimonio deſcribere. Poſtquam effoſſum eſt totum ſepul-*

Digitized by Google

ſepulchrum, apparuit rudis operis, & ubique fumo candelarum perlitum, unde conſtans opinio fuit, id olim conſpicuo loco cultum eſſe, & metu adventantium Barbarorum ſubtus aram altius occultum. Quærebamus aliquando, cur Sancti Antiſtitis oſſa in cæmento obdurato reperta ſint, & à quibus is tumulandi mos cœpiſſet, æque ſcire cupiebamus. Itaque opportune nobis conſuluerunt Commentaria eruditiſſimi ac piiſſimi viri Marci Velſeri Patritii Auguſtani, quibus martyrium Sanctæ Aphræ illuſtravit. Hujus corpus poſt annos fere DCCC. *repertum legitur cæmento obductum. Cauſſam affert Velſerus vel quòd citius caro tabeſieret, vel quia cadaver facilius exſiccaretur. Ex Strabone affert morem Ægyptiorum, qui nitro, ac bitumine ea ratione cadavera condiebant, item Æthiopum, qui eadem arefacta gipſo inducebant. Aliud exemplum habet ex Iadicis hiſtoriis Jo: Petri Maffei, de corpore Sancti Thomæ Apoſtoli, quod in Coromandelio littore prope noſtram ætatem repertum eſt calce & arena conditum. Foſſores altius inter Sacelli fundamenta penetrantes, multa circumcirca repererunt ſepulchra laterculis tantum ſeparata, quibus ſingula corpora continebantur. Qua delubrum meridiem ſpectat, effoſſa eſt arca marmoris Parii, quæ bina cadavera habebat. Horum dignitates innuebant fruſta quædam ſacrarum veſtium, quæ complicata adhuc retinebant fila ſericea & aurea. Baculus etiam in morem litui Pontificalis ibidem repertus, ſuadebat ea Epiſcoporum corpora eſſe. Neque fides abeſt, ſi meminerimus, Gauslinum & alios ibidem ſepultos. Ea oſſa in alterum tumulum congeſta, quo cætera corpora in Sacello reperta, reconduntur ſubtus aram Sanctæ Dei Genitricis, prope ſpecum Sancti Danielis martyris. Arca marmorea decentius exornata poſtea Sancti Proſdocimi corpus ſuſcepit. Translationem ipſius tum diſtulit mors Peregrini Abbatis, qui decimo die, poſtquam ſanctum corpus effoſſum eſt, apoplexia tactus, vix ad quintumdecimum ſupervixit. Divinum ac ſpeciale donum fuit, quòd omnium graviſſimo morbo affectus potuerit ſui*

compos

Digitized by Google

compos ſanctam Eucharistiam, ac unctionem ſuſcipere. Juſta huic perſoluta ſunt ingenti Patavinorum frequentia, quorum Decuriones viſi ſunt grati animi officium pro univerſa urbe coram
MDLX-IV. *præſtitiſſe. Suffectus eſt Peregrino D. Ignatius Neapolitanus ex familia Vicana, Monachus Sancti Severini, tum etiam Præſes Congregationis, qui licet translationem percuperet, tamen cùm vix ad quintum menſem vixerit, nihil majus effecit, quam ſancto fine vitam optime geſtam concludere. Subiit hic Ignatii vices D. Angelus Sangrinus, Monachus Caſinenſis, ſanctitate & eruditione illuſtris. A ſcholaſticis diſputationibus ad lectionem veterum Patrum converſus, inde tantum hauſit doctrinæ, ut publice diſſerens, ex eis catenas & centones probe conficeret. Ad poeſim natus, multa ſubſecivis horis conſcripſit, quæ pietatem & eruditionem olent. Ea Patavii, Romæ, ac Neapoli impreſſa ubique leguntur. Huic curæ fuit Sancti Proſdocimi reliquias in vetus Sacellum referre. Patavini Proceres diſſentiebant, & promiſſa Peregrini Abbatis refricabant, quòd de his etiam Monachos conſuluiſſet. Aſſerebant rem agi Proſdocimi urbis Patroni, quem abdito loco pene ignorari omnium dedecus eſſet: ſtare jam templum ampliſſimum, & in eo jure optimo ſibi primas vindicare Sanctos Apoſtolos; attamen, cæteros, qui Proſdocimi officio cæleſtem gloriam adepti ſunt, tædere optimum illum iniquo loco deliteſcere. Quale vetus Sacellum? remotum à templo, aucta tellure ex antiquis ruinis ſemiſepultum, inſalubre, exoletum. In novo templo aptiſſimum Proſdocimo locum eſſe, ornatum, decens martyrium, quod ſi amplioribus ornamentis videatur indigere, ea publico nomine pollicentur ipſi adjicere. Abbas erga Patavinos cives eandem, quam olim Peregrinus, obſervantiam oſtenſurus, reſpondit, velle ſe rurſus Monachorum ſententiam rogare, & apud* XVI. *viros de tota re agere. Patres eandem penes Abbatem eſſe jubent. Sexdecim viri adeſſe Abbatem cupiunt. Ipſius eloquentiam ſtudio ac uſu coalitam, honeſtabant etiam naturæ dona, venuſta facies,*

Digitized by Google

cies, canities veneranda, mites oculi, ac mores ſuaviſſimi. Summa hæc orationis fuit. Alia Dei judicia, alia hominum eſſe, nec ipſius cogitationes noſtras eſſe cogitationes, neque vias ejus vias noſtras. Proſdocimum Epiſcopum ſibi ſepulchrum ſtatuiſſe in Sacello, quod idem Deiparæ Virgini dicavit. Quantum id ſibi curæ ſit, teſtari tot incendia, ruinas, direptiones miſeræ urbis, quibus ſuperfuiſſe miraculum eſt. Ita ſolere Sanctos Dei loca ſpecialia deligere, quæ ab his plerumque miraculis ac ſignis illuſtrantur. Rupes Gargani montis Michaelem Archangelum ſibi ſacras voluiſſe. Magdalenam inter confragoſas rupes arctum ſpecum apud Maſſilienſes. Benedictum noſtrum ſpeluncam Sublacenſem. Alios alia inter ſilvas, valles, & montium crepidines loca delegiſſe, quò ſola pietas fidelium non curioſitas trahat. Ex laborioſo itinere & fœdo eorum aſpectu augeri merita fidelium, qui ſola devotione ducuntur. Itaque nullum urbi dedecus inuri, ſi antiquiſſimo, & ſepoſito delubro Proſdocimus quieſcat, quod idem dicavit, protexit, voluitque fere alterum Capitolium extare perpetuæ ſecuritati. Oportere ibi penates eſſe, quod Sancti Antiſtitis præſentia, & felici vetuſtate fortunatum ſit. Se religione tactum, inde publicum ac privatum malum timere. Auſus Peregrinus Abbas reliquias Sancti Antiſtitis effodere, vix ad quintumdecimum diem vixit. Ignatius ſucceſſor earum translationem parans, non explevit quintum menſem. Sed aliquis ea ſenilia deliramenta, ac pueriles timores dixerit, quia utrumque matura mors confecit; ipſum tamen putare ambos opportune ſublatos, ne ſanctum corpus ex ædicula transferrent. Legiſſe ſe repentina morte quoſdam interemptos, quod etiam ex devotione auſi fuerint Sanctorum corpora effodere vel efferre. Abunde teſtari de his Sanctum Gregorium Pontificem, qui poſtulatus à Conſtantia Auguſta, reliquias mittere ex oſſibus Sanctorum Petri & Pauli, reſpondit id ſibi nec licere, neque audere, quia alii idipſum auſi male obierant. Quòd ſi objiciatur nuperrima translatio cæterorum, quæ pluribus beneficiis urbem

Digitized by Google

*bem juvit; reſpondere, illam neceſſariam fuiſſe, hanc non neceſſa-
riam. Vetus templum deſierat, fanum Proſdocimi integrum
extat. Attamen ſi rudis antiquitas, ſi obſoleta facies hujus diſ-
pliceat, polliceri ſe, atque Monachorum fidem oppignerare, tot or-
namentis locum honeſtare, ac templo ipſi conjungere, ut num-
quam Patavinos cives pœniteat Proſdocimum antiquo Sacello red-
didiſſe. His æqua aure acceptis,* XVI. *viri Abbatis arbitrio com-
mittunt, quicquid in decentiorem cultum Sancti corporis, & in
urbis ſolatium poſtulabatur. Ipſe ducto ambulacro, amplexus pu-
teum Sanctorum martyrum, etiam Sacellum Sancti Proſdocimi
cùm novo templo conjunxit. Aram in Auſtrum tranſtulit, ingen-
tem feneſtram in Orientem aperuit, marmoreas tabulas ſemirutas,
quibus Sacellum veſtiebatur, detraxit, loculamenta, ſtatuas San-
ctorum, inſcriptiones adjecit, ſacras hiſtorias appinxit, marmo-
reum pavimentum ſtravit, atque ædiculam fere aliam Proſdoci-
mo aptiſſimam reſtituit. In hujus gratiam Puteus etiam Sancto-
rum martyrum auctus eſt ornamentis, quæ extant. Poſtea reli-*
MDLXV. *quiæ ſancti Præſulis inſigni pompa, & populi frequentia circum-
latæ, in antiquo Sacello reconduntur. Angelus idem ad Cæno-
bium Mantuanum delectus, ſucceſſorem habuit D. Baptiſtam*
MDLXVII. *Tartaleonium Mutinenſem Cænobitam Sancti Petri, qui omnia
adverſa perpeſſus eſt. Cùm meſſis appeteret, Atheſis & Gorzo-
nus fluvii exundantes proximum agrum uſque ad æſtuaria late
devaſtarunt. Eandem cladem ſequenti anno intulere. Itaque res
Monachorum afflictæ etiam agricolarum periculo percelluntur. Hi
altera annonæ jactura depreſſi, cùm nihil reliquum haberent, ali-
menta vel miſſionem poſtulabant. Inter ſeniores Patres conſultum
eſt, ut Cænobii ære, etiam maximo domeſticarum rerum incom-
modo, egeſtati colonorum proſpiceretur. Itaque à menſariis accepta
aureorum* XXV. *agricolarum neceſſitatibus inſumpta ſunt. Trien-
nio excitandis ad Gorzonum fluvium aggeribus, & coemendis
victui ac veſtitui Monachorum neceſſariis, conflatum eſt alie-*

num

num æs ad XLV. *Abbas de privatis rebus apud Pium V. Pontificem delatus, jubetur dignitate abdicare. Tot tantiſque calamitatibus afflicta familia Abbatem accepit D. Placidum Genuenſem è Cœnobio Buſcheti, qui biennium rexit. Primus idem auſus eſt opus inchoare, quod aliquantum repreſſit Atheſis & Gorzoni eruptiones. Qua in ſata decurrebant aggerem ducere cœpit longiſſimi tractus latum pedes* XV. *altum* XII. *quem Coronam hactenus appellant. Sed cùm adhuc majores aggeres ad Gorzoni ripas excitari oporteret, & Monachorum fides ex multo ære alieno apud menſarios vacillaret, Placidus rerum difficultate victus magiſtratu abiit. Eodem anno Franciſcus & Aloyſius Piſani Cardinales, qui Patavinum hactenus Epiſcopatum geſſerant, alter tertio, alter pridie Calendas Junii fatis conceſſerunt. Aloyſio in Patavinam ſedem ſucceſſit Nicolaus Ormanettus Veronenſis, cujus ſtudium in reſtituenda clericali diſciplina hactenus commendatur. Prodierat è ſchola Caroli Borromei Cardinalis ſanctiſſimi, cujus virtutes æmulatus meruit à Pio V. Pontifice præfici Eccleſiæ Patavinæ. Placidi Abbatis noſtri vices ſubiit D. Julianus Placentinus infracti animi vir, qui optima OEconomiæ genere deperditis ubique Cœnobiorum rebus conſuluerat. Huic ad propulſandas calamitates ſtudium erat cultum divinum augere, charitatem ſerere, mox ad opus agrorum nihil diligentiæ, nihil laboris minus adjicere. Poſtquam idem longiſſimi tractus quam diximus coronam abſolvit, fertiles annos admodum habuit, vel ex aeris benignitate, vel ex quiete agrorum, quibus aquæ hactenus inſederant. Acceſſit etiam rei bene gerendæ occaſio, qua fruges illico Venetias traductæ ſunt; nam Venetorum Reſpublica claſſem ornabat adverſus Turcarum Principem, qui ſciſſo fœdere, ac violato jure gentium, Cypri regnum invaſerat. Ex inſigni victoria ejuſdem claſſis vergente anno nomen & cultus Sanctæ Juſtinæ illuſtrior fuit. Turcæ roſtratarum navium ducentum, ac minorum navigiorum plurimam*

MDLXVIII.

MDLXX.

MDLXXI.

Digitized by Google

claſſem agentes, ad Echinadas inſulas in adverſam Fœderatorum claſſem ipſo die Juſtinæ virgini ſacro invecti ſunt. Hæc hortatu Pii Quinti Pontificis ex ſuis, Hiſpanis, Venetis, & auxiliaribus comparata, licet roſtratarum numero minor eſſet, militum tamen virtute, ac rerum omnium apparatu longe major, pugnam cupivit. Acriter diuque pugnatum eſt, maxime inter Prætorias roſtratas, ubi utrinque de vita Imperatorum, de victoria, ac fortuna Italiæ agebatur. Anceps ea fuit, ac ſæpius utrinque inſtauratum prælium eſt, quo tandem Duces Turcarum interfecti, & cæteræ naves vel incenſæ, vel captæ. Unus Uluccialis Trierarchus cum roſtratis quinque ac viginti effugit. Duo præſertim eam victoriam peperere. Ventus, qui pugnæ initio adverſus Fœderatos flare deſiit, & alter qui ex Occidente in Turcas exortus eſt; atque Venetorum roſtratæ celſiores ſex omni tormentorum genere inſtructæ, quæ binæ ſingula cornua, & mediam aciem præeuntes crebris tormentorum ictibus ordines adverſæ claſſis disjecerunt. Ea victoria Venetus ultus eſt injuriam erepti regni, & imminens Italiæ univerſæ exitium propulſavit. Idem inter Tutelares Reipublicæ Juſtinam virginem accepit, & quotannis in ipſius templo coram Senatu litari perpetuo ſanxit, atque nummos argenteos cudi, quibus Juſtinæ imago, & inſcriptio MEMOR ERO TUI JUSTINA VIRGO. *Julianus Abbas liber ab ære alieno, valetudinarium, & proxima huic ambulacra tecto deformia concameravit, medicamentorum apothecam decentius inſtruxit, ægris triclinium aliud fecit, hoſpitum diverſoria fornice, ac ſupellectili exornavit. Valetudinario in Meridiem adjecit xiſtum obtectum, cujus columnæ, & ornamenta juſſit è lapide Hiſtro. Xiſtum alterum extruxit ex lapide Nantenſi (Tophus in Venetia, Sciſſilis legitur apud Vitruvium) cui officina ſutoria, ac penu lineorum hærebat. Is poſt aliquot annos igne conſumptus eſt. Demum ut proſpectum templi obice quodam liberaret, inſigne*

ſigne

ſigne opus aggreditur. Ultra rivum, qui vallis Pratum alluit, ædes erant, quibus lanarii ad pannos expandendos, & alia id genus utebantur. Fundus Cœnobio, ædes pluribus parebant. Abbas ſecreto eas mercatus, ac ſi uſum lanariis permiſſurus eſſet, & ſolum vectigal quotannis exacturus; nocte intempeſta eaſdem funditus diruit, tigna, lateres, tegulas transfert, ut mane hi, qui lanarias ædes ibi meminerant, arbitrarentur eas noctu ab Angelis vel Dæmonibus ſublatas. Ex propriis agricolis viros ducentos Abbas in opus deduxit. Idem ex auro trilici Sacerdotales, Leviticas, atque altaris veſtes confecit, quibus Phrygii operis ornamenta Romæ elaborata adjecit. Ruri etiam templum Concadalberi vetuſtate obſoletum deſtruxit, & alterum excitavit hiſce ornamentis, ac magnificentia, ut media urbe dignum ſit. Corigiolæ armentarium inchoavit, cui nullum habet provincia conferendum, ſi vel magnitudinem, vel ornatum ſpectes. Plura etiam incœpit, quæ abſens curavit perficienda. Succeſſorem habuit D. Joannem Tridentinum ex Cœnobio Sancti Georgii, quod Julianus idem regendum ſuſcepit. Multa utrique neceſſitudo intercedebat, qua etiam licuit abſentibus Juliano Patavii, Joanni Venetiis proprias res adminiſtrare. Eodem anno peſtilentia laborari cœpit. Venetiis antea graſſabatur, unde commercio Patavium delata multas familias infecerat. Fervente æſtate maximam ſtragem edidit, ut jam cœmeteria tot cadaveribus minora eſſent, atque ea curribus devecta acervatim ad urbis mœnia ſepelirentur. Remedium ad expurgandas ædes excogitatum, miſeram urbem etiam ſupellectili exuit. Superſtites ac ſi peſtis reliquias ex infectis ædibus tollerent, paſſim cœperunt veſtes, aulæa, ſtramenta, & id genus alia exurere. Brevi in deformata urbe nihil præter gemitus morientium, ac ſuperſtitum calamitates, exaudiebatur. Nulli artifices, nullæ merces proſtabant, ubique lues, ubique ſolitudo. In urbe periiſ-

MDLXXV.

T 2 ſe

ſe hominum fere XII. *memoriæ proditum eſt. Cœnobium noſtrum divina ope protectum fuit, quod frequentibus eleemoſynis quidam tradunt. In ſubſidium publici Noſocomii (Lazaretum appellabant) quò extra urbem ægroti deferebantur, ſemel collatos legimus aureos* MC. *Ad fores monaſterii in pauperes perpetua largitas fuit. Orationum frequentiam vel ipſum periculum ſuadebat. Neque interea ab exornando templo ceſſatum. Epidimia ineunte, Abbas aurifabrum conduxerat, qui candelabra argentea in ſacris rebus deferenda ab Acolytis multa diligentia elaboravit. Crucem etiam cubitalem fecit, qua fruſtulum ſacri ligni aſſervatur. Eodem anno Eliſabeth Alipranda nobilis mulier vita decedens, ſibi hæredes dixit Cœnobitas Sanctæ Juſtinæ, ea conditione, ut in colle ædibus proximo, quem caſtrum Taurilia appellant, templum conderent Sanctæ Mariæ Virgini, in quo ipſa ſepeliretur, & ab his quotidie litaretur. Quare Monachos cæteris propinquis prætulerit, duplex fama fuit. Vel quòd ſibi perpetuum ſuffragium ad expiationem culparum parare voluiſſet; vel quòd à propinquis duriuſcule tractaretur. Quidam adhuc meminerunt, eam nepotibus aliquando ſubiratam dixiſſe, hæredes dicturam ſe viros, qui modico pilo caput, ingenti tamen duricie armarent. Teſtamentum inter muliebres ciſtellas diu quæſitum, revelante quodam ad Monachos pervenit, Eliſabeth manu conſcriptum, ſed ea forma, quam temporum calamitates permittebant. Reſtincta epidimia, multum diuque de hæreditate certatum eſt, donec* III. *virum judicio Monachi eam adiere. Interim Joannes Abbas Cœnobio Venetiarum reſtituitur, & Julianus ſecundò Abbas Sanctæ Juſtinæ decernitur. Hujus auſpiciis tabula ad aram maximam vaſtum egregiumque opus, mox tabernaculum, quo Sanctiſſima Euchariſtia aſſervatur, eriguntur à Joanne Maneto Florentino inſigni cælatore. Utrumque ligneum eſt, ſed magnitudine, cælatura, auro, ac pluribus ornamentis conſpiciendum.*

dum. Picturæ opus adjecit Paulus Calliarius Veronenſis celebris pictor, qua Juſtinæ martyrium, & cæleſtem gloriam expreſſit. Ea tempeſtate Nicolaus Epiſcopus Patavinus, Gregorii XIII. Pontificis Nuncius apud Hiſpaniarum Regem, optimo fine diem clauſit, cui ex Epiſcopatu Bergomenſi ſuffectus eſt Federicus Cornelius rerum experientia, ac generis ſplendore digniſſimus, quem poſt aliquot annos Sixtus V. Pontifex inter Cardinales cooptavit. Aloyſium fratrem etiam Cardinalem habuerat, & poſt legum ſtudia, & multas in patria dignitates Hieroſolymitanam militiam profeſſus, ab Epiſcopatu Tragurienſi, ad Bergomenſem provectus, in Synodo Tridentina conſederat. Apud nos jam Ricardus Gallus ſedes expleverat, quæ ante Sanctuarium collocatæ, ingentem hominum vim in ſui admirationem traxerunt. Pavimentum lateritium hactenus Sanctuarii, ac ſedium magnificentiam dehoneſtabat. Id Julianus ex vario marmore auguſtum effecit. Sed non eadem fortuna, licet eadem virtute, in rebus aliis uſus eſt. Nam reſumpta Cœnobii præfectura, ac ſi præpropera eſſet, atque cæteros Juſtinianæ familiæ Prælatos prohiberet, non minimum invidiæ contraxit. Majus etiam infortunium ſubiit. Venetorum magiſtratibus maxime curæ eſt ne limus, quo proxima flumina abundant, in æſtuariorum fauces, & canales inferatur, eaque ratione diverſa aliquando flumina, & majora remedia curata ſunt. Quidam tum Monachorum hoſtis apud magiſtratum detulit, quod inter cœnoſos aquæductus quidam ex agro Conſilviano paluſtres aquas in æſtuaria deferret maxima eorum jactura. Sed facile eam averti poſſe, ſi cataractæ ad arcendas aquas marinas ibi extructæ diruerentur; nam hæ reſilientes cogerent paluſtres aquas non in æſtuaria, ſed in proximas valles, & novalia delabi. Habita dictis fide, cataractæ dejectæ ſunt. Inde Conſilviana regio maximum detrimentum ſubiit; nam cùm æſtuaria Auſtris intumeſcerent, marinas aquas longius inferebant, MDLXXVII.

T 3 &

& pluviales ab his prohibitæ in proximos agros expandebantur. Julianus initio tantæ rei arbitratus ſolo temporis beneficio utendum eſſe, vel quia nullas haberet artes conciliandæ ſibi Venetorum benevolentiæ, vel quia opus labore plenum extimeſceret, imprudentiæ ac puſillanimitatis apud quoſdam notam accepit. Itaque Comitiis provincialibus Bononiæ habitis juſſus Cœnobio
MDLX-XIX. *Ferrarienſi præeſſe, ſucceſſorem habuit D. Celſum Veronenſem Monachum noſtrum, quem mores mitiſſimi, ac multa in Venetum nomen obſervantia his calamitatibus medendis aptum indicabant. Ipſe fruſtra expertus, quicquid ad reſtituendas cataractas afferebatur, ſummis precibus agebat, ut vel recreandi animi gratia ampliſſimus magiſtratus jacturam agri Conſilviani, & nullam ex ea utilitatem æſtuariorum præſens contemplaretur. Nihil minus auditum eſt. Celſus repulſam æquo animo tulit, & ab ea cura ad intermiſſam diu extructionem novi templi ſe contulit, cui triennio plus præſtitit, quam cæteri vicennio. Ingentes columnas, quarum tantum baſes extabant, integras effecit, marmoream coronicem totam abſolvit, ingentes abſides ad latus duxit, latiſſimum in fronte parietem extulit, Sacella duodena inferius abſolvit. Ipſius etiam ſtudium apprime juvit ſolertia D. Dominici Colonienſis, ex egregia Perotiorum familia, tum OEconomi, qui natura in Architecturam propenſus, etiam ipſius rationes uſu ac ſtudio didicerat. Hic à ſacris Theologiæ ſtudiis, quibus plurimum inſudaverat, ad OEconomiam translatus, maximam totius operis curam geſſit, ut nihil ſcite minus, vel præter artis rationes diſponeretur. Idem elaboratos lapides in loca deſignare, opus urgere, aliquando abſentis Architecti officio non ſegniter fungi. Romæ poſtea in Quirinali, & in Baſilica Sancti Pauli idem majora ſui ingenii monumenta edidit, atque per omnes gradus ad præcipuas Congregationis noſtræ dignitates conſcendit. Poſt biennium litigio omnium maximo Abbas exagitatus eſt. Quidam ut de alie-*

no

Digitized by Google

no creſceret, Monachos apud Venetum magiſtratum traduxit, quaſi ultra fines agri Patavini prædia acquiſiviſſent, atque veteres terminos inter hos ac Venetos tranſtuliſſent. Accuſatio, quamvis loca ipſa, publicæ tabulæ, præſentes termini, & antiqua jura Cœnobii Monachorum innocentiam defenderent, tamen locum habuit. Ab eo magiſtratu, qui Publicus dicitur, ad XL. *viros provocatum eſt, qui accuſationis gravitatem, & Monachorum vel ſcelus vel innocentiam coram inſpecturi, eò profectionem indixerunt. Raro ante legimus numeroſum adeo Collegium fœda tempeſtate (Januarius menſis agebatur) ultra Clodiam profectum, ut de privata re præſens cognoſceret. Corigiolæ excepti obequitarunt Veneti, ac Patavini agri finibus, ſæpius effodi juſſerunt, ut deſignata à delatore veſtigia terminorum eruerentur. Nihil ibi præter veteres veroſque terminos fuit. Aderant Juriſperiti, & cauſſarum patroni, à quibus non ſemel declamatum eſt. Attamen res adverſis concionibus actitata, hac una Marci Antonii Aſſonicæ ſingularis integritatis, & eloquentiæ viri, qui Monachorum partes tuebatur, peroratione clauſa eſt. Nedum ſatis viſum ac dictum eſſe, ſed etiam effoſſa terræ viſcera ut uſque eò æquiſſimi judices Monachorum innocentiam inſpicerent. Nulla alia monumenta finium eſſe præter ea, quæ Patres hactenus ſumma fide retinuiſſent. Stare vetuſtos terminos, nihil circa eos innovatum eſſe, ſolam accuſatoris nequitiam alios finxiſſe. An forſan fines publicos transferre, potentiſſimum Senatum populumque Venetum lædere, impune maximum ſcelus conficere, eaque facilitate hactenus obtegere Monachi auſi eſſent, vel potuiſſent? Id neque in deſertis Libiæ regionibus, ne dum in Patavino agro frequentiſſimo licuiſſe. Oculatos teſtes viros nonagenarios præſentes terminos ſemper vidiſſe, & à majoribus ſe accepiſſe abunde teſtatos eſſe. Nunc agi Virginis Juſtinæ cauſſam, dotem ipſius & patrimonium laceſſiri, quam victoriæ maximæ benefi-*

Digitized by Google

cio inter Patronos Veneti Imperii Senatus adſciverit. Monachorum fidem erga Venetam Rempulicam quis ignoret, atque eorum precibus apud Deum ipſius incolumitatem perpetuo curari? Igitur ſperare ſe eorum innocentiæ, Juſtinæ martyris patrimonio, & propriæ conſcientiæ æquiſſimos viros non defuturos. Poſtquam Venetias reditum eſt, hi ſuffragio accuſationem explodunt, & Monachorum prædia, ac jura inique impetita pronuntiant. Quietis jam rebus, & inito anno magiſtratus IV. *Celſus Abbas ad monaſterium Sancti Georgii transfertur, acce-*
MDLXX-XIV. *pto inde ſucceſſore D. Paulo Orio Veneto ex patricia familia, Monacho Prataleæ, qui multa virtute maximam inter Patres auctoritatem adeptus, eandem prudentia, & quadam haud affectata gravitate perpetuo retinuit. Meminimus virum virtute ac naturæ donis cumulatiſſimum manſuetudine Abbatem, majeſtate Principem præſeferre. Nullus eo magis Monachos adamavit, minus familiares habuit. Si qua puniendi occaſio fuit, ſemper judicio miſericordiam conjunxit, ſollicitus jacentem relevare, non funditus delere. Maximus perſolutor divini operis noctu diuque ſacris intererat, ac proprio exemplo hortabatur. Nihil de infenſis & injurioſis caſte minus oblocutus eſt. Sobrius & modico contentus, nec Cœnobiis impendio, neque inſervientibus tædio fuit. Ruri interdum animum recreabat adſcitis ſodalibus, quibus dicebat tum libere ſalibus ac facetiis agi poſſe, quia Abbas deeſſet. Redeunti in urbem eadem comitas, ingreſſo alia facies, alii mores. OEconomiam ex obitis antea magiſtratibus optime didicerat, atque ſolatio litterarum, quas humaniores vocant, graviores curas interdum mulcebat. Perſpicax & ex conjecturis ſuetus multa præcavere. Sagaciſſimus obſervata opportunitate minimis beneficiis quaſi maximis Monachorum animos emereri. Arcana animi, & conſilia de rebus etiam minimis ſecreta habuit. Exemplo Ludovici XI. Regis Francorum diſſimulationem præter offenſam majeſtatis exiſtimavit*

Digitized by Google

mavit ad regendos populos neceſſariam, cujus etiam exemplo invidiæ turbines, & adverſa plura devicit. Bis Congregationis Præfecturam geſſerat, ac poſtea bis geſſit. Fuſius de eo ſcripſimus, nam inter plures Abbates, quos vidimus, ipſe expreſſiorem quendam typum oſtendit illius dignitatis. Quidam ſola majeſtate ac ſeveritate agentes, timorem magis, quam benevolentiam comparant. Quidam nimia familiaritate, vel nulla temporis, & ſubjectorum conditione obſervata, vileſcunt. Paulus media inceſſit. Sed res ab eo geſtas ſcribamus. Cum Celſo junctis conſiliis egit, ut de Conſilvani agri ſalute, ac tentata fruſtra aliàs reſtitutione cataractarum apud magiſtratus referretur. Dominicus Colonienſis rem Venetiis actitabat, cujus opera vetus opinio vel ſuſpicio lacunarum paulatim ex animis Senatorum deſiit. Etiam longa temporis intercapedo docuerat, ex deſtructione cataractarum nihil boni æſtuariis acceſſiſſe, & latam regionem fruſtra ſtagnaviſſe. Rei gravitate ac pluribus omnium bonorum precibus Præfecti collegio aquarum ſeſe Corigiolam contulere. Maximum id munus habitum eſt; quia ii ex præcipuis Senatoribus delecti dignitate ac ætate graves, raro ſolent cauſſa privatarum rerum Venetiis abſcedere. Luſtrantibus regionem, viſus eſt aquæductus (Brentonem dicunt) nullum incommodum æſtuariis intuliſſe, vel inferre poſſe. Non cœnoſas aquas vehere, ſed tantum pluviales. Cataractæ etiam ad arcendas aquas marinas ſi reſtituerentur, videbantur inſervire ipſis æſtuariis: nam tumente æquore, ſi aquæ marinæ ad cataractas coactæ attollerentur, inde redeuntes majori decurſu cœnum, & quicquid fauces lacunæ exſiccat, in mare devolverent. Eadem peritorum etiam virorum, quos ampliſſimus ordo ſecum duxerat, opinio fuit. Itaque re optime perſpecta reſtitutio cataractarum decreta eſt. Eodem tempore cùm lis de hæreditate Aliprandа quieviſſet, Paulus Dei Genitrici ædem extruxit, quam Eliſabeth teſtamento juſſerat. Eam mox dicavit Maximianus

 Epi-

Epiſcopus Clodienſis. Abbas ad urbana ædificia converſus, pone Sanctuarium, qua ad Muſica organa aſcenſus eſt, portam marmoream ſtatuit operis Corinthii. Super columnas, quas Celſus extruxerat, ductis arcubus, quibus teſtudines incubarent, totum templum obtexit: faſtigium ex lariceis tabulis, & trabibus induxit, marmoreas feneſtras ampliſſimi orbis abſolvit. Parietem, quo Hieronymus Placentinus templum diviſerat, idem proſtravit, atque cupitum diu aſpectum totius Eccleſiæ liberum exhibuit. Sacrarium auxit Cruce inſigni è chryſtallo, & argento, quam Baptiſta Patavinus egregius cælator elaboravit. Tricubitalis eſt, ſimulacro Redemptoris in ea pendentis, & ornamentorum opere expolitiſſimo commendata. His citra quinquennium
MDLXXVIII. *abſolutis, Paulus ad Cœnobium Sancti Georgii deſtinatur. Rediit Celſus noſter, qui nihil ea tempeſtate reliquum in templo habens, ad vetus clauſtrum curam intendit. Diximus illud inſtar Germanicorum extitiſſe ordine columellarum ſpiſſiore, obſcurum & nullius decoris; ipſius etiam partem demolitus olim Abbas Simon Papienſis, reſtituerat ad renaſcentis Architecturæ rationes. Attamen ſucceſſores terruit Græci marmoris, & ornamentorum apparatus, qui reliquis clauſtri partibus debebatur. Itaque Celſo utrumque placuit demoliri, & integrum aliud à fundamentis extruere, cujus inferiores porticus Dorici, ſuperiores Jonici ordinis eſſent. Archetypum fecit Baptiſta Fizonius Venetus, qui ingenii felicitate ac longo uſu ex latomo Architectus evaſit, neque ſe minorem in eo opinione exhibuit. Lapis delectus eſt ſciſſu facilis, & ornamentis ædificiorum aptus, qui apud Cuſtodiam Vicentini agri oppidulum effoditur. Ibi inter viſcera montium longiſſimi tractus lapicidinæ excurrunt, in quibus bello Vicentino multa hominum millia à Germanis fumo necata Guicciardinus ſcribit. De his plura ſcitu digna refert Triſſinus apud*
Deſcr. Ital. *Leandrum Albertum. Dum ex eo lapide columnæ & alia ornamenta elaborantur, Abbas fatiſcentes ædes Monachorum Coxi-*

giolæ

giolæ diruit, & multo ampliores & ornatiores extruxit. His abſolutis, quia Monachorum ſepulchra oberant ornatui novi clauſtri, vetus Sacellum Sancti Lucæ Euangeliſtæ apto loco inter vetus ac novum templum vertit in cœmeterium Monachorum. Infra diſpoſitis loculis, ſupra obducto marmoreo pavimento etiam altare ſtatuit, quo pro defunctis litaretur. Nec diutius Celſus ſupervixit, qui octogenario major, etiam omnium primus in cœmeterium à ſe conſtructum illatus eſt. Huic genus erat ex pago Rotæ prope Calderium vicum agri Veronenſis, ſed corporis venuſta quædam gravitas, & animi magnitudo, qualis ex regali familia. Apprime liberalis, ſibi pauperrimus, illius virtutis ſplendore, & hujus exemplo, etiam magnorum Principum benevolentiam adeptus fuit. Virum innocentis vitæ, ac multæ pietatis vix aliquando reperimus quicquam meditantem præter divinas res, vel ſacras preces, & Pſalmos recitantem. Bis Congregationi præfuit, ac pie, uti vixerat, defunctus eſt. MDXC. Romæ Sixto V. Pontifice Maximo ex humanis ſublato, dum Comitia in Conclavi haberentur, quibus Urbanus VII. Pontifex renuntiatus eſt, Federicus Cornelius Cardinalis, Epiſcopus Patavinus extremum diem obiit. Corpus, quod temporaneo ſepulchro in Quirinali reconditum, Gregorius XIV. Urbani ſucceſſor, olim Federico conjunctiſſimus, etiam inſigni elogio honeſtavit, teſtamento ipſius Patavium delatum in martyrio Cathedralis Eccleſiæ ſepelitur. Hic ſucceſſorem habuit Aloyſium Cornelium nepotem, quem antea coadjutorem acceperat, omnium virtutum genere, ac in primis Chriſtianæ pietatis, manſuetudinis, & liberalitatis gloria ornatiſſimum. Prope Comitiorum tempus diſtrahebantur Monachorum voluntates, quorum alii Julianum Placentinum de noſtra familia optime meritum ac decrepitum ſenem, alii Angelum Bergomatem item Monachum noſtrum Abbatem cupiebant. Patres tantum Juliani meritis detulere, ut duos Prælatos juſſerint inveſtigare, an decrepita ætas, & valetudo ipſius

poſſet

poſſet rurſus vaſtæ familiæ pondus ſubire. Sed cùm ab his relatum eſſet, illum ſenio ac ægritudine ſemper decubare, Bergomati
MDXCI. *rerum adminiſtratio decernitur. Ipſi vetus deſiderium fuerat, ſublato pariete, qui Monachorum ſedes & Sanctuarium ſeparat, novum templum prorſus patentius aperire; is enim obeſt, ne ingredientes apte Sanctuarium & aram maximam colluſtremus. Ita Majores noſtri Choros Monachorum diſpoſuerunt inſtar Cluniacenſium, quorum mores profitemur, ut ante aram Synaxim perſolvamus, & obtutus non in patentem Eccleſiam, ſed in ipſum altare dirigamus. Ea ratione templa Monachorum vetuſtiora in Gallia, Germania, & in ipſa Italia Choros ab Eccleſia diſtinxere. Sed recentiores quidam, ornatum magis, quam religioſam rationem ſecuti, cupiebant ſedes ſecus aram in orbem collocare, eamque rectà ad muſica organa transferre. Ita aperto Sanctuario liber in Eccleſiam proſpectus erat. Cùm Angelus de his apud Patres in Comitiis retuliſſet, decreti ſunt Prælati tres, quorum arbitrio ſtaretur. Duorum ex his opiniones convenere, tertius diſſenſit, & ad Præſidem provocavit. Is retinendæ antiquitatis ſtudioſus, provocantis ſententiam ratam juſſit. Attamen quia plures adhuc Angeli opinionem commendant, fortaſſis operæ precium fecerim, ſi Juſtiniani Veronenſis Abbatis rationes adjecerim, quibus id opus tum improbabat. Callidas admodum Dæmonis artes eſſe dicebat, quibus ille Pſallentium Monachorum mentes à divinis contemplationibus diſtraheret. Inter eas curioſitatem præcipuam eſſe, quæ ſi patentem Eccleſiam haberet, ubi multa accidunt, ex his perpetuo eorum mentes & oculos ſollicitaret. Sed etiam Majores noſtros ſacros ritus, & ceremonias inſtituiſſe, quæ averſo altari deformes, & inexplicabiles ſint. Demum ſi Monachorum ſedes in orbem collocentur, earum extremæ, quæ junioribus tribuuntur, propius eſſent, quam imbecillæ ætati, & in curioſitatem pronæ expediret. Hæc pro retinendo antiquo ritu dicebantur, alia templi deformitatem reſpiciebant.*

Baſes

Digitized by Google

Baſes ornamentorum, quibus Icon concluditur, probibebant, ne circa eam ſedes apte collocarentur. Ea ſi tollerentur maximum etiam templi ornamentum tollebatur. Si ſupra ſedes elevarentur, neceſſe erat immenſam molem in aere pendere, & marmoream coronicem obtegi, quæ templum ambit. Ambulacrum, quod ex veteri templo recta in Sanctuarium ducit, quia ſedes aditum probibebant, deſerendus erat, vel detruncandus, nam ad altare, quod juxta organa muſica diſponebatur, etiam patens oſtium futurum erat, quà Monachi accederent, & hujus gratia delubrum Sancti Juliani miſere perfodiendum; ſed neque ad ipſa organa aſcenſus erat, quia uſum ſcalarum ſedes item eximebant; neque hactenus de his Architecti ſibi conſtant. Pavimentum removeri, Sanctuarium æquari oportebat, Sanctæ Juſtinæ corpus transferri, & alia plura. Demum ab Eccleſia ad aram deſignabant ſcalas, quibus ſubjecti martyrii oſtia penitus claudebantur, unde vel martyrium nullius uſus futurum erat, vel aliunde eò via excogitanda. Si inter gradus ſcalarum, ut in martyrio Cathedralis Eccleſiæ cernimus, indecora videbatur; ſi ad latus in Sacellis Sanctorum Juliani & Innocentum, maxime periculoſa. Nam quia ad Eccleſias quiſque liberum acceſſum habet, ac ſecretius agit, interdum audent nequiores ibi etiam maxima facinora pertractare. Demum tanti operis, & rerum inverſionis nulla ratio afferebatur, præter inanem proſpectum, & curioſitatem. Sed ipſi proſpectui ac ornamento digne ſatis conſuletur, ſi ſublato oſtio aliud patentius ac ſine epiſtilio ſtatuatur, quod ſpatium inter utramque Chori ſedem totum occupet, & marmoreis columnis, ſtatuis, atque id genus emblematis ornetur. Sed ab inani cura ad maximas moleſtias attraxit Abbatis mentem incendium, quo magna pars Cænobii conflagravit. Adoleſcens faber lignarius ſomno vel vino gravis affixa parieti candela obdormierat. Ea in fruſtulum redacta decidit inter fragmenta & quiſquilias, quibus lignariorum ædes abundant, maximumque incendium excitavit. Flamma. MDXCIII.

ma incenſis illico proximis tabulatis ſtabulum etiam penetravit, quò nuper fœni ac paleæ ingentem vim famuli congeſſerant. Incendium ex apta materie quiſque arbitretur. Julio menſe & nocte intempeſta ſilebant univerſa, neque adoleſcentem periculum excitabat ſomno ac fumo ſepultum. Unicus mendicus, qui forte in porticu Sancti Leonini excubabat, incendium multo clamore oſtiariis nunciavit, mox per totam urbem auxilia poſtulatum cucurrit. Patres ac familiares excitati vix quicquam audebant adverſus incendium moliri. Quid vero molirentur? Ignis facilem eſcam nactus ex lignariorum ædibus ac ſtabulis proximas officinas, & Monachorum domicilia invaſerat, ventus cæteris ædificiis periculum etiam faciebat. Interea ab urbe advenere turmæ auxiliarium, ut fert ea occaſio, furibus immiſtæ, qui cùm dignoſci non poſſent, in perniciem rei familiaris admittebantur. Dum flammis ac latrociniis univerſa commiſcentur, & inter Monachos & auxiliares, qui extinguendo incendio collaborabant, nullus adeſſet, qui ſcite imperaret, opportune aſſuit ex urbe cum egregia procerum ac militum manu Jo: Baptiſta Borbonius Sereniſſimæ Venetorum Reipublicæ copiis Præfectus, cujus etiam conſilio & auctoritate incendio ac latrociniis obviam itum eſt; nam diſpoſito ubique milite fures repreſſi ſunt, & auxiliares viri conſultius egerunt. Cùm flammæ vento ductæ jam reliquum Cœnobium appeterent, juſſit Præfectus exſcindi totum ambulacrum, quo ædificiorum tractus flagrans cæteris jungebatur. Ea Cœnobii ſalus fuit, quia paulo interius erat penu ſale refertum, quò ſi flammæ perveniſſent, de Cœnobio actum fuerat. Alterum ipſius conſilium erat, ſi incendium progrederetur, bellica tormenta ex arce ducere, atque his partem ædificiorum igne correptam ſternere, nè reliquam adhuc integram incenderet. Attamen Aurora ineunte ventus deſiit, quo cadente, incendium multo facilius reſtinctum eſt, quamvis ipſius reliquiæ uſque ad meridiem perduraverint. Fœda ædificiorum ſtrages fuit, & maxima ſupellectilis

Digitized by Google

ctilis exuſtio vel direptio, quorum omnium jactura exceſſit aureorum XXV. *Borbonio copiarum Præfecto ingentes pro munere gratiæ actæ ſunt, auxiliares donati, ac laudati plurimum. Angelus Abbas ex incendii occaſione majorem ſibi gloriam paraturus, ſublatis illico ruinis, prope oſtium Cænobii ampliſſimum atrium inchoavit, cujus inferior tractus excipiendis hoſpitibus, ſuperior inquilinis deſerviret. Architectorum plures erant opiniones ac diverſæ, ſed Abbas in faciliorem delapſus, etiam veteribus fundamentis uti voluit, quæ totum ædificium torſere. Eadem ratione equinum ſtabulum ſumma impenſa extructum male ceſſit. Interea Julianus Placentinus Abbas multa rerum geſtarum gloria, & de Republica noſtra, cui tertium præfuit, optime meritus, ſanctiſſime deceſſit anno ætatis ſuæ* LXXXV. *nec multum ſupervixit Angelus Bergomas eodem cum Juliano tumulo acceptus. Huic ſucceſſit D. Michael Brixienſis Monachus noſter, qui procul negotiis, propriam magis quietem ac ſalutem curavit. Ea propter nobilium virorum converſatione abſtinuit. Vir ſui ipſius, ex eo ſapiens exiſtimatus, quòd ſe ipſum noſcens aliàs eremum cupierat. Cæterum profundæ mentis, & in rem propriam perſpicax. Quamdiu D. Euſebium Patavinum OEconomum habuit, viſus eſt Cænobium juviſſe, poſtea ac ſi cum miniſtro fortunam mutaſſet, parum profuit. Anno ſequente Aloyſius Cornelius Epiſcopus deceſſit, magno totius urbis mœrore, quam vitæ integritate, ac pia liberalitate ſibi devinxerat. Succeſſit Marcus Cornelius, qui eandem pietatem ac generis nobilitatem longo rerum uſu, atque ingenii felicitate exornat. Attamen viventis adhuc virtutes, ac laudes fere ſilentio involvimus, ne ſtudentes brevitati videamur minora de eo ſcripſiſſe. Itaque ſat erit cum Laurentio Pignorio ſincero & erudito viro, Marcum Cornelium ſcribere optimi exempli Epiſcopum. Michael Abbas Tauriliæ ſeceſſu delectatus, ibi amœniſſimum collem muro cinxit. In urbe inchoatum ab Angelo domicilium Prælatorum, ſumptuoſe abſol-*

MDXC-IV.

MDXCV.

Laur. Pign. Tab. Ægyp

abſolvit. Euſebio maxime procurante Sacrarium ditavit argenteis vaſculis, quibus Sanctorum reliquiæ decentius aſſervantur. Multas etiam adjecit in uſum Sacerdotis ac Levitarum veſtes, aliaque plura Eccleſiæ ornamenta. Cæterum ad regularem obſervantiam, ac Monachorum regimen inſignes viros habuit, quibus vaſtæ familiæ pondus impertiretur, D. Dominicum Colonienſem, poſtea D. Julianum Aſulanum Priores clauſtrales, quorum ſtudium in divinis rebus, & honeſtanda optimis moribus & eruditione familia, eluxit. Julianus etiam, qui diutius eo munere functus eſt, eam gloriam cæteris cupiens, quam ſibi ex litterarum ſtudiis comparaverat, collapſum Philoſophiæ ſtudium ex receſſu Franciſci Picolominei clariſſimi viri, reſtitutum voluit adſcito ipſius Picolominei in ampliſſimo Gymnaſio Patavino ſucceſſore Cæſare Cremonino Centenſe. Idem Julianus apud Pontificem Maximum Orator Congregationis deſignatus, cùm Romæ quadriennium publicis negotiis ſecunda fama inſumpſiſſet, Abbas creatur. Michael noſter initi magiſtratus anno quarto diem clauſit pie ſatis. Mu-
MDXCVII. *tinæ Comitia provincialia habebantur, & hiſce aderat Dominicus Colonienſis, adſcitus è proximo Cœnobio Regienſi, cui Abbas præerat. Eundem multi Patres Abbatem Sanctæ Juſtinæ deſignabant, & plurimi depoſcebant: ſed ipſe inſita animo modeſtia arbitratus majorem ſibi gloriam parare, ſi D. Joanni Evangeliſtæ antiquiori ſe, & de communi familia probe merito amplius deferret, eundem Cœnobio noſtro præficiendum curavit. Acceſſit Joannes maxima omnium lætitia ſuſceptus, quippe qui urbanam olim OEconomiam, tironum magiſterium, deinde alteram, quam majorem appellamus, OEconomiam, ac Præpoſiti dignitatem geſſerat integre ſatis ac ſplendide. Patavii natus ex honeſta familia, quamvis exili corpore eſſet, tamen ingentes ſpiritus agebat, neque horrebat egregia quæcumque attentare, quorum impenſas etiam Principes timerent. Sibi ipſi humillimus, nullaque criminis ſuſpitione aliquando vel notatus, extra omnium invidiam per om-*

nes

Digitized by Google

nes gradus ad Abbatis dignitatem pervenit. Delitias, & vitæ commoda perpetuo averſatus, divinæ rei noctu diuque interfuit, eleemoſynis ſtuduit, cibi parcitate carnem edomuit, ac divini cultus ſplendorem ubique auxit. Primum ipſius opus fuit vetus clauſtrum ad mentem Celſi Abbatis demoliri, & elaboratos hactenus lapides in opus transferre. Augebat ipſius ſtudium diligentia D. Cirilli Gaſpareni Patavini Oeconomi, qui natus ad maximas res agendas, æque Abbatis gloriam, & Cœnobii decus appetebat. Interim dum clauſtrum extrueretur, Abbas candelabra argentea quatuor, ſingula pondo LXV. *mandat Archileo Dianæ Veneto cælatori, qui diu Turcarum Principi argentariam cælaturam præſtiterat. Effecit is candelabra, quibus majora, vel elaboratiora ad ſacros uſus nec Principes habent. Duo his ſimilia adjecit Dominicus Colonienſis Joannis ſucceſſor, quæ integrum altaris ornamentum efficiunt. Quia Turris antiqua ſub eminente novo templo fere latebat, nec ſonus ex ea ad urbem pertingebat, Joannes eandem extulit, ac marmore exornavit, ut duplo elatior ſit, & alia prorſus videatur. Idem peroſus formam veteris cœnaculi, eam prorſus novavit; menſas, ſedes nuceas cælatas, feneſtras ampliores Corinthii ordinis, aliaque ornamenta juſſit. Corigiolæ hortos ampliſſimos muro clauſit. Sacrario munus dedit pollubrum, & urceum argenteum pondo* XXV. *Sed neque ab opere abſtinuit, quod nullus præceſſorum umquam auſus fuit. Tectum novi templi ad veterem archetypum teſtudines habet ubique, ex quibus ſeptem majores, quatuor minores ſunt. Media, quæ Crucis angulos vel centrum ſupereminet, abſide carebat, ut aliquando ad æquam formam extrueretur. Rem periculoſam apprime faciebat teſtudinis pondus, & columnarum baſes paluſtri loco ſitæ, ne ſub injecto pondere hiſcerent. Attamen re cum Architectis communicata, tabulatum ac faſtigium detraxit, mox circumducto pariete etiam columnarum baſes diſpoſuit. Sed cum vir ſexagenario major, nec firmæ admodum valetudinis, his*

rebus

Digitized by Google

rebus plus nimio inſiſteret, atque imbecillum corpus fatigaret, ægritudinem contraxit, qua brevi defunctus eſt. Vitæ exitus idem ac vita fuit. Sanctiſſima Euchariſtiæ ac unctionis extremæ Sacramenta pie ſuſcepit, & inter ſacra colloquia, ac preces lachrimantibus univerſis diem clauſit. Patavinæ urbis bene-
MDCI. *volentiam virtute partam, etiam defunctus expertus eſt, nam multi civium ad juſta perſolvenda confluxerunt, & memoriæ pii Patris multis lachrimis parentarunt. Ad ipſius etiam felicitatem acceſſiſſe viſum eſt, ſucceſſorem Dominicum Colonienſem habuiſſe, qui omnia ab eodem incboata pari felicitate abſolvit.*

LIBRI SEXTI, ET ULTIMI FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google